

aldous huxley

359

aldous huxley

punct
contrapunct

★★

Lucrări de cultură generală în „Biblioteca pentru toți“

Venind în întâmpinarea sugestiilor unui mare număr de cititori și a presei, „Biblioteca pentru toți“ inaugurează, începând din toamna anului 1966, seria de „cultură generală“. Vor fi publicate lucrări de critică și istorie literară, de popularizare a artei (pictură, sculptură, muzică, cinematografie, teatru, dans etc.), de istoria și filosofia culturii, scrieri din tezaurul filozofic mondial, eseuri, monografii și biografii, cărți de călătorii celebre, sinteze de istorie etc., în tiraje de masă și — în general — la același preț ca și scrierile beletristice. Vor vedea lumina tiparului din această serie — la început — cîte 4—6 titluri pe an, urmînd ca aparițiile să ajungă, într-o primă etapă, la 12 titluri anual. În acest fel, în „Biblioteca pentru toți“ vor apărea pînă prin anul 1980, pe lîngă cele circa 1 200 de volume cuprinzînd cele mai valoroase scrieri beletristice din literatura mondială, încă circa 300 de volume din seria de „cultură generală“. Primul volum din noua serie: *Ion Creangă, viața și opera* de G. Călinescu a apărut de curînd. În lunile următoare vor apărea:

- N. Iorga — *Oameni cari au fost*, 2 vol.
- T. Vianu — *Arta prozatorilor români*, 2 vol.
- V. Părvan — *Pagini alese*
- G. Ibrăileanu — *Pagini de critică*, 2 vol.
- *** — *Călătoriile căpitanului Cook*, 2 vol.

Sînt în pregătire:

- J. Burckhardt — *Cultura Renașterii în Italia*, 2 vol.
- E. Faure — *Istoria artei*, 5 vol.
- F. Gundolf — *Goethe*, 2 vol.
- S. Radhakrishnan și Ch. Moore — *Izvoarele culturii indiene*, 2 vol.
- Quintus Curtius Rufus — *Istoria lui Alexandru cel Mare*

Cumpărați cărțile „Bibliotecii pentru toți“ care poartă pe copertă mențiunea: „cultură generală“.

aldous huxley

editura . literatură

Vol. I și II lei 10

Ilustrația copertei : *D. Ionescu*

aldous huxley

punct contrapunct

ROMAN

**

TRADUCERE DE
CONST. POPESCU

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Capitolul XVII

Ploua neconținut. Spandrell simțea că bureții și mușcăiul îi năpădesc sufletul. Culcat în pat, închis în camera lui tristă sau sprijinindu-se de teșgheaua unei circiumi avea tot timpul senzația acestei excrescențe viscoase, pe care o observa cu un ochi lăuntric.

„Fă măcar ceva, îl implorase deseori mama lui. Orice.“

Toți prietenii îi spusese ră același lucru, repetându-l stăruitor ani de zile.

Să-l ia dracu dacă avea de gând să facă ceva. Munca, evanghelia muncii, sfințenia muncii, *laborare est orare*¹ — ce timpenii !

— Munca ! izbucnise el odată plin de dispreț împotriva acuzațiilor logice ale lui Philip Quarles; munca nu-i cu nimic mai respectabilă decât alcoolul și slujește exact același scop : îți distrage atenția, te face să-ți uiți grijile. Munca nu-i decât un stupefiant ! E umilitor că oamenii nu pot trăi treji, fără stupefiante. E umilitor că n-au curajul să vadă lumea și să se vadă pe ei înșiși cum sînt în realitate. Trebuie să se drogheze muncind. E idiot. Evanghelia muncii e evanghelia prostiei și a fricii. Munca poate fi o rugăciune ; dar

¹ Munca e rugăciune (lat.).

poate fi și politica struțului, sau o bătaie de cap ne-maipomenită. Munca înseamnă să te ascunzi de tine însuși. Nu-i de mirare că adepții lui Samuel Smiles¹ și marii afaceriști fac apologia muncii, căci își întăresc astfel iluzia existenței și chiar a importanței. Dacă n-ar mai munci, majoritatea ar avea revelația că, de fapt, nici nu există. Niște găuri cu aer, nimic mai mult. Niște găuri care emană o duhoare cam împutită. Am impresia că cele mai multe suflete gen Smiles put urit. Nu mă miră că n-au curajul să înceteze de-a mai munci. Ar putea să descopere ce sînt, sau mai degrabă ce *nu sînt*. N-au curajul să riște.

— Și ce-ai descoperit despre tine, datorită curajului tău ? îl întrebase Philip Quarles.

Spandrell rinjise cam melodramatic.

— Mi-a trebuit mult curaj, spusese el, ca să mă pot uita la ce-am descoperit. Dacă n-aș fi fost atît de temerar, m-aș fi apucat de muncă sau aș fi devenit de mult morfinoman.

Spandrell juca puțin teatru, pentru ca purtarea lui să apară mai logică și mai romantică decît era în realitate. Inactivitatea lui se datora unei lenevii cronice și unor principii morale perverse și aiurite. În fond, trîndăvia îi consolida și alimenta principiile. Spandrell n-ar fi descoperit niciodată că munca e un naracotic primejdios, dacă n-ar fi fost de o lene incurabilă, pentru care căuta o justificare și un motiv. E adevărat că avusese nevoie de mult curaj ca să nu facă nimic ; era leneș, în ciuda urmărilor nefaste pricinuite de plictiseala cronică, ce putea deveni, ca acum, aproape insuportabil de acută. Obişnuința lenei era însă atît de adîncă, încît, pentru a o înlătura, ar fi avut nevoie de un curaj mai mare decît acela necesar pentru a suporta

¹ *Samuel Smiles* (1812—1904), scriitor scoțian, autor de cărți ce recomandă metode de „perfecționare” a caracterului (*Caracterul ; Datoria*).

tortura plictiselii, provocată tot de lene. Mîndria îi consolidase lenea congenitală — mîndria unui om capabil, conștient că nu e destul de înzestrat, mîndria unui admirator al înfăptuirilor grandioase, incapabil să depună însă o muncă originală și care nu voia cu nici un preț să se umilească în încercări sortite dinainte eșecului sau să se înjosească depunînd un efort mai mic, chiar dacă aceasta i-ar fi putut oferi satisfacții.

— Îți vine ușor să vorbești despre muncă, îi spusese el lui Philip. *Tu* poți să realizezi ceva, pe cînd *eu*... Ce vrei să mă fac ? Funcționar de bancă ? Comis-voiajer ?

— Mai există și alte meserii, spusese Philip. Și cum ai ceva bani, ai putea să studiezi, să te ocupi de istoria naturală...

— Aha, ai vrea să devin un colecționar de furnici, nu-i așa ? Sau să scriu, ca unii, lucrări despre cum foloseau Angevinii săpunul. Un unchi bătrîn și maniac. Ascultă-mă pe mine, n-am chef să devin un unchi maniac. Dacă, într-adevăr, nu-s bun de nimic, prefer sincer să rămîn cum sînt. Nu vreau să fac pe savantul, și nici pe colecționarul maniac. Vreau să rămîn ceea ce m-a făcut natura — o nulitate.

De la cea de a doua căsătorie a mamei sale, Spandrell înfăptuise tot timpul, cu premeditare, lucrurile cele mai îngrozitoare, dusesse viața cea mai ticăloasă și își încurajase dinadins cele mai detestabile apucături. Ceasurile nesfîrșite de răgaz și le petrecea în desfrîu. Se răzbuna pe mama lui, ca și pe el, fiindcă fuseseră buni și fericiți în mod prostesc. Din ciudă față de ea, din ciudă față de sine, din ciudă față de Dumnezeu. Spera în existența unui iad în care să ajungă, dar regreta în același timp că nu poate crede cu adevărat în existența iadului. Indiferent dacă iadul exista sau nu, simțise, încă de pe vremea cînd era tînăr, o satisfacție, și chiar un fior, știind că săvîrșește un lucru rău și condamnabil. Desfriul are în el ceva atît de monoton,

o tristețe atît de absolută și de disperată, încît numai foarte puțini oameni, dotați cu o inteligență submedio-cră, sau predispuși la viciu în mod cu totul neobișnuit, pot să se bucure sincer și neînterupt de practicarea regulată a viciului, sau să creadă în continuare, cu cînvingere, în caracterul lui infam. Desfrînații din obișnuință sînt desfrînați nu fiindcă le place desfiul, ci fiindcă nu se simt bine cînd nu-l pot practica. Obișnuința transformă plăcerile desfrinate în necesități terne și zilnice. Bărbatului care s-a obișnuit cu femeile ușoare sau cu ginul, cu opiumul sau cu flagelarea, îi este tot atît de greu să trăiască fără viciul lui, pe cît de greu i-ar fi să trăiască fără pîine și apă, deși poate practicarea constantă a viciului a devenit în sine la fel de monotonă ca și morfolitul unei coji de pîine sau băutul unui pahar cu apă de la robinetul din bucătărie. Obișnuința se dovedește fatală atît sentimentului că faci un rău, cît și bucuriei reale. După cîtiva ani, evreul convertit sau sceptic, ca și hindusul cu concepții moderne, ajung să mănînce carnea de porc sau de vacă cu o indiferență care, în ochii confrăților credincioși dogmei, trece drept cinism brutal. Același proces are loc și cu desfrînatul obișnuit. Actele, care la început păreau pasionante prin caracterul lor profund josnic, devin, prin repetiție, neutre din punct de vedere moral. Cel mult, puțin dezgustătoare, căci practicarea celor mai multe vicii e urmată de reacții fiziologice depri-mante, care însă și-au pierdut nota josnică, ajungînd comune. E greu ca rutina să pară un lucru josnic.

Frustrat treptat, datorită obișnuinței, atît de satisfac-țiile puternice, cît și de sentimentul sigur că săvîrșește un păcat (care constituiseră întotdeauna o parte din plăcerea lui), Spandrell se îndreptase, cu un fel de disperare, spre rafinamentele viciului. Dar aceste rafina-mente nu produc la rîndul lor rafinamente ale senza-țiilor. Din contră; cu cît viciul e mai rafinat prin

bizareriile lui exagerate, mai neobișnuit și mai anormal, cu atît mai ternă, mai disperată și mai lipsită de emoție devine și practicarea lui. Imaginația se poate exersa inventînd cele mai improbabile variații pe o temă sexuală normală ; produsul emotiv al tuturor variațiilor de orgii e însă veșnic același — o senzație monotonă de umilire și degradare. E adevărat, mulți oameni (și în general aceștia sînt cei mai civilizați, cei mai rafinați și mai sofisticăți din punct de vedere intelectual) tinjesc după acte josnice, și își urmăresc cu pasiune propria decădere, complăcîndu-se în orgii nesfîrșite, în prostituări masochiste, în contacte sexuale indifferente și aproape bestiale cu necunoscuți, și în legături cu persoane vulgare și lipsite de educație din sînul claselor de jos. Un rafinament intelectual și estetic excesiv implică riscul de a te costa scump, putînd să ducă la o degenerare emotivă stranie ; chinezul perfect civilizat, cu pasiunea lui pentru artă și cruzime, suferă de o altă formă a aceleiași boli care-l face pe estetul modern și perfect civilizat să prefere soldații din gardă, apașii, promiscuitatea umilitoare și violențele. „Din punct de vedere intelectual e un rafinat, din punct de vedere sexual e un decăzut“, așa îl caracterizase odată Rampion pe Spandrell, chiar în prezența acestuia. „Cu cît e mai rafinat, cu atît e mai decăzut.“ Lui Spandrell, pe de altă parte, nu-i plăcea să se umilească. Urmările pe plan emotiv ale tuturor rafinamentelor posibile ale viciului îi păreau uniforme și monotone. Lipsite de orice emoție caracteristică, indiferent dacă trezesc satisfacții sau remușcări, simplele senzații de excitare și plăcere fizică devin fade. Corupția tineretului constituia singura formă de desfrîu care-i mai producea o emoție vie. Animat, așa cum ghicise Rampion, de ciudata lui ură, cît și de dorința de răzbunare împotriva legăturilor sexuale — sentiment datorat șocului avut la cea de-a doua căsătorie a mamei sale și survenit într-un moment de neli-

niște din adolescență, cînd în procesul normal de educație ca odraslă a marii burghezii învățase să fie rafinat și să își refuleze ca un *gentleman* înclinările josnice — Spandrell simțea încă o satisfacție deosebită de a perverti, prin ceea ce el considera ca o umilire a plăcerii senzuale, pe surorile nevinovate ale femeilor prea mult iubite și de aceea detestate, care personificau în ochii lui acel instinct nesuferit. Cu ura unui om din evul mediu, Spandrell se răzbuna, nu ca asceții și puritanii, mortificînd trupul detestat al femeilor, ci învățîndu-l să se abandoneze plăcerilor pe care el le considera funeste, tentîndu-l și mîngiindu-l pentru a-l face să se răzvrătească definitiv și să cîștige lupta cu sufletul conștient. În etapa finală a răzbunării, Spandrell insinua treptat în sufletul victimei sentimentul puternic că a săvîrșit un lucru rău și josnic, complăcîndu-se în delirul pe care chiar el i-l provocase. Micuța și sărmana Harriet fusese singura ființă nevinovată asupra căreia, deocamdată, reușise să-și pună în aplicare întregul program. Cu cele dinaintea ei nu mersese atît de departe, iar după Harriet nu mai urmase nimeni. Sedusă conform planului descris de el soților Rampion, Harriet îl adorase și își închipuise că e adorată. Și aproape că nu se înșelase, căci Spandrell ținuse sincer la ea, chiar și atunci cînd o făcuse dinadins să sufere. Profanarea sentimentelor lui ca și alor ei adăugase o savoare perversă acestei operații. Plin de răbdare, cu tactul, blîndețea și înțelegerea celui mai delicat, mai drăguț și mai afectuos amant, el îi spulberase temerile de fecioară, îi topise treptat răceala tinereții, dărîmase barierele ridicate de educația ei, exclusiv cu scopul de a o sili, profitînd de lipsa ei de experiență, să accepte cu ingenuitate cele mai fantastice acte lubrice. Faptul că Harriet le acceptase, considerîndu-le dovezi obișnuite de dragoste, reprezentase pentru Spandrell, cu sufletul lui de fals ascet, o răzbunare admirabilă împotriva ei, împotriva

femeilor. Dar asta nu ajungea ; începuse să simuleze scrupule, să se ferească cu un aer mîlnit de gesturile ei înflăcărâte sau, dacă le accepta, să o facă pasiv, ca și cum ar fi fost ultragiât și violat. Harriet devenise deodată neliniștită și nefericită, se rușinase, ca persoanele sensibile, ale căror pasiuni nu primesc răspuns. Își dăduse brusc seama că e puțin ridicolă — ca un actor care, jucînd împreună cu alți actori, e părăsit de ei și se trezește pe neașteptate singur pe scenă — ridicolă și chiar dezgustătoare. Oare Spandrell n-o mai iubea ? O iubea foarte mult, răspunsese el. Atunci de ce se purta astfel cu ea ? Tocmai fiindcă o iubea mult : începuse să-i vorbească despre suflet. Trupul e o fiară ce devoră sufletul, anihilează conștiința și anulează personalitatea reală. Și, ca din întîmplare, chiar în seara aceea, cineva trimisese un pachet misterios care, odată desfăcut, scosese la iveală o mapă cu gravuri franțuzești pornografice. Cu un sentiment crescînd de groază și silă, sărmana Harriet văzuse reproduse pe gravuri toate gesturile pe care în nevinovăția și entuziasmul ei le luase drept dragoste. Gesturile erau centurate în linii atît de reci, de lucide și intenționate, să pară atît de hidoase, de josnice și imens de vulgare, încît ajungea să le privești o singură dată pentru a urî și disprețui întreaga rasă umană. Cîteva zile la rînd Spandrell îi insuflase cu abilitate această groază, iar cînd sentimentul de vinovăție pusese complet stăpînire pe ea și tremura de scîrbă gîndindu-se la ce făcuse, el își reluase cu cinism și violență manifestările de dragoste obscenă.

În cele din urmă, Harriet îl părăsise, urîndu-l, și urîndu-se și pe ea. Asta se petrecuse acum trei luni. Spandrell nu încercase s-o convingă să se întoarcă, și nici nu reîncepuse experiențele cu o nouă victimă. Nu merita efortul. Nimic nu merita un efort. Se mulțumea să discute despre fîrii cultului Satanei, iar în practică

rămăsese cufundat apatic în trista obișnuință de a bea coniac și de a face dragoste cu prostituatele. Momentan discuția îl însuflețea ; însă odată încheiată, recădea mai adânc în plictiseală și marasm. Uneori se simțea cuprins de un fel de paralizie interioară, iar suflul îi amortește treptat. Printr-un efort de voință reușea să scape de această paralizie. Dar nu putea, nu voia să facă acest efort.

— Dar dacă viața te plictisește, dacă n-o poți suferi, îl întrebase Philip Quarles, concentrându-și asupra lui Spandrell curiozitatea sa vie și inteligentă, de ce dracu mai duci o astfel de existență ?

Se împlinise aproape un an de când îi pusese această întrebare ; pe atunci paralizia nu se înrădăcinase atât de adânc în sufletul lui Spandrell. Dar chiar și în acea vreme Philip găsisese foarte enigmatic cazul lui. Cum Spandrell se arăta dispus să se destăinuie, fără să ceară în schimb nici un fel de amănunte personale, și întrucât nu părea să-l deranjeze faptul că e obiectul unei curiozități științifice, lăudându-se mai degrabă cu slăbiciunile lui decât simțindu-se jenat de ele, Philip profita de prilej pentru a-l supune unui contrainterogatoriu.

— Nu înțeleg ce motive ai, insistase el.

Spandrell ridicase nepăsător din umeri.

— Sînt condamnat să fiu așa. Pentru că, într-un fel, acesta e destinul meu. Pentru că, la urma urmei, așa e viața — scîrboasă și plictisitoare ; de altminteri, și ființele omenești cînd sînt lăsate de capul lor sînt la fel de scîrboase și de plictisitoare. Pentru că o dată ce ești blestemat trebuie să te blestemi singur de două ori. Pentru că... da, pentru că îmi place sincer să urăsc și să fiu plictisit.

Îi plăcea. Afară continua să plouă ; bureții îi năpădeau sufletul, iar el îi ajuta să se dezvolte. Ar fi putut să se ducă să-și viziteze prietenii, dar prefera să rămî-

nă singur și plictisit. Sezonul concertelor era în toi : la Covent Garden se deschisese opera, iar toate teatrele dădeau spectacole. Spandrell însă se mulțumea să citească cu mare atenție anunțurile — la Queen's Hall se cînta *Eroica*, la sala Wigmore, Schnabel executa la pian *Opus 106*, la Covent Garden se juca *Don Giovanni*, la Alhambra revista *Little Tich*, la teatrul Old Vic *Othello*, pe ecranul cinematografului Marble Arch rula un film cu Charlie Chaplin —, iar după ce le citea cu atenție, să rămînă acasă. Pe pian se afla un teanc de note muzicale, rafturile gemeau de cărți și avea la dispoziție Biblioteca din Londra ; Spandrell nu citea decît revistele, săptămînalele ilustrate și ziarele de dimineață și seară. Plăcia continua să se scurgă neîncetat pe geamurile murdare ale ferestrelor ; Spandrell întoarse paginile imense și foșnitoare ale ziarului *Times*. „Ducele de York“, citi el, după ce, întocmai ca larva unui cărăbuș ce își devoră substanța ce-i dăduse naștere, parcurse rubricile de nașteri, morți, coloana de anunțuri speciale din prima pagină, cererile de angajare de servitori, ofertele de vânzare și cumpărare de terenuri și case, rapoartele legale, știrile din imperiul britanic și informațiile externe, dările de seamă asupra dezbaterilor din Parlament, întîmplările de dimineață, cele cinci articole de fond, rubrica „Scrisori către Redacție“ și ajunse la anunțurile de la Curtea Regală, informațiile din societate și micul eseu clerical *Biblia în vremea proastă*, „Ducele de York își continuă el lectura articolului, va primi luni brevetul de Membru Onorific al «Companiei Fabricanților de sîrmă de aur și argint». După solemnitate, Alteța-Sa Regală va lua masa cu directorul și administratorii companiei.“ Pe raft, Spandrell avea la îndemină pe Pascal și pe Blake. Preferă însă să citească : „Lady Augusta Crippen a părăsit Anglia pe bordul «Berengariei», îndreptîndu-se spre Statele Unite pentru a-și vizita cumnatul, guver-

natorul general al Melanesiei de Sud, și pe sora ei, Lady Ethelberta Todhunter“. Spandrell începu să ridă, risul fiind o descătușare, un izvor de energie. Se ridică în picioare, își îmbracă impermeabilul și plecă de acasă. „Guvernatorul general al Melanesiei de Sud și Lady Ethelberta Todhunter.“ Zîmbind încă, dădu colțul străzii și intră într-o cîrciumă. Era devreme. La bar nu se afla decît un singur consumator.

— De ce trebuie ca doi oameni să conviețuiască nefericiți ? întreba fata de la bar. De ce, dacă pot să divorțeze și să fie fericiți ?

— Fiindcă legile căsătoriei sînt sfinte, răspuse străinul.

— Sfinte, pe dracu ! replică disprețuitor fata de la bar. Observîndu-l pe Spandrell, îi făcu un semn cu capul și îi zîmbi. Spandrell era un client fidel al localului.

— Un coniac dublu, comandă el și, sprijinindu-se de marginea barului, îl cercetă cu privirea pe străin. Acesta avea un aer de heruvim; dar de heruvim maturizat brusc, cu obrajii bucălați, frumușel ca o păpușă, dar ofilit. Gura, îngrozitor de mică, părea o minusculă incizie într-un boboc de trandafir. Obrajii heruvimului începuseră să se pungească și să devină cenușii, că și bărbia nerasă de o zi.

— Deoarece, continuă străinul, și Spandrell observă că era cuprins de un fel de neastîmpăr, zîmbind forțat tot timpul, încruntîndu-se, arcuindu-și sprincenele, zvîrlindu-și capul dintr-o parte într-alta și sucindu-și corpul ca într-un extaz continuu de vanitate, deoarece, zic, un bărbat trebuie să se sudeze de soția lui, să fie un singur trup. Un singur trup, repetă el, întovărășindu-și cuvintele cu o zvîrcolire și mai neobișnuită a corpului și cu un ris scurt. Întîlnind privirea lui Spandrell, se înroși și încearcă să-și păstreze demnitatea ; Dădu repede paharul pe gît.

— Dumneavoastră ce părere aveți, domnule Spandrell ? întrebă fata de la bar, în timp ce se întorcea să ia sticla cu coniac.

— Despre ce ? Ah, despre problema 'asta, de-a fi un singur trup ? Fata de la bar dădu afirmativ din cap. — Știu eu ? De fapt, eu tocmai îl invidiam pe guvernatorul general al Melanesiei de Sud și pe Lady Ethelberta Todhunter că sînt, hotărît, două trupuri. Dacă ați avea titlul de guvernator general al Melanesiei de Sud, continuă el adresîndu-se heruvimului ofilit, iar soția dumneavoastră ar fi Lady Ethelberta Todhunter, v-ați putea imagina că sînteți un singur trup ? Străinul se zvîrcoli ca un vierme de cîrligul unei undițe. — Fi-rește că nu. Ați produce un adevărat scandal dac-ați fi un singur trup.

Străinul comandă alt whisky.

— Lăsînd gluma deoparte, spuse el, legăturile sfinte ale căsătoriei...

— Dar de ce trebuie doi oameni să sufere, persistă fata de la bar, dacă nu-i nevoie ?

— De ce să nu sufere ? se interesă Spandrell. Poate că așa le e scris. De unde știi că pămîntul nu e iadul altor planete ?

Recunoscînd numai fenomenele pozitive, fata de la bar rîse.

— Ce prostie ! spuse ea.

— Biserica anglicană nu consideră sfinte legăturile matrimoniale, urmă Spandrell.

Heruvimul se contorsionă de indignare.

— Vă închipuiți că sînt anglican ?

Ziua de lucru se terminase și localul începuse să se umple de oameni în căutarea unei destinderi spirituale. Berea curgea în valuri, alcoolul era măsurat cu căni mici, ca un lucru prețios. Consumînd bere, lichior amărui și whisky, oamenii aveau sentimentul că reușesc să compenseze călătoriile în străinătate, extazele misti-

ce, lectura versurilor, un sfârșit de săptămână petrecut cu Cleopatra, vânătorile de fiare și audițiile muzicale. Heruvimul mai comandă un pahar.

— Ce vremuri, spuse el clătînind sceptic din cap. Ce ignoranță abisală a celor mai simple adevăruri religioase !

— Ca să nu mai pomenim de adevărurile igienei, spuse Spandrell. Hainele astea ude put și nu-i nici măcar o fereastră deschisă. Își scoase batista și o duse la nas.

Heruvimul se cutremură și își ridică miinile într-un gest de groază.

— Ce batistă ! exclamă el. Ce oroare !

Spandrell i-o întinse ca s-o examineze mai bine.

— Mie mi se pare foarte frumoasă. Era o batistă de mătase mare și roșie cu desene îndrăznețe în negru și roz. — Trebuie să adaug că e și extrem de scumpă.

— Dar ce culcare are, dragă domnule, ce culoare !

— Mie îmi place.

— Poate, dar nu-i o batistă s-o folosești în această perioadă a anului. În nici un caz între Paște și Rusalii. Imposibil ! Culoarea liturgică e albul. Își scoase batista. Era de o albeață imaculată. — Privește și ciorapii mei, spuse el și își ridică un picior.

— Mă întrebam de ce ai aerul de parcă te-ai duce să joci tenis.

— Alb, numai alb, spuse heruvimul. E culoarea recomandată. Între Paște și Rusalii anteriorul să fie alb. Ca să nu mai vorbesc de faptul că astăzi e ziua Sfintei Fecioare Natalia. Iar albul e culoarea tuturor fecioarelor care nu sînt și martire.

— Eu aveam impresia că sînt toate martire, spuse Spandrell. Adică dacă au rămas fete mari destulă vreme.

Ușa batantă se deschidea tot timpul. Afară era pustiu și se lăsase un amurg umed ; înăuntru se simțea bucu-

ria celor care, strînși la un loc, puteau flecări. Heruvimul începu să discute despre micul Sfint Hugh din Lincoln și despre Sfintul Piran de Perranzabuloe, sfîntul patron al minerilor de la minele de alamă din Cornwall. Mai bău un whisky și îi mărturisi lui Spandrell că scrie o carte în versuri despre viețile sfinților englezi.

— Iar o să se alerge *derby*-ul pe ploaie, prevestiră la bar cîțiva pesimiști, fericiți că fixaseră pronosticul de comun acord și că aveau în burtă vremea frumoasă, iar în suflete lumina soarelui, izvorită din bere. Hainele umede scoteau aburi mai înăbușitori ca niciodată — aburi de fericire ; zgomotul discuțiilor și risul deveniseră asurzitoare. Heruvimul ofilit îi trimise lui Spandrell în față respirația lui, duhnind a băutură, și începu să declame :

— „*De ici-colo, de ici-colo,
Piran de Perranzabuloe...*“

Patru pahare de whisky aproape că-l vindecaseră de zvircolituri și de strîmbături. Devenise sigur pe sine. Spiritul de autocontrol ațipise. Încă două-trei pahare de whisky și avea să scape de gînduri.

— „*Călca ușor,*
continuă el,

— *Călca ușor pe marea agitată
Printre Cassiteride*¹.“

— Asta a fost miracolul cel mai important al sfîntului Piran, explică el : a mers pe jos de la Land's End pînă la insulele Scilly².

— Un fel de record mondial, după părerea mea, spuse Spandrell.

¹ Vechiul nume al unor insule situate probabil undeva lîngă coasta apuseană a Angliei, pomenite de Herodot și rămase neidentificate.

² *Insulele Scilly* sau Sorlingues, mic arhipelag situat la 40 de km de Land's End, la intrarea între Canalul Mîneei și cea în Canalul Bristol.

Celălalt clătină din cap.

— A existat un sfânt irlandez care a trecut marea pe jos ajungind pînă în Wales, dar nu-mi mai aduc bine aminte numele lui. Domnișoară, strigă el, mai adu un whisky, te rog.

— Am impresia, zise Spandrell, că religia vă pasionează la fel ca băutura. Șase whisky...

— Numai cinci, protestă heruvimul. Țsta-i de-abia al cincilea.

— Cinci whisky atunci și culorile liturgice. Ca să nu mai pomenesc de sfîntul Piran de Perranzabuloe. Credeți într-adevăr că a mers pe jos pînă în insulele Scilly?

— Sînt convins.

— Whisky-ul ăsta e pentru tînărul adorator al liturghiei, spuse fata de la bar, împingîndu-i paharul pe tejghea.

Heruvimul clătină iar din cap, în timp ce plătea consumația.

— Pretutindeni numai blasfemii, spuse el. Fiecare cuvînt e o rană în inima sfîntă a lui Isus. Bău. — O rană nouă, sîngerindă și sfîșietoare.

— Cu ce plăcere vorbiți despre inima sfîntă a lui Isus!

— Plăcere? spuse indignat heruvimul.

— Plăcerea de a merge împleticit de la circiumă la altar și de la confesional la bordel. E o viață ideală. Nu te plictisești o clipă. Vă invidiez.

— Bateți-vă joc de mine cît vreți, spuse el cu aerul unui martir pe patul de moarte. Dacă ați ști ce tragedie a fost viața mea, n-ați mai spune că mă invidiați.

Ușa batantă de la intrare se deschidea și se închidea tot timpul. Însetați după Dumnezeu, oamenii veneau la local din pustiurile spirituale ale atelierelor și ale birourilor, ca la un templu. Îmbuteliată sau trasă în butoi pe malul riurilor Clyde și Liffey, pe cel al Tami-

sei, al Duroului sau al Trentului, misterioasa divinitate li se revela. Pentru brahmanii care presau și beau *soma*¹, numele divinității era Indra. Pentru yoghiștii care mănincă hașiș, numele era *Siva*². Zeii din Mexic puteau fi găsiți în *peyotl*³. Secta Sufi, din Persia, a descoperit pe Allah în veninul de Șiraz, iar șamanii⁴ din tribul Samoyezilor, mîncînd ciuperci, se pătrundeau de spiritul lui Num.

— Mai dă-mi un whisky, domnișoară, spuse heruvimul și se întoarse către Spandrell; aproape că începuse să plîngă de nenorocit ce era. Iubise, se căsătorise, respectînd sfintele taine; insista asupra acestui amănunt. Fusesse fericit. Fuseseră fericiți.

Spandrell își arcui sprîncenele.

— Nevestei dumitale îi plăcea mirosul de whisky? Interlocutorul său clătină trist din cap.

— Greșeam și eu, recunosc eu. Am fost slab. Băutura asta... blestemată! Blestemată! Cuprins de un entuziasm neașteptat pentru abținerea, vărsă whisky-ul pe jos. — Uitați-vă, spuse el triumfător.

— Un gest nobil, spuse Spandrell. Făcu un semn cu mina fetei de la bar. — Alt whisky pentru domnul.

Heruvimul protestă, dar fără prea multă convingere. Apoi suspină.

— Acesta a fost viciul care m-a tentat întotdeauna, spuse el. Am regretat de fiecare dată. M-am căit sincer.

— Sînt sigur. Nu voiai să te plicîsești o clipă.

¹ Drog extras din venin de șarpe fermentat, cu presupuse virtuți de a asigura longevitatea.

² Zeitate hindusă, înzestrată cu forță de distrugere, vindecare și fecundare.

³ Extras dintr-o specie de cactus fără spini, răspîndit în Mexic și folosit ca narcotic.

⁴ Vraci sau tămăduitori, la triburile primitive, folosind metoda de hipnoză, prestidigitație sau transă pentru a „vindeca” bolnavii.

— Dacă nevastă-mea ar fi rămas lângă mine, m-aş fi vindecat.

— Prin ajutorul unei femei pure, nu ? spuse Spandrell.

— Exact, recunosc celălalt. Chiar așa. Ea însă m-a lăsat. A fugit. Sau, mai precis, n-a fugit. I-a sucit unul capul. Nu m-ar fi lăsat niciodată dacă n-ar fi fost îndemnată. De acel șarpe mic și perfid. Acel mic... Trecu în revistă toate înjurăturile unui sergent-major. I-aș suci gîtul dac-ar fi aici, urmă heruvimul. În cel de-al cincilea whisky băut se afla Dumnezeu războaielor.

— Ah, porcul scirbos ! Bătu cu pumnul în teighea. Îl cunoașteți pe-ăla care a pictat tablourile de la galeria Tate ? Bidlake îl cheamă, nu ? Ei bine, de fiul ăluia e vorba. Walter Bidlake.

Spandrell avu un gest de uimire, dar nu spuse nimic. Heruvimul continuă să vorbească.

La restaurantul Sbisa, Walter lua masa împreună cu Lucy.

— De ce nu vii și tu la Paris ? spunea Lucy.

Walter clătină din cap.

— Am de lucru.

— Mie mi-e imposibil să stau într-un loc mai mult de două-trei luni. Începi să te blazezi, să te usuci, să te plictisești de moarte. Cînd mă sui în avion la Croydon mă simt de parcă m-aș fi născut din nou, ca cei din Armata Salvării¹.

— Și cit ține această nouă viață ?

Lucy dădu cu indiferență din umeri.

¹ Asociație internațională cu un puternic caracter religios, înființată în 1865 în Anglia de William Booth. Scopul asociației era de a acorda ajutor, sub o formă filantropică, mai ales celor care cred în Dumnezeu, și de a-i aduce astfel la credință. Cu timpul asociația și-a extins activitatea și în Europa, Statele Unite, Australia.

— Tot atît cît și cealaltă. Din fericire însă există o rezervă nelimitată de avioane. Eu lupt din răspuțeri pentru progres.

Ușile batante de la templul zeului necunoscut se închiseră în urma lor. Spandrell și însoțitorul său ieșiră în frig, în beznă și în ploaie.

— Uf ! spuse heruvimul, tremurînd și ridicîndu-și gulerul de la impermeabil. Parc-am fi sărit într-o piscină.

— Parc-am fi citit pe Haeckel¹ după Fénelon². Voi creștinii trăiți într-un univers vesel și mic, ca un bar.

Făcură cîțiva pași pe stradă.

— Ascultă, spuse Spandrell, crezi c-ai să poți să ajungi pe jos acasă ? Fiindcă nu prea ai aerul.

Sprijinindu-se de un felinar, heruvimul dădu sceptic din cap.

— Să așteptăm o mașină.

Așteptară. Ploua mereu. Spandrell își privi însoțitorul cu o scîrbă adîncă. Individul îl amuzase cît timp fuseră în local, căci îl distrase. Acum, deodată, devenise dezgustător.

— Nu ți-e teamă c-ai să ajungi în iad ? întrebă el. Au să te silească să bei numai whisky fierbinte acolo. Ai să ai tot timpul în burtă numai budincă fierbinte. Dac-ai putea să te vezi ! Ce spectacol revoltător...

Cel de al șaselea whisky băut de heruvim avusese un efect demoralizant.

¹ Ernst Heinrich Haeckel (1834—1919), biolog și filozof german, partizan al darwinismului în Germania.

² Fénelon-François de Salignac de la Mothe, teolog francez, episcop de Cambrai, precursor al iluminismului. Opera sa literară se compune din romanul mitologic *Télémaque*.

— Știu, știu, gemu el. Sint dezgustător. Merit să fiu disprețuit. Dar dacă-ai ști cit m-am zbatut, cit m-am sforțat și...

— Uite un taxi, strigă Spandrell.

— ... cit m-am rugat, continuă heruvimul.

— Unde locuiești ?

— Ossian Gardens numărul 41... M-am luptat...

Taxiul trase în fața lor. Spandrell deschise ușa.

— Suie înăuntru, bețivanule ! spuse el și-i făcu vînt în mașină. Ossian Gardens 41, îi spuse el șoferului. Între timp heruvimul se ghemuise într-un colț. Spandrell luă loc alături. — Bețiv infect !

— Fă-mă bețiv ! Merit. Ai tot dreptul să mă disprețuiești.

— Știu, spuse Spandrell. Dar dacă-ți închipui c-am să-ți fac plăcerea să-ți mai spun ceva, te înșeli. Se lăsă pe spate în colțul lui și închise ochii. Toată oboseala și dezgustul îngrozitor îi reveniră brusc. „Dumnezeule, își spuse el, Dumnezeule, Dumnezeule, Dumnezeule !“ Ca un ecou ridicol și batjocoritor al gândurilor sale, heruvimul se rugă cu voce tare.

— Doamne iartă-mă, repetă vocea lui plîngăreață.

Spandrell izbucni într-un hohot de rîs.

Lăsîndu-l pe bețiv pe treptele de la intrarea casei lui, Spandrell se întoarse la taxi. Își aminti deodată că nu mincase.

— Restaurantul Sbisa, spuse el șoferului. Dumnezeule, Dumnezeule, repetă el în beznă. Noaptea însă era un vid.

— Uite-l pe Spandrell, strigă Lucy, întrerupîndu-l pe Walter în mijlocul unei fraze. Ridică mîna și-i făcu semn.

— Lucy ! Spandrell îi luă mîna și i-o sărută. Se așeză la masa lor. — Walter, poate te interesează să afli că am făcut pe bunul samaritean cu victima ta.

— Victima mea ?

— Soțul încornorat. Carling! nu-l cheamă așa? Walter se înroși, cuprins de o mare jenă. — Își poartă coarnele ca toți ceilalți. Absolut tradițional. Îl privi pe Walter și se bucură să citească nefericirea pe fața lui. — L-am găsit înecîndu-și durerea, continuă el cu răutate. O îneca în whisky. Celebrul remediu romantic. Spandrell simțea o ușurare să se poată răzbuna pe cineva pentru nefericirile lui.

Capitolul XVIII

Debarcară la Port Said. Flancul vaporului părea o prăpastie de fier. La picioarele lui, șalupa juca pe valurile leneșe ale unei mări murdare; între marginea bărcii și ultima treaptă a scării de pe peretele vaporului se deschidea și se închidea rînd pe rînd o miță prăpastie. Pentru niște picioare sănătoase săritura n-ar fi însemnat nimic. Philip însă ezită. Să sară cu piciorul infirm înainte ar fi însemnat să se prăbușească în momentul cînd atingea fundul șalupei; pe de altă parte, dacă se lăsa pe seama piciorului infirm ca să-și facă vînt cu el, avea toate șansele să se dea în spectacol, căzînd grămadă. Un ofițer care sărise înaintea lui puse capăt situației penibile.

— Luați mîna mea, strigă el, observînd ezitarea lui Philip și motivele ei.

— Vă mulțumesc foarte mult, spuse Philip, ajuns cu bine în barcă.

— E un lucru neplăcut, spuse celălalt. Mai ales dacă ai un singur picior sănătos, nu?

— Foarte neplăcut.

— Ați fost rănit în Războiul Mondial?

Philip dădu din cap negativ.

— Accident cînd eram copil, explică el, în stil telegrafic, în timp ce sîngele îi năvălea în obraji. Uite-o

pe soția mea, mormăi el, fericit că găsește un pretext ca să scape. Elinor sări și se sprijini de el pentru a-și recăpăta echilibrul. Își ocupară locurile în celălalt capăt al șalupei.

— De ce nu m-ai lăsat să sar eu prima și să te ajut ? întrebă ea.

— Lasă că m-am descurcat și singur, răspunse el scurt, și pe un ton care o făcu să nu mai spună nimic.

Elinor se întrebă ce se întâmplase. Ceva în legătură cu infirmitatea lui ? De ce se comporta atât de ciudat când era vorba de piciorul infirm ?

Chiar și lui Philip i-ar fi venit greu să-i explice ce anume din întrebarea ofițerului îl supăraseră. La urma urmei, faptul de a fi călcat de o căruță nu era de loc rușinos. Iar lăsarea la vatră, ca reformat, nu putea constitui un gest nepatriotic. Și totuși, fără să existe vreo rațiune, întrebarea îl tulburase, ca toate întrebările de acest fel sau orice remarcă directă la adresa infirmității sale ; afară doar dacă o făcea el, dinadins.

Discutînd cu Elinor despre Philip, mama lui spusese odată :

— Philip era ultimul om căruia ar fi trebuit să i se întâmple un astfel de accident. De mic, a fost cu gîndul aiurea, înțelege ce vreau să spun. Îi venea întotdeauna foarte ușor să se lipsească de tovărășia altora. Îi plăcea prea mult să se clustreze în propria-i tăcere. Ar fi reușit poate să învețe cum să iasă din această tăcere dacă n-ar fi suferit accidentul acela oribil, care a ridicat între el și lumea înconjurătoare o barieră artificială. În primul rînd n-a mai putut face sport, iar asta a slăbit contactul cu ceilalți copii ; a reușit, în schimb, să fie mai singur și să dispună de mai mult timp liber pentru lectură. În plus (sărmanul Phil !), infirmitatea reprezenta noi motive de timiditate și un sentiment de inferioritate. Copiii pot fi îngreziți de cruzi ; la școală își băteau uneori joc de el. Iar mai tîrziu, cînd a început

să dea atenție fetelor, aș fi vrut foarte mult să meargă la dans sau să joace tenis în campionate. Nu putea însă nici să valseze și nici să joace tenis. Și firește nici nu voia să se ducă ca spectator sau ca intrus. Bietul lui picior strivit începuse să-l țină la o distanță fizică de fetele de vîrsta lui. Și mai ales la o distanță psihologică. Cred că s-a temut întotdeauna (în secret, firește, și fără s-o mărturisească), că fetele ar putea să ridă de el, așa cum făceau unii băieți; nu voia să riște să fie respins în favoarea altuia care nu avea acest handicap. Nu-i vorbă, nici așa n-a manifestat vreodată mare interes pentru fete, adăugase doamna Quarles.

Elinor rîse.

— Nu mi-aș fi închipuit.

— Altfel n-ar fi căpătat obiceiul să le evite cu tot dinadinsul. Nu s-ar fi sustras atît de sistematic de la orice fel de contact personal — atît cu fetele, cît și cu băieții. Nu admite decît legăturile intelectuale.

— Ca și cum s-ar simți în siguranță doar în mijlocul ideilor, spusese Elinor.

— Da, acolo se simte ca la el acasă, e sigur de superioritatea lui. În afara unui cerc de intelectuali, se teme și e bănuitor. N-ar trebui. Am încercat mereu să-l încurajez și să-l scot din izolare, dar nu se lasă ade-
menit și se retrage în cochilia lui. După o pauză, doamna Quarles adăugase : accidentul n-a avut decît un singur rezultat bun. L-a ferit de front, în timpul Războiului Mondial, și probabil de moarte; fratele lui a fost ucis în luptă.

Șalupa începu să se îndrepte spre țarm. Dintr-un zid amenințător de fier negru, transatlanticul deținea, în timp ce barca se îndepărta, un vapor uriaș, văzut în ansamblul lui. Nemișcat între mare și văpaia albastră a cerului, vasul părea reclama unei croaziere tropicale din vitrina unei agenții de voiaj de pe Cockspur Street.

„Întrebarea lui a fost impertinentă, își spunea Philip. Ce-l privea dacă am fost sau nu rănit în Războiul Mondial ? Cu câtă satisfacție se gîndesc la războiul lor cîfiterii ăștia de carieră ! Ei bine, ar trebui să fiu recunoscător că n-am luat parte la această porcărie. Sărmanul Geoffrey !“ Își aminti de fratele mort.

— Și totuși, încheiase doamna Quarles după o pauză, într-un anumit sens aș fi vrut să ia parte la război. Oh, nu din motive de patriotism înfocat, ci fiindcă, dacă aș fi avut garanția că n-avea să fie ucis sau mutilat, războiul l-ar fi vindecat — poate violent sau dureros, dar l-ar fi vindecat. I-ar fi sfărîmat poate cochilia și l-ar fi eliberat din închisarea în care s-a vîrit singur. L-ar fi eliberat din punct de vedere emotiv, căci intelectul lui e destul de liber. Poate prea liber, după părerea mea demodată. Doamna Quarles zîmbise cam trist. — I-ar fi îngăduit să meargă în lumea largă, în loc să stea închis în indiferența lui.

— Dar indiferența la el e ceva firesc, nu ? obiectase Elinor.

— Într-o oarecare măsură. Pe de altă parte e o obișnuință. Dacă ar putea să se dezbrace de ea ar fi mult mai fericit. Cred că-și dă seama, dar nu reușește să scape de ea. Dacă cineva ar putea s-o facă pentru el... Războiul a fost totuși ultima ocazie, iar împrejurările n-au îngăduit să profite de ea.

— Slavă Domnului !

— Da, poate că ai dreptate.

Șalupa ajunsese la țărm, iar ei săriră pe uscat. Căldura devenise năprasnică, pavajul ardea, iar aerul era plin de praf. Un *gentleman* măsliniu, cu fes pe cap, le zîmbi dezvelindu-și dantura, îi privi cu ochii vii, negri și lichizi și făcu o drăcie de gesturi de balet, încercînd să le vîndă covoare. Elinor era de părere că trebuie expedit. Philip însă îi spuse :

— Nu-ți consuma energia. E prea cald. Opune o rezistență pasivă și fă-te că nu pricepi.

Continuare să înainteze ca niște martiri într-o arenă, în timp ce *gentleman*-ul cu fes le dădea tîrcoale ca un leu flămînd. Dacă nu vor covoare, atunci poate îi interesează niște perle artificiale. Nu vor nici perle ? Atunci poate havane autentice, la un *penny* jumate bucată. Sau un pieptene de celuloid. Sau o imitație de chihlimbar. Sau brățări de aur, aproape curat. Philip continua să-l refuze, dînd din cap.

— Niște mărgean splendid. Amulete splendide și absolut vechi. Surîsul lui cuceritor începea să semene cu o strîmbătură.

Elinor găsi magazinul de textile pe care-l căuta ; trecură strada și intrară.

— Am scăpat ! spuse ea. N-o să îndrăznească să vină după noi. O cuprinsese o spaimă de moarte ca *gentleman*-ul să nu înceapă pe neașteptate să muște. — Un nenorocit, cu toate astea. Cred c-ar trebui să cumpărăm ceva de la el, spuse ea. Se întoarse și se adresează vînzătoarei din dosul tejghelei. Philip, presimțind că Elinor va întîrzia cu cumpărăturile, operație lungă și plicticoasă, îi spuse :

— Mă duc să-mi iau niște țigări.

Ieși în lumina orbitoare a soarelui. Omul cu fes îl aștepta. Se repezi la Philip și-l apucă de mincă. Încercă să-și joace cu desperare ultimul atu.

— Am ilustrate frumoase, șopti el confidențial și scoase un plic din buzunarul de la piept al hainei. Sînt dinamită. Costă numai zece șilingi.

Philip se holbă la el prefăcîndu-se că nu-l înțelege.

— Nu englez, spuse el și-o luă șchiopătînd pe stradă. Omul cu fes îl ajunse din urmă grăbit.

— *Très curieuses*, spuse el. *Très amusantes. Moeurs arabes. Pour passer le temps à bord. Soixante francs*

seulement.¹ Nu văzu nici un semn care să-i dea de înțeles că a fost priceput. — *Molto artistiche*, sugeră el în italiană. *Proprio curiose. Cinquanta franchi*.² Aruncă o privire disperată pe fața lui Philip. — *Hübsch*, continuă el, *sehr geschlechtlich. Zehn Mark*.³ Pe chipul lui Philip nu se clinti un mușchi. — *Muy hermosas, muy agraciadas, mucho indecorosas*.⁴ Mai încearcă o dată. — *Skon bref kort. Liderlig fotografi bild. Nakna jungfrun. Verklign smutsig*.⁵ Era limpede că Philip nu era scandinav. Poate era slav. — *Sprošny obraz*,⁶ îl măguli omul. Inutil. Poate că vorbește portugheza. — *Photographia deshonestă*,⁷ începu el.

Philip izbucni în ris.

— Uite, spuse el, și-i dădu o jumătate de coroană, o meriți.

— Ai descoperit ce căutai ? îl întrebă Elinor când se întoarse.

Philip dădu afirmativ din cap.

— Și am mai descoperit și singura bază pentru Liga Națiunilor. Interesul comun. Amicul nostru care rinjea mi-a oferit, în șaptesprezece limbi, ilustrate pornografice. Își pierde vremea la Port Said. Ar trebui să fie la Geneva.

★

— Vă caută două doamne, domnule redactor-șef, spuse băiatul de serviciu.

¹ Foarte ciudate... Foarte amuzante. Moravuri arabe. Ca să aveți cu ce vă petrece timpul pe vapor. Numai șazeci de franci (fr.).

² Foarte artistice... Cu totul ciudate. Cincizeci de franci (it.).

³ Nostime... Foarte indecente. Zece mărci (germ.).

⁴ Foarte frumoase, foarte atrăgătoare, foarte indecente. (span.).

⁵ Fotografii frumoase. Poze deocheate. Fete goale. Curat deocheate (sued.).

⁶ Fotografii deocheate (pol.).

⁷ Fotografii indecente (port.).

— Două ? Burlap avu un gest de surprindere. — Două ? Băiatul repetă cele spuse. — Bine. Condu-le aici. Băiatul se retrase. Burlap se enervă. O aștepta pe Romola Saville, pe aceea Romola Saville care scrisese :

*„Am cunoscut, îmbătrinită în amor,
Amanții vremei, de la începuturi.
Ca Leda ținut-am Lebăda de-a pururi
Și am simțit că pentru Paris mor“...*

și care acum venea cu vreo înșcătoare bătrină. Nu era genul ei. Auzi, două doamne...

Cele două uși ale sanctuarului se deschiseră simultan. Prin una din ele apăru Ethel Cobbett, ținând în brațe un teanc de corecturi. Pe cealaltă intrară două doamne. Rămasă pe prag, Ethel le privi. Una era înaltă și remarcabil de slabă. Cealaltă, aproape la fel de înaltă, era corpulentă. Nici una nu mai era tinărară. Doamna slabă părea o fecioară ofilită, de vreo 43—44 de ani. Cea corpulentă, poate ceva mai în vîrstă, își păstrase însă o prospețime de văduvă bine conservată. Cea slabă avea obrajii subțiri, trăsături osoase și ascuțite, un păr de un cafeniu șters, ochi gri și era îmbrăcată în roz și cenușiu-deschis, aproape în pas cu moda, dar nu după cea de la Paris, ci după moda mai tinerească și mai îndrăzneată de la Hollywood. Cealaltă doamnă era foarte blondă, cu ochi albaștri, iar din urechi îi atîrnau niște cercei lungi ce se mișcau tot timpul, avînd asortați la ei mărgelile de lapis lazuli. Rochia ei avea un stil mai de matroană și mai european ca al celeilalte ; numeroase ornamente de proastă calitate atîrnau ici-colo pe întreaga-i persoană, producînd un clinchet ușor în timpul mersului.

Cele două vizitatoare traversară camera ; Burlap, prefăcîndu-se adîncit în ceea ce scria, păru că nu auzise ușa deschizîndu-se. Cînd doamnele ajunseseră la cîțiva pași de biroul lui, își ridică ochii de pe hirtia pe care

mîzgălise furios și le privi tresărind de uimire și cu un aer încurcat, pentru care părea că-și cere iertare. Sări în picioare.

— Îmi pare rău. Iertați-mă... n-am băgat de seamă. Eram atît de absorbit... Sunetele se încurcă. Era răcit. *Efam roarte plins de ce rucram.*

Ocoli biroul ca să dea mîna cu ele, cferindu-le cîl mai subtil și mai spiritual zîmbet, în stilul lui Sodoma. În sinea sa exclamă : „Dumnezeule ! Ce femele îngrozitoare !“

— Îmi permit să întreb care dintre dumneavoastră, continuă el, zîbindu-le pe rînd, e domnișoara Saville ?

— Nici una, spuse doamna corpulentă cu o voce destul de adincă, dar glumeată, și îi surise.

— Sau amîndouă, dacă vreți, spuse cealaltă. Avea o voce înaltă și metalică, vorbind strident și sacadat, cu o viteză extracrdinară și amețitoare. — Amîndouă și nici una.

Cele două doamne izbucniră instantaneu în ris. Burlap se uită la ele și le ascultă pierdut. În ce se vîrise ? Erau năprasnice. Își suflă nasul și tuși. Datorită lor, răceala i se înrăutățise.

— De fapt, spuse doamna corpulentă, lăsîndu-și capul pe umăr cu un gest ștregăresc și prefăcîndu-se că sîsiie, de fapt, noi sssîntem...

Doamna cea slabă o întrerupse.

— De fapt, spuse ea, dînd drumul unui torent de cuvinte atît de repede încît era de-a dreptul extraordinar că mai reușea să le articuleze, sîntem o asociație, o combinație, aproape o conspirație. Începu din nou să rîdă strident și ascuțit.

— Asa e, o conspirassie, spuse cea corpulentă, sîsiînd în glumă.

— Noi sîntem cele două componente ale personalității duble a Romolei Saville.

— Eu fiind dr. Jekyll¹, interveni cea corpolentă, și amîndouă riseră din nou.

„O cnspirație, își spuse Burlap cuprins de un sentiment de groază crescîndă. Perfect adevărat !“

— Dr. Jekyll, alias Ruth Goffer. Pot să vă prezint pe doamna Goffer ?

— Iar eu vă prezint pe domnul Hyde, alias domnișoara Hignett.

— Iar împreună ne putem prezenta ca Romola Saville, despre ale cărei modeste poezii ne-ați scris cuvinte atît de amabile.

Burlap dădu mîna cu cele două doamne și spuse ceva despre plăcerea de a întîlni pe autoarele unei opere pe care o „armidase“ atît de mult. „Cum Dumnezeu scap de ele ?“ se întrebă el. Debordau de energie, de forță și de voință ! Nu era ușcr. În sinea lui se cutremură. „Parcă-s niște locomotive“ fu concluzia lui. Și au să-l bată la cap ca să le publice mai departe versurile lor idioate. Versurile lor obscene — căci așa erau, considerate în raport cu vîrsta, energia și aspectul acestor femei — pur și simplu obscene. „Scîrbele !“ își spuse el, furios că obținuseră ceva de la el uzînd de false aparențe și că, profitînd de nevinovăția lui, îl escrocaseră. În acel moment o văzu pe domnișoara Cobbett. Ținea în brațe teancul de corecturi, întrebîndu-l din priviri ce să facă. Burlap clătină din cap.

— Mai tîrziu, spuse el, cu un aer demn și editorial.

Domnișoara Cobbett se întoarse, dar nu mai înainte ca Burlap să poată observa expresia de triumf și batjocură de pe fața ei. Blestemata ! Devenise insuportabilă !

¹ Dr. Jekyll și domnul Hyde, roman de scriitorul englez R. L. Stevenson (1850—1894). Doctorul Jekyll se transforma noaptea într-un asasin, domnul Hyde. Romanul urmărea să arate un caz de dublă personalitate, de luptă a binelui cu răul în interiorul aceleiași ființe.

— Am fost atît de mișcate și de încîntate de scrisoarea dumneavoastră amabilă, spuse cea mai voinică dintre doamne.

Burlap scoase un surîs franciscan.

— Mă bucur că pot să fac ceva pentru literatură.

— Sînt atît de rari acei care manifestă interes.

— Așa e, sînt foarte rari, reluă domnișoara Hignett.

Și, vorbind cu viteza celui ce încearcă să spună : capra crapă piatra — piatra crapă capra, cît se poate de repede și cu cît mai puține greșeli, începu să-i povestească viața și necazurile lor. Se părea că locuiau împreună la Wimbledon, conspirația cu Romola Saville împlinise șase ani și că numai o singură dată, din nouă încercări, li se publicase ceva din ce scriseseră. Nu își pierduseră însă curajul. Știau că într-o zi o să răsară și steaua lor. Continuase să scrie. Scriseseră foarte mult. Domnul Burlap era oare interesat să vadă piesele lor ? Domnișcara Hignett deschise o servietă și puse pe masă vrafuri masive de pagini bătute la mașină. Erau piese istorice, în versuri albe. Se numeau : *Fredegond*, *Bastardul Normandiei*, *Semiramida* și *Gilles de Retz*.

În cele din urmă plecară, luînd cu ele promisiunea lui Burlap că le va citi piesele, că le va publica un ciclu de sonete și că va veni să ia masa la ele la Wimbledon. Burlap suspină. Apoi, recompunîndu-și figura nemișcată și aerul de superioritate, o sună pe domnișoara Cobbett.

— Ai adus corecturile ? o întrebă el distant și fără să se uite la ea.

Domnișoara Cobbett îi le înmîină.

— Am telefonat și le-am spus să se grăbească cu restul.

— Bine.

Se lăsă tăcere. Domnișoara Cobbett o întrerupse și, deși Burlap nu catadicsi să își ridice privirea spre ea, își dădu seama din tonul vocii ei că zimbea.

— Această Romola Saville a dumneavoastră a fost o surpriză cam neplăcută, nu ?

Loialitatea domnișoarei Cobbett față de memoria lui Susan fusese cu atât mai puternică cu cât sentimentul era forțat și premeditat. Și ea se îndrăgostise de Burlap. Loialitatea ei față de Susan și de spiritualitatea platonice care era specialitatea lui Burlap în materie de amor (la început credea că e serios cînd îi spunea tot timpul cuvinte atât de frumoase) se întărise în lupta continuă împotriva dragostei. Burlap, care avea o mare experiență în aceste probleme, își dăduse în curînd seama, după felul cum ea răspunsese la primele lui avansuri platonice, că de data asta, exprimat în limbajul vulgar pe care chiar diavolul din el de abia mai îndrăznea să-l folosească, o feștelise. Persistența n-ar fi dus decît la o înrăutățire a înaltei sale reputații spirituale. În ciuda faptului că fata se îndrăgostise de el, și poate chiar din acea cauză (căci îndrăgostindu-se, domnișoara Cobbett înțelesese cît de ușor ar fi putut să trădeze cauza lui Susan și a unui spirit pur, și conștientă de primejdie, se opusese), Burlap pricepuse că ea n-o să-i îngăduie niciodată trecerea, chiar treptată, de la spiritualitate la o dragoste carnală, fie ea oricît de rafinată. Nefiind îndrăgostit de ea, căci domnișoara Cobbett nu deșteptase în el decît un sentiment vag și adolescentin de dorință — pe care aproape orice femeie destul de prezentabilă putea să i-l satisfacă — lui Burlap nu-i venise greu să înțeleagă și să se retragă. Retragerea, calculase el, avea să consolideze admirația ei pentru spiritualitatea lui și avea să-i sporească dragostea. Burlap știa de mult că e întotdeauna util să ai funcționare care să fie îndrăgostite de tine, să muncească din răspuțeri și să aibă mai puține pretenții decît cele ce

nu sînt îndrăgostite. O scurtă vreme totul mersese ca pe roate. Domnișoara Cobbett efectuase munca a trei secretare și a unui băiat de serviciu ; în același timp îl adorase. Avuseseră loc și incidente. Burlap vădea prea mult interes față de colaboratoarele feminine ale revistei. Unele, care trăiseră cu el, veniseră să-i facă mărturisiri domnișoarei Cobbett. Încrederea ei se zdruncinase. Indignarea sfîntă față de ipocrizia lui premeditată și de ceea ce ea considera ca o trădare a lui Susan și a idealurilor lui era pătrunsă și de resentimente personale. O trădase și pe ea. Mînioasă, îi purta pică. Mînia și ura făceau să-i crească loialitatea ideală față de Susan. Își exprima gelozia exclusiv în cuvinte de loialitate în amintirea prietenei moarte și a spiritului pe care ea îl reprezentase.

Ultima picătură fusese Beatrice Gilray. Cupa amărăciunii domnișoarei Cobbett se revărsase în clipa cînd Beatrice fusese instalată la birou, în sectorul editorial, și, culmea, începuse să scrie cîte ceva pentru revistă. Domnișoara Cobbett se mai liniștise nițel la gîndul că Beatrice Gilray scria doar scurte prezentări de cărți, fără nici o importanță. Cu toate acestea era foarte supărată și indignată. Primise o educație mult mai bună decît proasta de Beatrice și era mult mai inteligentă. Lui Beatrice i se îngăduia să scrie numai fiindcă avea bani. Cînd venise, investise în revistă o mie de lire. Lucra pe gratis și muncea — ceea ce era și mai insuportabil — ca o nebună ; exact așa cum muncise și domnișoara Cobbett la început. Acum domnișoara Cobbett lucra cît putea de puțin. Rămînea exact cît se cuvenea — nu venea niciodată un minut mai devreme și nu stătea niciodată un minut peste orele de serviciu. Lucra pentru cît era plătită. Burlap se iritase, apoi se enervase, iar la sfîrșit o urise ; trebuia ori să lucreze el mai mult, ori să mai angajeze o secretară. Și atunci, providența i-o scosese în cale pe Beatrice, care își luase

asupra ei toate treburile plictisitoare ale redactării, pe care domnișoara Cobbett nu mai avea acum timpul să le facă. Drept compensație pentru faptul că își asumase această muncă, ca și pentru mia de lire pe care o investise în revistă, Burlap îi îngăduise să scrie din când în când scurte recenzii. Firește, Beatrice habar n-avea cum se scriau, dar asta nu conta. Tot nu le citea nimeni.

Cînd Burlap începuse să locuiască în casa lui Beatrice Gilray, cupa amărăciunii domnișoarei Cobbett se revărsase din nou. În primul moment de furie făcuse imprudența să o prevină solemn pe Beatrice ce fel de om era chiriașul ei. Bunăvoința ei dezinteresată pentru reputația și virginitatea lui Beatrice era însă prea evident și prea necontrolat dublată de ura împotriva lui Burlap. Singurul rezultat al sfaturilor fusese un răspuns drastic din partea lui Beatrice, pe care o scosese din sărite.

— E absolut insuportabilă, se plînsese mai tîrziu lui Burlap, fără ca totuși să-i împărtășească toate motivele pentru care o considera insuportabilă.

Burlap semăna cu Isus Cristos.

— E foarte dificilă, recunoscuse el, dar și demnă de compătimit. A dus o viață grea.

— Nu-mi dau seama de ce o viață grea poate fi o scuză pentru cineva ca să se poarte necorespunzător, vorbise ea sacadat.

— Trebuie să faci unele concesii, spusese Burlap, dînd din cap.

— Dac-aș fi în locul tău, replicase Beatrice, n-aș mai ține-o. Aș da-o afară.

— Nu, n-aș putea să fac una ca asta, răspunsese Burlap, vorbind încet și gînditor, ca și cum întreaga discuție ar fi avut loc în sinea sa. Nu în aceste împrejurări. Îi zîmbise enigmatic, subtil, spiritual și dulce, și clătinase din nou capu-i brunet și romantic. — E o situație cam ciudată, spusese el, și continuase pe un

ton vag, fără să explice niciodată limpede în ce consta acea situație cam ciudată. Vorbea, de altfel, cu o oarecare reținere, ca și cum i-ar fi venit greu să se laude singur. Beatrice trebuia să înțeleagă că el o angajase și o ținea mai departe în serviciu pe domnișoara Cobbett numai din milă. Beatrice fusese cuprinsă de un sentiment complex de admirație și milă — admirație pentru bunătatea lui și milă pentru faptul că era dezarmat în mijlocul unei lumi ingrate.

— Cu toate astea, răspunsese ea furioasă, în timp ce cuvintele ei loveau tare, ca niște ciocănele, nu înțeleg de ce trebuie să te lași terorizat. Eu una nu m-aș lăsa tratată astfel.

De atunci profita de fiecare prilej pentru a o umili pe domnișoara Cobbett și pentru a fi grosolană cu ea. Domnișoara Cobbett, la rîndul ei, îi vorbea răstit, o sfida și îi răspundea obraznic. În birourile revistei *Literary World* începuseră ostilitățile.

Distant, fără a fi însă cu totul imparțial, ca un zeu favorabil virtuții — virtutea fiind reprezentată în acest caz de Beatrice — Burlap privea ostilitățile de sus, făcînd pe filozoful.

Întîmplarea cu Romola Saville îi oferi domnișoarei Cobbett ocazia să fie răutăcioasă.

— Ați văzut pe cele două poetese înfiorătoare, o descusu ea pe Beatrice a doua zi dimineața, cu un fals aer de prietenie.

Beatrice se uită la ea cu atenție. Ce urmărea femeia asta ?

— Care poetese ? întrebă ea bănuitoare.

— Cele două dcamne în vîrstă, cu un aer formidabil, pe care redactorul-șef le-a invitat să vină și să-l vadă, fiindcă își închipuia că va întîlni o fată tînără. Izbucni în rîs. Romola Saville. Așa sînt semnate poeziile. Ce romantic sună ! Iar poemele sînt și ele romantice. În schimb, cele două autoare ! Dumnezeu ! Cînd l-am

văzut pe redactor prins în ghearele lor mi-a părut sincer rău de el. La urma urmei, însă, singur și-a făcut-o. Dacă ține morțiș să scrie colaboratoarelor...

În aceeași seară Beatrice se plinse din nou lui Burlap de domnișoara Cobbett, care nu devenise numai obositoare și obraznică, căci te-ai fi putut obișnui cu ea dacă și-ar fi îndeplinit corect obligațiile profesionale, dar mai era și leneșă. Publicarea unei reviste e o afacere ca oricare alta. Cui îi dă mina să facă afaceri pe o bază sentimentală ? Burlap vorbi din nou vag despre situația ciudată a acestui caz. Beatrice insistă. Se luară la ceartă.

— Asta înseamnă să fii prea bun, încheie Beatrice, pe un ton tăios.

— A, da ? spuse Burlap, iar surisul său de călugăr franciscan era atât de splendid și de melancolic, încât Beatrice simți cum în adîncul sufletului i se infiripă un sentiment de afecțiune.

— Da, asta înseamnă, vorbi ea sacadat în timp ce dușmănia ei împotriva domnișoarei Cobbett creștea proporțional cu sentimentul de tandrețe și de protecție maternă pe care-l nutrea pentru Burlap. Afecțiunea ei era, ca să zicem așa, căptușită cu indignare. Cînd nu voia să-și exteriorizeze bunătatea, își întorcea sentimentele pe dos ca pe o haină, și se infuria. „Sărmanul Denis, își spuse ea, în ciuda indignării. Are absolută nevoie de cineva care să-l îngrijească. E prea cumsecade.“ Apoi, tare : — Tușești scandalos, îi reproșă pe un ton de aparentă indiferență. Era prea cumsecade, n-avea pe nimeni care să-l îngrijească și mai și tușea — ideile se legau logic una de alta. — Ai nevoie, continuă ea sacadat, pe același ton strident de comandă, de o fricție bună cu ulei camforat și de o compresă cu vată termogenă. Pronunța cuvintele aproape drastic, ca și cum l-ar fi amenințat cu o bătaie bună și o lună de post negru. Își exprima solicitudinea cu bruta-

litate, deși, în fond, sufletul îi vibra de o mare afecțiune.

Burlap era absolut încântat s-o lase să-și pună în aplicare amenințările ei tandre. La zece și jumătate se afla în pat, cu o sticlă de apă caldă, suplimentară, la picioare. Băuse un pahar de lapte fierbinte amestecat cu miere, iar acum sugea o pastilă contra tusei. Ce păcat, își spunea el, că Beatrice nu e mai tânără. Arată totuși uimitor de tânără pentru vârsta ei. Fața și silueta păreau de douăzeci și cinci de ani în loc de treizeci și cinci. Burlap se întrebă cum o să reacționeze Beatrice după ce-și va calma spaimele. Aceste spaima copilărești la o femeie în toată firea păreau extrem de ciudate. Jumătate din ființa ei rămăsese neevoluată, la vârsta când unchiul Ben făcuse acea experiență prematură. Diavolul din Burlap zîmbi, amintindu-și de felul cum relatase ea întâmplarea.

Se auzi o bătaie în ușă; Beatrice intră, aducînd uleiul camforat și vata termogenă.

— Vine călăul, spuse Burlap, rîzînd. Să mor bărbătește. Își desfăcu bluza de la pijama. Avea un piept alb și foarte musculos; coastele de-abia se vedeau. Între piepți, o dîră de păr negru, buclat, urma linia osului pectoral. — Chinuie-mă cît vrei, continuă el în glumă. Sint gata. Îi zimbi tandru și șăgalnic.

Beatrice destupă sticla și își turnă puțin ulei aromatic în palma dreaptă.

— Ține sticla, îi porunci ea, și pune-o jos. Burlap făcu cum i se spuse. — Așa, zise ea, și începu să-l fricționeze. Denis rămăsese întins și nemișcat.

Mîna ei aluneca viguros și expert de sus în jos pe pieptul lui. Cînd mîna dreaptă obosea, reîncepea cu stînga, în sus și în jos, în sus și în jos.

— Parc-ai fi o locomotivă în miniatură, spuse Burlap și îi surîse iar tandru și șăgalnic.

— Mă și simt ca o locomotivă, răspunse ea.

Dar nu era adevărat, căci se simțea oricum, mai puțin ca o locomotivă. Trebuise să-și înfrângă un fel de groază înainte de-ai atinge pieptul alb și musculos. Nu c-ar fi fost urît sau repulsiv. Din contră, pieptul lui Burlap era destul de frumos, puternic, cu pielea albă și netedă. Avea frumusețea bustului unei statui. Da, al unei statui. Atît doar că în cazul de față statuia avea pe piept puțin păr negru buclat și un mic neg cafeniu, care se ridica și cobora, o dată cu pielea ce palpita deasupra inimii. Statuia era vie și asta o neliniștea. Pieptul alb și gol era frumos, dar îi provoca un fel de scîrbă, fiindcă era viu. Cînd îl atîngea... Se cutremură cu un ușor spasm de oroare, enervîndu-se pe sine pentru aceste sentimente prostesti. Își întinse repede mîna și începu să-l fricționeze. Peste pielea unsă cu ulei, mîna aluneca ușor. Simțea în palmă căldura corpului, iar sub piele oasele tari. Cînd îi atîngea părul de pe piept, degetele ei înlîniră o asprime; sfîrcurile lui mici erau dure și elastice. Se cutremură din nou, deși senzația de groază și înfrîngerea ei aveau ceva plăcut. Neliniștea și repulsia care i se strecurau în suflet și îi străbăteau trupul îi stîrneau o plăcere ciudată. Continuă să fricționeze cu mișcările energice și regulate ale unei locomotive, în timp ce sufletul i se zbătea, pradă unor sentimente contrarii.

Burlap stătea culcat, cu ochii închiși și zîmbea ușor; îi plăcea să se lase pe mîinile ei, să se predea. Se simțea extraordinar de bine, dar și neputincios ca un copil. Se afla în mîinile ei; un copil care e proprietatea mamei sale, și nu propriul său stăpîn. Îi simțea pe piept răceala mîinilor, dar sub aceste degete puternice și reci mușchii lui nu tresăreau, ci rămîneau inerti, ca de lut.

— Ai oboșit? o întrebă el, cînd Beatrice se opri pentru a începe, a treia oară, să-l fricționeze cu altă mînă. Deschise ochii și o privi. Ea clătina din cap. — Îți dau bătaie de cap ca un copil bolnav.

— Nu-mi dai nici un fel de bătaie de cap.

Burlap insistă ; îi spuse că regretă efortul ei și își ceru scuze.

— Biata mea Beatrice ! spuse el. Cite trebuie să mai faci pentru mine ! Mă simt atît de rușinat !

Beatrice se mulțumi să-i zîmbească. Spasmul de mai înainte, datorit repulsiei nejustificate, dispăruse. Se simțea grozav de fericită.

— Gata, zise ea, în fine, a venit rîndul vatei termogene. Deschise pachetul cu vată și desfăcu sulul portocaliu. — Problema e cum s-o fixezi la pieptul tău. M-am gîndit s-o prind cu o fașă. Te înfășor de două-trei ori. Ce părere ai ?

— N-am nici o părere, spuse Burlap, care se bucura încă de plăcerile voluptuoase ale copilăriei. Sînt cu totul în mîinile tale !

— Bine, atunci ridică-te în capul oaselor. Ține vata la piept în timp ce eu îți trec fașa în jurul pieptului. Pentru această operație se văzu silită să se aplece ajungînd foarte aproape de el, gata să-l îmbrățișeze ; pe cînd desfășura bandajul, mîinile ei se întîlniră o clipă la spatele lui. Burlap lăsă să-i cadă capul și fruntea i se opri pe sinii ei. Fruntea unui copil obosit, odihnindu-se pe sînul moale al mamei sale.

— Ține nițel capul feșei pînă găsesc un ac de siguranță.

Burlap își ridică fruntea și își trase capul înapoi. Cam congestionată, dar încă foarte ocupată și îndemnică, Beatrice scotea un ac dintr-un mic carton cu ace de siguranță.

— Acum o să fie într-adevăr greu, spuse ea rîzînd. N-ai să te superi dac-o să te înțep cu acul.

— Nici gînd, spuse Burlap : era sincer, nu i-ar fi păsat. Aproape că i-ar fi făcut plăcere să fie înțepat. Ea însă nu-l înțepă. Fixată bine cu ajutorul acelor, fașa trăda o mare îndemînare profesională.

— Gata !

— Ce trebuie să fac acum ? întrebă Burlap, foarte dispus s-o asculte.

— Să te culci la loc.

Se culcă la loc. Ea îi încheie nasturii de la bluza pijamalei. — Acum trebuie să adormi cît se poate de repede. Îi trase pledurile pînă sub bărbie și îl înfășură bine în ele. Apci rîse. — Parc-ai fi un copil.

— N-ai de gînd să-mi dai un sărut, urîndu-mi noapte bună ?

Obrajii lui Beatrice se împurpurară. Se aplecă și îl sărută pe frunte.

— Noapte bună, spuse ea.

Apoi, deodată, dori să-l ia în brațe, să-i apese capul pe pieptul ei și să-l mîngîie pe păr. Îl mîngîie însă ușor pe obraz, și ieși grăbită din odaie.

Capitolul XIX

Micuțul Phil stătea culcat în pat. Camera era scăldată într-o penumbră portocalie. Printre perdelele trase se strecura o diră subțire de lumină. Phil era mai agitat ca de obicei.

— Cît e ceasul ? strigă el în cele din urmă, deși strigase și mai înainte și i se spusese să tacă.

— Nu-i încă timpul să te scoli, îi răspunse domnișoara Fulkes de pe coridor. Vocea ei se auzea înăbușit, căci tocmai își trăgea pe cap rochia albastră ; capul i se afla într-o beznă mătăsoasă, iar brațele i se zbăteau orbește să găsească intrarea în mînele respective. Astăzi soseau părinții lui Phil ; la prînz aveau să ia masa la Gattenden. Rochia albastră de gală a domnișoarei Fulkes se impunea serios cu această ocazie.

— Dar spuneți-mi odată cît e ceasul ! îi strigă furios băiețelul. Vreau să spun, cît e după ceasul dumneavoastră.

Capul domnișoarei Fulkes ieși la lumină.

— Unu fără douăzeci, răspunse ea. Trebuie să stai cuminte.

— De ce nu e încă unu ?

— Fiindcă nu e ! Ascultă, n-am să-ți mai răspund la întrebări. Iar dacă ai să mai strigi o dată, am să-i spun mamei tale că ai fost obraznic.

— Eu, obraznic ? replică Phil, cu un glas în care furia se amesteca cu lacrimile, dar atât de încet încît domnișoara Fulkes de-abia îl auzi. Te urăsc ! Firește, n-o ura. Protestase însă, și onoarea era salvată.

Domnișoara Fulkes își vedea mai departe de rochia ei. Era agitată, speriată, penibil de nervoasă. Ce impresie avea să le facă Phil, Phil al ei, Phil pe care ea îl crescuse... „Sper să fie cuminte, își spuse ea. Sper să fie cuminte !“ Putea fi un inger, putea fi încîntător cînd avea chef. Iar cînd nu era cuminte, exista întotdeauna o explicație ; trebuia însă să-l cunoști și să-l înțelegi pentru a găsi această explicație. Părinții lui n-aveau să fie probabil în stare s-o facă. Lipsiseră atît de mult încît ar fi putut să uite și cum arăta băiatul. Și, în orice caz, n-aveau de unde să știe cum arăta acum, cum se dezvoltase în ultimele luni. Doar ea îl cunoștea bine pe Phil. Îl cunoștea și îl iubea foarte, foarte mult. Doar ea. Într-o zi însă va trebui să-l părăsească. N-avea nici un drept asupra lui, nici o pretenție ; ea doar îl iubea. Părinții puteau să i-l ia oricînd. Imaginea ei tremură în oglindă, se estompă într-o ceață irizată și, pe neașteptate, o podidiră lacrimile.

Trenul sosi la timp ; mașina îi aștepta la gară. Elinor și Philip se suiră în ea.

— Nu-i minunat să fii acasă ? Elinor apucă mîna soțului ei. Ochii îi străluceau. — Dar, sfinte Dumnezeule, adăugă ea îngrozită și, fără să mai aștepte răspunsul lui, continuă : Se ridică o mulțime de case noi pe dealul de colo. Cum îndrăznesc ? Philip se uită la deal.

— Parcă e un cartier plin de grădini, nu ? spuse el. E păcat că englezilor le place atît de mult viața la țară. Distrug cadrul natural prin bunătatea lor.

— E încă splendid ! Nu ești foarte nerăbdător ?

— Nerăbdător ? întrebă el prudent. Știu eu...

— Nu-ți face plăcere să știi c-ai să-ți revezi băiatul ?

— Desigur !

— Desigur ! Elinor repetă cuvântul în bătaie de joc. — Și cu ce voce ai spus-o. Nu mi-am închipuit niciodată că se poate spune „desigur“ într-o asemenea situație. Am văzut-o și pe asta. N-am fost în viața mea atît de nerăbdătoare ca acum.

Se făcu tăcere. Mașina înainta pe drumul de țară care urca, cu multe viraje, printr-un crîng de mesteceni pînă la un platou împădurit. La capătul unei perspective verzi și întinse, cel mai colosal monument al grandoarei familiei Tantamount, palatul marchizului de Gattenden, se scâldea departe în soare. Steagul era ridicat ; înălțimea sa lordul se afla la reședința sa.

— Trebuie să mergem într-o zi să-i facem o vizită bătrînului nebun, spuse Philip. În parcul din jurul palatului pășteau câpricare cu pielea cafenie.

— De ce trebuie să călătorești ? spuse Elinor, uitîndu-se la ele.

Domnișoara Fulkes și micul Phil îi așteptau pe treptele intrării principale.

— Mi se pare că aud mașina, spuse domnișoara Fulkes. Fața ei cam plinuță era foarte palidă ; inima îi bătea mai puternic ca de obicei. — Nu, adăugă ea, după ce ascultă cu atenție o clipă. Ceea ce auzise era doar ecoul propriei ei neliniști.

Micul Phil se plimba neastîmpărat, manifestînd o singură dorință violentă : „să meargă undeva“. Așteptarea îi virise un arici în intestine.

— Ești foarte fericit, nu-i așa ? întrebă domnișoara Fulkes, cu fals entuziasm, decisă să facă orice ca băiețelul să exprime o bucurie grezavă la revederea părinților. Nu ești formidabil de nerăbdător ? Dacă ar fi vrut, părinții lui puteau să i-l ia, fără s-o lase să-l mai vadă vreodată.

— Ba da, răspunse micul Phil, cu un aer cam absent. Singura lui preocupare o constituia apropierea unor evenimente ce se desfășurau în intestine.

Domnișoara Fulkess fu dezamăgită de platitudinea răspunsului. Îl privi cercetător.

— Phil, vrei afară ? Observase mișcările lui nesigure, de parcă ar fi executat niște pași de charleston. Copilul dădu din cap. Îl apucă de mână și intrară repede în casă.

Peste un minut, mașina cu Philip și Elinor trase la treptele goale. Elinor nu-și ascunse dezamăgirea. Își imaginase atât de limpede scena : Phil, pe treptele de la intrare, făcând semne disperate cu mâna. Îi auzise clar pînă și strigătele. Treptele însă erau pustii.

— Nu-i nimeni să ne primească, spuse ea, cu o voce tristă.

— Era greu de presupus c-o să găsim pe cineva la intrare, așteptîndu-ne, replică Philip. Detesta orice fel de agitație. Pentru el, cea mai frumoasă întoarcere acasă ar fi fost într-o mantie care să-l facă invizibil. Ocazia de față era aproape la fel de potrivită.

Se dădură jos din mașină. Ușa de la intrare era deschisă. Intrară. În holul tăcut și pustiu, trei secole și jumătate de viață adormiseră. Lumina soarelui năvălea prin arcadele turtite ale ferestrelor. Lambriurile fuseseră pictate în verde-deschis în secolul al optsprezecelea. Scara veche, din stejar masiv, bine luminată, se pierdea urcînd la etajele superioare. În aer plutea un ușor miros de flori, de petale de trandafiri, uscate, amestecate cu miresme ; aveai senzația că percepi tăcerea îndelungată și senină cu ajutorul altui simț.

Elinor se uită împrejur, respiră adînc, își plimbă vîrful degetelor pe lemnul de nuc lustruit al mesei și lovi cu degetul arătător vaza venețiană rotundă de pe masă ; sunetul cristalului vibră lent și plăcut în aerul parfumat.

— Parcă-i frumoasa din pădurea adormită, spuse ea.

Dar, chiar în timp ce vorbea, vraja se destrămă. Deodată, ca și cum sunetul cristalin ar fi rechemat casa la viață, izbucniră zgomote. La etaj se deschise o ușă, se auzi apa trasă la closet, iar apoi vocea pătrunzătoare și cecilărească a lui Phil ; pași mici duduieră pe covorul coridorului, iar apoi răpăiră ca niște copite mici pe treptele de stejar, neacoperite cu covor, ale scării. În aceeași clipă, o ușă de la parter se dădu în lături, și Dobbs, o servitoare foarte corpolentă, intră grăbită în hol.

— Vai, domnișoară Elinor, nu v-am auzit...

Micul Phil dăduse ultimul colț al scării. La vederea părinților scoase un strigăt și grăbi pasul, alunecînd parcă din treaptă în treaptă.

— Nu fugi ! Nu fugi ! îi strigă neliniștită mama lui și porni repede spre el.

— Nu fugi ! reluă și domnișoara Fulkes, coborînd iute scările în urma lui. Și deodată, din salonașul cu o ușă ce da în grădină, apăru doamna Bidlake, îmbrăcată în alb, tăcută și învesmîntată în vălurile ei plutitoare, ca o fantomă impunătoare. Într-un coșuleț ducea un mănunchi de lalele ; foarfecele de grădinărit atirnau la capătul unei panglici galbene. T'ang al treilea o urmă lătrînd. Se îmbulzîră, îmbrățișîndu-se și strîngîndu-și mîinile. Salutul doamnei Bidlake avea maiestatea unui ritual și grația solemnă a unui dans vechi și sacru. Domnișcarea Fulkes, cuprinsă de o mare timiditate și nervoasă la culme, nu-și mai găsea locul ; la început se așeză pe un picior, apoi pe celălalt, în poziția modelelor din revistele de modă și a manechinelor și rîse strident tot timpul. Cînd dădu mîna cu Philip, tresări atît de violent, încît era gata să-și piardă echilibrul.

„Sărmana de ea ! își spuse Elinor, în răgazul cînd nu mai avu nimic de răspuns sau de întrebare. Trebuie să se mărite de urgență ! Arată mult mai rău ca la plecarea noastră !“

— Cît de mult a crescut ! spuse ea cu voce tare. Și ce mult s-a schimbat ! Ținu copilul la depărtarea brațului, cu gestul unui cunoscător care se trage înapoi pentru a examina un tablou. Înainte era leit Philip. Acum însă... Dădu din cap. Fața lată se alungise, nasul scurt și drept (nasul de pisică, caraghios, de care rîsesse, și care îi plăcuse atît de mult pe fața lui Philip) devenise mai fin și ușor acvilin, iar părul se închisese la culoare. — Seamănă ca două picături de apă cu Walter, nu crezi ? Absentă, doamna Bidlake dădu din cap afirmativ. — Afară de momentele cînd rîde, adăugă Elinor. Rîsul lui e exact ca al lui Phil.

— Ce mi-ați adus ? întrebă micul Phil, aproape neliniștit. Cînd părinții plecau undeva, la întoarcere îi aduceau întotdeauna ceva. — Unde e cadoul meu ?

— Ce întrebare ! protestă domnișoara Fulkes, roșindu-se în locul lui și tremurînd și mai tare.

Elinor și Philip se mulțumiră să rîdă.

— Cînd e serios seamănă leit cu Walter, spuse Elinor.

— Sau cu tine.

Philip se uita de la unul la celălalt.

— Să întrebi asta chiar în clipa cînd au venit tata și mama ! își continuă domnișcara Fulkes reproșurile.

— Ești rea ! îi replică băiatul și își azvirli capul pe spate cu un gest ușor de furie și mîndrie.

Lui Elinor, care se uitase tot timpul la el, aproape că-i veni să rîdă. Gestul de a ridica brusc bărbia — ei bine ! — era parodia gestului de superioritate al bătrînului domn Quarles. O clipă, copilul îi păru miniatura și caricatura socrului ei, acel socru jalnic și absurd. Era caraghios, dar în același timp nu era de glumă. Ii veni să rîdă, dar se abținu, dîndu-și seama de misterele și complexitățile vieții, de îngrozitoarea imposibilitate de a prevedea viitorul. Acesta era copilul ei — dar în el se aflau și Philip, și ea, și Walter, și tatăl și mama ei, iar acum, prin acea ridicare a bărbiei, îl dezvăluise și

pe jalnicul domn Quarles. Ar mai putea fi o sută de alți oameni. Nu-i așa ? Firește. În el se întâlneau mătuși și verișoare pe care nu le vedea decît foarte rar, bunici și unchi pe care îi cunoscuse doar cînd era mică și-i uitase complet, strămoși care muriseră de mult. O întreagă armată de străini populau acest trup mic, îl conturaseră, trăiau în mintea lui, îi inspirau dorințele, îi dictau gîndurile și aveau să continue să i le dicteze și să i le inspire. Phil, micul Phil, numele era o abstracție, un titlu dat arbitrar, ca „Franța“ sau „Anglia“, unei colecții veșnic schimbătoare, formată din mulți indivizi, care se nașteau, trăiau și mureau în el, așa cum locuitorii unei țări apar și dispar, ținînd însă în viață, prin trecerea lor pe pămînt, identitatea națiunii căreia îi aparține. Se uită la copil cu un fel de spaimă. Ce răspundere avea !

— Asta-i o dragoste interesată, după părerea mea, continuă domnișoara Fulkes. Și nu trebuia să-mi spui că sînt rea.

Elinor suspină ușor, se smulse din reverie și, ridicînd copilul în brațe, îl strînse la piept.

— Nu-i nimic, spuse ea, adresîndu-se parțial domnișoarei Fulkes, care nu mai contenea cu reproșurile, și parțial propriilor ei temeri. Nu-i nimic. Îl sărută.

Philip se uită la ceas.

— Poate c-ar trebui să mergem să ne spălăm și să ne periem puțin hainele înainte de masă, spuse el. Îi plăcea să fie punctual.

— Mai întii, însă, spuse Elinor, căreia i se părea că mesele sînt făcute pentru oameni și nu oamenii pentru mese, mai întii trebuie neapărat să mergem în bucătărie și s-o salutăm pe doamna Inman. Ar fi de neiertat dacă n-am face-o. Veniți. Cu copilul încă în brațe, îi conduse prin sufragerie. Pe măsură ce înaintau, mirsul de rață friptă devenea tot mai puternic.

Iritat puțin de faptul că nu va fi punctual și simțîn-

du-se nițel prost că trebuie să se aventureze, chiar avînd-o pe Elinor ca tilmaci, în bucătărie, printre servitori, Philip o urmă cu regret.

La masa de prînz, micul Phil sărbători întoarcerea părinților, purtîndu-se înfiorător.

— S-a agitat prea mult, repeta sărmana domnișoară Fulkes, încercînd să scuze copilul și indirect să se justifice. Îi venea să plîngă. — O să vedeți cum se poartă cînd o să se obișnuiască cu prezența dumneavoastră aici, doamnă Quarles, spuse ea întorcîndu-se spre Elinor, o să vedeți ; un adevărat inger. Acum e prea nervos.

Ajunsesese să iubească copilul atît de mult, încît satisfacțiile și durerile, calitățile și defectele lui o făceau să jubileze sau să plîngă, să fie mulțumită sau rușinată, de parc-ar fi fost ea la mijloc. Pe deasupra mai era în joc și mîndria ei profesională. Toate aceste luni răs-punsese exclusiv de el, îl învățase cum să se poarte în lume și de ce e pictat pe hartă în stacojiu triumghiul Indiei ; ea îl formase pe Phil, ea îl modelase. Iar acum, cînd obiectul dragostei ei fierbînți, produsul competenței și răbdării ei țipa la masă, scuipa mîncarea pe jumătate mestecată și vărsa apa, domnișoara Fulkes nu numai că roșea de rușine, ca și cum ea ar fi țipat, ar fi scuipat și ar fi vărsat apa, dar mai încerca și sentimentul penibil al prestidigitatorului, al cărui număr, îndelung pregătit, dă faliment în public, sau sentimentul celui care, punînd la punct o mașină ideală de zburat, descoperă că invenția sa refuză cu încăpăținare să decoleze.

— La urma urmei, spuse Elinor, consolidînd-o, trebuia să te aștepți. Îi părea sincer rău de biata fată. Se uită la copil. Plîngea — iar ea sperase (cît fusese de lipsită de judecată !) că acum avea să fie altfel, că avea să găsească o ființă complet rațională și maturizată. I se strînse inima. Îl iubea, dar copiii sînt atît de îngrozitori. Iar micul Phil rămăsese un copil.

— Ascultă, Phil, spuse ea severă, trebuie să măninci. Lasă prostiile.

Copilul zbieră și mai tare. Ar fi voit să se pcarte frumos, dar nu știa ce să facă pentru a nu se mai purta urit. Își provocase singur această stare de nefericire și revoltă care pusese stăpânire pe el și se dovedea mai puternică decît voința lui. Îi era cu neputință să se calmeze, deși se căznea din răspuțeri. Pe deasupra, friptura de rață nu-i plăcuse niciodată prea mult. Iar acum, după ce se gîndise cinci minute cu oroare și dezgust la friptura de rață, ajunsese să n-o mai poată suferi. Vederea ei, mirosul ei, gustul ei îi provocau o greată violentă.

Între timp, doamna Bidlake își păstra calmul ei metafizic. Sufletul ei părea un imens vapor ce înaintează pe o mare agitată; sau mai degrabă un balon ce se ridică în înaltul cerului, deasupra apelor, în lumea senină și calmă a fanteziei. Discutase cu Philip despre budism. (Doamna Bidlake avea o adevărată slăbiciune pentru budism.) La primele țipete nici măcar nu se întorsese să vadă ce s-a întîmplat, mulțumindu-se să ridice vocea ca să poată fi auzită cu tot vacarmul. Răcnetele se repetau continuu. Doamna Bidlake tăcu și închise ochii. Un Budha așezat turcește, senin și auriu îi apărură pe fondul roșu al pleoapelor închise; văzu în jurul lui preoți cu robe gălbui, în atitudinea zeului și adînciți într-o meditație extatică.

— Maya, suspină ea, maya, eterna iluzie. Își deschise din nou ochii. — Friptura e într-adevăr cam tare, adăugă ea, adîrșindu-se lui Elinor și domnișoarei Fulkes, care încercau zadarnic să-l facă pe copil să mănince.

Micul Phil profită de pretextul pe care doamna Bidlake i-l oferise gratuit.

— E tare, strigă el cu ochii plini de lacrimi, dînd la o parte furculița cu care domnișoara Fulkes, cu mîna

tremurind din cauza emoțiilor prea mari, îi oferea o bucățică de rață friptă și jumătatea unui cartof nou.

Doamna Bidlake închise iar ochii o clipă; apoi se întoarse către Philip și își continuă discuția despre calea cu cele opt cărări ¹.

★

În aceeași seară Philip scrisese pe larg în carnetul său, în care își nota vraște, gânduri și întâmplări, discuții, lucruri auzite și văzute. Pagina întâi purta titlul: „*Bucătăria din vechea casă*”. Poate fi descrisă cu multă ușurință. Ferestrele stil Tudor se reflectă pe fundurile tingirilor de aramă. Soba de gătit, neagră și imensă, are podoabe de oțel lustruit, iar focul joacă prin ochiul întredeschis, din partea de sus. În pervazurile ferestrelor se află mușcate. Pisiul, un eunuc enorm cu blana roșcată, stă ațipit în coșul lui de pe bufet. Masa din bucătărie e atît de tocită de timp și de frecături permanente, încît nodurile au ieșit la suprafață acolo unde lemnul era mai moale — ca și cum un gravor ar fi preparat o matriță pentru o imensă amprentă digitală. Pe tavanul scund sînt fixate birne. Scaunele cafeniei sînt din lemn de fag. Coca e încă necoaptă și gata să fie întinsă. Miros de bucătărie. În coloana aplecată a unei raze de soare galbene dansează fire de praf. Și, în fine, doamna Inman, bucătăreasa, micuță, delicată, tiranică, autoarea cîtorva mii de mese! Imaginați-vă puțin toate acestea și veți avea în fața ochilor tabloul bucătăriei. Eu vreau însă ceva mai mult. O schiță a

¹ Unul din principiile budismului. Cele opt cărări sînt: adevărata credință, adevărata gîndire, limbajul adevărat, acțiunea adevărată, adevăratele mijloace ale existenței, efortul regal, amintirea adevărată și disciplina interioară, adevărata concentrare a gîndirii. Conform budismului, cel ce respectă aceste „cărări” se va elibera de durere și va obține în cele din urmă salvarea sufletului.

bucătăriei în timp și spațiu, ceva din semnificația ei în cosmosul general uman. Scriu o frază : Vară de vară, de pe vremea copilăriei lui Shakespeare și pînă astăzi, zece generații de bucătărese au folosit radiațiile infra-roșii pentru a sparge moleculele de proteină ale rațelor la frigare. («Nu te-ai născut să mori, pasăre mortală...»¹) O singură frază și iată-ne intrați în domeniul istoriei, al artei și al tuturor științelor. Întreaga istorie a universului este cuprinsă în fiecare din părțile lui componente. Ochiul meditativ privește prin orice obiect și vede, ca printr-o fereastră, întregul cosmos. Faceți ca mirosul de rață prăjită să plutească diafan într-o veche bucătărie și veți avea apariția fugitivă a oricărui lucru, de la spiralele nebuloase la muzica lui Mozart și la stigmatele Sfîntului Francisc de Assisi. Problema de ordin artistic e cum să desfaci acest element diafan în părți izolate, alegîndu-le astfel încît ele să dezvăluie doar perspectivele îndepărtate și cu cea mai mare semnificație umană, aflate în dosul obiectelor familiare ce ne sînt apropiate. În toate cazurile însă, lucrurile văzute la capătul perspectivei trebuie să fie destul de ciudate ca să facă obiectele familiare să pară fantastic de monstruoase. Întreb : Se poate realiza aceasta fără pedanterie și fără să întinzi opera la infinit ? Trebuie să reflectăm îndelung.

Cît de fermecătoare e totuși bucătăria ! Cît de înțelegători sînt cei ce muncesc aici ! Doamna Inman a fost angajată cînd s-a născut Elinor. E o minune de femeie, frumos maturizată. Și atît de senină ! Și ce aer impunător și aristocratic ! Cînd ai domnit timp de treizeci de ani peste tot ce-ai avut în grijă, capeți un aer aristocratic, chiar dacă singurul domeniu pe care l-ai avut sub supraveghere e doar bucătăria. Și apoi mai e și Dobbs, servitoarea principală. Dobbs a fost angajată cu puțin timp înainte de Războiul Mondial. Dobbs e o

¹ Citat din *Odă către ciocîrlie*, de Percy Bisshe Shelley.

născocire a lui Rabelais. Înaltă de un metru optzeci și proporțional de grasă. Acest trup gigantic adăpostește spiritul lui Gargantua. Ce bună dispoziție, ce sete de viață, ce glume, ce ris spontan și sincer ! Risul lui Dobbs e aproape înspăimântător. Am observat pe un raft al bufetului din cameră, când m-am dus să o salutăm, o sticlă verde, pe jumătate plină cu pilule mari, ca niște bile, asemănătoare acelor ce sînt suflate printr-un furtun de cauciuc pe gîtul cailor. Ce constipație hmerică sugerează aceste pastile !

Bucătăria e frumoasă ; ca și salonul. Am intrat în salon după plimbarea noastră de după-masă și am găsit aici pe vicar și pe soția lui, discutînd despre Artă, cu ceștile de ceai în mînă. Da, despre Artă. Da, fiindcă era prima lor vizită la noi de cînd văzuseră Salonul Oficial de la Londra.

E un eveniment anual. În fiecare an, a doua zi după Înălțare, vicarul și soția sa iau trenul de 8 și 52 spre oraș și plătesc tributul pe care pînă și Religia îl datorează Artei, firește Religia recunoscută și Arta recunoscută. Bat toate colțurile din Burlington House și, în timp ce se învîrtesc de ici-colo, notează pe catalog observații hazlii, atunci cînd hazul e îngăduit — căci domnul Truby (care seamănă mai degrabă cu Noe în arca unui copil) e una din acele fețe bisericești hazlii care fac glume ca să demonstreze că, în ciuda hainei lui negre și a gulerului închis la spate, e o «ființă obișnuită», e un «om cumsecade» etc.

Doamna Truby, drăguță și plinuță, e mai reținută decît soțul ei, fiind totuși ceea ce cititorii burghezi ai revistei *Punch* ar numi «un suflet cu totul vesel» ; e gata să ia parte la orice amuzament nevinovat și să facă observații nostime. I-am privit și i-am ascultat fascinat, în timp ce Elinor îi descosea despre Salonul Oficial și despre parohie, simțindu-se ca Fabre printre coleoptere. Din cînd în cînd, vreun cuvînt al conver-

sașiei traversa prăpastia spirituală care o despărțea pe mama lui Elinor de lumea înconjurătoare și pătrundea în reveria ei, stîrnind o reacție curioasă. În timp ce soții Truby își debitau glumele, doamna Bidlake, cu un aer de oracol, cu o mină care-i încurca pe toți și cu o seriozitatea care părea aproape îngrijorătoare, li se adresa dintr-o altă lume.

Grădina e plină de flori. Bătrînul Stokes, grădinarul, are barbă și seamănă cu Chronos. Cerul e de un albastru-deschis. Ca să-ți dai seama cît e de frumos aici trebuie să ocolești cu vaporul globul. Nu-i mai bine să rămii acasă ? Să prinzi rădăcini ? Rădăcinile devin însă lanțuri. Mă îngrozește gîndul că aș putea să-mi pierd libertatea. Liber, fără legături, fără să fii stăpînit de ceea ce stăpînești, liber să faci ce vrei și să pleci oriunde îți vine chef — așa e bine. Dar și acasă e bine. N-ar fi mai bine să rămii acasă ? Ca să-ți cîștigi libertatea sacrifici ceva — casa, pe dcamna Inman, pe Dobbs, pe glumețul Truby de la parohie, lalelele din grădină și tot ceea ce reprezintă aceste lucruri și acești oameni. Merită să sacrifici ceva în schimbul unei cunoașteri, a unei înțelegeri mai ample sau a unui mod de viață mai intens ? Iată ce mă întreb uneori.“

Lordul Edward și fratele său luau aer în parcul Gattenden. Lordul Edward lua aer plimbîndu-se. Al cincilea marchiz lua aer într-un fotoliu pe roțile, tras de un măgar mare și cenușiu. Marchizul era infirm. „Asta nu împiedică însă, din fericire, să-mi umble mîntea“, îi plăcea lui să spună. Mîntea îi umblase haotic, de colo-colo, toată viața. Măgarul cenușiu mergea încet, foarte încet. În fața și în spatele celor doi frați se întindea larg aleea parcului Gattenden. La o milă înaintea lor, la capătul unei perspective drepte, se ridica o copie a coloanei lui Traian, tăiată în piatră

de Portland, avînd deasupra statuia în bronz a primului marchiz și o inscripție cu litere mari în jurul pedestalului, proclamînd pretențiile marchizului la celebritate. Fusese, printre altele, vicerege al Irlandei și părintele agriculturii științifice. La celălalt capăt al largii alei, la o milă în spatele fraților, se ridicau turnurile fantastice și turelele castelului Gattenden, clădit pentru cel de-al doilea marchiz de către James Wyatt¹ în cel mai extravagant stil al goticului de tip Strawberry Hill², și arătînd mai medieval decît orice ar fi visat vreodată la vremea lor constructorii evului mediu autentic. Marchizul trăia tot timpul la Gattenden. Nu fiindcă i-ar fi plăcut în mod deosebit casa sau decorul înconjurător; aproape că nu le observa. Cînd nu citea se gîndea la ceea ce citise; lumea aparențelor, așa cum îi plăcea lui să numească platonice realitatea vizibilă și tangibilă, nu-l interesa. Această lipsă de interes constituia răzbunarea marchizului împotriva universului care făcuse din el un infirm. Locuia la Gattenden fiindcă doar la Gattenden putea să se plimbe în siguranță în fotoliul lui cu roțile: Pall Mall nu-i strada potrivită pentru măgari cenușii și domni bătrîni și paralitici, care citesc și meditează în timp ce se plimbă în fotoliul lor. Cedase palatul Tantamount fratelui său și continuase să se plimbe în fotoliul său cu roțile prin crîngurile de fagi din parcul Gattenden.

Măgarul se opri ca să pască iarba de la marginea aleii. Cel de-al cincilea marchiz și fratele lui erau angajați într-o dispută asupra lui Dumnezeu. Timpul trecea. Discutau încă despre Dumnezeu cînd, peste o jumătate

¹ *James Wyatt* (1746—1813), arhitect englez, cu studii în Italia. Nepotul său, *Jeffry Wyatt* (1766—1840), tot arhitect, a cultivat cu predilecție stilul gotic, uneori cu exagerări.

² *Horace Walpole* (1717—1797), scriitor englez, autor de romane gotice (*Castelul lui Otranto*), și-a construit pe proprietatea sa de la Strawberry Hill, în Anglia, un castel extravagant, imitînd arhitectura castelelor gotice.

de ceas, Philip și Elinor, care își făcuseră plimbarea de după-masă în parc, apărură din crîngul de fagi, dînd pe neașteptate peste fotoliul marchizului.

— Sărmanii bătrîni ! comentă Philip cînd se îndepărtară suficient pentru a nu mai fi auziți. Ce le-a mai rămas să discute ? Sînt prea bătrîni ca să mai vorbească despre dragoste — prea bătrîni și prea buni. Sînt prea bogați ca să discute despre bani. Sînt prea rafinați ca să-și bîrfească semenii și, trăind ca niște hermiți, nici nu cunosc pe cineva despre care să discute. Sînt prea timizi ca să vorbească despre ei, și mult prea lipsiți de experiență ca să converseze despre viață sau chiar despre literatură. Ce subiect de discuție le-a mai rămas nefericiților de bătrîni ? Nimic, afară de Dumnezeu.

— Judecînd după felul cum evoluezi, spuse Elinor, ai să ajungi exact ca ei peste zece ani !

Capitolul XX

Bătrînul Bidlake spunea despre tatăl lui Philip Quarles că seamănă cu una din acele biserici italiene în stil baroc, cu o falsă fațadă. Înaltă, impozantă, într-un amestec de stiluri clasice, plină de frontoane și de grupuri statuare, fațada părea să aparțină unei mari catedrale. Privită însă mai de aproape, descopereai că e numai un paravan. În dosul fațadei imense și încărcate, se ghemuia un templu mic și nenorocit, făcut din cărămidă, moloz și tencuială crăpată. Cucerit de această comparație, John Bidlake descria preotul nebărbierit, mormăind slujba religioasă, pe ajutorul lui, un băiețandru îmbrăcat într-un anterior murdar, țărâncile cu gușe și cu copii mici, cerșetorul cretin de la intrare, coroanele de tinichea de pe icoane, murdăria de pe jos și mirosul stătut al unei generații de umanitate cucivasă.

— Cum se explică, continua el, uitînd că făcea un comentariu foarte puțin măgulitor chiar la adresa propriilor sale succese, că femeilor le place întotdeauna ce e josnic, mai ales cînd e vorba de un bărbat. Ciudat. Mai cu seamă în acest caz. N-aș fi crezut că Rachel Quarles, care nu-i proastă de loc, să se lase păcălită de un individ atît de găunos.

Și alții gîndiseră la fel, și își pusese ră aceeași întrebare. Rachel Quarles părea incomparabil prea bună pentru soțul ei. Nu te căsătorești însă cu o colecție de virtuți și de talente, ci cu o ființă omenească. Acel Sidney Quarles, care o ceruse în căsătorie pe Rachel, fusese un tînar de care orice fată s-ar fi putut îndrăgosti și în care orice fată s-ar fi putut încrede, iar Rachel, la cei optsprezece ani ai ei, era remarcabil de lipsită de experiență. Și era tînar (tinerețea în sine e o virtute), tînar, arătos, lat în umeri și destul de înalt; corpulent, dacă nu chiar obez, Sidney Quarles păstrase și astăzi o înfățișare impunătoare. La douăzeci și trei de ani fusese înalt, puternic și athletic; părul cenușiu, care acum îi înconjură o chelie lucioasă și roză, fusese odinioară șaten, bătînd în blond, bogat și ondulat. Fața lată, stacojie și pungită avusese un aspect mai proaspăt, mai ferm, nu semănase atît de mult cu o lună plină. Fruntea, chiar mai înainte de a fi năpădită de chelie, păruse a unui intelectual, fiind înaltă și netedă. Conversația lui Sidney Quarles nu dezmințea nici ea impresia pe care o lăsa fruntea. Vorbea interesant, deși poate cam prea arogant și plin de sine, pentru a fi pe placul tuturor. În plus, pe atunci, avea și o reputație: tocmai își terminase studiile la Universitate și căpătase un fel de aureolă de celebritate ca student și membru al unor societăți de dezbateri politico-literare. Pe întinderile virgine ale viitorului său, prietenii optimiști întrezăriseră cele mai strălucitoare viziuni. Pe vremea cînd Rachel îl cunoscuse prima oară, aceste profeții păreau perfect logice. Și, în orice caz, logic sau nelogic, ea îl iubea. Se căsătorise cu el la nouăsprezece ani.

Sidney moștenise de la tatăl său o avere frumoasă. Afacerile (bătrînul domn Quarles făcuse afaceri cu zahărul) mergeau excelent. Proprietatea din Essex se susținea din veniturile proprii. Casa de la oraș se afla la Portman Square, iar cea de la țară, încăpătoare și

clădită în stil georgian, lingă Chamferd. Sidney avea ambiții politice. După un stagiul în administrația regiunii, urma să intre în Parlament. Munca grea, cuvântările serioase și scînteietoare aveau să facă din el un om de viitor. Trebuia să i se ofere un post de subsecretar de stat adjunct, urmat de o promovare rapidă. Te puteai aștepta (sau cel puțin așa păruse cu treizeci și cinci ani în urmă) să-și realizeze cele mai nebunești ambiții.

Sidney însă, așa cum spusese bătrînul Bidlake, era doar o fațadă, o aparență impresionantă, o voce, o inteligență superficială și nimic altceva. În dosul acestei fațade atrăgătoare se afla adevăratul Sidney, melatic, lipsit de orice tenacitate în urmărirea țelurilor în problemele importante, deși încăpățînat cînd era vorba de fleacuri, entuziasmîndu-se ușor și plictisindu-se și mai ușor. Pînă și inteligența lui se dovedise a nu fi decît îndemînarea elevilor premianți de a scrie versuri latine în stilul lui Ovidiu sau parodii comice după Herodot. Pusă la încercare, această abilitate de elev din ultima clasă de liceu se dovedise la fel de neputincioasă atît în domeniul pur intelectual, cît și în cel practic. După ce, datorită neglijenței, speculațiilor pripite și proastei administrări a fondurilor, dusesse de ripă jumătate din averea înjghebată de tatăl său (Rachel îl silise să vîndă totul, mai înainte de a fi prea tîrziu) și își ratase perspectivele politice în anii de indolență sau, din contră, de activitate fără sens, domnul Quarles ajunsese la concluzia că adevărata lui vocație era publicistica. În primele momente de entuziasm al acestei noi convingeri, reușise să scrie pînă la capăt o carte despre principiile guvernării. Superficială și vagă, de o platitudine subliniată de pretențiile unui stil prețios și plină de epigrame verbale, cartea trecu pe drept neobservată, fapt atribuit de Sidney Quarles mașinațiilor inamicilor

politici. Sidney avea încredere că posteritatea îl va reabilita.

Chiar de la publicarea acelei prime cărți, domnul Quarles începuse să scrie, sau cel puțin se presupunea că scrie, o altă carte, mai voluminoasă și mai importantă, despre democrație. Dimensiunile și importanța ei justificau o întârziere nelimitată în definitivarea ei. Lucra de mai bine de șapte ani, și pînă acum, așa cum răspundea celor care-l întrebau cum merge lucrul (clătinînd din cap în timp ce vorbea, cu aerul unui om ce poartă pe umeri o povară aproape insuportabilă), pînă acum nici măcar nu terminase strîngerea materialului.

— E o muncă de Hehrcule, spunea el cu un aer de martir, și în același timp cu o aroganță crasă. Cînd vorbea cu cineva avea un fel de a da capul pe spate și de a improșa cuvintele, ca un obuzier, uitîndu-se între timp la interlocutor, dacă firește catadicsea să se uite, cu o privire directă, pe sub pleoapele întredeschise. Avea o voce răsunătoare și behăită, rostind cuvintele în stilul cu care absolvenții de la Oxford au obiceiul să pocească limba engleză. „Într-adevăr“ devenea la Sidney „într-adevăr“, iar „doar“ devenea „doahr“. Ca și cînd o turmă de oi s-ar fi împrăștiat în vocabularul său. — O muncă de Hehrcule. Cuvintele îi erau întovărășite de un suspin. -- Într-adevăr îngrozitoare.

Dacă interlocutorul manifesta destul interes, îl conducea în birou ca să-i arate (mai ales dacă era o femeie) imensa cartotecă și fișierele din oțel, dispuse în jurul biroului cu capac glisant, așa cum au scriitorii de profesie. Și cum timpul trecea și cartea nu dădea nici un semn că va fi scrisă, domnul Quarles strînse tot mai multe obiecte impunătoare de acest gen. Ele constituiau dovada vizibilă a trudei sale și simbolizau greutățile teribile ale sarcinii asumate. Avea nu mai puțin de trei mașini de scris. O mașină „Corona“ portabilă îl întovărășea peste tot, în cazul că la un moment

dat s-ar fi simțit inspirat în călătoriile sale. Uneori, cînd simțea în mod deosebit nevoia de a face impresie, lua cu sine mașina de scris „Hammond“, o piesă destul de voluminoasă, la care literele nu erau fixate pe brațe separate, ci pe o bandă de metal deplasabilă, prinsă de un tambur ce se rotea, așa că putea schimba cînd voia tipul literelor, pentru a bate în limba greacă, arabă, rusă, sau simboluri matematice, după nevoile clipei; domnul Quarles avea o bogată colecție de astfel de tipuri de literă ce puteau fi schimbate și pe care, firește, nu le folosea niciodată; se simțea însă foarte mîndru de ele, ca și cum ar fi reprezentat un talent aparte sau o realizare de-a lui. În fine, mai exista și o a treia mașină de scris, de ultimul tip, un instrument de birou, foarte mare și foarte costisitor, care nu era numai mașina de scris, ci și de calculat. Domnul Quarles dădea explicația că această piesă îi era foarte utilă pentru compilarea statisticilor necesare marii sale cărți, cît și pentru calcularea cheltuielilor de administrație ale proprietății. Arăta cu mîndrie micul motor electric atașat mașinii; îl puneai la priza din perete și-ți efectua tot ce doreai — totul, în afară de scrierea, de fapt, a cărții. Ajungea să atingi claviatura mașinii *astfel* (și domnul Quarles făcea o demonstrație), și electricitatea furniza energia de a aduce brațele literelor în contact cu hîrtia. Orice efort muscular era eliminat. Puteai să scrii la ea neînterupt optsprezece ore — iar domnul Quarles îți dădea de înțeles că pentru el e un lucru obișnuit să-și petreacă optsprezece ore la birou (ca Balzac sau Isaac Newton); puteai să continui, de fapt, aproape la infinit, fără să simți cea mai mică oboseală, cel puțin în degete. Mașina era o invenție americană foarte ingenioasă.

Domnul Quarles își cumpărase această mașină de calculat în momentul în care, din motive de ordin practic, încetase să mai aibă ceva de-a face cu admi-

nistrarea proprietății. Căci Rachel lăsase pe seama lui proprietatea. Nu că Sidney ar fi administrat moșia de la țară mai bine decât afacerile de la oraș, pe care ea, exact la timpul potrivit, îl convinsese să le abandoneze. Cum absența câștigului nu conta, pierderile, atunci când se înregistrau adevărate pierderi, erau neînsemnate. Rachel Quarles sperase că proprietatea o să constituie o ocupație sănătoasă pentru soțul ei. Merita o cheltuială. Prețul acestor eforturi însă, în anii de depresiune de după Războiul Mondial, se dovedise foarte ridicat; în timp ce Sidney se îndeletnicea tot mai puțin de administrare, prețul se ridica alarmant, pe când obiectul pentru care era plătit — o ocupație sănătoasă pentru Sidney — nu se realiza. E adevărat că uneori lui Sidney îi intra o idee în cap și dezlănțuia o orgie de „îmbunătățiri ale proprietății“, cum le numea el. Odată, după lectura unei cărți asupra metodelor eficace folosite în Statele Unite, cumpărase un mare număr de mașini costisitoare, pentru ca să descopere că proprietatea nu era destul de întinsă pentru a justifica banii cheltuiți; n-avusese la ce să folosească suficient mașinile. Mai târziu construisese o fabrică de dulceață care nu adusese nici un câștig. Lipsa lor de succes îl făcuse să piardă repede interesul în aceste „îmbunătățiri“. O muncă perseverentă și o atenție constantă le-ar fi făcut poate rentabile cu timpul. Datorită neglijenței lui Sidney, „îmbunătățirile“ se soldaseră cu o pagubă serioasă. Evident, prețul era mult prea ridicat pentru a fi plătit degeaba. Doamna Quarles hotărîse că venise vremea să ia din miinile lui Sidney administrarea proprietății. Cu tactul obișnuit, căci după treizeci de ani de căsătorie își cunoștea prea bine soțul, îl convinsese că va dispune de mai mult timp pentru marea sa operă dacă va lăsa pe seama altora corvoada administrării proprietății. Ea împreună cu vătaful erau destul de buni pentru așa ceva. N-avea sens ca însușirile lui, care și-ar fi putut

găsi o aplicare mai bună și mai potrivită, să fie irosite în asemenea munci mecanice. Sidney se lăsase ușor convins. Administrarea proprietății îl plictisea ; îl jigneau și faptul că, în ciuda îmbunătățirilor, totul eșuase lamentabil. În același timp, își dăduse seama că, renunțând la orice legătură cu proprietatea, își recunoștea implicit eșecul și aducea un nou tribut superiorității inerente a soției sale. Primise să-și dedice mai puțină vreme amănuntelor privind administrația, dar promisese, sau amenințase, ca un zeu, că va continua să vegheze asupra proprietății, să o supravegheze de la distanță, cu destulă atenție totuși, în răgazurile pe care i le va lăsa truda sa literară. Pentru a-și găsi o justificare și pentru a-și mări importanța, cumpăraseră mașina de scris și de calculat. Această simboliza uriașa complexitate a muncii literare căreia i se va devota acum în primul rînd ; totdeodată, ea dovedea că nu abandonase în întregime interesul pentru afacerile practice. Mașina urma să se ocupe nu numai de statistici — domnul Quarles era destul de deștept ca să nu precizeze niciodată prea clar despre ce fel de statistici era vorba — ci și de contabilitate, sub povara căreia, cum dădea el să se înțeleagă, sărmana Rachel și vătaful vor fi desigur striviți fără ajutorul lui competent.

Sidney nu recunoștea, firește, superioritatea lui Rachel. Conștiința vagă a infericrității lui, supărarea provocată de acest lucru, ca și dorința de a dovedi că în ciuda a tot ce se întîmplase era de fapt la fel de capabil ca și ea, dacă nu chiar mai capabil, aveau să-l urmărească toată viața. Această susceptibilitate, această dorință de a-și afirma superioritatea în treburile casei îl determinaseră să se cramponeze mult timp de o carieră politică lipsită de succese. Lăsat de capul lui, ar fi abandonat probabil și viața politică la primele semne de complicații sau de plictiseală ; indolența lui era însă mai puternică decît voința. Încăpăținarea de a

nu recunoaște eșecul, ca și sentimentul de inferioritate, inerent eșecului, îl împiedicaseră (datorită eternei și marii încrederi în viitorul lui) să renunțe la locul din Parlament. Avînd permanent în fața ochilor spectacolul iritant al măsurilor eficace luate cu calm de către Rachel, Sidney nu voia să se recunoască învins. Tot ce făcea Rachel ieșea bine, iar lumea o iubea și o admira. Pentru a rivaliza cu ea și a o întrece, se încăpățînase, mai mult de ochii lumii și din vanitate, să-și vadă mai departe de politică și se cufundă într-o activitate fără țel, tipică pentru cariera lui parlamentară. Disprețuind ideea de a se transforma în sclavul partidului său și dorind să se distingă personal, se făcuse promotorul entuziast al unei succesiuni de Cauze, pe care le abandonase apoi scîrbit. Abolirea pedepsei cu moartea, lupta împotriva experiențelor pe animale, reforma închisorilor, ameliorarea condițiilor de muncă din vestul Africii îi solicitaseră rînd pe rînd elocința înflăcărată, într-o scurtă izbucnire de energie. Se vedea un reformater victorios, cîștigînd lupta prin simpla participare la orice problemă ce s-ar fi întîmplat să-l preocupe. Zidurile Ierihonului nu se prăbușiseră însă niciodată la sunetul trompetei sale, iar domnul Quarles nu era omul asediilor îndelungate. Spînzurătoarea, operațiile pe cîini și broaște vii, pușcăriașii solitari în celulele lor și negrii maltratați își pierduseră treptat tot farmecul pentru el. În acest timp Rachel continua să ia măsuri eficace, să fie iubită și admirată.

Încurajările ei directe dăduseră un impuls nou și indirect ambiției pe care tot ea i-o insuflase, cu totul neintenționat, prin simplul fapt că așa era firea ei, că era soția lui. La început crezuse sincer în el, și își încurajase eroul. Cîțiva ani fuseseră de-ajuns pentru a-i transforma încrederea în reușita lui finală, într-o speranță resemnată. Cînd și speranța dispăruse, îl încurajase dintr-un calcul diplomatic, căci eșecul în politică

aducea mai puține pierderi ca cel în afaceri ; proasta administrare a fondurilor de către Sidney amenința să-i ruineze. Nu îndrăzneă să-i spună și nici să-l sfătuiască să vîndă acțiunile care îi mai rămăseseră. Procedînd astfel, însemna să-l provoace să se cramponeze cu și mai multă tenacitate de afaceri. Exprîmîndu-și unele îndoieli asupra capacității lui, n-ar fi făcut altceva decît să-l incite la noi și mai primejdioase speculații. În fața criticii ostile, Sidney reacționa violent și încăpățînat. Cîștigînd experiență, Rachel Quarles evitase pericolul, încurajîndu-i din plin ambițiile politice. Acordase activității lui parlamentare o importanță grandioasă. Efec-tua o operă bună și nobilă ! Ce păcat că grija afacerilor îi răpea atîta timp și energie, cînd ea ar fi putut fi mai bine folosită ! Sidney reacționase imediat, rămî-nîndu-i, în secret, recunoscător. Rutina afacerilor îl plictisea, iar eșecurile, cînd juca la bursă, începuseră să-l alar-meze. Primise încîntat pretextul oferit atît de diplo-matic de Rachel de a scăpa de răspunderi. Vînduse totul înainte de a fi prea tîrziu și investise din nou banii în acțiuni care păreau absolut sigure. Venitul i se redusese astfel cu o treime, dar cel puțin acum era sigur — și asta o interesa în primul rînd pe Rachel. Sidney mai pomenea uneori de marile sacrificii financiare pe care le făcuse, dedicîndu-se sărmanilor pușcăriași. (Mai tîrziu, sărmanilor negri ; sacrificiile rămăseseră însă aceleași.)

Cînd, în sfîrșit, obosit de a mai fi o nulitate politică și scandalizat de presupusele acțiuni nedrepte, venite din partea conducătorilor partidului său, Sidney renun-țase la locul din Parlament, doamna Quarles nu ridicase nici o obiecție. Nu mai exista acum nici un fel de afacere în care soțul ei s-ar fi putut ruina, iar în vre-murile de prosperitate agricolă, care urmaseră imediat după armistițiu, proprietatea mai aducea încă venituri. Sidney oferea explicația că un om ca el nu era potrivit

să ducă o politică practică, care degradează și scoate toată murdăria la iveală. Se hotărîse (căci conștiința superiorității lui Rachel nu-i da pace) să se dedice unei sarcini mai importante decît politica, o sarcină la înălțimea capacităților sale. Mai bine să fii filozof al politicii decît politician. Ajunsese să scrie și să publice un prim volum al fizolofiei sale politice. Efortul îndelungat cerut de scris îi tocise entuziasmul pentru lucrările filozofice, iar succesul firav al cărții îl scirbișe complet. Rachel continua să fie pricepută și iubită. Ca o reacție de autoapărare, Sidney își anunțase intenția de a scrie cea mai mare și mai cuprinzătoare operă asupra democrației, scrisă vreodată.

Rachel n-avea decît să fie foarte activă în comitete, să facă fapte bune, să fie iubită de oamenii din sat și să aibă o groază de prieteni și de cunoscuți, cu care să schimbe scrisori; ce însemnau însă, în definitiv, toate acestea în comparație cu scrierea celor mai cuprinzătoare cărți despre democrație? Singura nenorocire era că lucrarea nu se scria singură. Cum Rachel se dovedea extrem de pricepută iar oamenii o apreciau tot mai mult, domnul Quarles își cumpăra fie un fișier, fie un nou carnet, mai ingenios conceput și cu foile detașabile, fie un stilou cu o mare capacitate de a absorbi cerneală — un stilou, explica el, cu care puteai să scrii șase mii de cuvinte fără să fie nevoie să-l umpli iar. Represaliile erau poate nesatisfăcătoare, dar lui Sidney Quarles i se păreau destul de potrivite.

Phipil și Eliñor petrecură cîteva zile la Gattenden cu doamna Bidlake. Apoi veni rîndul părinților lui Philip. Cînd sosiră la Chamford aflară că domnul Quarles își cumpărase un dictafon. Sidney îl familiariză repede pe fiul său cu această nouă cucerire. Dictafonul reprezenta realizarea lui cea mai însemnată, de cînd cumpărase mașina de calculat.

— Tocmai am făcut o achiziție, spuse el cu vocea lui plină, improșcând cuvintele peste capul lui Philip. Ceva cahre o să te intehreseze, ca scriitohr. Îl conduse în biroul lui.

Philip îl urmă. Se așteptase să fie asaltat cu întrebări despre Orient și tropice. În schimb, tatăl său se interesase superficial dacă voiajul pe vapor fusese agreabil și, continuase, mai înainte ca Philip să-i poată răspunde, cu discuția despre propriile sale preocupări. În prima clipă, Philip fu surprins și chiar puțin iritat. Luna însă, reflectă el, pare mai mare decât steaua Sirius fiindcă e mai aproape. Călătoria, călătoria *lui* reprezenta pentru el Luna, iar pentru tatăl său cea mai mică dintre stele.

— Uite, spuse domnul Quarles, ridicând acoperitoarea. Dictafonul le apăru în fața ochilor. Minunată invenție! Vorbea cu o adîncă satisfacție. Ca și cum Luna *lui* s-ar fi ridicat brusc pe cer în toată strălucirea ei. Îi explică cum funcționa aparatul. Apoi, dîndu-și capul pe spate spuse: — E foarte util cînd îți vine o idee. O transformi imediat în cuvinte. Vohrbești pentru tine iahr. apahratul ține minte. Am dat dispoziții să mi se aducă în dohrmitohr în fiecahre seahră. Nu găsești că-ți vin idei foarte prețioase cînd stai în pat? Făhră un dictafon le poți piehrde!

— Și ce faci cînd ajungi la capătul unui astfel de disc care înregistrează? se interesă Philip.

— Îl trimit secretahrei mele să-l bată la mașină. Philip avu un gest de mirare.

— Ți-ai angajat și-o secretară?

Domnul Quarles dădu din cap plin de importanță.

— Deocamdată numai pentru o jumătate de zi, spuse el adresîndu-se cornișei de pe zidul din față. N-ai idee cîte am de făcut. Și cahrtea și proprietatea și scrisohrile și contabilitatea și... multe altele... încheie el cam încurcat. Suspină și își clătină capul de martir. — Tu

ești fehricit, dragul meu băiat, continuă el. Pe tine nu te dehranjează nimeni. Poți să-ți dedici tot timpul scrisului. Aș dohri să pot face la fel. Dahr am pe cap proprietatea și toate celelalte. Fleacuhri, dahr trebuie să te ocupi de ele. Suspină din nou. — Te invidiez pentru libehrtatea ta.

Philip rise.

— Aproape că mă invidiez și eu uneori. Dictafonul însă are să-ți fie de mare ajutor.

— Ah, sint siguhr, spuse domnul Quarles. Fähră in-
doială.

— Cum merge cartea?

— Încet dar siguhr. Cred că am adunat grosul materialului.

— Asta e ceva.

— Voi romanciehrii, spuse domnul Quarles cu un aer condescendent, sințeți fehriciți. Vă așezați simplu la masă și începeți să scriți; nu-i nevoie de o muncă preliminară. Nu se compahră. Arată spre clasoare și fișier. Erau dovezile superiorității lui ca și ale imenselor greutăți cu care lupta. Cărțile lui Philip or fi avînd succes. Dar, în definitiv, ce este un roman? O oră de distracție, atîta tot; îl iei, îl citești și apoi îl arunci fără să-ți pese. Pe cînd cea mai cuprinzătoare carte asupra democrației... Oricine poate să scrie un roman. Este doar o problemă de a trăi și de-a te apuca apoi să pui pe hîrtie întîmplările. Pe cînd, ca să compui cea mai cuprinzătoare carte asupra democrației trebuie să iei note, să strîngi material din nenumărate surse, să cumperi clasoare și mașini de scris, portabile, poliglote, de calculat; ai nevoie de un fișier, de carnete cu foi volante și de un stilou care să scrie șase mii de cuvinte fără să trebuiască să-l umpli iar; ai nevoie de un dictafon și de o secretară angajată pentru o jumătate de zi, care în curînd are să lucreze opt ore. — Nu se compahră, insistă el.

— Ah, nu, spuse Philip care se plimba prin cameră examinînd aparatele utile literaturii. Nu se compară. Ridică mai multe tăieturi din ziare, ce se aflau sub un *presse-papier* pe capacul ce "acoperea mașina de scris „Corona“. — Dezlegi cuvinte încrucișate? întrebă el ridicînd diagramele cu patrate negre, dispuse neregulat. N-am știut c-ai devenit un pasionat după cuvintele încrucișate.

Domnul Quarles luă tăieturile de ziar din mîna fiului său și le puse bine într-un sertar. Era supărat că Philip le văzuse. Cuvintele încrucișate ratau efectul produs de dictafon.

— Fleacuhri, spuse el rîzînd scurt. Mă distrează însă cînd mi-e mintea obosită. Îmi place să mă amuz cu ele uneohri.

În realitate, domnul Quarles își petrecea aproape toată dimineața dezlegînd cuvinte încrucișate. Ele se potriveau exact cu tipul lui de inteligență. Era unul dintre cei mai experți dezlegători de cuvinte încrucișate din epoca sa.

Între timp, în salon, doamna Quarles discuta cu nora ei. Doamna Quarles era o femeie mică de statură și activă, cu părul cenușiu, dar conservînd netulburate și aproape nealterate liniile pure ale unei fețe cu trăsături regulate și frumos modelate. Chipul ei trăda vioiciune, sensibilitate. Ochii expresivi, albaștri-cenușii, radiau o energie delicată, o vitalitate puternică, palpitînd însă la cea mai mică senzație și desfășurînd neîncetate variații de strălucire și nuanțe. Buzele ei își tălmăceau la fel de repede și de constant gîndurile și sentimentele ca și privirea ei; grave sau hotărîte, zîmbeau sau erau melancolice, exprimînd emoțiile pe o scară cromatică infinitezimală.

— Ce face micul Phil? spuse ea, interesîndu-se de nepotul ei.

— Splendid!

— Scumpul de el ! Căldura răspîdită de afecțiunea doamnei Quarles îi făcea vocea mai profundă și îi lumina privirea. — Trebuie să - vă fi simțit foarte prost lăsîndu-l singur atîta timp.

Elinor ridică aproape imperceptibil din umeri.

— Știam că domnișoara Fulkes și mama puteau să-l îngrijească mai bine ca mine. Rîse și clătină din cap. — Nu cred că natura m-a destinat să am copii. Ori sînt nerăbdătoare cu ei, ori îi răsfăț. Desigur, micul Phil e un îngerăș, dar sînt sigură că o familie numeroasă m-ar fi înnebunit.

Expresia de pe chipul doamnei Quarles se schimbă.

— Dar nu te-ai bucurat din tot sufletul să-l vezi din nou după atîtea luni ?

Întrebarea ei trăda neliniște. Spera ca Elinor să-i răspundă afirmativ și plină de entuziasm, cum ar fi fost și firesc în aceste împrejurări. În același timp era obsedată de teama că această fată ciudată ar putea să-i răspundă (cu francheță care era o calitate atît de admirabilă deși foarte neliniștitoare, căci îi revela stări sufletești necunoscute și de neînțeles lui Rachel Quarles), că nu se bucurase cîtuși de puțin să-și revadă copilul. Primele cuvinte ale lui Elinor îi luară o piatră de pe inimă.

— M-am bucurat grozav, spuse ea, dar răpi cuvintelor tot efectul, adăugînd : Nu-mi închipuiam c-aș fi putut într-adevăr să fiu atît de fericită cînd am să-l revăd. Te asigur că am fost nemaipomenit de emoționată.

Se lăsă tăcere. „Ciudată fată“, își spuse doamna Quarles, iar fața ei reflecta ceva din uimirea pe care o simțea întotdeauna în prezența lui Elinor. Făcuse tot ce-i stătuse în puteri ca s-o iubească și, pînă la un anumit punct, reușise. Elinor avea multe calități excelente. Părea însă că-i lipsește ceva, ceva fără care nici o ființă omenească nu putea să cîștige în întregime

simpatia lui Rachel Quarles. Ca și cum Elinor s-ar fi născut fără unele instincte firești. Să nu se fi așteptat să se simtă fericită la revederea copilului era destul de bizar. Ceea ce însă i se părea lui Rachel și mai bizar era calmul și nepăsarea cu care Elinor recunoscuse faptul. Ea ar fi roșit să facă o asemenea afirmație, chiar dacă ar fi fost adevărată. I s-ar fi părut ceva rușinos, un fel de blasfemie, o negare a unui lucru sfânt. Pentru Rachel respectul datorat lucrurilor sfinte reprezenta ceva firesc. Din cauza acestei lipse de respect din partea lui Elinor, cât și a incapacității ei de a înțelege că lucrurile sfinte *sînt* sfinte, doamnei Quarles îi era cu neputință să-și iubească nora atît cît ar fi voit.

În ceea ce o privea, Elinor o admira, o respecta și ținea sincer la soacra ei. Pentru ea, greutatea principală consta în a stabili un contact afectiv cu o persoană ale cărei idei și principii i se păreau ciudate, de neînțeles și chiar absurde. Doamna Quarles profesa concepții religioase discrete, dar înfocate, și își ducea viața cît mai conform cu convingerile ei religioase. Elinor o admira, deși își dădea seama că totul e cam absurd și inutil. Promise educația obișnuită, dar nu-și reamintea un moment, chiar din copilărie, cînd să fi crezut în mod serios ce i se spunea despre lumea de apoi și locuitorii ei. Lumea de apoi o plictisea; n-o interesa decît lumea de aici. Cînd promise confirmarea religioasă nu simțise o emoție mai puternică decît dacă s-ar fi dus la teatru; de fapt emoția fusese mult mai mică. Adolescența ei trecuse fără să lase urma unei crize religioase.

— Totul îmi pare o mare prostie, spunea Elinor cînd se discuta această problemă în prezența ei. Cuvintele nu aveau nimic afectat și nici nu erau rostite pe un ton de sfidare. Afirma limpede un punct de vedere. Religia, și o dată cu ea întreaga moralitate transcenden-

tală și toate speculațiile metafizice i se păreau prostii, exact așa cum mirosul brânzei de Gorgonzola i se părea dezgustător. În afara experienței directe, nimic nu avea sens. Uneori, ca în astfel de ocazii, ar fi vrut ca ceea ce se petrece dincolo de experiența directă să aibă un sens. I-ar fi plăcut să găsească o punte peste prăpastia ce o despărțea de doamna Quarles. În situația existentă, Elinor simțea o oarecare jenă ; în prezența soacrei ezita să-și exprime sentimentele sau să spună ce gîndește. Descoperise deseori că mărturisind sincer ceea ce i se părea a fi sentimente perfect firești și opinii cu totul logice, putea s-o supere pe doamna Quarles, care le considera stranii și scandaloase. Ca acum, de pildă, judecînd după expresia fugară de pe fața ei mobilă și sensibilă. Ce se petrecuse ? Conștientă că nu jignise pe nimeni, Elinor nu putea decît să se mire. Pe viitor, se hotări ea, n-o să-și mai spună părerea ci are să fie de acord cu tot ce se afirmă. Și totuși, următorul subiect de conversație se întîmplă s-o intereseze prea puternic pe Elinor, pentru a-și mai respecta hotărîrea luată. Mai mult, despre acest subiect, cum știa din experiență, putea să vorbească liber, fără riscul să jignească neintenționat. De cîte ori venea vorba despre Philip, sentimentele și opiniile lui Elinor i se păreau doamnei Quarles perfect întemeiate.

— Ce face Philip cel mare ? întrebă ea de data asta.

— Vezi ce bine arată, îi răspunse Elinor, referindu-se la sănătatea lui, deși știa că întrebarea nu viza starea lui fizică. Aștepta cu un fel de teamă conversația care avea să urmeze în mod sigur. În același timp, era totuși bucuroasă că are prilejul să discute ceea ce o preocupa permanent și constituia pentru ea o amărăciune.

— Da, da, văd asta, spuse doamna Quarles. Dar eu voiam de fapt să întreb altceva. Ce e în sufletul lui ? Cum se poartă cu tine ?

Tăcură. Elinor se încruntă ușor și se uită în jos.

— E distant, spuse ea în cele din urmă.

Doamna Quarles suspină.

— Întotdeauna a fost așa, spuse ea. Întotdeauna a fost distant.

Și ei i se părea că lui Philip îi lipsește ceva — ceva legat de dorința și de capacitatea de a se dăruia, de a lua din proprie inițiativă contact cu oamenii, cu cei care-l iubeau, cu cei pe care-i iubea. Geoffrey fusese cu totul altfel. Amintindu-și de fiul ei mort, doamna Quarles își simți întreaga ființă pătrunsă de o tristețe sfișietoare. Dacă cineva i-ar fi sugerat că-l iubească pe Geoffrey mai mult decât pe Philip, ar fi protestat. Era convinsă, că la început, sentimentele ei față de amândoi fuseseră aceleași. Geoffrey îi îngăduise însă să-l iubească mai adânc, să fie foarte apropiați. Păcat că Philip n-o lăsase să-l iubească mai mult. Ridicase întotdeauna bariere între ei. Geoffrey fusese o fire deschisă, se dăruia pentru că putea și el primi. Philip însă fusese tot timpul recalcitrant și avar. Când ea se apropiase de el, Philip își închisese ușile sufletului și își încuiase pe cele ale minții ca ea să nu-i surprindă nici măcar un crîmpei din tainele lui. Doamna Quarles nu-i aflase niciodată sentimentele și gândurile.

— Chiar când era mic, spuse ea cu voce tare.

— Acum are lucrările lui, spuse Elinor după o pauză. Ceea ce e și mai rău. Lucrările lui sînt ca un castel pe vârful unui munte. Se închide înăuntru și nu poți să-l cucerești.

Doamna Quarles zîmbi trist.

— Nu poți să-l cucerești. Asta era caracterizarea potrivită. Chiar de mic copil fusese o fire închisă. Poate că în cele din urmă o să se predea de bunăvoie.

— Mie? spuse Elinor. Sau altcuiva? N-aș avea o mare satisfacție dacă s-ar preda altcuiva, nu-i așa? Deși, atunci când nu am sentimente egoiste, adăugă ea, aș dori să se predea oricui, pentru binele lui.

Cuvintele lui Elinor o făcură pe doamna Quarles să se gîndească la soțul ei, fără ranchiună — deși acesta îi pricinuisese destule necazuri și o jignise — ci mai degrabă cu milă și sollicitudine. Căci nu putuse să creadă niciodată că e numai vinovat. Era și nefericit.

Elinor suspină.

— Nu mă aștept de fapt să capituleze în fața mea, spuse ea. Cînd ai căpătat un obicei, nu poți scăpa de el cît ai bate din palme, devenind alt om.

Doamna Quarles clătină sceptic din cap. În ultimii ani, revelațiile copleșitoare pe care i le oferise Sidney avuseseră surse neașteptat de umile : fetița de la bucătărie, fiica pădurarului. Cum era el în stare, se întrebă ea pentru a o mia oară, cum *era* în stare ? I se părea de neînțeles !

— Dacă, măcar, spuse ea în șoaptă, ai crede în Dumnezeu. Dumnezeu o încurajase întotdeauna. Dumnezeu și înfăptuirea voinței lui. Nu pricepuse niciodată cum trec oamenii prin viață fără ajutorul lui. — Dacă ai putea măcar să-l găsești pe Dumnezeu.

Zîmbetul lui Elinor deveni sarcastic. Remarcile de acest gen o plictiseau, fiind atît de ridicole și de deplasate.

— Ar putea fi mai simplu, începu ea, dar, după primele cuvinte se stăpîni. Intenționase să spună că poate ar fi fost mai simplu să-și găsească un amant. Iși aminti însă de hotărîrea luată mai înainte și tăcu.

— Ce spunea ?

Elinor dădu din cap.

— Nimic !

Din fericire pentru domnul Quarles, British Museum nu avea nici o filială în ținutul Essex. Nu-și putea face cercetările și aduna documentele necesare cărții sale decît la Londra. Casa din Portam Square era închiriată.

(Domnul Quarles blama impozitele pe venit, deși vina pentru închiriere o purtau mai ales propriile sale speculații la bursă cu acțiunile fabricii de zahăr); ori de câte ori pretențiile de a deveni savant îl minau la oraș, locuia într-un mic și modest apartament în Bloomsbury („îmi convine pentru că e la doi pași de muzeu“).

În timpul ultimelor săptămîni necesitățile de documentare se dovediseră ciudat de presante. Vizitele la Londra fuseseră dese și prelungite. După cea de-a doua vizită de felul acesta, doamna Quarles se întrebese, cu amărăciune, dacă Sidney nu-și găsisese o amantă. Iar cînd se întorsese după cea de a treia vizită și peste cîteva zile, în ajunul celei de a patra vizite, începuse să mîriie ostentativ, plîngîndu-se de imensa complexitate a istoriei democrației în societatea vechilor indieni, Rachel fu convinsă că amanta există. Îl cunoștea destul de bine pe Sidney pentru a fi sigură că dacă într-adevăr ar fi citit despre vechii indieni nu și-ar fi bătut niciodată capul să discute despre ei la masă, și în orice caz nu atît de mult și de insistent. Sidney vorbea, folosind politica sepiei, care, urmărită de dușman, împrășcă cerneală ca să-și ascundă mișcările. În dosul norului de cerneală despre vechii indieni, spera să se strecoare neobservat la oraș. Sărmanul Sidney! Se închipuia atît de machiavelic! Cerneala era însă transparentă, iar șiretenia copilărească.

— N-ai putea să vorbești să ți se trimită cărțile de la London Library? întrebă doamna Quarles oarecum intenționat.

Sidney dădu din cap.

— Astea sînt căhrți, spuse el plin de importanță, pe cahre nu le găsești decît la muzeu.

Rachel suspină; singura ei speranță era ca amanta lui Sidney să fie în stare să evite o încurcătură serioasă, și în același timp să nu provoace scandal.

— Cred c-am să mehrig împreună cu voi mîine la Londra, anunță el în ajunul plecării lui Philip și Elinor.

— Iar pleci ? întrebă doamna Quarles.

— Trebuie să clahrific o problemă în legătură cu nenohrociții ăștia de indieni, explică el. Cred c-am s-o găsesc în cah rtea lui Pramathanatha Banerjea... Sau poate că se ocupă de ea Radakhumud Mookerji. Pronunță numele sforăitor, ca un expert, pentru a face impresie. — Problema tratează administrația locală în timpul dinastiei Mauhrya. Ehräu foahrte democrați, ascultă-mă pe mine, în ciuda despotismului de la conducehre. De pildă...

Prin norul de cerneală doamna Quarles zări o siluetă feminină.

Cînd micul dejun se termină, Sidney se retrase în biroul său și se dedică cuvintelor încrucișate din ziarele de dimineață. „Un fel de ceapă — șapte litere.“ Așteptarea zilei următoare îi distrăgea atenția și nu se putea concentra.

„Sinii ei, își spuse el, spatele ei neted și alb...“ „Chive“¹, mergea ? Nu, căci avea doar numai cinci litere.

Traversă odaia îndreptîndu-se spre un raft și scoase Biblia ; paginile subțiri foșniră sub degetele lui. „Pîntecele tău e ca un potir învîlt și din care vinul nu lipsește, și trupul tău e ca un snop de grîu, încins cu crini. Și sinii tăi alături sînt ca doi pui de ciută, ca doi pui gemeni ai unei gazele.“ Solomon vorbea în locul lui și cu ce strălucire : „Încheieturile șoldurilor sînt adevărate bijuterii, opera unui meseriaș îndemînat“. ² Citi cuvintele cu voce tare. Gladys avea o siluetă ireproșabilă. „Ca un potir învîlt, din care vinul nu lipsește.“ Orientalii știau ei ce înseamnă pasiunea. Confundînd

¹ Chive (engl.), arpagic.

² Cîntarea Cîntărilor — Biblia, traducerea : Vasile Radu și Gala Galaction, Editura Fundațiilor, 1939.

pasiunea cu lubricitatea, domnul Quarles se considera un om foarte pasionat. „Trupul tău e ca un snop de grâu.“ Pasiunea e un sentiment respectabil, iar în unele țări e într-adevăr apărută de lege. Poeții o consideră chiar sfântă. Domnul Quarles le dădu dreptate poeților. „Puii de ciută“ era însă o comparație bizară și nepotrivită. Gladys era plinuță, fără a fi grasă, cu pielea bine întinsă și cu mușchii elastici. Căprioarele dimpotrivă... Fiind un om al marilor pasiuni, Sidney se putea considera o persoană într-adevăr nobilă și eroică. „Sora mea, mireasa mea e o grădină închisă, e un izvor cu lacăt, o fântână pecetluită este. Vlăstarii tăi clădesc un paradis de rodii, cu roduri dezmiardate, cu cypru și cu nard; cu nard și cu șofran, cu trestie cu bun miros, cu scorțișoară și cu toți copacii cu lacrimi de tămîie, cu smirna și cu aloe...“ Asta e ! Cuvîntul care-i trebuia era „usturoi“. Se potrivea; șapte litere. „Un fel de ceapă.“ „Smirna și aloe, și cu toată frumusețea arbuștilor balsamici.“

A doua zi trenul de dimineată sosi cu aproape douăzeci de minute întîrziere.

— E o rușine, repetă tot timpul domnul Quarles, uitîndu-se la ceas. O rușine !

— Te grăbești foarte tare să ajungi la indienii tăi, spuse Philip zîmbind de pe locul său din colțul compartimentului.

Tatăl său se încruntă și schimbă vorba. La stația Liverpool Street se despărțiră, Sidney luînd un taxi, iar Philip și Elinor un altul. Sidney ajunsese la apartamentul său tocmai la vreme. Era încă ocupat să-și spele de pe mîinile mari și groase murdăria adunată în timpul călătoriei, cînd se auzi soneria. Se grăbi cu spălatul și se șterse pe mîini. Luînd o expresie demnă, intră în hol și deschise ușa. Era Gladys. O primi cu un fel de condescendență maiestuoasă, cu bărbia ridicată, cu jiletca lipită pe burta suptă, zîmbindu-i de sus

(Gladys se considera „petite“), și clipind amabil. Fața micuță, care îi răspunse tot zîbind, era obraznică, vulgară și disprețuitoare. Dar nu fața ei îl adusese pe domnul Quarles la Londra și nici măcar Gladys Helmsey ca persoană, ci simplul aspect generic al femeii, „silueta“ ei, cum ar fi numit-o eufemistic Sidney.

— Ești foarte punctuală, draga mea, spuse el întinzîndu-i mîna.

Gladys fu cam surprinsă de tonul rece al primirii. După cele petrecute ultima dată, se așteptase la o primire mai drăgăstoasă.

— Cred și eu ! răspunse ea din lipsă de altceva mai bun ; și cum ființele omenești nu pot scoate decît un număr limitat de zgomote și de strîmbături prin care să-și exprime multitudinea emoțiilor, Gladys începu să rîdă ca și cum ar fi distrat-o ceva, cînd de fapt era doar surprinsă și neliniștită.

Murea de nerăbdare să-l întrebe, pe un ton pe jumătate provocător, pe jumătate iritat, de ce n-o sărută, sau poate că se și săturase de ea. Se hotărî să aștepte.

— Aprcape prea punctuală, continua Sidney. Trenul meu a întîrziat scandalos de mult. Scandalos ! Radia indignarea.

— Nu zău, zise Gladys. Nota rafinată care îi învăluia conversația, ca un deghizament prea distins, dispărea uneori. Atunci își pronunță cuvintele și frazele în cel mai vulgar argou londonez.

— O mahre rușine ! spuse Sidney. Trenurile n-au voie să întîhrzie. Am să scriu șefului gării din Livehrpool Street. Nu sînt siguhr, adăugă el mai plin de importanță, dacă n-am să scriu și ziahrului *Times*.

Gladys fu impresionată. Aceasta și urmărise domnul Quarles. În afară de simplele satisfacții senzuale, farmecul cel mai mare al vacanțelor sale sexuale consta în faptul că și le petrecea în tovărășia unor fete ușor impresionabile. Lui Sidney îi plăcea ca ele să fie nu

numai tinere, dar și de condiție joasă și sărace. Sentimentul cert al superiorității sale și al admirației sincere a altora față de el reprezenta pentru Sidney o voluptate la fel de mare ca o îmbrățișare. Escapadele lui nu erau numai evadări de sub tutela castității, dar și momente cind scăpa de acea senzație de inferioritate care îl obsedase întotdeauna acasă, la Parlament sau la birou. Femeilor tinere din clasele sărace le apărea ca un om important și plin de pasiune.

Pe Gladys, amenințările lui o impresionară, dar o și distrară. O impresionară fiindcă ea venea din lumea celor săraci, a sclavilor ce-și cîștigă cu răbdare un salariu și consideră aspectele neplăcute ale vieții sociale ca fenomene firești, scăpate de sub controlul forțelor omenești și opunîndu-se dorințelor umane. Sidney era unul din bogătașii inaccesibili; oamenii înstăriți refuză să recunoască aspectele neplăcute ale vieții; trimit scrisori ziarului *Times* în această problemă, trag sforile, se folosesc de influența lor, depun plîngeri oficiale la poliție, unde găsesc întotdeauna amabilitate și o politețe exagerată. Lui Gladys i se părea minunat — minunat dar și foarte caraghios. Se făcea prea multă agitație în jurul întregii întîmplări. Parcă era parodia unei astfel de întîmplări pe scena unui teatru de revistă. Admira și înțelegea perfect motivele de ordin economic și social ale purtării lui Sidney (din cauza acestei înțelegeri devenise atît de prompt amanta lui). Îi venea însă să și ridă. Îi lipsea respectul.

Domnul Quarles deschise ușa salonului, invitînd-o să intre.

— *Merci!* spuse Gladys și păși înăuntru.

Sidney o urmă. La rădăcina cefei, părul ei negru, tăiat scurt, se termina într-un mic triunghi, îndreptat cu un vîrf spre șira spinării. Gladys purta o rochie verde și subțire. Prin materialul fin se vedea mai jos de umeri pielea, acolo unde se termina furoul. O cen-

tură de piele neagră, lucioasă, se încheia în diagonală și foarte jos pe șoldurile ei. La fiecare pas cureaua se ridica și apoi cădea la loc pe șoldul stîng cu o regularitate ritmică. Ciorapii aveau culoarea pielii bronzate. Crescut într-o vreme cînd doamnele lăsau impresia că alunecă pe roți, domnul Quarles era deosebit de sensibil la glezne; găsea grozavă moda modernă, fiind veșnic convins că tinerele femei care o adoptau luau cu premeditare acest aer indecent, din dorința de a-l avea pe el ca amant. Urmărea din ochi curbele bronzate magnifice. Dar ceea ce îl fascina astăzi, în primul rînd, era centura de piele neagră jucînd la fiecare mișcare a picicrului, de jos în sus pe șoldul stîng, cu regularitatea unei mașini. Prin acea mișcare ritmică, întreaga specie neindividualizată, întregul sex feminin îi semnalau ca un far apelul lor.

Zîmbind și invitîndu-l cu cochetărie, Gladys se opri și se întoarse spre el. Domnul Quarles însă nu reacționează cum se aștepta ea.

— Am adus cu mine mașina de scris „Cohrona“, spuse el. Poate e-ahr fi mai bine să începem imediat.

Gladys fu surprinsă a doua oară, avu intenția să spună ceva dar se răzgîndi; se așeză în fața mașinii de scris, fără să scoată o vorbă.

Domnul Quarles își puse *pince-nez*-ul cu montură de bagă și își deschise mapa. Își găsisese o metresă, dar nu vedea de ce trebuie să se lipsească de serviciile unei dactilografe, pe care, la urma urmei, o plătea.

— Ahr fi puate mai bine, spuse el uitîndu-se la ea peste *pince-nez*, dacă am începe cu aceste scrisori către Ministrul Transpohrtuhrilor și către ziarul *Times*. Gladys potrivi hîrtia în mașină și bătu data. Domnul Quarles înghiți în sec și începu să dicteze. În scrisori se aflau cîteva fraze reușite, își spuse el mîguit. „O neglijență impahrdonabilă implicînd piehrdehrea unui timp util, spre deosebihre de cel al bihrocrăților adohr-

niți de la Compania Căilohr Fehrate“ asta, de pildă, suna excelent. Tot astfel și fraza adresată binevoitor ziarului *Times*: „răsfățații sociali dintr-o industrie protejată“. — O să le sehrvească de lecție, mizehrabililohr, spuse el cu satisfacție, recitindu-și scrisorile. Asta o să-i doahră rău de tot. Se uită la Gladys așteptându-i aplauzele, dar surisul de pe fața ei obraznică nu-l satisfăcu în întregime. — Păcat că bătrînul Lohrd Hagworm nu mai trăiește, adăugă el, invocînd aliați puternici. I-aș fi scris lui. A fost unul din dihrectohrii Companiei. Ultimul dintre membrii familiei Hagworm murise însă în 1912. Gladys continua să fie mai mult amuzată decît cuprinsă de admirație.

Domnul Quarles mai dictă vreo zece scrisori, răspunsuri la o corespondență pe care o lăsase să se adune mai multe zile înainte de a veni la Londra, așa încît răspunsurile în bloc să pară mai importante, iar pe de altă parte să fie sigur că n-o plătește degeaba pe Gladys pentru munca de secretară.

— Slavă Domnului, spuse el, cînd se termină răspunsul la ultima scrisoare. Nici nu-ți închipui, continuă el (și marele gînditor veni în ajutorul *gentleman*-ului cu moșie), nu-ți poți închipui cît de enehrvante pot fi aceste fleacuhri cînd ai preocupăhri mai sehrioase și mai impohrtante.

— Cred și eu, spuse Gladys, gîndindu-se cît era de caraghios.

— Scrie, porunci domnul Quarles, căruia îi venise brusc *une pensée*. Se lăsă pe spate în fotoliu, își închise ochii, și porni în urmărirea ideii ce-i scăpa tot timpul.

Gladys așteptă cu degetele pe claviatură. Se uită la ceasul de la mînă. Douăsprezece și zece. În curînd vine ora mesei. Un ceas nou — ăsta o să fie primul lucru pe care o să-l oblige să i-l ia. Cel de la mînă era ieftin și oribil, și mai mergea și prost.

— Note pentru volumul de *Reflecții*, spuse domnul Quarles, fără să-și deschidă ochii. Clapele răpăiră scurt. „Culmile de fildeș ale gândihrii“, repetă el cuvintele în gând. De-a lungul coridoarelor din mintea lui cuvintele răsunară satisfăcător. Prinsese fraza. Se sprijini pe neașteptate în mâini și își deschise ochii, descoperind că partea de sus, din bumbac, a ciorapilor de culoarea pielii bronzate, se vedea, din locul unde stătea el, pînă la o distanță apreciabilă deasupra genunchiului lui Gladys. — Toată viața, dictă el, cu ochii fixați pe manșeta de bumbac a ciorapului, am avut de suferit de pe urma întreruperilor lipsite de importanță — nu, scrie mai bine : datohrită, fleacurilor de pe această lume, punct, de-a capul. Știu că unii gânditohri, vihr-gulă, pot să ignohre aceste întrehrupehri, vihr-gulă, acordindu-le o atenție supehrficială, dahr suficientă, vihr-gulă, revenind la preocupăhrile lohr mai înalte, vihr-gulă, cu o minte limpede, punct. De-a capul.

Se făcu tăcere. Deasupra manșetei ciorapului, își spunea domnul Quarles, e pielea goală, o piele moale, bine întinsă și urmînd curba descrisă de carnea tare a soldului. O putea mîngîia și mîngîind-o să-și simtă vîrfurile degetelor mîngîiate mătăsos ; să poată strînge cu mîna carnea ei elastică ; și chiar s-o muște. Un fel de potir rotund, un fel de snop de grîu.

Observînd deodată direcția privirii lui, Gladys își trase fusta în jos.

— Unde rămăsesem ? întrebă domnul Quarles.

— La „preocupările lor mai înalte cu o minte limpede“, răspunse Gladys, citind de pe pagina din față.

— Mda ! Își frecă nasul. Eu, vihr-gulă, din păcate, vihr-gulă, n-am reușit niciodată să realizez această limpezime a minții, punct și vihr-gulă ; sensibilitatea mea nehrvoasă e mult prea putehrnică, punct. De-a capul. Împins cu fohrța de pe culmile de fildeș ale gândihrii (roști fraza, rostogolind cuvintele cu satisfacție), în

cloața ohrdinahră, vihrgulă, devîn nehrvos, vihrgulă, îmi piehrd calmul minții, fiind incapabil să uhrd din nou în tuhrnul meu. Se ridică și începu să se plimbe agitat prin odaie. — Asta a fost întotdeauna nenohro-cihrea mea, spuse el. O sensibilitate prea mahre. Un gînditohr sehrios nu trebuie să aibă tempehrament și nici nehrvi. Nu ahre dreptul să fie plin de pasiune.

„Ce piele, își spunea el, ce piele elastică și bine întinsă.“ Se opri în spatele scaunului ei. Micul triunghi de păr tăiat scurt urma linia șirii spinării. Își lăsă mîinile pe umerii ei și se aplecă peste ea.

Gladys își ridică privirea spre el și, triumfînd, îi zîmbi obraznic.

— Și acum ? întrebă ea.

Domnul Quarles se aplecă și mai mult și o sărută pe gît. Gladys chicoti.

— Mă gîdili !

Mîinile lui o cercetau, alunecînd de-a lungul brațelor, apăsîndu-i trupul — acel trup al speciei, al întregului sex feminin. Gladys, un exemplar individualizat, continua să scoată chicote.

— Răule ! spuse ea și simulă gestul de a-i îndepărta mîinile. Răule !

Capitolul XXI

— Acum o lună, spuse Elinor, în timp ce taxiul ieșea din stația Liverpool Street, eram la Udaipur.

— Ți se pare, firește, puțin probabil, îi răspunse Philip, de acord cu implicațiile observației.

— Cele zece luni de călătorie au trecut ca o oră petrecută la cinema. Uite Banca Angliei. Încep să mă îndoiesc c-am lipsit cu adevărat. Suspină. Sentimentul e destul de îngrozitor.

— Crezi ? întrebă Philip. Pentru mine e ceva obișnuit. N-am avut niciodată senzația că s-a întâmplat ceva pînă în dimineața aceasta. Scoase capul pe geamul taxiului. Nu înțeleg de ce trebuie să te agiți ca să vezi Taj Mahalul¹, cînd ai la îndemînă catedrala Sfîntul Paul. Ce minunăție !

— Și ce magnifice sînt reflexele albe și negre.

— Parc-ar fi o gravură. E o dublă operă de artă. Atît din punct de vedere arhitectural cît și ca gravură a unei arhitecturi. Se lăsă pe spate. — Mă întreb deseori dac-am avut vreodată copilărie, continuă el, revenind la conversația de mai înainte.

¹ Mausoleu grandios, construit la Agra între 1630—1648 de unul din împărații Indiei, pentru o favorită. Prin splendoarea sa arhitectonică, mausoleul e un punct de atracție pentru turiști.

— Îndoiala ta se datorește faptului că nu te-ai gîndit niciodată la ea. Multe lucruri din copilărie sînt mai reale pentru mine decît acest Ludgate Hill, unde ne aflăm acum. Eu însă mă gîndesc tot timpul la copilăria mea.

— Ai dreptate spuse Philip. Eu nu încerc să-mi amintesc prea des. De fapt, aprcape niciodată. Mi se pare întotdeauna că am prea multe de făcut și-mi bat capul.

— N-ai nici un fel de pietate firească, spuse Elinor. Îmi pare foarte rău.

Mașina înainta de-a lungul Strand-ului. Cele două biserițe protestau zadarnic împotriva enormelor dimensiuni ale lui Australia House. În curtea lui King's College un grup de tineri, bărbați și femei, aștepta la soare sosirea profesorului de teologie pastorală. La intrarea pentru locurile ieftine de la parterul teatrului „Gaiety” se și formase o coadă; afișe făceau reclama celei de a patru suta reprezentație cu *Fata de la Biarritz*. Alături de restaurantul „Savoy”, Philip observă un magazin de unde mai puteai cumpăra o pereche de ghete cu douăsprezece șilingi și șase pence. În Trafalgar Square văzură jocurile de ape ale fîntinilor arteziene, leii de piatră ai lui Sir Edwin Landseer¹ îi fixau cu o expresie feroce, dar blindă, iar amantul lui Lady Hamilton stătea cocoțat printre nori, ca sfîntul Simion stilitul. În dosul severelor colonade ale lui „National Gallery”, călăreții lui Uccello² se luptau fără să le pese de scurgerea timpului, Rubens își răpea Sabinele, Venus se privea în oglinda ei, iar în mijlocul corului de îngeri al lui Pierro della Francesca³ se năștea Isus într-o lume splendidă și magică.

¹ Sir Erwin Henry Landseer (1802—1873), sculptor, pictor și gravor englez.

² Paolo Uccello (1396—1475), pictor italian, a introdus în pictură perspectiva liniară.

³ Pierro della Francesca (1420—1492), pictor italian, inovator în perspectivă, lumină și atmosferă.

Mașina o luă pe Whitehall.

— Îmi place să mă gîndesc la toți birocrații.

— Mie, nu, spuse Elinor.

— Mizgălesc tot timpul, continuă el, de dimineața pînă seara, ca să putem trăi în libertate și confort. Hirțoage peste hirțoage, iar rezultatul e Imperiul Britanic. Ce plăcut e, adăugă el, să trăiești într-o lume în care poți lăsa pe seama altora toate lucrurile plicticoase — de la conducerea guvernului pînă la prepararea cîrnaților.

La intrarea cazărzii Regimentului de Gardă Călare sentinelele călare păreau împăiate. Lîngă Cenotaph¹ o doamnă de vîrstă mijlocie, în picioare, cu ochii ridicați spre cer, murmură o rugăciune deasupra aparatului de fotografiat Kodak, cu care își propusese să ia un instantaneu al sufletelor celor nouă sute de mii de morți. În timp ce mașina trecea prin fața agenției Grindley, un indian Sikh, cu barbă neagră și turban mov-deschis, ieși pe ușă. După Big-Ben² era ora unsprezece și douăzeci și șapte de minute. În biblioteca din Camera Lorziilor ațipise oare un marchiz? În fața ușii de la Westminster Abbey un autocar revărsa turiști americani. Uitîndu-se prin geamul din spate observă că spitalul avea o mare nevoie de fînduri pentru întreținere.

Casa lui John Bidlake se afla pe Grosvenor Road cu vedere asupra Tamisei.

— Pimlico, spuse Philip meditativ, pe cînd se apropiau de casă. Rise. Mai ții minte melodia absurdă pe care o cînta tot timpul tatăl tău?

— „Să mergem deci la Pimlico“, fredonă Elinor.

— Nu uita că a fost omis un vers. Riseră, amintindu-și comentariul lui John Bidlake.

¹ Monument ridicat la Whitehall în memoria soldaților căzuți în război.

² Ceasul din turnul palatului Westminster, clădire în care se află sediul Parlamentului englez.

— S-a omis un singur vers. În toate antologiile. N-am reușit niciodată să descopăr ce s-a întâmplat când au ajuns la Pimlico. M-a chinuit ani de zile întrebarea. Nimic nu se compară cu doctrina lui Bowdler când e vorba să-ți înflăcăreze imaginația.

— Pimlico, repetă Philip. Bătrînul Bidlake, își spuse el, făcuse din Pimlico un fel de Olimp de tip rabelaisian. Îi plăcu fraza. De tip gargantuan suna mai bine pentru public decît de tip rabelaisian. Pentru cei care nu-l citesc, Rabelais nu reprezintă decît pornografie. Un Olimp de tip gargantuan era mai bine. Se știa, cel puțin, din auzite că Gargantua avea o statură gigantică.

John Bidlake însă, stînd pe un scaun lîngă soba din atelierul de pictură, nu avea de loc un aer olimpien și părea mai mic decît în realitate. O lăsă pe Elinor să-l sărute, iar cu Philip dădu mîna.

— Mă bucur că vă văd, spuse el. Vocea își pierduse însă forța; toată vigoarea și buna dispoziție dispăru-seră. Vorbea fără chef. Privirea îi devenise opacă, iar pupilele se congestionaseră. Arăta slab și pămîntiu.

— Cum te simți, tată? Elinor își exprimă surpriza și neliniștea. Niciodată nu-l văzuse în așa hal.

— Nu mă simt bine, răspunse el, clătînd din cap, nu mă simt bine. E ceva intern în neregulă. Bătrînul leu scoase un răcnet brusc, cum avea obiceiul. — Sîntem siliți să trăim avînd în noi o roabă de mațe! Niciodată n-am putut suferi glumele proaste ale lui Dumnezeu. Răgetul deveni tînguitor. — Nu știu ce se întîmplă cu mațele mele. Ceva foarte neplăcut. Răgetul degeneră aproape într-un scheunat. — Mă simt groaznic. Bătrînul le descrie amănunțit simptomele.

— Ai fost la doctor? îl întrebă Elinor, cînd tatăl ei termină de vorbit.

Bidlake dădu negativ din cap.

— N-am încredere în ei. Nu-s buni de nimic. De fapt, avea o spaimă superstițioasă de doctori. — Păsări de rău augur. Nu putea să sufere să-i vadă prin casă.

— Ar trebui să te vadă totuși un doctor. Elinor încercă să-l convingă.

— Fie, consimți el bombănind. Să vină șarlatanii.

În taină însă se simțea ușurat. Voia mai de mult să vadă un doctor, dar superstițiile se dovediseră mai puternice decât dorința. Doctorul de rău augur avea să sosească, dar nu chemat de el, ci de Elinor. Nu-i revenea răspunderea chemării lui, iar ghinionul nu o să cadă pe capul lui. Convingerile religioase secrete ale bătrînului Bidlake erau obscure și complicate.

Începură să discute despre altele. Știind că poate să consulte un doctor cu toată siguranța, John Bidlake se simțea mai bine și mai vesel.

— Sînt necăjită din cauza lui, spuse Elinor, după ce plecară.

Philip îi dădu dreptate.

— La șaptezeci și trei de ani nu-i de glumit. A început să-și arate vîrsta.

„Ce cap are!“ își spuse el. Ar fi dorit să-l poată picta. Literatura n-ar fi reușit să-l redea atît de bine. Putea fi descris evident pînă la ultima zbîrcitură. Dar ce realizai? Nimic. Descrierile sînt lente. O față e surprinsă instantaneu. Un cuvînt, o singură frază — atît e necesar. „Splendoarea Greciei, de odinioară, azi îmbătrînită.“¹ Cuvintele acestea de exemplu, ar fi putut da o idee despre el. Firește, nu mergea. Citatele au uneori un aer cômîc și pedant. „O statuie de pergament“, suna mai bine. „Statuia din pergament a celui ce odinioară fusese Ahile stătea ghemuită lîngă sobă.“ Te apropiai de obiectiv. Fără descrieri lungi și compli-

¹ Parafrazare a unui citat celebru din *Decăderea și prăbușirea Imperiului Roman*, vastă lucrare a istoricului englez Edward Gibbon (1737—1794).

cate. Oricine văzuse statuia Discobolului, ținuse în mână un volum legat în pergament și auzise de Ahile, îl identifica ca pe John Bidlake în această frază. Dar ce se întâmpla cu cei ce nu văzuseră statuia și nici nu citiseră despre Ahile într-o carte legată în piele de oaie scorojită de vreme? Ce să le facă el, n-aveau decît să se ducă dracului. Și totuși, procedeul e prea livresc. Excesiv de pedant.

— Elinor rupse tăcerea.

— Mă întreb ce impresie o să-mi facă Everard, de cînd a devenit o personalitate atît de importantă. Își imaginează figura lui concentrată, trupul enorm dar agil. Iuțea și violență. Era îndrăgostit de ea. Elinor se întrebă dacă Everard îi plăcea cu adevărat sau dacă nu cumva îl detesta.

— Sînt curios să știu dacă a început să ciupească oamenii de urechi, ca Napoleon? spuse Philip și rîse. Oricum, e numai o chestiune de timp.

— Cu toate astea, spuse Elinor, mie îmi place. Ironia lui Philip pusese capăt îndoielilor ei.

— Și mie. Dar nu-mi dai voie să ironizez pe cei la care țin?

— Mă ironizezi desigur pe mine. Asta tot fiindcă ții la mine? Philip îi luă mîna și i-o sărută.

— Te ador și nu te ironizez niciodată. Te iau în serios.

Elinor îl privi fără să zîmbească.

— Din cauza ta uneori mă apucă disperarea. Ce te-ai face dac-aș pleca într-o bună zi cu un altul? Ai regreta oare?

— Aș fi complet nenorocit.

— Crezi? Îl privi. Philip zîmbea; era cu totul absent. — Sînt foarte hotărîtă să încerc, adăugă Elinor, încruntîndu-se. Ești *sigur* că ai să fii nenorocit? Aș vrea să am această certitudine înainte de-a începe.

— Și cu cine vrei să încerci?

— Asta-i problema. Majoritatea bărbaților sînt imposibili.

— Ce compliment !

— Și tu ești imposibil, Phil. De fapt, cel mai imposibil. Și culmea e că te iubesc, totuși. O știi și o exploatezi. Taxiul trase la trotuar. Elinor întinse mîna și luă umbrela. — Fii atent, urmă ea, ridicîndu-se, n-am să mă las exploatată la infinit. N-am să-ți ofer ceva la infinit fără să primesc nimic în schimb. Într-o zi, am să încep să caut alt bărbat. Cobori pe trotuar.

— De ce nu încerci cu Everard ? o persiflă el, uitîndu-se la ea prin geamul taxiului.

— Poate c-am să încerc, răspunse ea. Știu că de-abia așteaptă.

Philip rîse și-i trimise o bezea.

— Spune-i șoferului să mă ducă la Club, spuse el.

Everard o făcu să aștepte aproape zece minute. După ce se pudră din nou, Elinor începu să se plimbe curicasă prin odaie. În vase florile erau înfiorător aranjate. O vitrină plină cu săbii vechi, pumnale și pistoale încrustate arăta de-a dreptul oribil, ca o piesă de muzeu ; o monstruozitate, avînd în același timp ceva oarecum emoționant și absurd. Everard avea ambiția unui școlar de a se plimba călare și de a tăia capetele oamenilor. Vitrina îl trăda, ca de altfel și masa cu capacul de cristal sub care trona o tavă cu monezi și medalii. Cu ce mîndrie îi arătase comorile lui ! O tetradrachma macedoniană, cu capul lui Alexandru cel Mare, în chip de Hercule ; sesterțiul din anul 44 înaintea erei noastre, bătut cu profilul impunător al lui Cezar, iar alături „trandafirul nobil“, o monedă de pe vremea lui Edward al III-lea, purtînd efigia unei corăbii ce simboliza începutul dominației engleze pe mări. Pe medalia lui Pisanello¹ se afla capul lui Sigismondo Malatesta, cel

¹ Pisanello (1395—1455 ?), artist italian renascentist, cunoscut prin medaliile gravate și prin desenele de animale.

mai frumos tilhar ; uite-o și pe regina Elisabeta, cu gulerele ei de dantelă, pe Napoleon fără coroana de lauri și pe ducele de Wellington. Elinor le zîmbi cu afecțiune. Erau prieteni vechi. Trăsătura cea mai agreabilă a lui Everard o constituia faptul că știai întotdeauna la ce te poți aștepta de la el. Era veșnic același și fidel reputației sale. Elinor deschise pianul și atinse cîteva clape ; ca de obicei, pianul era dezacordat. Pe o măsută lingă cămin se afla un volum cu ultimile discursuri și proclamații ale lui Everard. Ridică volumul și-l frunzări. „Politica «Englezilor liberi», citi ea, poate fi rezumată astfel : Socialism fără democrație politică, combinat cu naționalism fără sentimentul izolării.“ Suna grozav. Dar dacă ar fi scris „democrația politică fără socialism combinată cu sentimentul izolării fără naționalism“, l-ar fi admirat poate la fel de sincer. Aceste abstracții ! Elinor clătină capul și suspină. „Trebuie să fiu proastă“, își spuse ea. Cuvintele citite n-aveau nici un sens. Vorbe goale. Vorbe și nimic altceva. Întoarse pagina. „Sistemul de guvernare cu partide politice funcționează destul de bine în cazul cînd partidele sînt doar două grupe de oligarhii rivale, aparținînd aceleiași clase, avînd aceleași interese și idealuri fundamentale și luptînd între ele pentru a obține puterea în stat. Cînd partidele se identifică însă cu clasele și își dezvoltă principii stricte de partid, sistemul devine o nebunie. Deoarece eu locuiesc într-o parte a casei iar tu în cealaltă, eu sînt silit să cred în individualism, pînă la înlăturarea oricărui amestec al statului, iar tu ești silit să crezi în amestecul statului pînă la înlăturarea oricărui individualism ; eu sînt silit să cred în naționalism, chiar și în naționalismul economic (ceea ce e o prostie), iar tu ești silit să crezi în internaționalism (ceea ce e și mai ridicol) ; eu sînt silit să cred în dictatura celor bogați (cu excepția celor inteligenți), iar tu ești silit să crezi în dictatura celor săraci (de asemenea cu excepția celor

intelligenți). Toate astea pentru simplu motiv, fără importanță din punct de vedere politic, că eu sînt de dreapta iar tu ești de stînga. În parlamentele noastre pretențiile de ordin topografic sînt mai puternice decît cele ale bunului-simț. Iată binefacerile sistemului de guvernare modern, cu ajutorul partidelor politice. Țelul «Englezilor liberi» e de a aboli acest sistem, împreună cu corolarul său, parlamentarismul corupt și ineficace.“ „Sună perfect logic“ își spuse ea ; se întrebă totuși de ce-și bat oamenii capul cu asemenea lucruri. Mai bine ar trăi fără probleme. Se părea că pentru un bărbat o viață fără probleme se dovedea anostă. Redeschise cartea la mijloc. „În Anglia, fiecare libertate a avut ca efect o nouă sclavie. Distrugerea feudalismului a întărit monarhia. Cu ocazia Reformei, am scăpat de infailibilitatea papilor, dar ne-au căzut pe cap drepturile de ordin divin al regilor. Cromwell a zdrobit dreptul de ordin divin al regilor, impunîndu-ne însă tirania moșierilor și a burgheziei. Tirania moșierilor și a burgheziei e pe punctul de a fi repede distrusă pentru a face loc dictaturii proletariatului. O nouă politică, de data asta nu a Papei, ci a majorității, a fost proclamată ca fiind infailibilă, iar legea ne silește s-o credem. «Englezii liberi» s-au angajat pe calea unor noi reforme și a unei noi revoluții politice. Ne vom lepăda de dictatura proletariatului, așa cum părinții noștri s-au lepădat de dreptul de ordin divin al regilor. Vom nega infailibilitatea majorității, așa cum strămoșii au negat infailibilitatea Papei. «Englezii liberi» reprezintă...” Elinor întîmpină unele greutăți în a întoarce pagina. „Ce reprezintă ? se întrebă ea, altceva decît dictatura lui Everard și infailibilitatea lui Webley ?“ Suflă în paginile ce se prinseseră la un loc și le desfăcu. „...dreptate și libertate. Politica lor preconizează ca cei mai buni să conducă, indiferent de originea lor. Într-un cuvînt, accesul la carierele politice trebuie oferit oricărei persoane talen-

tate. Iată ce înseamnă dreptatea. «Englezii liberi» cer ca fiecare problemă să fie tratată în mod inteligent, după importanța ei, fără să se țină seamă de tradiționalele prejudecăți ale partidelor sau de părerea lipsită de valoare a majorității stupide. Iată ce înseamnă libertatea. Acei care-și închipuie că libertatea e sinonimă cu sufragiul universal...» Undeva se trânti o ușă și în hol răsună o voce puternică. Pe scară se auziră pași; casa se cutremură. Ușa salonului se dădu brusc de perete, de parcă afară ar fi explodat o bombă. Cerîndu-și iertare și urîndu-i bun venit, Everard Webley dădu năvală în cameră.

— Cum să mă scuz? strigă el prinzîndu-i mîinile. Dac-ai ști în ce agitație trăiesc! Mă bucur grozav că te văd iar! Nu te-ai schimbat de loc. Ești la fel de frumoasă. O privi cu atenție. — Aceiași ochi senini și triști, aceleași buze pline și melancolice. Arăți extraordinar!

Drept răspuns, Elinor îi zîmbi. Ochii lui, foarte căprui, păreau de aproape o imensă pupilă; erau frumoși, deși te alarmau datorită unei expresii fixe, strălucitoare și vigilente. Inspirau totuși un sentiment de neliniște, recunoscă Elinor. Îi privi fugăr și se uită în altă parte.

— Și tu arăți la fel! spuse ea. Ești neschimbat. De fapt, nu știu de ce-ar trebui să fim altfel. Îl privi din nou și observă că Everard continua s-o fixeze. — O absență de zece luni și călătoriile la tropice nu fac din tine alt om.

Everard rise.

— Slavă Domnului că-i așa! Hai să mergem la masă. Ce face Philip? întrebă el după ce se servi pește. Și el e neschimbat?

— Mai neschimbat ca niciodată, dacă-i cu putință.

Everard dădu din cap.

— Mai neschimbat ca niciodată. Perfect. Ar fi trebuit să te aștepti. Negrii fără pantaloni, pe care i-a văzut hoinărind pe străzi, i-au întărit scepticismul în privința adevărurilor eterne.

Elinor zîmbi, puțin jignită de ironia lui.

— Dar asupra ta ce efect au avut englezii pe care i-ai văzut hoinărind în uniformă verde-deschis ? îi replică ea.

Everard rîse.

— Mi-au întărit, firește, încrederea în adevărurile eterne.

— Dintre care tu ești unul ?

— Din care, desigur, eu sînt unul.

Se priviră zîbind. Elinor își feri din nou privirea.

— Îți mulțumesc că mi-ai spus-o. Continuă să fie ironică. — N-aș fi ghicit-o singură. Se lăsă o scurtă tăcere.

— Să nu-ți închipui, spuse el în cele din urmă, renunțînd la tonul glumeț și devenind serios, că mă poți face să-mi ies din fire, dacă îmi spui că sînt orgolios. Vorbea încet, dar vocea lui trăda imense rezerve de energie. — Poate că alții ar reuși. Nimănui nu-i face plăcere să fie plictisit de animale infericare. Le strivesti. Cu semenii noștri însă lucrurile trebuie discutate rațional.

— Cuvintele tale m-au liniștit complet. Elinor rîse.

— Îți închipui că sînt orgolios, continuă el, și cred că poate ai dreptate. Nenorocirea e că știu din experiență că orgoliul meu are o justificare. Modestia e dăunătoare, dacă-i falsă. Milton a spus : „Nimic nu-i mai folositor decît orgoliul bazat pe dreptate și pe lege“. Eu știu că orgoliul meu se bazează pe dreptate și pe lege. Știu și sînt absolut convins că pot să fac ceea ce vreau. Ce sens are să n-o recunosc ? Vreau să fiu stăpîn și să-mi impun voința. Am hotărîrea și curajul necesar. În curînd voi dispune și de o forță organizată. Iar atunci

am să preiau puterea. Știu că așa are să se întâmple și atunci de ce să mă prefac ? Se lăsă pe spatele scaunului. Tăcură amândoi.

„E absurd, își spunea Elinor, e ridicol să vorbească astfel.“ Intellectul cu spirit critic protesta împotriva sentimentelor, căci se simțea ciudat de emoționată. Cuvintele, vocea lui atât de catifelată și totuși vibrând de mari latențe de forță și pasiune, ușor de ghicit sub tonul catifelat, o fermecaseră. Când spusese : „Vreau să fiu stăpîn“, Elinor simțise prin tot corpul o căldură neașteptată, ca atunci când sorbi o înghițitură de vin dulce și fierț. „E ridicol“, își repetă ea, încercînd să se răz-bune pentru că o cucerise atât de ușor, și să-i pedep-sească totodată pe trădătorii din sufletul ei care se predaseră fără rezistență. Un lucru odată făcut, nu se mai poate desface complet. Cuvintele n-aveau decît să fie ridicole ; rămînea faptul că în timp ce el le rostea, Elinor se înfiorase de o admirație bruscă, de un entu-ziasm și de o dorință stranie de a se bucura și rîde cu voce tare.

Servitorul schimbă farfuriile. Discutară fleacuri — voiajul ei, ce se mai întîmplase la Londra în timpul cît lipsise, și despre prieteni comuni. Se servi cafeaua și își aprinseră o țigară. Amândoi tăceau. Cum să rupă tăce-rea ? se întrebă Elinor cu teamă. Sau, mai de grabă, nu se întrebă ; știa cum, iar această cunoaștere profe-tică o făcea să-i fie teamă. Rupînd tăcerea, poate că ar fi avut un handicap. De asemenea, continuînd să dis-cute fleacuri poate că ar fi reușit să evite o conversație serioasă, pînă venea clipa plecării. Deodată, avu sen-zația că nu mai e nimic de spus. O cuprinse o paralizie, ca la apropierea unui eveniment inevitabil. Nu putea decît să stea și să aștepte. În cele din urmă inevitabilul se petrecu, așa cum era de așteptat.

— Mai ții minte, spuse Everard încet, și fără să-și ridice privirea, ce ți-am spus înainte de-a pleca ?

— Credeam că ne-am înțeles să nu mai discutăm despre asta.

Everard își zvîrli capul pe spate și rîse scurt.

— Ei bine, ai înțeles greșit. O privi și-i citi în ochi o expresie de amărăciune și neliniște, un apel la milă. Everard era însă nemilos. Își fixă coatele pe masă și se aplecă spre ea. Elinor își coborî privirea.

— Mi-ai spus, cînd te-ai uitat la mine, că nu m-am schimbat, spuse el, iar vocea sa blîndă trăda violențe latente. Ei bine, nici eu nu mi-am schimbat părerea. Ai rămas aceeași Elinor, aceeași ca atunci cînd ai plecat. Te iubesc tot atît de mult, Elinor. Nu, te iubesc mai mult. Mina lui Elinor zăcea pe masă, în fața ei. Everard întinse mîna și i-o apucă — Elinor, șopti el.

Elinor clătină din cap fără să-l privească.

Încet și plin de pasiune, Everard vorbi mai departe.

— Nu știi ce poate să însemne dragostea, spuse el. Nu știi ce-ți pot oferi. O dragoste disperată și nebunească, ca o speranță deznădăjduită. Și totuși o dragoste caldă, ca aceea a mamei pentru copilul ei bolnav. O dragoste violentă și dulce, violentă cum e omorul și dulce cum e somnul.

„Vorbe, își spunea Elinor, vorbe absurd de melodramatice.“ Vorbele o emoționau însă așa cum o emoționaseră și lăudăroșeniile lui.

— Te rog, Everard, spuse ea cu voce tare, ajunge. Nu voia să se emoționeze. Cu un efort își aținti privirea în ochii lui vii și cercetători. Încercă să rîdă și clătină din cap. — Fiindcă e cu neputință, și o știi bine.

— Tot ce știu, spuse el încet, e că ți-e teamă. Ți-e teamă să nu te trezești la viață. Fiindcă de ani de zile ești pe jumătate moartă. Și nu ți s-a ivit prilejul să te trezești cu totul la viață. Știi că eu pot să-ți ofer acest prilej. Iar ție ți-e teamă tot timpul.

— Prostii! spuse ea. Cuvinte mari și melodramatice.

— Poate că ai dreptate într-un fel, urmă el. Să trăiești trează, dar trează cu adevărat, nu-i o glumă, ci un lucru primejdios. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, adăugă el, iar violența adormită din vocea lui izbucni brusc, a trăi treaz e captivant !

— Dacă-ai ști cum m-ai speriat, strigînd așa ! spuse ea.

Dar nu simțise numai spaimă. Nervii și carnea continuau să i se înfioare și să tremure din cauza sentimentului de satisfacție tainică și violentă pe care vocea lui îl deșteptase în ea. „E ridicol“, încercă ea să se încredințeze. I se părea că îi auzise vocea direct cu trupul, iar ecourile ei îi vibrau în diafragmă. „Ridicol“, repetă ea. Și apoi ce reprezenta această dragoste despre care vorbea Everard cu atita pasiune ? Un scurt și întîmplător prilej de violențe, în intervalele cînd nu era ocupat. Everard disprețuia femeile fiindcă risipeau timpul și energia bărbaților. Îl auzise deseori spunînd că n-are timp de pierdut cu dragostea. Avansurile lui erau aproape o insultă, în genul propunerilor pe care le faci unei femei de stradă.

— Fii, te rog, rezonabil, Everard, spuse ea.

Everard își trase mîna dintr-a ei și se lăsă rîzînd pe spătarul scaunului.

— Foarte bine, răspunse el, azi am să fiu rezonabil.

— Să fii întotdeauna rezonabil. Se simțea adînc ușurată. — Pe deasupra, adăugă ea, citînd cu un ușor zîmbet ironic o frază de a lui, nu ești un membru al claselor înstărite. Ai lucruri mai importante de făcut decît să-ți pierzi timpul cu dragostea.

O clipă, Everard o privi în tăcere, iar fața îi deveni gravă și amenințător de preocupată. Lucruri mai importante de făcut ? Desigur, era adevărat. Se minie pe sine însuși că o dorea atît de mult. Se înfurie și pe Elinor fiindcă nu-l lăsa să-și satisfacă poftele.

— Ce-ar fi să vorbim despre Shakespeare ? întrebă el sarcastic, sau despre armonici ?

★

Taxiul costase trei șilingi și șase pence. Philip dădu șoferului cinci șilingi și urcă treptele porticului cu coloane, spre clubul său. Auzi în urmă mulțumirile șoferului. Avea obiceiul să dea bacșișuri mari. Nu o făcea din ostentație sau fiindcă cerea sau avusese intenția să ceară șoferului servicii speciale. (De fapt, puțini oameni aveau pretenții atât de mici de la servitori ca Philip, puțini erau mai răbdători ca el când serviciul prestat nu corespundea, și mai dispuși să le ierte neglijențele.) Bacșișurile exagerate constituiau expresia practică a unui fel de dispreț plin de remușcări și de scuze. „Nefericitule ! părea să implice suma dată ca bacșiș în plus, îmi pare rău că sînt superiorul tău.“ Și poate și un fel de a-și cere iertare fiindcă manifesta atîta considerație pentru servitorii săi. Lipsa lui de exigență se datora groazei și silei de a nu întreține contacte inutile cu oamenii, cît și considerației și bunătății lui. Philip cerea foarte puțin de la cei ce-l serveau, pentru simplul motiv că dorea să aibă cît mai puțin de-a face cu ei. Prezența lor îl deranja. Nu-i plăcea să fie deranjat în viața intimă de străini, și nici să fie silit să discute cu ei, să stabilească un contact direct cu acești intruși — deși nu era vorba de un contact al inteligenței, cît de unul al voințelor, sentimentelor și intuițiilor. Evita cît putea acest contact ; cînd era însă necesar, făcea tot ce-i stătea în putință pentru a dezumaniza legătura. Generozitatea lui Philip reprezenta parțial o compensație față de bunătatea sa inumană. Erau bani cu care își plătea conștiința.

Ușile clubului erau deschise ; intră. Holul era vast, întunecat, plin de coloane și răcoros. Pe scară, într-o nișă, grupul alegoric sculptat în marmoră de Sir

Frances Chantrey¹, reprezentind Știința și Virtutea supunind Pasiunile, se zvîrcolea cu o severitate clasică. Philip își atîrnă pălăria și intră în fumoar ca să răsfoiască ziarele și să aștepte sosirea invitaților. Spandrell veni primul.

— Spune-mi, zise Philip, după ce se salutară și comandară vermuturi, ce este cu absurdul și tinărul meu cumnat, spune-mi repede înainte de venirea lui. Ce se mai întîmplă cu el și cu Lucy Tantamount?

Spandrell făcu un gest indiferent.

— Ce se-ntîmplă de obicei în astfel de ocazii! Și în orice caz nu-i momentul și locul pctrivit pentru a intra în amănunte. Făcu un semn cu mina spre ceilalți membri ai clubului, care se aflau în fumoar. Un secretar de stat, doi judecători și un episcop le puteau urmări conversația.

Philip rise.

— Vreau să știu, de fapt cît de serioasă e legătura și cam cît o să țină...

— În ce-l privește pe Walter e foarte serioasă. Iar cît o să țină, cine poate ști? Lucy are să plece însă foarte cîrînd în străinătate.

— Slăvit să fie Domnul pentru micile lui daruri! Ah, ai sosit! Uite-i pe Walter și pe Illidge. Îi salută de la depărtare.

Noii-veniți refuzară aperitivele.

— Atunci să mergem imediat la masă, spuse Philip.

Sufrageria clubului era imensă. Un rînd dublu de coloane de stuc, în stil corintian, sprijinea un tavan aurit. De pe pereții de un cafeniu-deschis portretele unor distinși membri, acum decedați, te urmăreau cu o expresie fioroasă. Draperiile de catifea, de un roșu-închis, erau prinse cu cordoane formînd falduri și încadrînd astfel fiecare din cele șase ferestre; pe jos

¹ *Sir Frances Chantrey* (1781—1814), sculptor englez, membru al Academiei Regale de Artă.

un covor gros, tot roșu-închis, înăbușea zgomotul pașilor; chelnerii, în livrele de aceeași culoare cu draperiile și covorul, se deplasau rapid prin încăpere, aproape invizibili, ca insectele ce iau forma frunzelor într-o pădure.

— Mi-a plăcut întotdeauna camera asta, spuse Spandrell pe cînd intrau. Parcă ar fi un decor pentru ospățul lui Baltazar¹.

— Dar un Baltazar de tip foarte anglican, preciză Walter.

— Vai de mine! exclamă Illidge, care se uitase de jur împrejur. Un astfel de decor mă face să mă simt cu adevărat plebeu.

Philip rîse cam jenat. Schimbînd vorba, arătă spre chelnerii îmbrăcați în haine de o culoare proteguitoare.

— Iată dovada ipotezei lui Darwin. Au supraviețuit doar cei mai adaptabili, spuse el, în timp ce se așezau la masa ce le fusese rezervată. Chelnerii îmbrăcați în alte culori au fost omorîți de membrii infuriați ai clubului.

Unul dintre supraviețuitorii masacrului, îmbrăcat în roșu, le aduse peștele. Începură să mănînce.

— Ciudat, spuse Illidge, urmărindu-și firul gîndurilor, pe care i le sugerase primul contact cu încăperea, e într-adevăr extraordinar că mă aflu aici. Sau, în orice caz, că stau la masă cu voi, ca invitat. Căci n-ar fi de mirare dacă m-aș găsi aici îmbrăcat într-una din aceste livrele roșu-închis. Asta, cel puțin, ar fi în concordanță cu ceea ce pastorii ar numi „condiția mea socială”. Rîse scurt și cu răutate. — Dar, ca să stau la o masă cu voi, este aproape de necrezut. Totul se datorește faptului că fiul unui negustor din Manches-

¹ Baltazar, fiul lui Nabucodonosor, a fost ultimul rege al Babilonului. La unul din ospetele lui a apărut scris pe perete, de o mină nevăzută, o prevestire a dezastrului ce va urma. În aceeași noapte, orașul a fost ocupat de Cyrus.

ter era predispus la scrofuloză. Dacă Reggie Wright ar fi avut o sănătate normală, eu aş fi fost probabil cizmar în Lancashire. Din fericire însă, Reggie avea în sistemul său limfatic bacilii tuberculozei. Doctorii i-au prescris viaţa la ţară. Tatăl lui a închiriat o căsuţă în satul nostru pentru soţia lui şi pentru copil, iar Reggie a urmat şcoala primară din sat. Tatăl său avea însă ambiţii în privinţa lui. (Ce tip scîrnav!, remarcă Illidge în paranteză) — Tatăl lui Reggie voia ca fiul său să urmeze mai tîrziu cursurile din Manchester ca bursier. Îi angajă deci ca meditator pe învăţătorul nostru. Eu eram un băiat deştept şi învăţătorul ţinea la mine. În timp ce-l medita pe Reggie se gîndi c-ar putea să mă mediteze şi pe mine. Şi în plus, pe gratis. N-a vrut s-o lase pe mama să plătească un sfanţ. Nu-i vorba că, sărmana, nici n-ar fi putut s-o facă atît de uşor. Cînd se dădu examenul eu am obţinut bursa. Reggie a căzut. Illidge începu să rîdă. — Averton infect şi scrofulos! Am să-i fiu veşnic recunoscător lui şi bacililor lui din glande. Dacă n-ar fi fost el, 'aş fi învăţat meseria de cizmar a unchiului meu, într-un sat din Lancashire. Iată de ce depinde viaţa cuiva, de o şansă extrem de absurdă, o şansă la un milion. O întîmplare fără importanţă şi viaţa ţi s-a schimbat.

— Nu-i chiar o întîmplare fără importanţă, spuse Spandrell. Bursa ta n-a fost o întîmplare; ţi-a venit la momentul oportun şi ţi-a prins bine. Astfel, n-ai fi cîştigat-o şi n-ai fi fost aici. Mă îndoiesc că există lucruri lipsite de importanţă. Tot ceea ce se întîmplă este intrinsec pe măsura omului căruia i se întîmplă.

— Asta înseamnă să faci puţin pe oracolul, nu? obiectă Philip. Observînd desfăşurarea evenimentelor, oamenii le denaturează — ca să zic aşa — astfel încît ceea ce li se întîmplă pare să fie pe măsură lor.

Spandrell ridică indiferent din umeri.

— S-ar putea ca acest gen de denaturare să existe. Am convingerea că întâmplările sînt pe măsura oamenilor.

— Ce prostii, spuse Illidge dezgustat.

Philip își exprimă mai politicos o părere contrarie.

— Mai mulți oameni pot fi influențați de aceeași întîmplare în feluri cu totul diferite și caracteristice.

— Știu, răspunse Spandrell. Dar, într-un fel ce nu poate fi descris, întîmplarea e modificată din punct de vedere calitativ, ca să fie pe măsura caracterului fiecărei persoane amestecate în această întîmplare. E un mare mister și un paradox.

— Ca să nu spun o absurditate și un lucru imposibil, interveni Illidge.

— Absurd atunci și imposibil, recunosc Spandrell. Cu toate acestea, eu așa cred că se petrec lucrurile. De ce trebuie explicat totul logic?

— Într-adevăr, de ce? reluă și Walter.

— Totuși, spuse Philip, această providență de care vorbești face ca același eveniment să fie diferit din punct de vedere calitativ pentru oameni diferiți — nu ți se pare cam neverosimil?

— Nu mi se pare mai neverosimil decît prezența noastră aici și nici decît tot ce se vede aici. Cu o mișcare a mîinii, îmbrățișă sufrageria asemănătoare cu sala ospățului lui Baltazar, pe comeseni, pe chelnerii îmbrăcați în roșu și pe Secretarul perpetuu al „Academiei Britanice“, care tocmai intra întovărășit de profesorul de poezie de la Universitatea Cambridge.

Philip stăruie în argumentele lui.

— Să presupunem așadar, cum fac oamenii de știință, că ipoteza cea mai simplă e și cea mai bună, deși eu nu pricep nici în ruptul capului ce justificare au ei, în afara ineptiei omeniești, ca să susțină așa ceva...

— Așa e, așa e...

— Ce justificare? repetă Illidge. Doar justificarea faptului observat, atîta tot. S-a întîmplat să se descopere experimental că natura creează lucrurile în felul cel mai simplu.

— Sau că, spuse Spandrell, ființele umane nu pricep decît explicațiile cele mai simple. Practic, nu poți să dîstingi între aceste alternative.

— Dar dacă un lucru are o explicație simplă și naturală, el nu poate avea în același timp și o explicație complicată și supranaturală.

— De ce nu? întrebă Spandrell. Poți să fii incapabil să înțelegi sau să cîntărești forțele supranaturale aflate îndărătul celor naturale (oricare ar fi diferența între ele). Asta nu dovedește însă că ele nu există. Îți ridici doar prostia la rangul de lege generală.

Philip profită de prilej ca să-și continue argumentația.

— Să presupunem totuși, interveni el, mai înainte ca Illidge să vorbească iarăși, că explicația cea mai simplă poate să fie și cea mai valabilă. Oare faptele nu se pot explica mai simplu, admițînd că individul cu trecutul și caracterul lui denaturează evenimentele făcîndu-le să semene cu el? Vedem indivizii, dar nu vedem providența; sîntem obligați s-o considerăm un postulat. Nu-i oare mai bine să ne lipsim de acest postulat, să-l omitem ca fiind de prisos?

— Dar e într-adevăr de prisos? întrebă Spandrell. Poți oare să explici toate faptele, fără ajutorul lui? Mă îndoiesc. Ce se întîmplă cu oamenii maleabili? Și noi sîntem cu toții mai mult sau mai puțin maleabili. Sîntem oare în aceeași măsură creați sau născuți? Ce se întîmplă cu oamenii ale căror caractere nu sînt moștenite, ci formate inexorabil de către o serie de evenimente, toate la fel? Un fond de întîmplări norocoase, dacă vrei să-l numești astfel, sau unul de ghinioane; un fond de puritate sufletească sau unul de murdărie sufletească; un fond de posibi-

lități splendide și eroice sau altul de posibilități joșnice și meschine. După ce acest fond a acționat destul (și e uimitor cât de mult funcționează astfel de fonduri), se formează caracterul; iar apoi, dacă vrei s-o explici astfel, poți să spui că individul e acela care denaturează toate evenimentele care i se întâmplă pentru a le aduce pe măsura lui. Dar ce se întâmplă mai înainte de a avea un caracter format, când denaturează evenimentele făcându-le să fie pe măsura lui? Cine hotărăște atunci ce fel de evenimente i se vor întâmpla?

— Cine hotărăște dacă un ban aruncat în aer cade cap sau pajură? întrebă Illidge cu dispreț.

— De ce să ne ocupăm de fleacuri când discutăm despre ființele omenești? obiectă Spandrell. Să luăm cazul tău. Te simți oare ca un ban zvîrlit în aer atunci când ți se întâmplă ceva?

— Nu contează cum mă simt. Sentimentele nu au nimic de-a face cu faptele obiective.

— Senzațiile însă au de-a face. Știința e raționalizarea percepțiilor senzitive. De ce trebuie ca o categorie de intuiții psihologice să fie creditată ca avînd valoare științifică, iar tuturor celorlalte clase să le fie refuzată această caracterizare? O intuiție directă a acțiunii providențiale poate constitui în aceeași măsură o informație mărunță în privința faptelor obiective, ca și o intuiție directă a culorii albastre sau a durității. Când ți se întâmplă ceva nu te simți ca un ban aruncat în aer. Se simte că evenimentele au o semnificație și că au fost aranjate. Mai ales cînd au loc în serie. Să presupunem că va cădea de o sută de ori la rînd numai pajura.

— Lasă-ne totuși să cădem cu capul, spuse Philip rîzînd. Sîntem intelectuali rafinați, nu uita.

Spandrell se încruntă. Gluma i se păru deplasată. Pentru el subiectul era serios.

— Când mă gîndesc la mine, spuse el, sînt convins că tot ce mi s-a întîmplat a fost într-un fel aranjat dinainte. Când eram mic am presimțit ce-am să devin cînd voi fi mare. Dacă n-ar fi intervenit unele evenimente, aș fi devenit ceva cu totul deosebit de ce sînt acum.

— Un îngerăș, poate ? spuse Illidge.

Spandrell ignoră intreruperea.

— De la vîrsta de cincisprezece ani au început să mi se întîmple lucruri care erau în mod profetic pe măsura a ceea ce am devenit. Tăcu.

— Așa că ți-a crescut o coadă și copite în locul unui nimb și al unei perechi de aripi. Ce poveste tristă. Ai observat vreodată, continuă Illidge, întorcîndu-se spre Walter, dumneata care ești un expert în artă sau, cel puțin, ar trebui să fii, ai observat vreodată că picturile cu îngeri sînt complet incorecte și neștiințifice ? Walter clătină din cap. — Un om de șaptezeci de kilograme, căruia i-ar crește aripi, ar trebui să aibă niște mușchi colosali pentru a le mișca. Iar niște mușchi colosali pentru zbor cer în mod corespunzător un stern lat, ca al păsărilor. Un inger atîrnînd vreo șazeci de kilograme, dacă are chef să zboare ca o rață, trebuie să aibă un stern lung de cel puțin un metru jumate. Spune-i asta tatălui dumitale, dacă mai are chef să picteze un tablou cu subiectul *Bunavestire*. Toate portretele existente care-l reprezintă pe ingerul Gabriel sînt scandalos de false.

Între timp, Spandrell se gîndea la ceasurile de mari bucurii petrecute în munți, la sentimentele delicate, la scrupulele, sensibilitățile și căințele copilăriei lui. Remușcărilor după săvîrșirea unei fapte rele, ca și fericirea profundă simțită în fața unei flori sau a unui peisaj, erau nu numai puternic legate de dragostea ce-o purta mamei lui, dar și înrădăcinate și cuprinse în acest sentiment. Își aminti de cartea *Un pension la Paris*, de lecturile erotice făcute la lumina lanter-

nei, sub cearșaf. Cartea fusese scrisă în epoca cînd culmea modei pornografice o reprezentau ciorapii lungi și negri, ca și mănușile lungi și negre, cînd „a săruta pe un bărbat fără mustață echivala cu a mîncea un ou fără sare“. Mustățile seducătoare și priapice ale maiorului fuseseră lungi, răsucite și cînite. Ce rușine și ce remușcări îl cuprinseseră ! Cît de mult se luptase, cît de serios se rugase să capete puterea de a rezista tentației ! Iar dumnezeul căruia i se rugase semăna cu mama lui. Rezistînd tentației se dovedea vrednic de ea. Cedînd tentației o trădase și negase pe Dumnezeu. Era gata să cîștige lupta. Iar apoi, într-o dimineată, ca un trăsnet din senin, aflase că mama lui se va mărita cu maiorul Knoyle. Maiorul Knoyle avea și el mustățile răsucite.

— Adepții Sfîntului Augustin și calviniștii nu se înșelau, spuse el cu voce tare, întrerupînd discuția despre sternul serafimilor.

— Văd că lucrul continuă să te preocupe ! spuse Illidge.

— Dumnezeu îi salvează pe unii și-i condamnă pe alții.

— Ar putea să facă așa dacă : unu — dacă Dumnezeu ar exista ; doi — dacă ar exista o salvare a sufletului ; trei...

— Cînd mă gîndesc la Războiul Mondial, continuă Spandrell, întrerupîndu-l, îmi dau seama ce-ar fi putut să reprezinte pentru mine și ce a reprezentat de fapt... Dădu din umeri plictisit. Da, Sfîntul Augustin are dreptate.

— Eu unul trebuie să vă spun, zise Philip, că i-am rămas întotdeauna extrem de recunoscător Sfîntului Augustin, sau oricărui alt sfînt fiindcă m-a blagoslovit cu un picior infirm. Asta m-a împiedicat să devin erou ; dar m-a împiedicat în același timp să devin un cadavru.

Spandrell îi aruncă o privire. Colțurile buzelor lungi trădau o expresie ironică.

— Accidentul tău ți-a asigurat o viață liniștită și retrasă. Cu alte cuvinte, evenimentul a fost pe măsura ta. Așa după cum Războiul Mondial, în ceea ce mă privește, a fost exact pe măsura mea. Eram de un an la Universitatea Oxford, când a început războiul, continuă el.

— La neprețuitul ăla de colegiu, nu ? spuse Illidge care, de îndată ce auzea pomenit numele unui așezământ de cultură cu vechi tradiții și costisitor, devenea pe loc ironic.

— Trei trimestre de activitate și două vacanțe și mai grozave. Descoperisem băutura, pocherul și diferența dintre femeile în carne și oase și cele din imaginația noastră puberă. Prima femeie adevărată, ce apocalips ! adăugă el. Și în același timp ce dezamăgire îngrozitoare ! Ce banală se dovedește femeia în carne și oase când imaginația îți lucrează febril după lectura unei cărți pornografice.

— Țsta-i un omagiu adus artei, așa cum am arătat deseori, spuse Philip. Îi zîmbi lui Walter, care se înroși amintindu-și ce-i spusese cumnatul său despre primejdiile ce-l pîneau când încerca să facă dragoste după modele poetice înălțătoare. — Am fost crescuți aiurea, continuă Philip. Arta primează asupra vieții. *Romeo și Julieta* sau istorii porcoase citite înainte de căsătorie sau de echivalentele ei. Iată de ce toți scriitorii tineri din zilele noastre compun o literatură a dezamăgirii. E inevitabil. În zilele splendide de odinioară poezii începeau prin a-și pierde virginitatea ; apoi, după cunoașterea completă a dragostei carnale și conștienți de lipsa ei de poezie, se sileau din răsuputeri s-o idealizeze și s-o înfrumusețeze. Noi începem cu lucrurile poetice și trecem apoi la cele nepoetice. Dacă băieții și fetele și-ar pierde virginitatea la fel de devreme ca pe vremea lui Shakespeare, ar avea loc o

renaștere a poeziilor lirice de dragoste ca în epoca reginei Elisabeta.

— S-ar putea să ai dreptate, spuse Spandrell. Eu știu doar că atunci cînd am descoperit realitatea, m-a dezamăgit, deși era atrăgătoare. Atrăgătoare poate totmai fiindcă mă dezamăgise atît de mult. Inima-i o ciudată grămadă de bălegar; excrementele trag la excremente și marele farmec al viciului constă în caracterul lui stupid și sordid. Viciul te atrage fiindcă-i foarte dezgustător. Rămîne veșnic dezgustător. Țin minte că la începutul Războiului Mondial m-am bucurat formidabil că voi avea prilejul să ies din mocirlă și să înfăptuiesc în schimb ceva curat.

— Pentru Țară și Rege! îl persiflă Illidge.

— Sărmanul Rupert Brook¹! Astăzi îți vine să zîmbești cînd îi citești flecuștețul acela de poezie despre onoarea ce s-a întors în lume. Evenimentele au făcut ca poezia lui să pară oarecum comică.

— Era o glumă proastă chiar de cînd a fost scrisă, spuse Illidge.

— Ah, nu. Pe atunci și eu simțeam exact la fel.

— Firește. Fiindcă erai la fel cu Rupert Brook, un membru răzgîiat și blazat al claselor înstărite. Aveai nevoie de fiori noi, asta-i tot. Războiul și acea faimoasă „onoare“ ți-au oferit ocazia să-i încerci.

Spandrell dădu din umeri.

— Explic-o așa, dacă vrei. Eu susțin că în august 1914 am dorit să înfăptuiesc un act nobil. Aș fi fost chiar foarte mulțumit să fiu ucis pe front.

— „Mai bine moartea, decît dezonoarea“, nu?

— Da, absolut, răspunse Spandrell. Poți fi sigur că toate melodramele sînt perfect realiste. Sînt anumite împrejurări cînd oamenii afirmă că preferă moartea, dezonoarei. Singurul defect al melodramei e că te face

¹ Rupert Brook (1887—1915), poet englez de inspirație romantică.

să crezi în permanența acestei concluzii. Din nefericire, nu se întâmplă așa. Dar „mai bine moartea, decât dezonoarea“ e exact ce gîndeam în august 1914. Dacă alternativa morții ar fi fost felul idiot de viață pe care l-am dus, aş fi preferat să fiu ucis pe front.

— Vorbește iar *gentleman*-ul din clasa înstărită, spuse Illidge.

— Cum însă îmi făcusem educația mult timp în străinătate, cunoșteam trei limbi străine și aveam o mamă care mă iubea foarte mult și un tată vitreg dispunînd de mare influență în armată, am fost transferat, vrînd-nevrînd, la serviciul de informații secrete ale Armatei. Dumnezeu era ferm decis să mă condamne.

— A încercat foarte frumos să-ți salveze viața, spuse Philip.

— Dar nu voiam să mi-o salveze. Afară de cazul cînd aş fi putut înfăptui ceva cu ea, de preferință un act de eroism, sau, cel puțin, o performanță dificilă și riscantă. M-am trezit în schimb numit ofițer de legătură, iar mai tirziu vinînd spionii. Din toate meseriile sordide și josnice...

— În definitiv, tranșeele nu erau chiar atît de romantice.

— Nu, dar reprezentau o primejdie. Ca să stai în tranșeu îți trebuie curaj și rezistență. Un agent secret care vinează spionii se află în deplină siguranță și nu trebuie să desfășoare nici una din virtuțile nobile; în timp ce prilejurile pe care i le oferă viciul... Orașele din spatele frontului, Parisul, porturile puneau la dispoziție în primul rînd prostituate și alcool.

— În fond, spuse Philip, erau vicii ce puteau fi evitate. Cu firea lui rece, i se părea ușor să fii rațional.

— Dar nu de mine, spuse Spandrell. Mai ales în acele împrejurări. Voisem să fac un lucru bun și fusesem împiedicat. Așa încît mi-am stabilit un fel

de principiu de onoare să fac lucrul opus celui dorit.
Un principiu de onoare — pricepi ?

Philip făcu un semn negativ.

— E puțin cam subtil pentru mine.

— Închipuie-ți că te afli în fața unui om pe care-l respecti, la care ții și pe care îl admiri, cum nu ți s-a mai întâmplat vreodată...

Philip dădu din cap afirmativ. De fapt, își spuse el, nu admirase niciodată profund și nici nu iubise din adâncul sufletului pe cineva. Teoretic da, în practică, însă, niciodată ; nu, niciodată nu dorise să devină discipolul cuiva, partizanul cuiva. Adoptase părerile altora și chiar modul lor de viață, rămânând însă tot timpul cu convingerea intimă că nici părerile și nici modul de viață nu-i aparțineau cu adevărat și că putea să le abandoneze, ceea ce era gata să facă, fără îndoială, cu aceeași ușurință cu care și le însușise. De câte ori i se părea că se ivește riscul de a fi cucerit de o teorie, rezista cu tot dinadinsul, lupta și fugea pentru a-și păstra libertatea.

— ...ești copleșit de sentimentele ce i le porți, continuă Spandrell. Înaintezi spre el cu mâna întinsă, îi oferi prietenia și devotamentul tău, iar el, drept răspuns, își viră mâinile în buzunar și-ți întoarce spatele. Ce te faci atunci ?

Philip rise.

— Trebuie să consult cartea de bune maniere publicată de revista *Vogue*.

— Îi tragi una de-l dobori la pământ. Asta cel puțin aş face eu. Ar fi un principiu de onoare. Și cu cât l-ai admirat mai mult, cu atât îl pocnești mai tare și joci mai virtuos pe stîrvul lui. Iată de ce nu puteau fi evitate prostituatele și alcoolul. Din contră, îmi făcusem un principiu de onoare să nu le evit niciodată. Viața în Franța semăna cu cea pe care o dusesem înainte de război — atât doar că era mult mai urită, mai idioată și cu desăvîrșire lipsită de orice element

compensator. După un an de astfel de viață, ajunsesem să mă cramponez cu disperare de dezonoare pentru a evita moartea. Sfântul Augustin are dreptate, ascultați-mă pe mine ; sîntem condamnați sau salvați dinainte. Ceea ce ni se întîmplă e o conspirație providențială.

— O prostie providențială ! spuse Illidge ; dar în tăcerea care se lăsase, se gîndi cît de extraordinar și aproape infinit de improbabil era faptul că se afla acolo, bind vin de Bordeaux, alături de masa secretarului perpetuu al „Academiei Britanice“ și stînd cu spatele la cel de-al doilea judecător al Tribunalului Suprem. Acum douăzeci de ani, șansele de a se afla sub tavanul aurit al acestui club fuseseră una la mai multe sute, sau mii de milioane. Și totuși, se afla aici. Mai bău puțin vin.

Philip se gîndea la acea namilă neagră care lovise cu copita, se repezise înainte cu dinții rînjiți și cu urechile date pe spate, pornind fără veste și trăgînd căruțașul după el. Auzi din nou hodorogeala roților și țipătul său de durere. Își aminti cum se lipise de malul abrupt, cum încercase să se cațere, cum alunecase, cum căzuse ; goana și tropotul îngrozitor ! Țipătul său de durere ! Silueta uriașă a calului trecînd prin fața soarelui, copitele mari și, deodată, durerea care anihilase totul.

În timpul aceleiași tăceri, Walter se gîndea la acea după-amiază cînd intrase pentru prima oară în salonul lui Lucy Tantamount. Întîmplările sînt pe măsura celor care le trăiesc.

★

— Dar care e secretul ei ? întrebă Marjorie. De ce e nebun după ea ? Fiindcă e absolut nebun.

— E un secret destul de vizibil, spuse Elinor. Nu i se părea ciudat că Walter își pierduse capul după Lucy, ci că găsise oeva atrăgător la sărmana Marjorie.

— De fapt, continuă Elinor, Lucy e foarte nostimă și plină de viață. Și pe deasupra are și o reputație proastă, adăugă ea, amintindu-și comentariile enervante ale lui Philip când călcaseră cu mașina ciinele, la Bombay.

— Și o proastă reputație e atât de atrăgătoare? întrebă Marjorie, rămânând cu ceainicul suspendat deasupra ceștii de ceai.

— Firește, înseamnă că femeia care se bucură de o astfel de reputație e accesibilă. Fără zahăr, mulțumesc.

— Sint sigură însă, spuse Marjorie, oferindu-i ceașca, că bărbaților nu le place să-și împartă amantele cu alții.

— Poate că nu. Faptul însă că o femeie a avut mai mulți amanți dă speranțe unui bărbat. „Așa cum au reușit alții, pot să reușesc și eu.“ Iată argumentul unui bărbat. În același timp, o proastă reputație îl face să se gândească imediat la posibilitatea de a o cuceri repede. Și pune în mișcare imaginația. Dacă te întâlnești cu Lola Montes¹, datorită reputației ei, te gândești automat la un dormitor. Nu aceleași gânduri îți le provoacă și o întâlnire cu Florence Nightingale². Îți evocă mai degrabă saloane de spital. Ceea ce e cu totul altceva, încheie Elinor.

Se lăsă tăcerea. Elinor își spuse că e urât din partea ei să nu manifeste nici un fel de simpatie pentru Marjorie. N-avea însă ce-i face. Își aminti viața înfiorătoare a bieteii femei mai întâi alături de soțul ei, iar acum alături de Walter. Absolut înfiorătoare. Dar și acești cercei oribili, din imitație de jad, ce-i atirneau din urechi! Și ce voce, ce ton serios...

¹ *Lola Montes*(z) (1818—1861), artistă irlandeză, cu o viață foarte aventuroasă. A fost amanta regelui Ludovic I, al Bavariei.

² *Florence Nightingale* (1820—1910), directoare de spital și reformatoare a sistemului de îngrijire al bolnavilor de către surori, în Anglia.

Marjorie ridică privirea.

— Cum e posibil ca bărbații să fie atât de ușor înșelați ? Cu o momeală atât de primitivă ? Bărbați ca Walter. Ca *Walter*, insistă ea. Cum e posibil ca bărbații să fie atât de... atât de...

— Porci ? sugerează Elinor. Aparent pot să fie, deși, firește, pare ciudat. „Poate c-ar fi mai bine, își spuse ea, dacă Philip ar fi mai mult un porc decît un crab-hermit. Porcii au ceva omenesc. Pe cînd crabii-hermiți fac tot ce pot ca să devină moluște.“

Marjorie clătină din cap și suspină.

— E extraordinar, spuse ea cu o hotărîre care-i păru lui Elinor cam ridicolă.

„Ce-o fi gîndind Marjorie despre ea însăși ?“ se întrebă Elinor. Marjorie avea însă o bună părere nu atât despre sine, cît despre virtute. Fusesse educată să creadă în urîtenia viciului și în aspectul animalic al naturii omenești, în frumusețea virtuții și a spiritului. Lipsită de temperament, vădea completa lipsă de înțelegere a femeilor reci față de senzualitate. Faptul că Walter încetase deodată să mai fie cel pe care-l cunoscuse ea și începuse să se poarte „ca un porc“, cum se exprimase cam brutal Elinor, i se părea lui Marjorie un lucru cu totul extraordinar și fără nici o legătură cu părerile lui asupra propriului ei farmec.

— Și pe urmă, nu trebuie să uiți, spuse Elinor cu voce tare, că Lucy mai are un avantaj asupra unor bărbați ca Walter. E una din femeile cu temperament de bărbat. Bărbații își pot procura plăcerile din întâlniri întîmplătoare, în timp ce majoritatea femeilor nu reușesc niciodată, căci trebuie să fie, mai mult sau mai puțin, îndrăgostite. Trebuie să simtă emoția dragostei. Așa sînt aproape toate. Lucy e una din rarele excepții. E detașată de emoții ca un bărbat. Poate ridica o barieră între apetitul sexual și celelalte sentimente.

— Ce grozăvie ! se cutremură Marjorie.

Observînd reacția ei fizică, Elinor începu, iritată, s-o contrazică.

— De ce crezi asta ? Mie îmi pare uneori o însușire demnă de invidiat. Rîse, și, așa cum se așteptase, Marjorie se scandaliză de cinismul ei. — Pentru un băiat timid și modest ca Walter, continuă Elinor, acest gen de temperament îndrăzneț reprezintă o trăsătură foarte atrăgătoare. E opusul temperamentului său : zănatic, lipsit de scrupule, încăpăținat și fără nici un dram de conștiință. Înțeleg perfect de ce l-a zăpăcit. Se gîndea la Everard Webley. — Forța atrage întotdeauna, adăugă ea. Mai ales cînd îți lipsește, cum e cazul lui Walter. Evident, Lucy reprezintă o forță. O astfel de forță poate să nu-ți placă. Ei, de pildă, nu-i plăceau prea mult ambiția și energia lui Webley. — Însă nu te poți abține să nu admiri forța în sine. Ca Niagara. Splendidă, deși poate că nu ți-ar face plăcere să te afli dedesubt. Pot să mai iau o felie de pîine cu unt ? Se servi singură. Marjorie vrînd să fie politicoasă mai luă și ea o felie. — E delicioasă pîinea neagră, comentă Elinor și se miră cum putea Walter să trăiască cu cineva care își îndoia degetul mic al mîinii cu care ținea ceașca de ceai, și care mușca bucățele atît de mici din felia de pîine, apoi le mesteca în dinții din față, ca un cobai, de parcă mîncatul ar fi fost ceva nedelicat și cam dezgustător. — Și ce crezi c-ar trebui să fac ? se hotărî în sfîrșit s-o întrebe Marjorie.

Elinor dădu neputincioasă din umeri.

— Nu poți decît să speri c-o să obțină ceea ce urmărește și în curînd o să se sature.

Era un răspuns firesc ; Marjorie însă îl găsi cam cinic, brutal și crud.

Familia Quarles ocupa la Londra o locuință pitorească ; pe vremuri clădirea făcuse parte dintr-un șir de grajduri situate într-o alee dosnică din cartierul Bel-

gravia. Întii treceai pe sub o arcadă. La stînga se ridica abrupt un zid tencuit, de culoare cafeniu-deschis, fără ferestre, căci proprietarii refuzaseră să vadă condițiile jalnice de cazare ale servitorilor. În dreapta se întindea un șir de grajduri joase, cu un singur etaj, cuprinzînd camerele de locuit și ocupate acum de imense automobile Daimler; la etaj locuiau familiile șoferilor. Aleea se înfunda într-un zid, deasupra căruia se vedeau tremurînd în vînt platanii din grădinile cartierului Belgravia. Acest zid umbrea intrarea în casa familiei Quarles. Situată între grădini și aleele rar locuite, căsuța era foarte liniștită. Nu-i deranjau decît sosirea și plecarea mașinilor, iar uneori țipetele unui copil mic.

— Din fericire însă, remarcase Philip, oamenilor boagați le dă mîna să-și cumpere mașini care nu fac zgomot. Combustia internă a motorului e unul din factorii care contribuie la controlul nașterilor. Ați auzit vreodată de un șofer cu opt copii?

Remiza care adăpostise odinioară trăsurile fusese cotoptă cu grajdurile într-un singur salon, foarte spațios. Două paravane lăsau impresia că odaia e împărțită. La intrare, în spatele paravanului din dreapta, se afla o mare parte a salonului, cu scaune și o sofa, dispuse în jurul căminului. Paravanul din stînga ascundea masa de sufragerie și intrarea într-o mică bucătărie. O scară urca de-a curmezișul unuia din pereți spre dormitoare. Perdele de creton galben dădeau iluzia luminii soarelui, care nu pătrundea niciodată prin ferestrele orientate spre nord. În cameră se aflau multe cărți. Deasupra căminului atîrna portretul lui Elinor, tînără, pictat de bătrînul Bidlake.

Philip stătea culcat pe sofa cu o carte în mînă.

„Raportul domnului Tate Regan despre masculii paraziți pigmei, din trei specii ale peștilor cerativizi, e cu totul remarcabil. În regiunile arctice, *ceratias holballi*, o femelă lungă cam de vreo douăzeci de centimetri, transportă pe suprafața ventrală doi pești masculi lungi

fiecare cam de vreo șase centimetri. Regiunea botului și a bărbiei, la masculii pitici, e atașată permanent unei papile de pe femelă, iar vasele de sânge ale celor doi pești comunică între ele. Masculul nu are dinți; gura îi e inutilă; canalul alimentar a degenerat. La specia *photocarynus spiniceps*, femela, lungă cam de șase centimetri și jumătate, poartă în vârful capului, în fața ochiului ei drept, un mascul, mai lung de un centimetru. La specia *edriolychnus schimdti*, dimensiunile sînt aproape aceleași ca în ultimul caz, iar femela transportă masculul pigmeu răsturnat pe suprafața bronchiilor interioare.“

Philip lăsă cartea din mînă, căută în buzunarul de la piept și își scoase stiloul și carnetul de notițe. „Femelele din specia caratizilor, scrise el, transportă, lipiți pe trupul lor, masculi parazitari, de dimensiuni pitice. Trebuie subliniată comparația izbitoare cu Walter alergînd după Lucy. Cum ar arăta o astfel de scenă într-un acvariu? N-ar fi rău să se ducă împreună cu un prieten, om de știință, care să le arate femelele din specia ceratizilor și soții lor. Crepusculul, peștii, iată un decor perfect.“ Era pe punctul să pună din nou carnetul în buzunar, cînd îi veni altă idee. Redeschise carnetul. „Să presupunem că-i vorba de acvariul din Monaco; aș descrie Monte Carlo și întreaga Rivieră prin comparație cu monștrii marini de la mare adîncime.“ Își aprinse o țigară și continuă lectura.

Se auzi o bătaie scurtă în ușă. Se sculă și deschise. Era Elinor.

— Ce după-amiază îngrozitoare! spuse ea și se lăsă într-un fotoliu.

— Ei, ce noutăți ai de la Marjorie? întrebă el.

— Nici un fel de noutăți, suspină ea, și își scoase pălăria. Sărmana, niciodată n-am văzut-o atît de jalnică. Îmi pare sincer rău de ea.

— Ce-ai sfătuit-o să facă?

— Nimic. Ce poate să facă? Ce face Walter? îl

întrebă ea. Ai avut ocazia să joci rolul tatălui de categorie grea ?

— Să zicem, de categorie mijlocie. L-am convins să vină la Chamford împreună cu Marjorie.

— Serios ? Asta-i o adevărată victorie.

— Nu-i chiar o victorie, cum îți închipui. N-am avut cu cine să mă lupt. Lucy pleacă la Paris simbăta viitoare.

— Să sperăm că va rămîne acolo. Sărmanul Walter !

— Da, sărmanul Walter.

— Trebuie să-ți spun însă ceva despre peștii ceratizi. Îți povestii. — Într-o bună zi, încheie el, va trebui neapărat să scriu un *Bestiar* modern. Ce lecții moralizatoare ! Dar, spune-mi, ce face Everard ? Eram să uit că l-ai văzut.

— Firește, n-ai fi putut să uiți, spuse ea disprețuitor.

— Serios ? Nu văd de ce.

— Nu ? Firește că nu vezi de ce.

— M-ai dat gata, spuse Philip cu o umilință ironică. Se lăsă tăcere.

— Everard e îndrăgostit de mine, spuse Elinor, în cele din urmă, fără să se uite la soțul ei, și cu vocea cea mai plată și mai banală cu putință.

— Și e o noutate ? întrebă Philip. Știam că e un vechi admirator.

— Vorbesc foarte serios, continuă Elinor. Foarte serios. Așteptă neliniștită comentariul lui. Răspunsul sosi după o scurtă pauză.

— Asta ar trebui să fie mai puțin amuzant.

Mai puțin amuzant ! Nu putea să priceapă ? La urma urmei nu era prost. Sau poate că înțelegea și se prefăcea că nu înțelege ; sau poate că se bucura în secret că Everard o iubește. Ori poate la mijloc nu era decît indiferența lui care-l orbea. Nimeni nu pricepe ceea ce nu simte. Philip n-o putea înțelege, fiindcă nu simțea ca ea. Era perfect convins că și ceilalți oameni erau

înzestrați cu aceeași judecată caldută și cumpătată ca a lui.

— Îmi place totuși, spuse ea tare, cu o ultimă încercare disperată de a stîrni în sufletul lui Philip măcar umbra unui sentiment de afecțiune pentru ea. „Dac-ar fi gelos, trist sau furios, aș fi atît de fericită, i-aș fi atît de recunoscătoare !“ — Îmi place foarte mult, continuă ea cu voce tare. Are ceva care te atrage. O înflăcărare, o violență...

Philip rise.

— De fapt, e tipul irezistibil al omului cavernelor.

Cu un mic suspin, Elinor se ridică, își luă pălăria și geanta și aplecîndu-se peste fotoliul soțului ei îl sărută pe frunte, ca și cum și-ar fi luat rămas bun ; se întoarse și, fără să spună un cuvînt, urcă scările spre dormitor.

Philip își relua cartea. „*Bonnellia viridis*, citi el, e un vierme foarte răspîdit în Marea Mediterană. Femela are corpul lung cît o prună, cu un apendice în formă de trompă, bifid la capăt, subțire ca un filament ce se poate contracta ușor, și lung de vreo șaizeci de centimetri. Masculul e însă microscopic și trăiește în ceea ce se poate numi canalul reproductiv (un *nephridium* modificat) al femelii. Nu are gură și existența lui depinde de ce poate absorbi, ca parazit, prin pereții ciliari ai canalului...”

Philip lăsă din nou cartea jos. Se întrebă dacă n-ar trebui să urce și să vorbească cu Elinor. Era sigur că ea nu se va îndrăgosti niciodată de Everard. Poate însă că n-ar trebui să fie atît de sigur. Elinor păruse cam tulburată. Poate că se așteptase ca el să-i spună cît de mult o iubește, cît ar fi de nenorocit, de furios dacă ea ar înceta să-l mai iubească. Exact cuvintele pe care aproape că nu le putea rosti. În cele din urmă se hotărî să nu urce. Are să aștepte să vadă ce se întîmplă ; are să amîne discuția pe altă dată. Își continuă lectura despre *bonellia viridis*.

Capitolul XXII

Din însemnările lui Philip Quarles

„Astăzi, acasă la Lucy Tantamount, am fost victima unei asociații de idei foarte ciudate. Ca de obicei, Lucy semăna cu tricolorul francez ; albastră în jurul ochilor, cu o gură stacojie, iar restul feței de un alb cadaveric, pe fondul părului ei strălucitor și de un negru metalic. Am făcut un fel de glumă. Lucy a râs, a deschis gura, și atunci am văzut că limba și gingiile erau mult mai deschise la culoare decît buzele rujate (am simțit un șoc ciudat și înspăimîntător, un fel de groază și de uimire), căci păreau, prin contrast, livide și albe. Apoi, fără nici o legătură, am revăzut crocodilii sfinți din grădinile palatului de la Jaipur, cînd ghidul indian le arunca bucăți de carne ; aveau cerul gurii la fel de alb, de parcă ar fi fost căptușit cu o meșină bej, ușor apretată. Iată așadar cum lucrează mintea omenească ! Și mai ai pretenții intelectuale ! Poate. Dar ce ocazie nesperată pentru romanul meu. Am să-mi încep cartea cu un astfel de episod. Eroul meu, asemănător lui Walter, o face pe sirena lui, asemănătoare lui Lucy, să ridă și imediat (e îngrozit, deși continuă, poate tocmai din cauza aceasta, să o dorească și mai mult, aproape cu perversiune), are imaginea acelor crocodili dezgustători, pe care îi văzuse cu o lună în urmă în India. Realizez astfel atît nota de straniu, cît și cea de fantastic. Totul devine

neverosimil dacă smulgi crusta de banalitate evidentă așternută peste obiceiurile noastre. Fiecare eveniment și obiect conține în sine o infinitate de adâncimi scufundate în alte adâncimi. Nimic nu e în fond ceea ce pare — sau mai degrabă fiecare lucru seamănă cu milioane de alte lucruri. Toată India i se derulează rapid, ca un film, prin minte, iar ea râde și își arată — ea, ființa frumoasă, pe care o iubește, după care tinjește, pe care o dorește cu pasiune — gingiile și cerul gurii ei de crocodil, oribil de livide.“

„Muzicalitatea ficțiunii. Nu însă în maniera simbolistă, subordonând sensurile sunetului (*Pleuvent les bleus baisers des astres taciturnes*¹, simple grosolării), ci pe o scară mai mare, în eșafodaj. Meditație asupra lui Beethoven. Schimbarea modurilor, trecerile abrupte. (Nota de majestuos alternând cu cea de glumă, ca, de pildă, în prima mișcare a *Quartetului în si bemol major*. Nota comică prevestește brusc solemnitățile uimitoare și tragice ale *scherzo*-ului din *Quartetul în do diez minor*.) Și mai interesante sînt modulațiile, nu numai de la o cheie la alta, ci și de la un mod la altul. Se anunță o temă, ce e apoi dezvoltată, schimbată, deformată imperceptibil, pînă ce, încă de recunoscut, se transformă complet. În succesiunea variațiilor, procesul e dus și mai departe. De pildă, acele variații incredibile asupra unei melodii de Diabelli². Întreaga gamă a gîndurilor și sentimentelor, legată organic cu melodia ridicolă a unui vals oarecare. Cum descrii asta într-un roman? Trecerile abrupte sînt destul de ușoare. N-ai nevoie decît de un număr suficient de personaje, și paralel de acțiuni contrapunctate. În timp ce Jones

¹ Plouă sărutările albastre ale astrelor taciturne (fr.).

² Antonio Diabelli (1781—1858), compozitor vienez și editor de partituri muzicale.

își omoară nevasta, Smith plimbă căruciorul cu copilul în parc. Alternezi teme. Modulațiile și variațiile sînt mai interesante, deși mult mai dificile. Un romancier reușește să modeleze, redublînd situațiile și personajele. Arăți cum mai multe persoane se îndrăgostesc sau mor sau se roagă în feluri diferite — lipsa de asemănare rezolvînd aceeași problemă. Sau viceversa, oameni asemănători confrunțați cu probleme diferite. Poți astfel să modulezi prin toate aspectele temei tale, să scrii variații în orice număr de moduri diferite. Altă cale : romancierul își poate asuma privilegiul de creator — ca Dumnezeu — și își alege pentru a le examina întîmplările din povestire în aspectele lor variate — emotiv, științific, economic, religios, metafizic etc. Va modula de la un aspect la altul — de la aspectul estetic la cel fizico-chimic al lucrurilor, de la aspectul religios la cel psihologic sau financiar. S-ar putea însă ca astfel autorul să-și impună voința în mod prea tiranic. Aceasta e părerea unora. Dar e oare nevoie ca autorul să fie atît de retras ? Părerea mea e că am devenit excesiv de scrupuloși în privința acestor manifestări personale.“

„Plasează un romancier într-un roman ; va servi ca pretext generalizărilor estetice, care ar putea fi interesante — cel puțin pentru mine. E de asemenea util pentru o experiență. Extrase din opera sa pot ilustra alte căi posibile sau imposibile pentru a scrie o povestire. Și dacă-l pui să povestească ca și tine fragmente din aceeași povestire, poți să faci variații pe această temă. Dar de ce să pui un singur romancier în roman ? De ce nu și un al doilea în romanul lui ? Și un al treilea în romanul celui de-al doilea ? Și așa mai departe, la infinit, ca în reclamele de «Quaker Oats», unde e desenat un quaker ținînd în mînă o cutie cu fulgi de

ovăz, pe care se află desenul unui alt quaker cu altă cutie cu fulgi de ovăz, pe care se află desenul unui alt quaker cu o altă cutie cu fulgi de ovăz, pe care etc., etc. Cam pe la a zecea imagine ai putea să obții un romancier ce își povestește romanul cu ajutorul simbolurilor algebrice, sau în termeni de presiune arterială, puls, secreția glandelor interne și a duratei reacțiilor.“

★

„Romanul de idei. Caracterul fiecărui personaj trebuie implicat, pe cât e cu putință, în ideile pe care le propagă. Atît timp cît teoriile sînt raționalizări ale sentimentelor, instinctelor și dispozițiilor sufletești, lucrul e posibil. Defectul principal al romanului de idei e că trebuie să scrii despre oameni care au de exprimat idei — ceea ce exclude cam 99 la sută din rasa umană. De aceea, romancierii adevărați și înnașcuți nu scriu astfel de cărți. Eu însă n-am avut niciodată pretenția că sînt un romancier înnașcut.“

★

„Marele defect al romanului de idei e de a fi o combinație artificială. E obligatoriu să fie așa, fiindcă oamenii care pot expune automat noțiuni perfect formulate nu sînt cu totul reali ; au ceva cam monstruos, iar conviețuirea cu monștrii devine cu timpul plictisitoare.“

★

„Cred că instinctul de acaparare are mai mulți pervertiți decît instinctul sexual. Cel puțin mie oamenii mi se par mult mai preocupați de bani decît de amururile lor. Ce meschinărie uluitoare întîlnești tot timpul, mai ales printre cei bogați ! Și ce risipă fantastică ! Ambele trăsături se găsesc reunite deseori în aceeași persoană. Există apoi avarii, cei care tezaurizează, cei

care sînt complet și aproape neîncetat obsedați de bani. Nimeni nu este urmărit tot timpul în același fel de impulsul sexual — pentru că în problemele de ordin sexual poate să existe, bănuiesc eu, o satisfacție psihologică, în timp ce atunci cînd e vorba de bani ea nu există. Cînd trupul e sătul, mintea nu se mai gîndește la hrană sau la femei. Dar foamea după bani și obiecte e aproape exclusiv mintală. Aici nu poate să existe o satisfacție fizică. Ea ar explica excesele și perversiunile spiritului de acaparare. Trupurile noastre aproape că sîlesc instinctul sexual să se comporte firesc. Perversiunile trebuie să devină violente mai înainte ca să poată subjugă tendințele psihologice normale. Cînd însă e vorba de spiritul de acaparare nu există un organ care să controleze și nici un trup care să fie deviat din circuitul deprinderilor psihologice. Cea mai slabă tendință de perversiune se manifestă imediat. Dar poate cuvîntul «perversiune» nu are sens în acest context, căci perversiunea implică existența unei norme de la care deviază. Care e norma de la care deviază spiritul de acaparare? Se presupune că este vorba de o medie perfectă — dar e oare aceasta adevărata normă statistică? M-aș considera oarecum «hipoacaparator», mai puțin interesat în general de bani și de bunuri decît media obișnuită a oamenilor? Illidge ar spune despre mine că fenomenul se datorește în întregime faptului de-a fi crescut într-o lume unde banii se cîștigă ușor. E poate, parțial, adevărat. Nu cred însă că în întregime. Gîndiți-vă cît de numeroși sînt oamenii născuți bogați, a căror singură preocupare o constituie strîngerea banilor. Nu, spiritul meu «hipoacaparator» e atît ereditar, cît și dobîndit. În orice caz, nu manifest nici un fel de interes pentru proprietate și nici nu simpatizez sau înțeleg pe cei care au astfel de preocupări. Nici un personaj cu trăsături predominant acaparatoare nu a apărut în vreuna din povestirile mele. E un defect, căci oamenii cu spirit de acaparare sînt firește foarte

răspîndiți în viața de toate zilele. Mă îndoiesc însă că aş putea face interesant un astfel de personaj, dat fiind că pe mine nu mă interesează pasiunea de a acumula. Balzac putea s-o facă ; împrejurările și ereditatea îl siliseră să fie foarte preocupat de bani. Dar cînd un lucru te plictisește, poți deveni și tu plictisitor cînd scrii despre el.“

Capitolul XXIII

Masa de scris se afla sub fereastră. Întunecată de aerul plin de fum din Sheffield, o rază de soare, galbenă și viscoasă, lumina un colț al mesei și o parte din covorul roșu cu flori. Everard Webley scria o scrisoare. Penița îi aluneca iute pe hîrtie. Executa totul repede și hotărît.

„Dragă Elinor, scria el, *de profundis clamavi*, adică te chem din adîncurile acestui dormitor dezgustător de hotel și chiar din adîncurile și mai mari ale acestei campanii politice din nordul țării. (Scria I-urile¹, ca și cum litera ar fi fost o coloană — o coloană dreaptă și puternică cu două liniuțe transversale, sus și jos, reprezentînd vîrfurile și baza ei. Liniile care tăiau litera I erau trase ferm.) Nu cred însă că mă ascuți. Am avut întotdeauna o mare simpatie pentru sălbaticii care-i trag o bătaie zdravănă zeului lor dacă acesta nu le satisface rugăciunile sau nu răspunde la sacrificii. Anglia așteaptă astăzi ca fiecare zeu să-și facă datoria. Iar dacă nu și-o face, ei bine, cu atît mai rău pentru el, căci are să simtă pe spinare biciul cu nouă cozi. Adorația societății moderne pentru un inefabil îndepărtat, ale cărui acțiuni nu are nimeni dreptul să le

¹ În limba engleză, persoana întîi singular, *I*, se scrie întotdeauna cu majusculă.

critice, mi se pare condamabilă. Ce sens are un contract cu cineva, atît timp cît îl poate călca cînd vrea, fără ca să-i poți cere socoteală ? Femeile au ajuns la fel ca zeii. Nu le poți trage la răspundere. N-ai voie să le silești să-și îndeplinească datoria față de cei ce le adoră, sau să-și respecte partea ce le revine în contractul firesc dintre sexe. Eu scriu și implor. Dar, în-
točmai ca zeul de ultima modă al filozofiilor moderne și al teologiilor cu idei largi, tu nu ascuți. Și nu mi se îngăduie să iau măsuri de represalii ; e de prost gust să bați zeul care te-a trădat. Nu se practică așa ceva. Te previn, cu toate acestea, că într-o bună zi am să încerc excelentele metode de odinioară. Am să pun la cale un fel de răpire a Sabinelor ; ce-o să se întîmple atunci cu superioritatea ta inefabilă și distantă ? Dacă-ai ști cît te urăsc fiindcă mă silești să te iubesc atît de mult ! E o nedreptate strigătoare la cer să primești de la mine atîta dragoste, atîta pasiune și să nu dai nimic în schimb ! Și nici măcar nu ești aici ca să primești pedeapsa meritată ! A trebuit să mă răzbun pe derbedei care ne tulbură întrunirile. Noaptea trecută am participat la o bătaie zdravănă. Urlete, huiduieli și un cor care cînta *Internaționala*. Dar i-am dat gata. Într-o clipă. A trebuit să învinețesc ochiul unuia dintre conducătorii lor. Nefericitul ! Plătea răutățile tale. Era țapul tău ispășitor. Căci, de fapt, luptam împotriva ta. Dacă n-ai fi fost tu, n-aș fi lovit de loc cu atîta sălbăticie, și e probabil că n-aș fi ieșit învingător din încăierare. Așa că, indirect, îți datorez victoria, pentru care îți rămîn, cum se cuvine, recunoscător. Dar cu un alt prilej n-am să mai am la îndemînă comuniști pe care să mă răzbun. Lupta următoare va fi dusă împotriva adevăratului dușman — adică împotriva ta. Așa că fii atentă, draga mea. Am să încerc să mă abțin și să nu-ți învinețesc un ochi, deși la repezeală nu se știe nici odată ce se poate întîmpla. Dar să vorbim serios, Elinor, să vorbim serios. De ce ești atît de rece, de dis-

tantă și de inertă? De ce te ferești de mine? Mă gîndesc la tine tot timpul cu insistență. Gîndul mă urmărește mereu. E ascuns, ațipit, în locurile și în obiectele cele mai ciudate, gata ca la porunca vreunei asocieri întîmplătoare să se repeadă la mine din ascunzătoarea lui. Mă obsedează ca o conștiință vinovată. Dacă eu...”

Cineva bătu la ușă. Intră Hugo Brockle. Everard se uită la ceas, apoi la Hugo. Expresia îi deveni amenințătoare.

— De ce ai întîrziat atît? întrebă el cu o voce îngrozitor de calmă.

Hugo se înroși.

— Nu mi-am dat seama că-i tîrziu.

Era foarte adevărat. Luase masa de prînz cu familia Upwich, la douăzeci de mile peste landă. Polly Logan stătea cu ei. După masă, bătrînul Upwich împreună cu alții pleaseră să joace o partidă de golf pe terenul din parc. Polly, din fericire, nu juca golf. O invitase la o plimbare prin pădure, de-a lungul riului. Cum să-și dea seama că trece timpul?

— Îmi pare rău, adăugă el.

— Așa și sper, răspunse Everard, și calmul său trăda o violență ascunsă. Ți-am spus să te întorci la cinci, iar acum e șase și un sfert. Cînd mă întovărășești în interesul organizației „Englezii liberi”, te afli sub disciplina militară. Ordinele mele trebuiesc ascultate, pricepi? Pricepi? insistă el.

Hugo dădu rușinat din cap.

— Acum du-te și vezi dacă toate aranjamentele pentru întrunirea de astă-seară sînt în regulă. Și nu uita, ce s-a întîmplat să nu se mai repete. Data viitoare n-ai să mai scapi așa ușor.

Hugo închise ușa după el. Deodată, toată furia se șterse de pe fața lui Everard. Credea în eficacitatea metodei de a-și speria din cînd în cînd subordonații. Știa că mînia e o armă excelentă, atîta vreme cît nu te

lași stăpînit de ea. El nu se lăsa niciodată. Bietul Hugo ! Everard zîmbi în sinea lui și își continuă scrisoarea. Peste zece minute Hugo intră din nou și-i spuse că cina era gata. Întrunirea avea loc la opt, trebuiau să mănînce foarte devreme.

★

— Toată trîncăneala asta politică e o prostie, o imensă prostie, spuse Rampion cu o voce stridentă din cauza enervării. Bolșevicii și fasciștii, radicalii și conservatorii, comuniștii și „Englezii liberi“ — de ce dracu se luptă între ei ? Vă spun eu. Se luptă ca să decidă cum o să ajungem în iad ; cu ajutorul expresului comunist sau al mașinii de curse capitalistă, cu autobuzul individualist sau tramvaiul colectivist, mergînd pe șinele controlate de stat. În toate cazurile destinația e aceeași. Toți au să ajungă în iad, toți sînt minați spre același impas psihologic și spre același faliment social, rezultat al falimentului psihologic. Singura diferență e următoarea : Cum ajungem în iad ? Un om cu bun simț nu are să manifeste niciodată interes pentru astfel de dispute. Pentru un om de bun simț lucrul cel mai important e iadul, și nu mijloacele de transport folosite pentru a ajunge acolo. Întrebarea care se pune unui om de bun simț e : Vrem sau nu să ajungem în iad ? Iar răspunsul e : Nu, nu vrem. Iar dacă acesta e răspunsul, atunci n-are nimic de-a face cu politicienii. Fiindcă ei vor să ne trimeată în iad. Toți, fără excepție... Toți sînt la fel de grăbiți să ne ducă în iad și nu se ceartă decît asupra mijloacelor de transport.

— Unii ne-ar putea duce mai încet decît ceilalți, sugeră Philip.

Rampion făcu un gest indiferent.

— Asta nu poate constitui o diferență apreciabilă. Toți cred în industrializare, într-o formă sau alta, toți cred în americanizare. Gîndiți-vă la idealul bolșevici-

lor. Un fel de Americă, dar o Americă superlativă, cu departamente guvernamentale în locul trusturilor și cu funcționari superiori în locul bogătaşilor. Și apoi, idealul celorlalte țări din Europa. Același lucru, atita doar că oamenii bogați sînt menținuți. Acolo întilniți mașinismul și funcționari ai guvernului. Aici mașinile și pe Alfred Mond sau pe Henry Ford. Mașinile pentru a ne duce în iad ; la volan bogătașii și persoanele oficiale. Crezi că o categorie poate conduce mai prudent decît cealaltă ? Poate că ai dreptate. Dar nu vād vreo diferență. Și unii și alții se grăbesc. În numele științei, progresului și fericirii omenești ! Spun amin ! Și apăsă pe accelerator.

Philip îl aprobă.

— Exact, spuse el. Pun mașina în mișcare. Începe progresul. Dar așa după cum ai spus, direcția probabilă e o prăpastie fără fund.

— Iar singurul lucru despre care le place reformato-
rilor să vorbească este forma, culoarea, dispozi-
tivul de conducere al vehiculului. Nu pot să înțeleagă
idioții că ceea ce contează e direcția, că am apucat-o
pe drumul cel rău și că ar trebui să ne întoarcem —
preferabil pe jos și fără această mașină imputită ?

— S-ar putea să ai dreptate, spuse Philip. Nenoro-
cirea e însă că dată fiind lumea existentă, nu te poți
întoarce și nu poți să arunci mașina la gunoi. N-o
poți face decît exterminînd jumătate din rasa ome-
nească. Într-o sută de ani, datorită industrializării,
populația lumii s-a dublat. Dacă vrei să scapi de in-
dustrializare, trebuie să te întorci de unde ai pornit.
Cu alte cuvinte, trebuie să măcelărești jumătate din
femei și bărbați. Ceea ce sub *specie aeternitatis* sau
chiar sub *specie historiae* ar putea fi un lucru exce-
lent, ca o problemă de politică practică însă e mai
greu de conceput.

— Cu atât mai puțin acum, îi dădu dreptate Rampion. Însă războiul următor și revoluția următoare au să le facă extrem de practice.

— E posibil. Nu trebuie însă să te bazezi pe războaie și pe revoluții. Fiindcă dacă te bazezi pe faptul că ele vor avea loc, poți fi sigur că așa se va întâmpla.

— Vor avea loc în orice caz, spuse Rampion. Progresul industrial înseamnă supraproducție, înseamnă necesitatea obținerii unor piețe noi, înseamnă rivalitate internațională, înseamnă război. Iar progresul mecanic înseamnă o mai mare specializare și standardizare a muncii, înseamnă mai multe distracții gata făcute pentru marea masă de oameni, înseamnă descreșterea inițiativei și a spiritului de creație, înseamnă mai mult intelectualism și atrofierea progresivă a tot ce e vital și fundamental în natura umană, înseamnă creșterea plictiselii și a neliniștii, și, în cele din urmă, un fel de nebulie individuală care nu se poate termina decât cu o revoluție socială. Fie că te bazezi sau nu pe ele, războaiele și revoluția sînt inevitabile, dacă lucrurile au să meargă mai departe ca pînă acum.

— Așa că problema se rezolvă de la sine, spuse Philip.

— Numai prin autodistrugere. Cînd omenirea va fi distrusă, firește că nu mai e nici o problemă. Asta însă mi se pare o soluție deplorabilă. Cred că mai există una, chiar în cadrul sistemului actual. O soluție temporară, în timp ce sistemul e modificat în direcția unei soluții permanente. Rădăcina răului se află în psihologia individului; trebuie deci pornit de acolo, de la psihologia individului. Prima măsură va obliga oamenii să trăiască două vieți, în două compartimente. Într-un compartiment ca muncitori din industrie, în celălalt compartiment ca ființe omenești. Opt ore pe zi ca niște idioți și niște mașini, iar restul de ore ca ființe omenești adevărate.

— Asta se și practică.

— Nici gînd. Oamenii trăiesc tot timpul ca niște idioți și ca niște mașini, atît în orele de muncă, cît și în cele libere. Ca niște idioți și ca niște mașini, închipuindu-și că trăiesc ca ființe civilizate, și chiar ca niște zei. Primul lucru ce trebuie făcut e să-i silești să admită că în timpul orelor de lucru sînt niște idioți și niște mașini. „Civilizația noastră, fiind ceea ce este“, e momentul să le spuneți, „trebuie să vă petreceți opt ore din cele douăzeci și patru ale zilei, devenind un fel de corcitură între un idiot și o mașină de cusut“. Știu, e foarte neplăcut. E umilitor și dezgustător. Dar asta-i situația. „Trebuie să faceți cum vă spun, altfel întregul eșafodaj al lumii noastre se duce de ripă și-o să murim de foame. Așa că faceți-vă meseria, idiot și mecanic, și petreceți-vă orele libere ca bărbați și femei adevărați și întregi, de la caz la caz. Nu amestecați cele două vieți, păstrați între ele un zid despărțitor etanș. Importantă e adevărata viață omenească, cea din ceasurile libere, cealaltă fiind o treabă murdară care trebuie îndeplinită. Și nu uitați că muncă voastră e murdară orice ai face — afară de măsura în care vă oferă hrană și menține intactă societatea — și e cu totul lipsită de importanță și nesemnificativă pentru adevărata viață umană. Nu vă lăsați înșelați de escrocii cu cuvinte frumoase, care vorbesc despre sfințenia muncii și ajutorul creștin pe care oamenii de afaceri îl oferă semenilor. Toate-s minciuni. Munca voastră nu-i decît o treabă urită și murdară, devenită necesară, din nenorocire, datorită prostiei strămoșilor noștri. Ei au ridicat un munte de gunoaie și voi sînteți obligați să-l demolați, de frică să nu vă ucidă duhoarea lui, să-l demolați din răsuputeri, blestemînd tot timpul memoria dementilor care v-au silit să îndepliniți această muncă murdară. Nu vă încurajați singuri, pretinzînd că o muncă urită și mecanică are ceva nobil. Nu are; singura urmare a acestei afirmații și credințe e că uma-

nitatea voastră va ajunge la nivelul muncii voastre murdare. Dacă sînteți convinși că sistemul capitalist vă ajută și că munca e sfîntă, o să deveniți niște idioți mecanici în timpul celor douăzeci și patru de ore ale zilei. Admiteți că munca-i murdară, feriți-vă nasul și munciți opt ore, iar apoi concentrați-vă să deveniți în orele de răgaz adevărate ființe omenești. Ființe omenești cu totul reale. Nu cititori de ziare, amatori de jazz sau maniaci ai radioului. Industriașii care pun la dispoziția maselor distracții standardizate și prefabricate se luptă din răsuputeri să facă din voi pe cit e cu puțință niște imbecili mecanizați, atît în ceasurile voastre libere, cît și în orele de muncă. Nu-i lăsați. Faceți efortul de a deveni umani.“ Iată ce-ar trebui să le spuneți oamenilor ; iată lecția ce-ar trebui predată celor tineri. Convingeți-i pe toți că această mare civilizație industrială e doar o duhoare și că viața adevărată, viața care are un sens poate fi trăită numai în afara acestei civilizații. O să treacă foarte multă vreme pînă cînd viața decentă și duhoarea industrială se vor putea împăca una cu alta. Poate că sînt, de fapt, ireconciliabile. Rămîne de văzut. Între timp, în orice caz, trebuie să cărăm gunoiul și să suportăm cu stoicism duhoarea, iar în orele libere să încercăm să ducem o viață omenească adevărată.

— E un program bun, spuse Philip. Dar nu cred că ai să cîștigi cu el multe voturi la viitoarele alegeri.

— Asta-i nenorocirea, răspunse Rampion, încrun-tîndu-se. Au să se coalizeze toți împotriva mea. Căci singurul lucru asupra căruia sînt cu toții de acord — conservatorii și liberalii, socialiștii și bolșevicii — e calitatea excelentă prin ea însăși a duhului industriale și necesitatea standardizării și a specializării oricărei urme de bărbăție sau feminitate, existentă în rasa umană. Ni se cere să manifestăm interes pentru politică. Ei bine, spuse el dînd sceptic din cap, să ne gîndim la ceva mai plăcut. Uite, vreau să-ți arăt acest tablou. Tra-

versă atelierul și trase un tablou dintr-un maldăr de pînze sprijinite de perete. Privește, spuse el, instalînd pînza pe un șevalet. Așezată pe vîrfurile unei coline acoperite cu iarbă și formînd punctul culminant al compoziției piramidale, o femeie goală dădea să sugă unui copil. Mai jos, la stînga și în fața ei, stătea ghemuit un bărbat cu spinarea dezgolită, întoarsă spre privitori, iar în dreapta tabloului, se găsea un băiețel într-o poziție asemănătoare. Omul ghemuit se juca cu mai mulți pui de leopard ce ocupau centrul tabloului, puțin mai jos de picioarele femeii; băiețelul privea. Foarte aproape de femeie, și umplînd mai întreaga parte de sus a tabloului, se găsea o vacă, ținînd capul ușor întors și rumegînd. Capul și umerii femeii se detașau slab pe corpul cafeniu-deschis al vacii.

— Un tablou la care țin în mod deosebit, spuse Rampion după o scurtă tăcere. Carnea e bine redată. Nu ești de aceeași părere? Are un fel de înflorire, ceva viu. Dumnezeu, ce minunat putea să picteze socrul tău carnea în aer liber! Uluitor! Nimeni nu l-a întrecut. Nici chiar Renoir. Aș vrea să am talentul lui. Crede-mă, tabloul ăsta e foarte reușit, continuă el întorcîndu-se la șevalet. E absolut grozav. Și mai are și alte calități. Simt că am reușit să prind atît legătura vie dintre figuri, cit și legătura lor cu restul lumii. Vaca, de pildă. Are capul întors și nu vede scena umană. Și totuși simți că există o legătură fericită între ea și oameni, o legătură lăptoasă, rumegătoare, bovin-rumegătoare. Oamenii la rîndul lor sînt legați de vacă și de leoparzi, de aceștia din urmă însă complet altfel, corespunzînd felului direct și specific prin care puii de leopard țin legătura la rîndul lor cu oamenii. Da, îmi place.

— Și mie îmi place, spuse Philip. Un astfel de tablou te apără de duhoarea industrială. Rîse. — Ar trebui să mai pictezi unul, o completare, reprezentînd viața în lumea civilizată. Femeia, într-un impermeabil, se spri-

jină de o imensă sticlă de Bovril¹ și dă copilașului ei să sugă Glaxo². Colina e acoperită cu asfalt. Bărbatul, îmbrăcat într-un costum care costă cinci guinee, dar pe care l-a cumpărat la solduri cu cincizeci de șilingi, stă ghemuit și se joacă, minuiind un aparat de radio. Iar băiețelul, plin de coșuri și rahitic, privește cu mult interes.

— Totul pictat cubist, spuse Rampion, ca să fii sigur că nu mai are nici un fel de viață. Nimic nu egalează arta modernă când e vorba să sterilizeze viața. Fenolul nici nu se compară cu ea

¹ O marcă de extras concentrat de carne.

² O marcă de lapte condensat.

Capitolul XXIV

Autoguvernarea indienilor sub dinastia împăraților Maurya continuă să reclame săptămîni de-a rîndul prezența domnului Quarles la British Museum, cel puțin două zile întregi din șapte.

— Nici nu-mi închipuiam, explică el, că există atît de mult material de cahre te poți folosi.

Între timp, Gladys descoperise că făcuse o greșală. Distracțiile așteptate cu nerăbdare de la protectorul ei, domnul Quarles, nu se dovedeau mai grozave ca cele pe care și le-ar fi putut permite în compania unor tipi, nu cu mult mai bogați decît el. Se părea că domnul Quarles nu era gata să-și plătească luxul de a se simți superior. Își dădea aere, dar fără să cheltuiască mulți bani. Pretextul lui, atunci cînd o ducea la restaurante ieftine sau cumpăra bilete proaste la teatru, îl constituia necesitatea de a se ascunde. Nu-i convenea să fie văzut de o cunoștință în tovărășia lui Gladys ; și cum cunoștințele sale aparțineau îmbuibărilor care circulau în mașini luxoase de la restaurantul Berkeley la stalurile teatrului de revistă Gaiety, domnul Quarles și Gladys mîncau la Corner House și priveau spectacolul de varieteu de la balconul doi. Aceasta era explicația oficială prin care Sidney Quarles justifica distracțiile pe care i le oferea lui Gladys.

Adevăratul motiv însă nu îl constituia necesitatea de a se ascunde, ci aversiunea lui înăscută de a se despărți de banii gheață. Căci, deși sumele mari erau un fleac pentru el, sumele mici, în schimb, reprezentau foarte mult. Cînd se punea problema să aducă „îmbunătățiri proprietății“ semna cu inima ușoară, risipind sute și chiar mii de lire. Cînd era însă vorba să ofere amantei sale, cheltuind cîtiva șilingi în plus, un loc mai bun la teatru, o masă mai gustoasă, un buchet de flori sau o cutie de bomboane de ciocolată, devenea pe loc cel mai zgîrcit om din lume. Avariția lui îi provoca un fel de puritanism ciudat, care îi influența părerile asupra mai tuturor plăcerilor și distracțiilor ce nu erau de ordin strict sexual. Luînd masa în odăile întunecoase și ieftine ale unei „bombe“ din Soho, împreună cu o mică funcționară pe care o cucerise, Sidney avea obiceiul (cu toată ardoarea lui Milton condamînd pe fiii lui Belial, și cu toată seriozitatea lui Wordsworth pledînd cauza unui trai modest, dar și a unei gîndiri superioare), să denunțe pe îmbuibății de la restaurantul Carlton, pe lacomii de la Ritz, care, în mijlocul mizeriei concentrate la Londra, cheltuiau nepăsători pe un dineu în *tête-à-tête* salariul pe o lună al unui muncitor agricol. Astfel, preferințele sale necostisitoare în privința biletelor de teatru și a restaurantelor încercau să sugereze atît un caracter de înaltă moralitate, cît și o simplă operație diplomatică. Cucerite de acest libertin în vîrstă, amantele domnului Quarles erau surprinse să se trezească luînd masa cu un profet ebraic și distrîndu-se în compania unui discipol al lui Cato sau al lui Calvin.

— Cînd te aude cineva vorbind, s-ar putea crede că ești un sfînt pogorît din cer, spunea Gladys sarcastic, cînd Sidney se oprea să-și tragă răsufierea în mijlocul unei tirade, la restaurantul Corner House, denunțîndu-i

pe cei risipitori și lacomi. — Asta-i bună ! Risul ei trăda o ironie feroce.

Domnul Quarles se simțea prost. Era obișnuit să fie ascultat cu respect, ca un zeu din Olimp. Vocea lui Gladys avea ceva sfruntat, revoltător. Lui Sidney nu-i plăcea ; de fapt îl alarma.

Își ridică bărbia cu demnitate și dezlănțui un tir de reproșuri peste capul ei.

— Nu-i o problemă de simple pehrsonalități, spuse el răsplat, ci una de principii genehrale.

— Nu văd deosebirea, îi replică Gladys, anulind cu o singură lovitură pretențiile solemne ale tuturor filozofilor, moralistilor, conducătorilor religioși, reformatorilor și utopiștilor de cînd lumea.

Ceea ce o scotea însă cel mai rău din sărute, era faptul că nici în ambianța restaurantului Maison Lyons¹ sau a locurilor proaste de la teatru, domnul Quarles nu renunța la pretențiile și manierele olimpiene. Într-o seară, urcînd scările ce duceau la balconul doi, un grup îi bară drumul, prilej pentru domnul Quarles de a-și manifesta zgomotos și legitim indignarea.

— Un adevăhrat scandal, spuse el.

— Îți vine să crezi că ai luat locuri în loja regală, răspunse Gladys batjocoritor.

Iar cînd într-un mic local, domnul Quarles se plînsese că felia de pește, costînd un șiling și patru pence, avea un gust de parc-ar fi venit din Columbia Britanică și nu din Scoția, Gladys îl sfătui să facă o reclamație pe care s-o trimită ziarului *Times*. Dacă se plîngea ca un filozof nobil și deziluzionat de superficialitatea politicianilor și de trivialitatea sordidă a vieții politice, Gladys îl invita să trimită o scrisoare ziarului *Times*. Cînd se dezlănțuia împotriva oribilei doamne Grundy și a lipsei de libertate a englezilor, Gladys îl

¹ O mare cafenea și restaurant la Londra, cu numeroase sucursale și cu prețuri reduse.

sfătuia să scrie ziarului *Times*. „Un adevărat scandal că nici Sir Edward Grey¹ și nici Lloyd George² nu au fost vreodată în stahre să vohrbească franțuzește.“ Gladys îi indică din nou ziarul *Times*. Domnul Quarles se simțea jignit și ultragiat. Așa ceva nu i se întâmplase niciodată. În compania celorlalte amante, conștiința superiorității fusese o stare de fericire senină. Îl adoraseră și îl admiraseră, iar el se simțise ca un zeu. În primele zile și Gladys părea să-l adore. La început i se prosternase, însă nu peste mult timp începuse să-și bată joc de el. Fericirea lui spirituală se spulberase. Dacă n-ar fi avut consolarea carnală pe care specia reprezentată de Gladys i-o oferea, domnul Quarles ar fi epuizat rapid subiectul autoguvernării indienilor sub dinastia împăraților Maurya, și ar fi rămas acasă. În persoana lui Gladys se afla însă un amestec neobișnuit de mare de specii nediferențiate. Atitudinea ei puneă deseori capăt răbdării domnului Quarles. Elementul batjocoritor din persoana lui Gladys îl supăra și îl dezgusta; atracția elementului generic din ea, a întregii specii feminine, a întregului sex, se dovedea însă mai puternică decât repulsia față de acel exemplar individual al sexului. În ciuda ironiilor, domnul Quarles se întorcea la ea. Pretențiile de a cerceta civilizația vechilor indieni deveneau din ce în ce mai imperioase.

Dându-și seama de forța de care dispune, Gladys începu să-i refuze ceea ce i se solicita. Speră ca printr-un șantaj să-l facă mai generos, așa cum firea lui nu părea să fie în mod spontan. Întorcându-se după o seară ce-i costase foarte ieftin, mai întâi la restaurantul Lyons și apoi la cinema, Gladys îl împinse furioasă

¹ *Edward Grey* (1862—1933), om politic englez, membru al partidului liberal.

² *David Lloyd George* (1863—1945), om de stat englez, membru al partidului liberal.

de lingă ea, cînd domnul Quarles încercă, în taxi, obișnuitele gesturi de dragoste.

— Nu poți să mă lași în pace ? îl repezi ea. Spune-i șoferului să meargă întii la mine acasă și să mă lase acolo.

— Dahr, copilul meu drag ! protestă domnul Quarles. Nu-i promisese oare că se întoarce la el acasă ?

— M-am răzgîndit ! Spune-i șoferului.

Gîndul că după trei zile de așteptare febrilă avea să-și petreacă seara singur începu să-l chinuie.

— Dahr, draga mea Gladys.

— Spune-i șoferului.

— Ești mult prea crudă, ești prea rea.

— Trimite o scrisoare la ziarul *Times*, dacă nu-ți place, fu răspunsul ei. Am să-i spun chiar eu șoferului. După o noapte de insomnie și suferințe, domnul Quarles plecă de acasă, de îndată ce se deschiseră magazinele, și îi cumpără un ceas de mîină, care-l costă paisprezece guinee.

Reclama era pentru o pastă de dinți. Fiindcă desenul reprezenta însă o pereche de tineri dansînd fox-trot și arătîndu-și unul altuia dinții ca perlele, într-un suris de îndrăgostiți, iar cuvîntul începea cu litera *d*, micul Phil citi fără nici o ezitare „dansează“.

Tatăl său rîse.

— Șmechere ! spuse el. Am crezut că știi să citești

— Dar dansează, protestă copilul.

— Bine, dar nu asta e scris acolo. Mai încearcă o dată. Îi arată reclama.

Micul Phil privi din nou cuvîntul imposibil și se uită lung la desen. Cîplul de dansatori nu-l ajută însă.

— Dinam, spuse el disperat în cele din urmă. Era singurul cuvînt ce începea cu *d* la care se putea gîndi în clipa aceea.

— De ce nu dinosaur, fiindcă tot cu *d* începe ? rîse de el tatăl său. Sau dolicocefal, sau dicotiledon. Micul Phil se simți profund jignit ; nu putea suporta să se rîdă de el. — Încearcă iar, dar de data asta fă un efort și citește. Nu ghici.

Micul Phil își întoarse capul.

— Mă plictisește, spuse el.

Vanitatea îl făcea să se opună cu încăpăținare cînd trebuia să încerce ceva ce nu putea fi dus cu succes la capăt. Domnișoara Fulkes, care credea în învățătura cu ajutorul convingerii raționale și al consimțămîntului rațional al elevului (era încă foarte tinăra), îi ținuse lecții asupra propriei lui psihologii, cu speranța că băiețelul, dîndu-și seama de defecte, și le va îndrepta.

— Ai o mîndrie greșit înțeleasă, îi spusese ea. Nu ți-e rușine să fii prostuț și să nu știi lucruri simple, dar ți-e foarte rușine cînd faci greșeli. Preferi să nu faci ceva, decît s-o faci greșit. Asta-i extrem de rău.

Micul Phil dăduse afirmativ din cap.

— Așa e, domnișoară Fulkes, îi răspunsese el cît se poate de logic și înțelegător cu putință. Prefera să nu facă nimic decît să se căzneasce să întreprindă ceva și să nu reușească. — Mă plictisește, repetă el. Ai vrea să-ți desenez ceva ? sugeră, întorcîndu-se din nou către tatăl său, cu un suris cuceritor. Era veșnic dispus să deseneze, și desena bine.

— Nu, mulțumesc ; aș vrea mai degrabă să-mi citești.

— Dar asta mă plictisește.

— Nu contează. Trebuie să încerci.

— Dar nu vreau să încerc.

— Vreau eu, în schimb, să încerci. Hai.

Micul Phil izbucni în lacrimi. Știa că lacrimile sînt o armă irezistibilă. Și, firește, își dovediră încă o dată efectul.

În celălalt capăt al camerei, Elinor citea o carte, complet absentă la discuția lor ; își ridică ochii spre ei.

— Lasă-l în pace, îi strigă ea, dacă plinge are să-î facă rău.

Philip ridică nepăsător din umeri.

— Dacă-ți închipui că ăsta-i un mijloc de a educa un copil... spuse el cu o amărăciune pe care ocazia nu o justifica — o amărăciune acumulată treptat în timpul ultimelor săptămîni de tăcere și de ostilitate distantă, de întrebări și reproșuri adresate sieși fără vreun rezultat, o amărăciune care își găsisese acum o expresie aproape lipsită de sens.

— Nu-mi închipui nimic, spuse Elinor cu o voce aspră și rece. Știu doar că nu vreau să plîngă. Îl chemă la ea pe micul Phil și îl luă pe genunchi.

— Ținînd însă seama de nenorocirea că e singurul copil, ar trebui neapărat să faci un efort și să nu-l răsfeți.

Elinor își apăsă obrazul de părul copilului.

— Ținînd seama că e singurul copil, spuse ea, nu văd de ce nu trebuie tratat ca atare.

— Nu se poate discuta cu tine, spuse Philip. A venit vremea să stabilim un punct de vedere comun, așa încît băiatul să poată fi educat rațional.

— Și cine urmează să-l educe rațional ? întrebă Elinor. Tu ? Rîse batjocoritor. — După o săptămîină te-ai plictisit atît de tare, încît te-ai sinucide sau ai pleca cu primul avion la Paris ca să te întorci peste șase luni.

— Răule ! interveni copilul.

Philip se simți cu atît mai jignit, cu cît își dădea seama în ascuns că afirmațiile ei erau adevărate. Idealul unei vieți casnice la țară, plină de mici obligații și legături întîmplătoare cu oamenii, devenea, în ce-l privea, primejdios de absurd. Deși ideea supraviețuirii educației micului Phil îi părea interesantă, știa că pusă în practică ar fi devenit insuportabil de plictisitoare. Își aminti încercările chinuite ale propriului său tată de a-i face educația. El s-ar fi comportat la

fel. Tocmai din cauza asta Elinor n-ar fi trebuit să o spună.

— Nu-s atît de ușuratic ca un copil, cum îți închipui tu, spuse el, cu demnitate și cu minie reținută.

— Dimpotrivă, răspunse ea, ești excesiv de serios, ca un adult. N-ai fi în stare să te descurci cu un copil fiindcă nu ești destul de copil. Parc-ai fi una din acele îngrozitoare creaturi adulte din piesa *Înapoi la Mathusalem* de Shaw.

— Răule ! repetă enervant micul Phil, ca un papagal care nu știe decît un cuvînt.

Primul impuls al lui Philip fu să smulgă copilul din brațele mamei sale, să-l plesnească pentru obrăznicia lui, să-l dea afară din cameră, apoi să se întoarcă la Elinor și să aibă cu ea o explicație violentă. Obișnuința de a se controla ca un *gentleman*, cît și groaza pe care i-o inspira o asemenea scenă îl determinară să-și păstreze cumpătul. În loc să izbucnească, cum ar fi fost firesc, făcu un efort de voință și, mai mult ca niciodată, se închise ermetic în sine. Păstrîndu-și demnitatea și durerile înnăbușite, se sculă și ieși în grădina prin ușa cu geamuri. Elinor îl privi cum pleacă. Primul impuls fu să fugă după el, să-l ia de mîină și să se împace. Dar se stăpîni și ea. Philip dispăru, schiopătînd. Copilul continua să se smiorcăie. Elinor îl scutură ușor.

— Încetează, Phil, spuse ea aproape furioasă. De-a-juns. Încetează numaidecît.

Cei doi doctori examinau un clișeu care unui ochi neexperimentat ar fi putut să-i pară fotografia unui uragan în Golful Siamului, o explozie de fum negru în mijlocul norilor, sau doar o pată de cerneală.

— Extrem de clară, spuse tînărul radiolog. Priviți. Arată spre norul de fum. — O nouă tumoră foarte

vizibilă, la pilor. Aruncă o privire respectuoasă distinsului său coleg, vrînd parcă să-l întrebe ceva.

Sir Herbert aprobă.

— E vizibilă, repetă el. Avea un fel de a vorbi ca un oracol ; îți dădeai seama că ceea ce spune era întotdeauna și în mod necesar adevărat.

— Nu poate fi foarte mare, dacă ne gîndim la simptomele înregistrate pînă acum. Nici n-a început să vomite.

— N-a început să vomite ? exclamă doctorul radiolog, manifestînd un interes și o uimire aproape exagerate. Asta ar fi explicația faptului că este atît de mică.

— Ocluzia e ușoară.

— Evident, ar fi cazul să deschidem abdomenul pentru explorare.

Sir Herbert făcu o mică strîmbătură și clătină plin de îndoială din cap.

— Trebuie să ne gîndim la vîrsta pacientului.

— Adevărat, spuse doctorul radiolog, și se grăbi să-i dea dreptate.

— E mai bătrîn decît pare.

— Desigur. Nu-și arată însă vîrsta.

— Ei, trebuie să plec, spuse Sir Herbert.

Tinărul radiolog se repezi spre ușă, îi dădu pălăria și mănușile și îl escortă personal pînă la limuzina Daimler care aștepta. Întorcîndu-se în birou privi din nou radiografia plină de pete și nori cenușii.

„O dezvoltare remarcabil de reușită“, își spuse el cu satisfacție și, întorcînd radiografia, scrise pe spatele ei cîteva cuvinte cu creionul.

„Domnul J. Bidlake. Imaginea stomacului după ce a fost tratat cu bariu. O nouă tumoră la pilor ; mică, dar foarte clară. Radiografia a fost...“ Se uită la calendar ca să vadă data, o scrise pe radiografie și o puse apoi în fișier pentru alte ocazii.

Bătrînul servitor o anunță pe vizitatoare, apoi se retrase, închizînd în urma lui ușa atelierului de pictură.

— Ei, John, spuse Lady Edward, traversînd camera spre el. Cum te simți? Am auzit că ai fost bolnav. Sper că nu e nimic serios.

John Bidlake nici măcar nu se ridică să o primească. Îi întinse mîna din fundul fotoliului în care-și petrecuse toată ziua, meditînd plin de spaimă pe tema vieții și morții.

— Ce-i cu tine, sărmanul meu John? exclamă Lady Edward, așezîndu-se alături. Pari foarte abătut și nenorocit. Ce s-a întîmplat?

John Bidlake clătină din cap.

— Dumnezeu știe, spuse el.

Cuvintele vagi și profesionale ale lui Sir Herbert despre „o ușoară ocluziune în apropierea pilorului“ îi treziseră de bună seamă bănuiele și știa desigur despre ce e vorba. Fiul său Maurice nu murise oare de aceeași boală acum cinci ani în California? Știa, dar nu voia s-o destăinuie. O dată rostită, teribila amenințare devenea și mai îngrozitoare, și mai irevocabilă. În plus, nu trebuie niciodată să recunoști faptul că ești conștient că ți se va întîmpla ceva rău, căci atunci soarta ar avea, ca să spunem așa, un tipar pe care să muleze evenimamentele. Există întotdeauna un fel de șansă imposibilă că răul nu se va produce, dacă nu-ți exprimi în cuvinte presimțirile funeste. Tainele religiei intime a lui John Bidlake erau la fel de obscure și de paradoxale ca oricare din tainele credințelor ortodoxe „theolatre“, despre care îi plăcea lui să-și bată joc.

— De ce nu te-ai dus la un doctor? Vocea lui Lady Edward suna ca o acuzare, căci cunoștea prejudecățile ciudate ale prietenului ei împotriva doctorilor.

— M-am dus, răspunse el iritat, știind că și ea era la curent. Mă crezi prost ? Toți doctorii sînt însă niște șarlatani. M-ăm dus la unul care are și un mic titlu de noblețe. Crezi că știe ceva mai mult decît ceilalți ? Mi-a spus într-un jargon de șarlatan ceea ce eu i-am spus pe șleau : „E ceva în neregulă cu stomacul“. Escroc idiot ! Ura lui față de Sir Herbert și față de toți doctorii îl făcuse să iasă pentru un moment din starea de apatie.

— Trebuie să-ți fi spus totuși ceva, insistă Lady Edward.

Cuvintele ei îl făcură să se gîndească din nou la acea „ușoară ocluziune în direcția pilorului“, la boală, la durere și la apropierea insidioasă a morții. Bidlake fu covîrșit din nou de un sentiment cronic de nefericire și spaimă.

— Nimic important, spuse el, ferindu-și privirea.

— Atunci poate că nu e ceva într-adevăr serios, sugeră Lady Edward, încercînd să-l încurajeze.

— Nu, nu. Optimismul ei ușuratic păru bătrînului pictor un ultragiu. Nu voia să se dea pe mîna soartei, formulînd îngrozitorul adevăr. Dorea însă, în același timp, să fie tratat ca și cînd adevărul ar fi fost rostit. Tratat cu milă și cu seriozitate. — E rău, e foarte rău, insistă el.

Se gîndea la moarte ; moartea sub forma unei vieți noi, crescînd treptat în stomacul său, ca un embrion în pîntecele unei femei. Singurul lucru proaspăt și activ în trupul său bătrîn, singurul lucru care înflorea cu o vioiciune și o vitalitate mereu crescîndă era moartea.

Pe pereții atelierului, de jur împrejur, atîrnau mărturii fragmentare ale vieții lui John Bidlake. Două mici peisaje pictate în grădinile Pincio pe vremea cînd Roma încetase tocmai de a mai aparține Papei, o vedere cu clopotnițe și cupole, surprinsă printre stejari, cîteva statui, proiectîndu-și siluetele pe cer. Alături, fața unui satir, obraznică și bărboasă — portretul lui Verlaine. O scenă de stradă din Londra, cu birje, pălării înalte și

fuste lungi, ridicate ușor de la pământ. Trei schițe ale lui Mary Betterton, durdulie și cu tenul strălucitor, acum treizeci de ani. Și Jenny, cea mai splendidă dintre modele, culcată goală pe un scaun lung de plajă, cu o fereastră în spate, nori albi în fund și o vază cu trandafiri pe pervazul ferestrei ; o imensă pisică persană albastră se întinsese ca un leu heraldic pe trupul ei alb, și dormita cu labele vîrîte între sînii ei mici și rotunzi.

Lady Edward fu bucuroasă să schimbe subiectul discuției.

— Lucy tocmai a plecat azi cu avionul la Paris, începu ea.

Capitolul XXV.

„*Quai Voltaire*”

Atmosfera e foarte agitată, am uitat să-mi pun tampoanele *Quies* în urechi și timp de două ore și jumătate am trăit într-un zgomot infernal. Mă simțeam extrem de obosită și în consecință, dragă Walter, cam sentimentală și *sola-sola*. De ce nu ești aici să mă consolezi de tristețea insuportabilă a acestei superbe seri pe care o văd prin fereastra mea ? Luvrul, Sena, cerul de un verde sticlos, lumina soarelui și umbrele catifelate mă fac să izbucnesc în lacrimi. Și nu numai decorul. Brațele, mincile capotului, mîna care scrie și chiar degetele de la picioare, goale fiindcă am lăsat papucii să cadă — e îngrozitor, îngrozitor. Fața mea reflectată în oglindă, umerii mei, trandafirii portocalii, peștele chinezesc auriu ca să se asorteze cu trandafirii, perdelele pictate de Dufy¹ și toate celelalte — ei da, absolut toate, fiindcă totul e la fel de frumos și de extraordinar, chiar și lucrurile anoste și urite — sînt prea greu de suportat. Prea greu. Nu mai pot și, pe deasupra, nu mai vreau. O pauză de cinci minute. Iată de ce i-am telefonat lui René Tallmant să vină să bea un cocktail la mine și să mă scoată în lume, undeva într-un loc amuzant, *malgré*² durerea

¹ *Raoul Dufy* (1877—1953), pictor, ilustrator și decorator francez.

² Cu toată (fr.).

mea de cap. Pur și simplu, nu vreau să mă las terorizată de univers. Îl cunoști pe René? E un om scund, aproape divin. Aș fi vrut să fi fost și tu aici. Trebuie să mă duc să mă îmbrac. A toi¹, Lucy.“

„Quai Voltaire

Scrisoarea ta m-a plictisit. Cum te mai vaiți! Și nu este foarte măgulitor să fii numită o otravă în sînge. E ca și cum ți s-ar spune că ești o crampă stomacală. Dacă nu poți să scrii ceva mai inteligent, nu mai scrie de loc. *Quant à moi, je m'amuse. Pas follement.*² Destul însă, te asigur. Piese de teatru sînt mai toate proaste, dar îmi plac. Sînt încă destul de copilăroasă ca să mă las antrenată de niște subiecte idioate. Îmi cumpăr rochiile; ce deliciu! În oglinzile de la Lanvin m-am adorat singură. Pe de altă parte, vizita la muzee e o distracție depășită. Totuși, nu dansez. Ar fi ceva dacă viața ar semăna cu un dans în brațele unui profesionist. Dar nu e. Și dacă ar fi, îndrăznesc să spun, aș avea chef de plimbare. Serile ni le petrecem bătînd cîrciumile din Mont Parnasse, în mijlocul unei hoarde de americani, polonezi, estonieni, români, finlandezi, letoni, laponi, vienezzi etc., etc., toți (Doamne ajută!) artiști. Ce-ar fi să înființăm o asociație pentru desființarea artei? Parisul mă face s-o dorească din tot sufletul. Aș mai fi voit să cunosc mai mulți heterosexuali, ca să mai schimb atmosfera. Nu-mi plac *ni les tapettes, ni les gousses*³. Și de cînd Proust și Gide i-au făcut să fie la modă, nu-i mai vezi decît pe ei în acest oraș plicticos. Toată respectabilitatea mea engleză iese la iveală! A ta, L.“

¹ A ta (fr.).

² În ce mă privește, mă distrez. Nu grozav (fr.).

³ Nici pederăștii, nici lesbienele (fr.).

De data asta, a ta scrisoare îți face într-adevăr onoare. (Singura mea poezie, și încă din întâmplare. Destul de bună, cu toate acestea.) De ce nu pricep oamenii că atunci cînd te simți nenorocit sau fericit în dragoste, totul e numai o problemă de modă ? A fi nefericit ca un poet e un clișeu vechi, și pe deasupra în engleză nici rimele nu constituie o justificare. *Cuore-dolore-amore* ; în italiană nu poți scăpa de ele. Nici în germană ; *Herz* trebuie să simtă *Schmerz*, iar *Liebe* e un sentiment inevitabil plin de *Triebe*.¹ În engleză nu. Nu există nici o durere legată de dragostea engleză ; numai *gloves* și *turtle doves*². Iar singurele lucruri care, după legile poeziei, merg direct la inima englezului sînt *tarts* și *amorous arts*³. Și, te încredințez, îți petreci mult mai bine timpul dacă te gîndești la aceste subiecte, decît dacă ți se spune cît e cineva de nenorocit, de gelos, cu cîtă cruzime a fost înșelat și multe alte prostii. Aș vrea ca idiotul ăsta de René s-o înțeleagă. Din nenorocire, *coeur* rimează cu *douleur*, iar el e francez. Devine aproape la fel de agasant ca și tine, sărmanul meu Walter. Sper însă că ți-ai schimbat caracterul. Te iubesc, L.“

„Quai Voltaire

Sufăr de o plictiseală puternică și rece, iar scrisoarea ta nu m-a consolată decît momentan. Parisul e, într-adevăr, oribil de deprimant. Aș vrea să plec cu avionul oriunde, numai că nu știu unde. Azi a venit să mă

¹ *Herz*, inimă ; *Schmerz*, durere ; *Triebe*, instincte, porniri (germ.).

² *Gloves*, mănuși ; *Turtle doves*, turturele (engl.).

³ *Tart*, plăcintă ; (argotic), cocotă ; *amorous arts*, arta de a face dragoste (engl.).

vadă Eileen. Intenționează să-l părăsească pe Tim, fiindcă insistă să stea culcată în pat goală în timp ce el dă foc la ziare deasupra și lasă să cadă pe ea cenușa fierbinte. Sărmanul Tim ! Mi se pare răutăcios să-l lipsești de plăcerile lui simple. Lui Eileen însă îi e frică să nu fie prăjită pe grătar. A fost furioasă pe mine că am izbucnit în ris și nu m-am arătat mai compătimitoare. Am luat totul ca o glumă. Ceea ce și este. Și încă una nevinovată. Căci, ce-i drept, ca și regina Angliei, noi nu ne distrăm. Cum te urăsc că nu ești aici să mă amuzi ! Poți ierta orice, în afară de absența cuiva. Walter, deși nu te iert că-mi lipsești, îți spun totuși la revedere. Astă-seară am o *envie*¹ pentru tine, pentru mâinile tale, pentru buzele tale. Tu nu ? Ții minte ? L.“

„Quai Voltaire

Așadar, Philip Quarles urmează să se stabilească la țară și să devină ceva între Mrs. Gaskell² și Knut Hamsun³. Asta e deci... E bine că cineva mai poate avea iluzii. În orice caz, nu se poate plictisi în satul lui mai rău decât mă plictisesc eu aici. Ce limitate sînt distracțiile ! Aseară, împreună cu Tim și Eileen, care par să se fi împăcat, am mers să vedem focurile de artificii, apoi la unul din acele localuri unde plătești o sută de franci pentru privilegiul de-a privi niște orgii (cu măști pe față — singurul lucru nostim), și dacă ai chef, să și

¹ Dorință, poftă, dispoziție (fr.).

² *Elisabeth Gaskell* (1810—1865), romancieră engleză. A descris în romanele ei viața în satele din Anglia.

³ *Knut Hamsun* (1859—1952), scriitor realist norvegian. A primit în anul 1920 Premiul Nobel pentru literatură.

participi. O lumină scăzută, ca la biserică, cămăruțe foarte mici, separate, divane și o largă desfășurare promiscuă de ceea ce francezii numesc *amour*. Bizară și grotescă, deși teribil de deprimantă și atât de *medicală*. Un fel de amestec între clovni foarte proști și o sală de operație. Tim și Eileen au insistat să rămîn. Le-am spus că prefer să fac o vizită la morgă și i-am lăsat acolo. Sper că s-au distrat. Dar ce plictiseală, ce plictiseală desperată și nesfîrșită. Mi-am închipuit totdeauna că Heliogabal¹ era un tînăr foarte rafinat. Acum însă am înțeles ce-l distra și mi-am dat seama că trebuie să fi avut o minte de copil mic, cu totul infantilă. Din nenorocire, în unele probleme sînt complet matură. Săptămîna viitoare, am de gînd să plec la Madrid. Precis că are să fie groaznic de cald. Mie însă îmi place canicula. Într-un cuptor simt că înfloresc. (Un fel de destăinuire semnificativă în privința moralității mele speciale, nu ?) De ce nu vii cu mine ? Vorbesc serios. Sînt convinsă că poți pleca. Asasinează-l pe Burlap și vino să faci pe excursionistul *à la* Maurice Barrès² *Du sang, de la volupté et de la mort*. Momentan mă simt oarecum însetată de sînge. Spania mi s-ar potrivi. Între timp am să mă interesez cînd e sezonul luptelor cu tauri. Arena te scîrbește, și chiar setea mea de sînge nu este atât de aprinsă încît să mă bucur vîzînd cai de birjă cu mașele scoase. Spectatorii sînt însă minunați. Douăzeci de mii de *frissons*³ sadici și simultani. Cu totul remarcabil. Trebuie neapărat să vii, scumpul meu Walter. Spune da. Insist. Lucy.“

¹ *Heliogabal* (205—222), împărat roman, celebru prin viața sa desfrînată.

² *Maurice Barrès* (1862—1923), scriitor francez. Notele sale de drum din Spania au fost publicate sub titlul *Despre sînge, voluptate și moarte*.

³ Fiori (fr.).

A fost prea drăguț din partea ta, dragă Walter, să faci imposibilul să vii în Spania. Aș fi dorit, măcar o dată, să nu fi luat prea în serios *envie*-ul meu de moment. Madridul a ieșit din discuție, cel puțin deocamdată. Dacă am să mă răzgîndesc, te anunț. Între timp, rămîn la Paris. În grabă. L.“

Capitolul XXVI

Din însemnările lui Philip Quarles

„L-am găsit pe Rampion posac și enervat, fără motiv, și în consecință de un pesimism foarte liric și violent «Dau încă zece ani de viață condițiilor actuale», a spus el, după ce a trecut în revistă ororile lumii moderne. «Va urma apoi cea mai înfiorătoare și mai sângeroasă explozie care a existat vreodată.» A profetizat războiul între clase, războiul între continente, fărâmițarea definitivă și catastrofală a societății noastre, deja îngrozitor de instabilă. «Nu este o perspectivă prea plăcută pentru copiii noștri, am spus eu. Noi cel puțin am profitat de aproape treizeci de ani, pe când ei au să crească doar pentru a apuca Judecata de apoi.» «N-ar fi trebuit să-i aducem pe lume», a răspuns el. Am pomenit de acei melanezieni despre care a scris Rivers¹, care au refuzat să mai facă copii după ce albi i-au jefuit de religia și civilizația lor tradițională. «Același proces a avut loc și în Occident, am spus eu, dar mai lent. Nu o sinucidere bruscă a rasei, ci o descreștere treptată a nașterilor. Treptată, fiindcă în cazul nostru otrava civilizației moderne a infectat mai lent oamenii. Procesul ține de mult, dar noi de-abia acum am început să ne dăm seama că sîntem otrăviți. Iată de ce am

¹ William Halse Rivers (1864—1922), psiholog, fiziolog și antropolog englez.

încetat să mai dăm viață copiilor. Sufletele melanezienilor au fost ucise brusc, așa că nu și-au mai putut da seama ce se petrece cu ei. Atunci au hotărît, aproape de la o zi la alta, că rasa lor nu mai merită să trăiască» «Otrava nu mai e lentă, ea acționează din ce în ce mai rapid.» «Ca și în cazul arsenicului, efectele sînt cumulative. După un timp oarecare începi să galopezi spre moarte.» «Nașterile s-ar fi rărit considerabil dacă oamenii și-ar fi dat seama. Asta e, copiii noștri vor trebui să se descurce singuri.» «Iar între timp, am spus eu, trebuie să ne purtăm ca și cum lumea noastră ar ține la infinit — învățîndu-i bunele maniere, gramatica latină etc. Tu ce faci cu copiii tăi?» «Dac-ar fi după mine nu i-aș învăța nimic. I-aș lăsa de capul lor, la țară, la o fermă, și le-aș spune să se distreze. Și, dacă nu reușesc să se distreze singuri, le-aș da otravă de șoareci.» «Cam utopic, ca program de educație, nu?» «Știu! Blestemații trebuie să ajungă savanți și *gentlemen-i*, dă-i naibii! Acum douăzeci de ani m-aș fi opus să-i las să devină *gentlemen-i*. Mi-aș fi crescut copiii ca pe niște țărani. Clasele care muncesc au devenit la fel de rele ca și celelalte. Nu-s decît o proastă imitație a burgheziei și în unele cazuri și mai rele decît originalul. Așa că, la urma urmei, copiii mei sînt crescuți ca *gentlemen-i*. Și ca savanți. Ce tîmpenie!» Mi s-a plîns că ambii lui copii au o pasiune pentru mașini — automobile, trenuri, aeroplane, radiouri... «E o boală molipsitoare, ca și variola. Pasiunea pentru moarte plutește în aer. O respiră și se contaminează. Încerc să-i conving să le placă altceva. Nu vor să mă asculte. Nu-i interesează decît mașinile. S-au contaminat de pasiunea morții. Ca și cum tineretul ar fi foarte hotărît să ducă lumea de răpă — mai întîi s-o mecanizeze pînă ajunge la pragul nebuniei, apoi la cel al crimei. N-au decît, proștii dracului! E umilitor însă, teribil de umilitor ca ființele omenești să aducă lucrurile în halul asta. Viața ar fi putut fi atît de frumoasă, dacă oamenii ar fi

vrut. Da, odinioară viața a fost frumoasă, cred eu. Acum însă a ajuns o isterie, o moarte violent galvanizată, iar oamenii, prin salturi dezordonate ca și printr-un război infernal, încearcă să se convingă că, de fapt, nu e vorba de moarte, ci de cel mai violent fel de viață cu putință. Gindește-te, de pildă, la New York ! la Berlin ! Ferească Dumnezeu ! Lasă-i să se ducă dracului, dacă așa vor. Mie nu-mi pasă.» Nenorocirea e însă că în realitate îi pasă.“

„De când i-am citit pe Alverdes¹ și pe Wheeler² am ajuns la concluzia că romancierul pe care vreau să-l descriu trebuie să fie un zoolog amator. Sau, mai bine, un zoolog de profesie care scrie un roman în timpul liber. Concepția sa va fi strict biologică. O să treacă tot timpul de la cultul termitelor la saloane și fabrici, și invers. O să ilustreze viciile omenești amintind pe cele ale furnicilor care își neglijează noii-născuți de dragul băuturii ametoitoare produse de paraziții care le cotropesc cuibul. Eroul și eroina își vor petrece luna de miere lângă un lac unde corlele și rațele vor ilustra toate aspectele apropierei amoroase și ale căsătoriei. Observînd ordinea obișnuită și aproape sfîntă a lovitului cu ciocul, care domnește printre găinile din țarcul său — găina A dă cu ciocul în capul găinii B, fără să primească în schimb și ea lovituri, găina B dă cu ciocul în capul găinii C și așa mai departe — politicianul va reflecta asupra ierarhiei catolice și fasciste. Masa informă de șerpi ce se acuplează va reaminti libertinului orgiile sale. (Pot chiar să-mi închipui o scenă destul de nostimă cu un fel de Spandrell, exprimînd în folosul unei tinere femei, nevinovată și idealistă, morala ce se

¹ *Paul Alverdes* (n. 1897), scriitor și critic literar german.

² *William Morton Wheeler* (1865—1937), zoolog american, cunoscut prin lucrările sale asupra laxonomiei și ecologiei furnicilor.

degajă din petrecerea tandră a unor șerpi.) Naționalismul și pasiunea religioasă a burgheziei pentru proprietate vor fi ilustrate de lupta feroce și disperată dusă de pitulicea masculă pentru a-și apăra teritoriul ei. Și-așa mai departe. S-ar putea realiza ceva ciudat și foarte amuzant din asta.“

„Un lucru pe care ți-l amintești mai greu e că meritul unui om într-un domeniu nu constituie o garanție a meritului său în altul. Matematica lui Newton nu dovedește cu nimic valoarea teologiei sale. Faraday avea dreptate în privința electricității, dar nu și în privința Sandemanismului¹. Platon scria minunat ; iată motivul pentru care oamenii continuă să creadă în filozofia lui primejdioasă. Tolstoi era un excelent romancier, dar aceasta nu trebuie să ne împiedice să-i considerăm ideile despre morală altfel decît complet detestabile, sau să avem altceva decît dispreț pentru estetica, sociologia și religia sa. În cazul oamenilor de știință și al filozofilor această incapacitate în afara domeniului lor propriu-zis de activitate nu surprinde. De fapt e aproape inevitabilă, căci e izbitor faptul că dezvoltarea exagerată a funcțiilor pur mintale duce la atrofierea tuturor celorlalte. Astfel se explică infantilismul notoriu al profesorilor și simplitatea ridicolă a rezolvărilor pe care le oferă problemelor vieții. Același lucru e adevărat și pentru specialiștii în spiritualitate. Adinca prostie a oamenilor cuvioși și puerilitatea lor. Într-un artist există însă o specializare mai redusă, o dezvoltare mai puțin unilaterală ; în consecință artistul s-ar cuveni să aibă mai mult bun simț de ordin general decît omul de știință care nu vede decît unele aspecte ale vieții ; artistul n-ar

¹ Politică de reconciliere între triburile din India, dusă de guvernatorul englez *Sir Robert Graves Sandeman* (1835—1892).

trebui să aibă zone oarbe și nici să împărtășească proștiile filozofilor și ale sfinților. Iată de ce Tolstoi nu poate fi iertat în nici un caz. Instinctiv te încrezi în el mai mult decît te-ai încrede într-un specialist intelectual sau spiritual. Iar el își pervertește cele mai profunde instincte, devenind la fel de idiot și de primejdios ca și Sfințul Francisc de Assisi sau ca moralistul Kant (vai, acele imperative categorice ! Ca să nu mai pomenesc că singurul lucru care-l mai scotea din apatie pe bătrînul filozof erau fructele glasate !), ori ca Newton teologul. Ajungi să te îndoiești chiar de acei despre care îți închipui că au probabil dreptate. Rampion, de pildă. Un artist extraordinar. Dar are oare dreptate în părerile lui despre lume ? Din păcate, concepțiile lui nu derivă din calitatea superlativă a picturii și a scrisului său. Două lucruri mă fac să am încredere în părerile lui asupra problemelor vieții. În primul rînd, nici unul din cunoscuții mei nu duce o existență mai satisfăcătoare decît a lui. Are o viață plină de mulțumire pentru că trăiește mai realist decît alții. Mi se pare că Rampion ține seama de toate faptele (pe cînd alții se feresc de ele, sau încearcă să simuleze că faptele neplăcute din viață nu există, sau n-ar trebui să existe), apoi încearcă să-și adapteze felul de viață cu faptele și nu încearcă să forțeze faptele sau să le adapteze la o idee preconcepută asupra unui fel bun de viață (ca acești imbecili de creștini, de intelectuali, de moralisti și de afaceriști pricepuți). În al doilea rînd, mă bazez pe judecata lui deoarece foarte multe din părerile lui coincid cu ale mele, ceea ce, lăsînd la o parte vanitatea, e un semn bun, căci am pornit din puncte atît de depărtate, de fapt, de la poli opuși. Părerile asupra cărora doi adversari cad de acord (căci sîntem adversari, în fond și de la început) au toate șansele de-a fi îndreptățite. Deosebirea capitală dintre noi e din păcate aceea că părerile lui derivă dintr-o experiență de viață, în timp ce ale mele, în general, sînt speculații. Ca și el,

mă îndoiesc de intelectualism ; și nu cred, din punct de vedere intelectual, în eficacitatea vreunei teorii științifice sau filozofice, a vreunui principiu moral abstract : și aceasta în baza unor criterii științifice, filozofice și abstract morale. Problema pentru mine e de a transforma scepticismul izolat și intelectual într-un fel de viață armonioasă și generală.

Calea oricărui intelectual, dacă își continuă drumul destul de mult timp fără să se abată de la el, se încheie prin înțelegerea acelor fapte evidente, de la care neintelectualii nu s-au clintit. Tema e dezvoltată de Burlap într-unul din acele articole ale sale, vîscoase și vomitante. Și e mult adevăr în el, în ciuda faptului că Burlap e autorul. (Am revenit printre personalități. Omul demn de disprețuit poate avea păreri valoroase, așa cum în alte privințe un om demn de admirație poate avea păreri detestabile. Și bănuiesc, printre altele, că eu aparțin primei categorii — deși, sper, nu atît de complet ca Burlap, și într-un fel diferit.) Firește, mulți intelectuali nici nu ajung să înțeleagă faptele evidente. Rămîn înțepenii într-o încredere patetică în raționalism, în supremația absolută a valorilor mintale și a voinței complet lucide. Trebuie să mergi, de exemplu, mai departe decît cei din secolul al XIX-lea, cel puțin atît de departe ca Protagoras și Piron, mai înainte de a te întoarce la lucrurile evidente, la care neintelectualii au rămas întotdeauna. Trebuie să te grăbești să explici că acești neintelectuali nu reprezintă plebea modernă, care citește reviste, ascultă muzică de jazz, se preocupă de cîștigarea banilor și se bucură de îngrozitoarele distracții moderne. Nu, asta nu ar însemna un compliment adus afaceriștilor lipsiți de scrupule sau oamenilor incultți. Căci în ciuda prostiei, lipsei de gust, a vulgarității și a infantilismului (sau poate tocmai din cauza acestor defecte), nu aceștia sînt neintelectualii de care vorbesc. Ei sînt convinși de principala axiomă intelectuală, și anume, că există o superioritate intrinsecă a vieții cere-

brale, conștiente și voluntare asupra vieții fizice, intuitive, instinctive și emotive. Întreaga civilizație modernă se bazează pe ideea că funcția specializată care condiționează poziția unui om în societate e mai importantă decât omul întreg, sau, mai degrabă, că ea constituie omul întreg, tot restul fiind lipsit de importanță sau, chiar (întrucît partea fizică, intuitivă, instinctivă și emotivă din om nu contribuie în mod apreciabil la cîștigul banilor sau la parvenirea într-o lume industrializată) nociv și silnic. Incultii din societatea noastră modernă și industrializată au toate defectele intelectualului și nici una din calitățile lui compensatoare. Neintelectualii la care mă gîndesc sînt ființe foarte diferite. Ați mai putea întîlni cîțiva dintre ei în Italia (deși probabil că fascismul i-a transformat între timp pe toți în imitații proaste de americani și prusieni); puțini poate în Spania, în Grecia, în Provența. Nicăieri în altă parte, în Europa modernă. Probabil că acum trei mii de ani erau destul de mulți. Însă eforturile combinate ale lui Platon și Aristotel, Isus, Newton și ale marii finanțe i-au transformat pe descendenții lor în burghezia și proletariatul modern. Lucrul evident la care intelectualul se întoarce, dacă ajunge pînă la el, nu e firește același și pentru un neintelectual. Pentru aceștia din urmă lucrul evident e viața însăși, iar lucrul evident regăsit la capătul drumului nu-i decât ideea acestei vieți. Nu sînt mulți cei care pot pune carne și oase pe o idee, transformînd-o în realitate. Intelectualii care, ca Rampion, nu au nevoie să se întoarcă la lucrurile evidente, tocmai fiindcă au crezut în ele și au trăit pe baza lor, ducînd paralel și o viață spirituală, sînt încă și mai rari.

Compania lui Rampion mă cam indispuce, căci mă face să înțeleg marea prăpastie care desparte conștiința lucrurilor evidente de trăirea lor efectivă. Și vai, cite greutate ai de întîmpinat cînd vrei să treci acea prăpastie ! Înțeleg acum de ce marele farmec al vieții inte-

lectuale — viața devotată erudiției, cercetărilor științifice, filozofiei, esteticii, criticii — constă în ușurința ei. E o substituie de simple scheme intelectuale în locul complexităților realității ; o substituie a morții calme și oficiale în locul frământatelor clipe ale vieții. E incomparabil mai ușor să știi multe, să spunem, în domeniul istoriei artei și să ai cele mai adânci idei asupra metafizicii și sociologiei, decât să cunoști personal și intuitiv amănunte despre cei din jurul tău, să ai legături multumitoare cu iubitele și prietenii tăi, cu nevasta și copiii tăi. Viața e mult mai grea decât limba sanscrită, chimia sau științele economice. Viața intelectualului e un joc de copii ; iată de ce intelectualii tind să devină puerili, apoi imbecili și, în sfârșit, așa cum demonstrează limpede istoria politicii și industriei din ultimele secole, țienți, cu idei criminale sau fiare. Funcțiile refulate nu mor, ci se deteriorează, se gangrenează, se întorc la primitivism. Între timp însă e mult mai ușor să fii un intelectual pueril, un țienit sau o fiară decât să fii un om matur, echilibrat. Iată de ce (printre alte motive) se simte și o atât de mare nevoie de educație superioară. Goana după cărți și universități e ca o goană după băutură. Oamenii vor să înec în alcool înțelegerea greutăților de a trăi decent în această lume contemporană grotescă, și vor să uite propria lor incapacitate deplorabilă de a reuși ca artiști în viață. Unii își înecă grijile în alcool, alții, mai numeroși, citind cărți și practicînd diletantismul artistic ; unii încearcă să uite de sine acuplindu-se, dansînd, mergînd la cinema, ascultînd radio, iar alții se cufundă în lectură și manii științifice. Cititul cărților și conferințele sînt un drog mai eficient contra neplăcerilor decât băutura și acuplarea ; nu lasă în urmă dureri de cap și nici acel sentiment disperat de *post coitum triste*. Mă văd silit să mărturisesc că pînă de curînd am luat foarte în serios studiile, filozofia și știința — toate acele activități care se îngrămădesc pompos sub titlul de *Căutarea*

Adevărului. Am considerat *Căutarea Adevărului* ca cea mai înaltă sarcină omenească, iar pe cercetătorii ei ca pe cei mai nobili oameni. Dar am început de vreun an să înțeleg că această frumoasă *Căutare a Adevărului* e doar o distracție ca oricare alta, și un înlocuitor destul de rafinat și de complicat al vieții adevărate; am înțeles că acei cercetători ai Adevărului devin la fel de stupizi, de puerili și de corupți în felul lor, cum sînt, în sfera lor, și bețivii, esteții puri, oamenii de afaceri și cei ce se distrează. Am priceput de asemenea că urmărirea Adevărului e doar un nume politicoas dat preocupării favorite a intelectualilor de a înlocui cu abstracții simple, și deci false, complexitățile vii ale realității. *Căutarea Adevărului* e însă mult mai ușoară decît învățarea artei de a trăi integral (în cadrul căreia, firește, *Căutarea Adevărului* va ocupa locul ei cuvenit, laolaltă cu celelalte distracții, cum ar fi popicele sau cățărutul pe munte). Asta explică, dar nu justifică preferința mea conștinuă și exagerată pentru viciile lecturilor informative și ale generalizării abstracte. Voi avea vreodată capacitatea mintală de a mă smulge din obiceiurile indolente ale intelectualismului, devotîndu-mi toată energia sarcinii mult mai serioase și mai grele de a trăi integral? Și chiar dacă aș încerca să mă lepăd de aceste obiceiuri, nu voi descoperi oare că ereditatea se află la baza lor și că eram congenital incapabil să duc o viață completă și armonioasă?

Capitolul XXVII

John Bidlake și cea de a treia soție nu se despărțiseră niciodată definitiv sau oficial. Atita doar că nu se vedeau prea des. Aranjamentul îi convenea de minune lui John. Nu putea să sufere sicielile și era dușmanul hotărît al unor legături definitive și irevocabile. Orice aranjament care îl lega de mîini și de picioare, impunîndu-i răsunderi și amintindu-i de îndatoriri, îi era insuportabil.

— Dumnezeu știe ce m-aș fi făcut, spunea el, dacă ar fi trebuit să mă duc la birou în fiecare zi, sau să termin o lucrare pînă la o anumită dată. Cred că aș fi innebunit după cîteva luni.

Asupra căsătoriei avusese întotdeauna păreri negative. Din păcate, nu reușea totuși să cucerească toate femeile pe care le dorea, fără să se căsătorească. Trebuisese să intre de trei ori în ceea ce numea el, în limbajul său ciceronian, „acele legături inoportune și obscene“. Ideea divorțului, sau a unei despărțiri oficiale, îi era cel puțin la fel de neplăcută ca și cea a căsătoriei, căci reprezenta, la rîndul ei, o acțiune definitivă și plină de răspunderi. Nu-i mai bine să lași lucrurile să se lămurească singure decît să încerci să le impui un curs arbitrar? Ideal e să trăiești din punct de vedere emotiv și social de azi pe mîine, fără planuri, fără un regulament, în

tovărășia plăcută a celor ce-i alegi zilnic și nu a aceloraleși de alții sau de tine când erai alt om. „Să dormi ici și colo“, așa auzise el pe o tinăără americană descriind aspectul erotic al vieții la Hollywood. Celelalte aspecte ale idealului se puteau aduna sub titlul : „Să te trezești ici și colo“. Viața neideală, aceea pe care John Bidlake refuzase întotdeauna s-o ducă, consta în a nu dormi și a nu te trezi „ici și colo“, ci a dormi și a te trezi precis, într-un loc anume, zi de zi, conform unui program fix și previzibil, pe care nu-l putea modifica decât moartea, sau cel puțin un gest al lui Dumnezeu sau al dușmanilor regelui.

Relațiile lui John Bidlake cu cea de a treia soție aveau și continuau să aibă, de ani, un caracter vag, ce-i convenea de minune. Nu trăiau împreună, dar nici nu se despărțiseră. Comunicau rareori, fără însă să se fi certat vreodată timp de douăzeci de ani. John „dormise și se trezise“ în multe locuri și totuși când se întâlnea cu soția lui, mai bine zis când se întâlnea să se întâlnească, era în relații de prietenie ; iar dacă avea chef vreodată să-și reimprospăteze memoria cu peisajul din nordul ținutului Chilterns, venirea la Gattenden era acceptată fără comentarii, ca și cum ar fi fost cel mai firesc lucru din lume. Acest aranjament îi convenea perfect și, ca să fim dreپți cu el, John Bidlake era recunoscător soției că-i oferea această posibilitate. Se temea însă să-și exprime recunoștința, căci dacă ar fi făcut-o, ar fi însemnat să-și dea părerea asupra aranjamentului, iar o părere ar fi provocat o precizare dezastruoasă asupra unei situații al cărei caracter excelent, dar fragil, consta tocmai în trăsăturile ei vagi, pure și splendide. În afară de Janet Bidlake, puține femei, așa cum recunoștea chiar soțul ei, ar fi vrut sau ar fi fost capabile să respecte și să nu violeze niciodată caracterul vag al statutului dintre ei. O altă soție ar fi cerut explicații, ar fi voit să știe care e situația ei, ar fi oferit alegerea irevocabilă a păcii sau

a războiului, viața în comun sau despărțirea. Doamna Bidlake însă îi îngăduise soțului să dispară din căsnicie fără ceartă și aproape fără să rostească un cuvânt. Iar revenirile lui scurte și neașteptate erau întâmpinate cu foarte puține comentarii. Încă din copilărie, Janet Bidlake se simțise mai bine în lumea fictivă a imaginației, decât în lumea reală. Când era mică își crease o soră imaginară care locuia în cabina de semnalizat de la intersecția șoselei cu calea ferată. Între zece și treisprezece ani, incapacitatea ei de a distinge între mărturia simțurilor și cea a fanteziei avusese ca rezultat primirea unor pedepse pentru că mințise. Tablourile și cărțile îi dăduseră un nou impuls imaginației, care devenise mai puțin personală și mai clasică din punct de vedere artistic, literar și speculativ. După vârsta de șaisprezece ani se statornicise în imperiul artei și al literelor; se simțea ca o străină reținută fără voia ei pe pământul Angliei. Se îndrăgostise artistic și poetic și consimțise să devină soția lui John Bidlake, fiindcă își închipuise că e un compatriot spiritual. Părinții ei, care-l priveau pe John Bidlake doar ca pe un supus al reginei, ca și ei, și dădeau mai multă importanță, date fiind împrejurările, carierei sale ca soț decât celei de artist, se luptaseră din răspuțeri s-o convingă pe Janet să renunțe. Janet însă era majoră — și avea încă păținarea acelor care pot abandona planul pe care e dusă discuția, lăsându-și adversarul să-și cheltuiască energia asupra unei ființe cu mintea absentă. Reuși în cele din urmă să-și atingă scopul. Când descoperi, și descoperi foarte curînd, că între artistul admirabil pe care îl iubise și între soțul cu care se măritase era o foarte neînsemnată legătură, o mîndrie extrem de firească o reținuse să se plîngă. N-avea cîtuși de puțin chef să ofere rudelor plăcerea de a spune „te-am prevenit“. John dormea și se scula pe unde apuca, dispărînd tot mai mult din căsnicia lor. Janet își păstrase cumpătul și se retrăsese, găsindu-și consolarea în acele domenii

ale fanteziei artistice și literare, unde se simțea ca la ea acasă. Un venit privat, mărit de contribuțiile neregulate și schimbătoare pe care John Bidlake i le oferea cînd își aducea aminte sau simțea că-și poate permite să suporte o soție și o familie, îi permiteau lui Janet să-și facă un obicei din aceste călătorii în alte lumi, ce aveau loc în imaginația ei. Elinor se născuse la un an după căsătoria lor. Patru ani mai tîrziu, un ulcer la stomac îl readuse acasă pe John Bidlake, schimbat momentan în bine, pentru a fi îngrijit. Walter fusese urmarea convalescenței domestice și calme a lui John Bidlake. Ulcerul se vindecase și John dispăruse iarăși. De copii se îngrijeau doicile și guvernantele. Doamna Bidlake supraveghea vag educația lor, parcă de la distanță. Uneori descindea și traversa frontiera ce despărțea domeniul ei privat, al imaginației, de lumea întîmplărilor obișnuite, iar amestecul ei în ordinea cotidiană a lucrurilor producea constant încurcături, căci apariția ei avea ceva aproape supranatural. Cînd cobora pe pămînt, amestecîndu-se în procesul de educație al copiilor, te puteai aștepta la orice. Janet Bidlake, trăind pe altă planetă, judeca totul după alte criterii decît cele ale lumii obișnuite. O dată, de exemplu, concediasse o guvernantă pentru că o auzise cîntînd la pianul din camera de studii a copiilor cîntecul lui Dan Leno *Viespea și oul fiert tare*. Guvernanta era o fată cumsecade, învăța bine pe copii și își întreținea un tată paralytic. Erau însă în joc înalte principii artistice. Gustul muzical al lui Elinor putea fi iremediabil compromis (întîmplător Elinor semăna cu tatăl ei, neputînd nici ea suferi muzica), iar faptul că ținea foarte mult la domnișoara Dempster făcea ca primejdia contaminării să crească. Doamna Bidlake fusese intransigentă. *Viespea și oul fiert tare* nu putea fi îngăduit. Domnișoara Dempster fusese dată afară. Cînd auzise aceasta, bătrînul ei tată suferise un nou atac de inimă; îl ridicaseră de jos, cu un ochi paralyzat și incapabil să mai vorbească. În gene-

ral însă revenirile doamnei Bidlake din călătoriile ei imaginare aveau rezultate mai puțin grave. Când se amesteca în munca practică de educație a copiilor, o făcea de obicei pentru a insista asupra unor lecturi din autorii clasici, considerați în mod curent ca fiind de neînțeles sau nepotrivii pentru cei foarte tineri. După ea, copiii trebuiau crescuți oferindu-li-se tot ce este mai bun în domeniul filozofiei și artelor.

Lui Elinor i se citise *Hamlet* când avea trei ani, iar albumele ei cuprindeau reproduceri din Giotto și Rubens. Fusesse învățată să vorbească franceza citind *Candide*; la șapte ani i se dăduse ca lectură *Tristram Shandy* și *Teoria viziunii* de episcopul Berkeley, *Etica* lui Spinoza, i se arătaseră gravurile lui Goya, și ca manual de germană, la nouă ani, fusesse folosit volumul *Also sprach Zarathustra*.¹ Urmarea contactului prematur cu capodoperele filozofiei a fost că Elinor începuse să manifeste un dispreț ușor și amuzat pentru marile abstracțiuni și pentru idealismul foarte bombastic, dispreț care ajunsese să o caracterizeze perfect. Crescută cu lectura textelor clasice integrale, deprinsese din copilărie o cunoaștere teoretică completă a tuturor problemelor pe drept considerate foarte puțin potrivite pentru cei tineri. Această cunoaștere mai mult întărise decât temperase răceala și lipsa de curiozitate, firești la ea, în privința tuturor problemelor ce țin de dragoste; ajunsese cu timpul la o erudiție și la o nevino-văție superficial cinică, ca acele eroine shakespeariene, al căror limbaj științific și rabelaisian întovărășește acțiuni de un rafinament extrem de delicat și virtuos.

¹ Așa grăit-a *Zarathustra*, lucrare a filozofului german Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844—1900), condamnând morala creștină tradițională, ca fiind o doctrină a maseilor de sclavi, și predicând, în schimb, superioritatea morală a supraoamenilor, care prin voință ajung să dețină puterea. Teoriile reacționare ale lui Nietzsche au fost preluate și folosite de naziști.

Doamna Bidlake fusese puțin supărată de atitudinea lipsită de considerație a lui Elinor pentru fanteziile ei preferate ; dar, înțeleaptă, nu spusese nimic, nu încercase s-o schimbe ; o ignorase doar și se retrăsese, așa cum ignorase și lipsurile soțului ei, și se refugiase, în momentul cînd își dăduse seama de ele, în ținuturile mai fericite ale artei și imaginației. Faptele petrecute nu pot fi anulate, dar în scopuri practice, o conspirație a tăcerii e aproape la fel de eficace ca și o anulare. Dacă nu pomenști un lucru care există, el poate părea că nu există. Cînd John Bidlake sosi la Gattenden, bolnav și foarte deprimat, operat și plin de o exagerată milă față de sine, doamna Bidlake trecu sub tăcere faptul pe care ar fi putut să-l comenteze atît de ușor, și anume că revenise la ea doar fiindcă avea nevoie de o infirmieră. I se pregăti camera obișnuită și John se stabilă în ea. Ai fi zis că nu plecase niciodată. În intimitatea bucătăriei, servitoarele bombăniră nițel fiindcă trebuiau să muncească mai mult ; doamna Inman suspină iar Dobbs manifestă o indignare sîrioasă și anglicană față de felul cum se purta domnul Bidlake cu soția lui.

Toți simțeau în același timp un fel de milă răutăcioasă pentru bătrîn. Boala lui și simptomele ei se discutau cu voce scăzută și cu religiozitate. Servitorii puteau să bombăne și să-și exprime nemulțumirea cu voce tare, dar pe ascuns erau cu toții destul de mulțumiți. Sosirea lui John Bidlake rupea monotonia zilnică, iar faptul că avea să moară îi făcea să se simtă oarecum mai importanți. Apropierea morții lui dădea importanță vieții domestice de la Gattenden. Viitorul eveniment semăna cu soarele în jurul căruia sufletele servitorilor se învîrteau semnificativ și aproape pe furîș. Bombăneau și își exprimau nemulțumirea, dar îl îngrijeau cu multă atenție. Într-un fel confuz îi erau recunoscători, căci moartea lui dădea un impuls vieții lor.

Capitolul XXVIII

Pentru Molly d'Exergillod totul trebuia să fie articulat, formulat, exprimat. Orice experiență nu prezenta pentru ea decît materialul brut din care o minte activă putea să producă cuvinte.

Minereul de fier nu a fost de nici un folos omului pînă ce nu a învățat să-l topească, iar apoi, cu ciocanul, să transforme metalul pur în unelte și săbii. Pentru Molly, faptele brute ale vieții, senzațiile, sentimentele, gîndurile și amintirile nu prezentau decît interesul unui material brut, care nu căpăta valoare decît după ce fusese transformat de arta și zelul depus de ea în conversație, în cuvinte elegante și fraze bine aduse din condei. Îi plăcea un apus de soare pentru că putea spune despre el : „E un amestec de foc viu, de artificii, de Mendelssohn, de funingine și de fragi cu frișcă“ ; sau despre florile de primăvară : „Te fac să te simți ca un convalescent după o gripă. Nu sînteți de aceeași părere ?“ Și, aplecîndu-se intim spre interlocutor, insista asupra acestei întrebări retorice : „Nu sînteți de aceeași părere ?“ Îi plăcea perspectiva munților îndepărtați, în mijlocul unei furtuni. căci semănau foarte mult cu peisajele de la Toledo pictate de El Greco. Cît privește dragostea, ei bine, tot farmecul ei, consta, după Molly, în capacitatea aproape infinită a dragostei de a fi trans-

formată în fraze. Despre dragoste puteai să vorbești veșnic.

Discuta pe această temă cu Philip Quarles și discuția ținea de o oră ; la autoanaliza ei, la relatarea experiențelor ei de viață și la întrebările ei despre trecutul și sentimentele lui, Philip îi răspundea fără chef și cam opintit (căci nu putea suferi să vorbească despre el, și, o făcea foarte rău).

— Nu crezi, îi spunea ea, că lucrul cel mai captivant în legătură cu dragostea constă în descoperirile pe care ai prilejul să le faci pe seama ta ?

Philip era firește de aceeași părere.

— Nici nu știam, de fapt, ce adinci sentimente materne nutream mai înainte de a mă mărita cu Jean. Acum sînt foarte neliniștită cînd vine acasă cu picioarele ude.

— Eu aș fi foarte neliniștit dacă dumneata ai veni acasă cu picioarele ude, spuse Philip, încercînd să fie galant. „Ce tîmpenie am spus“, se gîndi el. Nu prea reușea să fie galant. Ar fi vrut să nu se simtă atît de mult atras de farmecul ei cam lăptos și obosit. Dacă ar fi fost urîtă, el nu s-ar fi aflat aici, făcîndu-se singur de rîs.

— Prea drăguț din partea dumitale. Spune-mi, zise ea aplecîndu-se spre el și oferîndu-i fața și sîinii, de ce mă placi ?

— Nu-i destul de evident ? răspunse el.

Molly zîmbi.

— Știi de ce spune Jean că sînt singura femeie de care se poate îndrăgosti vreodată ?

— Nu, spuse Philip, gîndindu-se că era într-adevăr superbă, cu aerul ei de Junonă.

— Fiindcă, reluă Molly, după părerea lui, sînt singura femeie care nu e cea ce Baudelaire numește *le contraire du dandy*¹. Ții minte fragmentul acela din

¹ Opusul unui *dandy*. (Fr.)

*Mon coeur mis à nu ? „La femme a faim et elle veut manger ; soif et elle veut boire. La femme est naturelle, c'est à dire abonimable. Aussi est-elle...”*¹

Philip o întrerupse :

— Ai sărit o frază, spuse el rîzînd. „*Soif, et elle veut boire.*” Iar mai departe : „*Elle est en rut, et elle veut être*...” În ediția Crépet cuvîntul nu este tipărit, dar ți-l pot furniza eu, dacă vrei.

— Nu, mulțumesc, spuse Molly, cam iritată de întrerupere. Îi rătase desfășurarea calmă a unei partide de conversație bine pusă la punct. Nu era obișnuită ca oamenii să fie atît de experți în literatura franceză, cum era Philip. — Cuvîntul n-are importanță, spuse ea.

— Sigur ? Philip își ridică sprîncenele. M-aș mira.

— „*Aussi est-elle toujours vulgaire*”³, continuă Molly, revenind grăbită la punctul unde fusese întreruptă, „*c'est à dire le contraire du dandy*”. Jean spune că eu sînt singurul *dandy* de sex feminin. Ce crezi ?

— Mă tem că are dreptate.

— De ce „mă tem” ?

— Mie nu-mi prea plac *dandy*-i. Mai ales cei de sex feminin. „O femeie care folosește sîinii ei bine formați ca să te silească să-i admiri inteligența, iată un personaj reușit pentru romanul lui. Dar greu de suportat în viața particulară, chiar foarte greu.” — Eu prefer femeile naturale, spuse el cu voce tare.

— Dar ce sens are să fii naturală dacă nu ai destulă artă s-o faci bine și destulă luciditate ca să știi cît ești de naturală ? Molly era încîntată de întrebarea ei. Dacă o mai aranja nițel, avea să fie o epigramă perfectă. — N-are sens să te îndrăgostești de cineva, decît dacă știi exact ceea ce simți și poți s-o exprimi.

¹ *Inima dezvăluită.* „Femeii îi e foame și vrea să mănînce, îi e sete și vrea să bea. Femeia e naturală, adică abominabilă. De asemenea e...” (fr.).

² „E în căldurile dragostei și vrea...” (fr.).

³ „De asemenea e întotdeauna vulgară” (fr.).

— Are foarte mult sens, după părerea mea, spuse Philip. Nu-i nevoie să fii botanist sau un pictor de naturi moarte ca să-ți placă florile. Și de asemenea, draga mea Molly, nu-i nevoie ca cineva să fie Sigmund Freud sau Shakespeare ca să te aprecieze. Și, trăgându-se mai aproape de ea pe sofa, o luă în brațe și o sărută.

— Da ce-ți *închipui*? strigă ea, jignită și uimită.

— Nu-mi închipui nimic, răspunse el cam furios, deoarece era ținut la distanță de brațul cu care Molly îl împinsese de lângă ea. Nu-mi închipui, ci doar doresc. Se simțea umilit și caraghios. — Am uitat însă că ești o călugăriță.

— Nici vorbă de-așa ceva, protestă ea. Sint foarte civilizată. Toată această înghesuală și pipăială, zău, e ceva absolut sălbatic. Își aranjă o buclă făcută permanent și începu să discute despre relațiile platonice ca ajutoare ale dezvoltării spirituale. — Cu cât sint mai platonice relațiile dintre un bărbat îndrăgostit și o femeie, cu atât e mai puternică în ei rațiunea lucidă. Ceea ce corpul pierde, cîștigă sufletul. Mi se pare că Paul Bourget a arătat asta în cartea lui *Psychologie contemporaine*. Un romancier prost, adăugă ea, găsind că este necesar să se scuze fiindcă citează dintr-un autor atât de demodat și de compromis, dar un bun eseist, cred eu. Nu-i oare Paul Bourget? repetă ea.

— Cred că trebuie să fie Paul Bourget, spuse Philip plictisit.

— Energia care tinde să se desfășoare în cadrul pasiunii fizice e deviată și pune în mișcare morile sufletului. („Pune în mișcare morile sufletului“ suna poate prea romantic, prea victorian, *à la* George Meredith¹, simți ea în timp ce vorbea.) Trupul e îndiguit și cana-

¹ *George Meredith* (1828—1909), romancier și poet englez. Lucrările sale în proză descriu societatea engleză, cu tot conformismul și prejudecățile ei, în epoca reginei Victoria.

lizat, repară ea, și silit să acționeze dinamurile sufletului. Inconștientul comprimat își găsește o cale de ieșire intensificând conștientul.

— Dar cine vrea ca să-și intensifice conștientul ? întrebă Philip, privind iritat silueta voluptuoasă de la celălalt capăt al sofalei. M-a cam obosit nițel conștientul, să-ți spun drept. Îi admiră corpul, deși singurul contact pe care ea i-l permitea era acel cu mintea ei, mult mai puțin interesantă și frumoasă. Dorea s-o sărute, dar tot ce obținea erau anecdote analitice și epigrame filozofice.

— Sînt complet sfîrșit, repetă el. Nu era de mirare. Molly se mulțumi să ridă.

— Să nu încerci să faci pe omul cavernelor, din paleolitic, spuse ea, nu te prinde. Te-a obosit conștientul, asta-i bună ! Pe tine ! Ei bine, dacă te-a obosit conștientul înseamnă că ești obosit de tine însuși.

— Perfect adevărat, spuse Philip. M-ai făcut să mă simt obosit de mine însumi. Obosit de moarte. Încă iritat se sculă să-și ia rămas bun.

— Asta-i o insultă ? întrebă ea, ridicîndu-și privirea spre el. Te-am făcut eu să te simți obosit de tine însuși ?

Philip clătină din cap.

— Nu pot să-ți explic. Am renunțat la explicații. Îi întinse mîna. Privindu-l încă cercetător, Molly îi dădu mîna. — Dacă n-ai fi una din vestalele virgine ale civilizației, continuă el, ai înțelege fără să fie nevoie de explicații. Sau, mai degrabă, n-ar mai fi nevoie de dat o explicație. Fiindcă nu m-ai fi făcut să mă simt obosit de mine însumi. Și permite-mi să adaug, Molly, că dacă ai fi cu adevărat și serios civilizată, ai lua măsuri să arăți mai puțin atrăgătoare. Forța de atracție la o femeie e ceva barbar, ceva la fel de sălbatic ca și cînd inghesui o femeie într-un colț ca s-o pipăi. Ar trebui să arăți ca George Eliot. La revedere. Și, strîngîndu-i încă o dată mîna, ieși șchiopătînd din odaie. Pe stradă își recăpătă treptat calmul. Începu chiar să zîbească. Căci era o

glumă. Spectacolul unui ironist ironizat e totdeauna nostim, chiar dacă ironistul ironizat se întîmplă să fii tu. Conștient și civilizat, fusese înfrînt de cineva mai conștient și mai civilizat ca el. Dreptatea făcută avea un caracter poetic. Dar ce avertisment ! Parodiile și caricaturile sînt criticile cele mai ascuțite. În Molly întrezărea un fel de versiune tip Max Beerbohm a lui însuși. Spectacolul îl punea pe gînduri. După ce zîmbi, începu să reflecteze. „Trebuie să fiu absolut îngrozitor“, își spuse el.

Așezîndu-se pe un scaun în Hyde Park, își trecu în revistă lipsurile. Operația o mai făcuse deseori înainte. Niciodată însă nu luase vreo măsură. Știa dinainte că nici de data asta n-o să întreprindă ceva. Sărmana Elinor ! Aiurelile lui Molly despre legăturile platonice și Paul Bourget îl făcură să se gîndească la ce trebuie să îndure Elinor. Se hotărî să-i destăinuie toată aventura lui cu Molly — pe un ton comic, căci e totdeauna mai ușor să vorbești în glumă, iar apoi să discute în continuare despre ei înșiși. Ei da, asta avea să facă. Ar fi trebuit să vorbească mai de mult. În ultimul timp Elinor fusese ciudat și nefiresc de tăcută, și cu gîndurile aiurea. Philip se neliniștise, voise să vorbească, își dăduse seama c-ar fi fost necesar să vorbească. Dar despre ce ? Episodul ridicol cu Molly îi oferea prilejul unei deschideri, ca la șah.

— Am văzut-o pe Molly d'Exergillod, azi după amiază, începu el, cînd se întîlni cu Elinor.

Dar vocea ei, cînd îi răspunse : „A, da ?“ era atît de rece, manifesta atît de puțin interes, încît el nu mai continuă. Se lăsă tăcerea. Elinor își vedea de citit. Philip o privi furiș, pe deasupra cărții. Fața ei palidă avea o expresie distantă și calmă. Philip simți cum îl cuprindea din nou acea neliniște chinuitoare, care îl stăpînise atît de des în ultimele săptămîni.

— De ce taci tot timpul ? întrebă el, adunîndu-și tot curajul în acea seară, după cină.

Elinor își ridică privirea de pe carte.

— De ce tac tot timpul ? spuse ea zîmbind ironic. Am impresia că nu-i nimic de spus care să fie deosebit de interesant.

Philip recunoscuse unul din acele răspunsuri pe care el însuși avea obiceiul să-l dea atunci cînd ea îi reproșa ceva, așa încît fu redus la tăcere. Totuși, nu era corect din partea ei să întoarcă acest răspuns împotriva lui. Pentru că în ceea ce-l privea, avea dreptate ; nu era într-adevăr nimic interesant de spus. Ascunzîndu-și tot timpul sentimentele intime, reușise aproape să și le anuleze. Sectorul neintelectual al minții lui părea preocupat de foarte puține lucruri, și în orice caz de foarte puține lucruri care să nu fie triviale sau destul de compromițătoare. Pe cînd Elinor avea întotdeauna o groază de lucruri de spus. Lucruri care se exprimau singure, ieșind de bună voie din adîncurile ființei ei. Philip ar fi vrut să-i explice asta, dar într-un fel îi venea greu și nu reușea.

— Aveai totuși obiceiul, reuși el să spună după o pauză, să vorbești mai mult. În ultimele zile însă...

— Cred că sînt cam obosită de discuții, asta-i tot.

— De ce ești obosită ?

— Nu e voie să obosești uneori ? Rîse scurt și cam răutăcios. — Tu pari să fii veșnic obosit.

Philip o privi cu un fel de neliniște. Ochii lui păreau s-o implore. Ea însă nu se lăsă emoționată. Se lăsase de prea multe ori, iar el îi exploatasă dragostea, fără să o răsplătească cum se cuvine, și atunci cînd ea amenința să se răzvrătească, el se transforma pe loc într-o ființă patetică și disperată, cerșind bunele ei sentimente. De data aceasta voia să fie dură. Philip n-avea decît să se neliniștească și s-o implore cît poțtea, ea n-avea să-l mai ia în seamă. Așa merita. Și totuși, se simțea vinovată, cu toate că era doar vina lui. De ce n-o iubea mai activ, mai clar, mai direct ? Cînd își oferea dragostea, Philip o privea ca un lucru ce i se cuvine, ca pe un

drept al său. Iar cînd înceta să i-o mai ofere, Philip amuțea, se neliniștea și încerca s-o implore. Dar ca să spună ceva, să facă ceva...

Secunde treceau. Elinor aștepta, prefăcîndu-se că citește. Dacă ar vorbi măcar, sau dacă s-ar mișca ! Dorea din adîncul sufletului să găsească un pretext pentru a-l iubi din nou. Cît despre Everard — ei bine, Everard, nu conta de loc. În adîncul sufletului simțea că Everard nu avea nici o importanță, și dacă Philip și-ar fi dat osteneala s-o iubească puțin, Everard n-ar mai fi existat nici măcar pentru acea parte conștientă a ei care încerca să-l iubească din principiu, ca să spunem așa, să-l iubească premeditat, dinadins. Secunde se scurgeau însă în tăcere. În cele din urmă, scoțînd un mic suspin (căci și el ar fi vrut să spună ceva, să facă ceva, atîta doar că-i era cu neputință, fiindcă orice ar fi spus sau făcut ar fi trebuit să aibe un caracter personal), Philip își reluă cartea și, din interes pentru romancierul zoolog din romanul său, continuă lectura despre instinctul de posesie la păsări. Citea din nou. La urma urmei Philip tot n-o să vorbească. Așa ? Foarte bine ; dacă el dorea ca ea să devină amanta lui Everard, atunci vina n-o să fie decît a lui. Încercă să dea din umeri cu indiferență și să facă pe cruda. Simți însă în inimă că amenințarea se îndrepta mai ales împotriva ei. Ea era condamnată și nu Philip. Condamnată să devină amanta lui Everard.

Mai înainte, și din punct de vedere teoretic, a-și lua un amant nu i se păruse lui Elinor o problemă deosebit de dificilă. Nu avea sentimentul că înfăptuiește o acțiune imorală. Ce tapaj făceau pe această temă creștinii și eroinele din romane ! De neînțeles. „Dacă oamenii vor să facă dragoste împreună și direct, obișnuia Elinor să spună, de ce n-o fac fără să se chinuie pe ei și pe cei din jurul lor ?“ Nu se temea de urmările sociale provocate de faptul că-și lua un amant. Cei care s-ar fi indignat, aflînd aceasta, erau exact acei oameni care îi stîr-

niseră întotdeauna indignarea. Refuzînd s-o mai cunoască, i-ar fi făcut o favoare. Iar Phil ar fi meritat-o din plin. Ar fi putut să împiedice ca un astfel de lucru să se întîmple. De ce nu voise să se apropie de ea, să i se destăinuie mai mult ? Elinor îi cerşise dragostea, iar el îi oferise o bunăvoinţă distantă şi impersonală. Elinor dorea doar puţină căldură sufletească, puţină omenie. Nu cerea prea multe. Îl avertizase deseori de urmări dacă nu-i oferea ceea ce ea îi solicitase.

Oare nu pricepea ? Sau, pur şi simplu, nici nu-i păsa ? Poate că nu s-ar fi simţit de loc jignit ; pedeapsa nu şi-ar fi atins scopul. Ar fi fost umilitor pentru ea. Dar, la urma urmei, continuă Elinor să-şi repete în minte, ori de cîte ori ajungea (iar acum o dată mai mult) cu argumentaţia ei interioară, la acest punct, nu şi-ar fi luat un amant numai pentru a-l pedepsi pe Philip, ci mai ales pentru a-i administra o lecţie de omenie, cu ajutorul suferinţei şi al geloziei. În primul rînd, în interesul propriei ei fericiri. (Voia să uite cît de nenorocită fusese căutîndu-şi propria fericire.) Fericirea ei, proprie şi independentă. Se obişnuise să gîndească şi să acţioneze prea mult ţinînd seama de Philip. Chiar şi atunci cînd plănuia să-şi ia un amant, se gîdea tot la el. Ceea ce era cu totul absurd.

Trebuia însă să-şi amintească permanent de drepturile ei, de intenţia ei de a fi fericită şi independentă. Modul ei de gîndire, firesc şi obişnuit, chiar asupra unui amant posibil, depindea încă de personalitatea soţului ei — de schimbarea lui în bine sau de pedepsirea lui. Numai printr-un mare efort putea să-şi aducă aminte că trebuia să-l uite.

Oricum însă, indiferent de motivele care ar fi făcut-o să-şi ia un amant, lucrul părea dinainte o chestiune fără prea mari dificultăţi psihologice. Mai ales dacă amantul avea să fie Everard Webley. Căci Everard îi plăcea foarte mult ; îl admira ; se simţea ciudat de emoţionată şi captivată de forţa ce părea că radiază din el.

Și totuși, cînd ajungea la problema contactului fizic, ce dificultăți extraordinare răsăreau. Îi plăcea să fie împreună cu el, îi plăceau scrisorile lui, își putea închipui, cînd nu o atingea, că e îndrăgostită de el. Dar cînd, la a doua întîlnire după întoarcerea ei din India, Everard o strînsese la piept și o sărutase, Elinor fusese cuprinsă de un fel de groază și simțise că devine rece și țeapănă în brațele lui. Era aceeași groază, aceeași răceală care o cuprinseseră aproape cu un an în urmă, cînd încercase s-o sărute prima oară. Aceeași, în ciuda faptului că se pregătise între timp să simtă altfel, și conștient acceptase ideea de a și-l lua ca amant. Groaza și răceala cu care se ferea de el reprezentau reacțiile spontane ale părții instinctive și obișnuite a ființei ei. Doar mintea ei se hotărîse să-l accepte. Senzațiile, trupul, toate obiceiurile ființei instinctive se răzvrătiseră. Ceea ce intelectul considera neprimejdios, corpul independent și contractat dezaproba violent. Spiritul se dovedea libertin, în timp ce trupul, emoțiile rămîneau pure.

— Te rog, Everard, îl implorase ea, te rog.

Everard îi dăduse drumul.

— De ce mă urăști ?

— Da nu te urăsc, Everard.

— Atît doar că-ți produc spaimă ! spusese el cu o ironie sălbatică. Adînc rănit, simțise o plăcere în a-și întoarce singur cuțitul în rană. — Atît doar că te dezgust !

— Cum poți să spui așa ceva ? Se simțise nefericită și rușinată că se ferise de el ; sentimentul de silă persistase însă.

— Fiindcă din întîmplare e adevărat.

— Nu, nu e adevărat. La aceste cuvinte, Everard își întinsese din nou brațele. Elinor clătinase din cap. — Nu mă atinge, îl implorase ea. Nu pot să-ți explic de ce. Nu știu de ce. Nu acum. Nu încă, adăugase ea, lăsîndu-l să înțeleagă că-i promite, și că îl evitase doar momentan.

Aluzia unei promisiuni reînviase insistențele lui. Lui Elinor îi păruse rău pe de o parte că rostise aceste cuvinte, iar pe de altă parte îi păruse bine că, într-o măsură oarecare, se angajase față de el. Se simțise ușurată când scăpase de amenințarea imediată a contactului fizic ; în același timp se înfuriase fiindcă se ferise de el. Corpul și instinctele se răzvrătiseră împotriva voinței. Promisiunea făcută reprezentase măsurile de repri-mare luate de voință împotriva trădătorilor din ființa ei. Se scuzase simțind că îi datorează o promisiune lui Everard.

— Nu încă.

— Dar cînd ? Cînd ?

Era ușor de promis, dar cît de greu îi va fi să-și țină promisiunea ! Elinor suspină. Dacă Philip ar lăsa-o să-l iubească ! Dar el nu vorbea, nu făcea nici un gest și își vedea de lectură. Prin tăcerea lui o condamna la infidelitate.

Capitolul XXIX

Scena : Hyde Park ; ziua : o sîmbătă din luna iunie.

Îmbrăcat în verde și purtînd sabie, Everard Webley se adresa, de pe calul său alb, Bucefal, unei mii de „Englezi liberi“. Cu o precizie militară, care ar fi onorat și trupele de gardă, „Englezii liberi“ se încolonasera la cheiul de la Blackfriars, mersesera în marș, cu muzică și stindarde simbolice, pînă la Charing Cross, o luaseră apoi pe bulevardul Northumberland, traversaseră Trafalgar Square și Cambridge Circus, pînă la Tottenham Court Road, iar de acolo o apucaseră pe Oxford Street pînă la Marble Arch. La intrarea în Hyde Park întîlniseră o coloană ce manifesta împotriva experiențelor pe animale vii și avusese loc o ușoară încurcătură ; rîndurile se amestecaseră, fanfarele se înfruntaseră, producînd o discordanță muzicală între marșul „Englezilor liberi“ : *Grenadierii englezi* și imnul antivivisecționistilor : *Cre-dința mea ridică ochii spre tine, miel al calvarului*; stindardele cu lozinci, gen : *Apărați cățeii noștri, Britanicii nu vor fi niciodată sclavi, Socialismul e o tiranie și Doctori sau diavoli* se amestecaseră. Disciplina demnă de admirat a „Englezilor liberi“ evită însă ca încurcătura să ia proporții și, după o scurtă întîrziere, batalionul intră în parc, mărșalui prin fața lui Everard și se dispuse, în cele din urmă, pe trei laturi, formînd un

patrat, avînd în mijlocul laturii libere pe Everard și statul său major. Trompetele răsunaseră ca o fanfară, iar mia de oameni intonasă cele patru strofe din *Cîntecul „Englezilor liberi“* scris de Everard într-o manieră foarte asemănătoare aceleia a lui Kipling. Cînd imnul se termină, Everard își începu discursul :

— „Englezi liberi“ ! spuse el, camarazi ! și, la auzul acestei voci puternice, degajate, se lăsă tăcere printre spectatorii care, neavînd ce face, se adunaseră pentru a privi spectacolul. Deși forța aparținea vorbitorului, și nu cuvintelor sau frazelor pe care le rostea, vorbele lui se detașau limpede, rînd pe rînd, în tăcerea pe care o creaseră, captivînd prin sunetul lor. Everard începu prin a lăuda disciplina „Englezilor liberi“. — Disciplina, spuse el, disciplina voluntar acceptată, e prima condiție a libertății, prima virtute a „Englezilor liberi“. Spartanii liberi și disciplinați au ținut în frîu hoardele persane. Macedonenii liberi și disciplinați au cucerit jumătate din lume. Nouă, „Englezilor liberi“ și disciplinați, ne revine sarcina să eliberăm țara noastră de sclavii care au adus-o în sclavie. La Termopile au fost trei sute împotriva a zeci de mii. Proporția, în cazul nostru, nu e atît de mare. Batalionul nostru e doar unul din cele peste șazeci, o mie din cele peste șazeci de mii de „Englezi liberi“ din Anglia. Numărul partizanilor noștri crește zilnic. Douăzeci, cincizeci, uneori o sută de recruiți intră în rîndurile noastre în fiecare zi. Armata noastră, armata verde a „Englezilor liberi“ crește.

„Englezii liberi“ au uniforme verzi. Uniforma lui Robin Hood și a lui Little John¹, uniforma haiducilor. Haiduci considerați ca fiind în afara legii, în această stupidă lume democratică. Haiduci mîndri de haiducia lor. Legea lumii democratice e cantitatea. Noi, haiducii, nu credem decît în calitate. Pentru politicienii demo-

¹ Personaj legendar, un fel de haiduc, din folclorul englez.

crați, vocea celor mai numeroși e vocea lui Dumnezeu ; legea lor e legea care plăce gloatei. Noi, aflîndu-ne în afara legii făcute de gloată, cerem ca cei mai buni să guverneze și nu cei mai numeroși. Mai stupizi decît bunicii lor liberali, democrații de astăzi vor să descu-rajeze inițiativele individuale și, naționalizînd industria și pămîntul, să investească statul cu astfel de puteri tiranice, cum n-a avut niciodată, exceptînd poate în India pe vremea împăraților Moguli. Noi, haiducii, sîntem oameni liberi. Noi credem în valoarea libertății individuale. Noi vrem să încurajăm inițiativele individuale, căci sîntem convinși că inițiativele individuale, coordonate și controlate în interesul societății luată în ansamblu dau cele mai bune rezultate economice și morale. Legea lumii democratice e standardizarea umană, reducerea întregii umanități la cel mai mic numitor comun. Religia ei e adorarea omului obișnuit. Noi, haiducii, credem în diversitate, aristocrație și ierarhia naturală. Noi vrem să înlăturăm orice handicap ce poate fi înlăturat și să oferim fiecăruia o șansă, așa încît cei mai buni să ajungă în posturile pentru care natura i-a înzestrat. Într-un cuvînt, noi credem în justiție. Noi nu venerăm omul obișnuit, ci pe cel extraordinar. Aș putea continua aproape la infinit cu această listă a punctelor asupra cărora „Englezii liberi“ sînt într-un dezacord radical cu guvernatorii democrației, ai unei Anglii căreia i se zicea o dată „cea liberă și veselă“. Am vorbit însă de-ajuns pentru a arăta că între ei și noi nu poate exista înțelegere. Ce e alb pentru ei e negru pentru noi, idealul lor politic reprezintă un dezastru pentru noi, iar raiul adus de ei pe pămînt e pentru noi un iad. Haiduci voluntari, noi repudiem domnia lor ; noi purtăm uniforma verde a pădurii. Așteptăm să bată ceasul nostru, îl așteptăm. Căci ceasul nostru se apropie și noi nu ne propunem să rămînem haiduci în vecii vecilor. Curînd va veni vremea cînd noi

vom face legile, iar pădurea va fi locul unde se vor ascunde cei ce dețin azi puterea. Acum doi ani, grupul nostru era neînsemnat. Astăzi, a devenit o armată. O armată de haiduci. Încă puțin, camarazii mei, și armata aceasta va fi a acelor care fac legile și nu a acelor care le calcă. Sau nu, a acelor care le calcă. Căci, înainte de a ne transforma în legiuitori buni trebuie să fim infractorii unei legi rele. Trebuie să avem curajul haiduciei noastre. „Englezi liberi“, prieteni haiduci, când va veni vremea veți avea acest curaj ?

Din rîndurile îmbrăcate în verde se ridică un singur strigăt uriaș.

— Când am să vă chem, mă veți urma ?

— Te vom urma, te vom urma, repetă mia de oameni în verde.

— Chiar dacă va trebui să călcăm legea ?

Avu loc o altă izbucnire de aclamații afirmative. Când zgomotul se stinse și Everard Webley tocmai își deschidea gura ca să continue, o voce strigă :

— Jos cu Webley ! Jos cu poliția bogătaşilor ! Jos cu blestemații de „Englezi...“ Dar, mai înainte ca vocea să poată pronunța întreaga parodie penibilă a numelui lor, vreo cinci sau șase dintre „Englezii liberi“, aflați mai aproape, se aruncară asupra celui ce strigase.

Everard Webley se înalță în scări.

— Păstrați rîndurile, ordonă el hotărît. Cum îndrăzniți să ieșiți din rînduri ?

Mai mulți ofițeri se repeziră la locul învălmășelii, împărțind ordine cu o voce plină de mînie. „Englezii liberi“ excesivi de zeloși își reluară locul în rînduri. Ținînd la nas o batistă plină de sînge și escortat de doi polițiști, inamicul lor se îndepărtă. Își pierduse pălăria. Părul lui vilvoi strălucea roșu în lumina soarelui. Era Illidge. Everard Webley se întoarse spre ofițerul ce comanda compania ai cărei oameni stricaseră rîndurile.

— Călcarea ordinelor, începu el, cu o voce rece și aspră, nu vehementă însă, ci primejdios de pătrunzătoare, călcarea ordinelor e cel mai rău...

Illidge își luă batista de la nas și strigă cu o voce stridentă, *in falsetto* :

— Vai, dar obraznici mai sinteți !

Spectatorii bufniră în ris. Everard ignoră întreruperea și, după ce își termină asprele reproșuri, își reîncepu discursul. Vocea sa, poruncitoare și totuși persuasivă, inflăcărată și totuși stăpînită și muzicală cuceri ascultătorii ; tăcerea ruptă o clipă se refăcu în jurul cuvintelor sale, atenția risipită se adună și se concentră din nou. Avusese loc o rebeliune : Everard însă mai repurtase o victorie.

Spandrell aștepta calm. Întîrzierea lui Illidge îi oferea prilejul să mai bea cîteva *cocktail*-uri. Ajunsese la al treilea și se simțea mult mai bine și mai vesel cînd ușa restaurantului se dădu de perete și intră Illidge cu un aer extrem de sfidător și de agresiv, expunîndu-și ca la paradă ochiul învinețit.

— Te-ai îmbătat și ai produs dezordine ? întrebă Spandrell la vederea vinătăii. Ai dat peste un soț ultragiatic ? Sau poate ai avut un schimb de cuvinte cu o doamnă ?

Illidge luă loc și îi povesti de la început aventura, lăudîndu-se și înfrumusețînd-o. După relatarea lui se comportase ca Horațius apărînd podul ¹ sau ca Sfîntul Ștefan ², omorît cu pietre.

— Ticăloșii ! spuse Spandrell plin de compătimire. În privire îi strălucea însă o ironie răutăcioasă. Neno-

¹ Erou legendar roman. Se spune că împreună cu alți doi romani a ținut piept înaintării armatei etrusce, condusă de Lars Porsena, în timp ce compatrioții săi dărimau podul pe care urma să treacă dușmanii.

² Unul din primii sfinți creștîni, omorît cu pietre.

rociile prietenilor constituiau pentru el o sursă inepuizabilă de distracții, iar pățania lui Illidge îi părea un dezastru deosebit de amuzant.

— Dar cel puțin, am stricat tot efectul discursului dezgustător ținut de Webley, continuă Illidge cu aceeași voce, felicitându-se.

— Ar fi fost mult mai bine dacă i-ai fi stricat fizionomia !

Nota de maliție din cuvintele lui Spandrell îl irită din nou pe Illidge.

— Să-i stric fizionomia încă n-ar fi de ajuns, spuse el cu feroțitate, strîmbîndu-se în timp ce vorbea. Acest om ar trebui exterminat. E un pericol public, el și banda lui de aventurieri. Izbucni într-un potop de injurături.

Spandrell se mulțumi să rîdă.

— E ușor să chelălăi, spuse el. De ce nu întreprinzi ceva, în schimb ? O acțiune directă, în stilul lui Webley.

Illidge dădu din umeri, căutînd o scuză.

— Nu sîntem încă destul de bine organizați.

— N-aș crede că e nevoie de prea multă organizare ca să-i dai cuiva una în cap. Nu, adevărata nenorocire e că nu aveți destul curaj.

Illidge se înroși.

— E o minciună !

— Nu sînteți destul de bine organizați ! continuă Spandrell disprețuitor. Voi, cel puțin sînteți moderni, cînd vă alegeți pretextele. Marea divinitate — organizarea. Pînă și arta și dragostea au să se ploconească în curînd în fața ei, ca toate celelalte. De ce sînt atît de proaste poeziile voastre ? Fiindcă industria poeziei nu-i destul de bine organizată. Amantul impotent se scuză la fel încredințîndu-și doamna indignată că data viitoare o să-l găsească perfect organizat. Nu, nu, scumpul meu Illidge, nu merge ; știu bine că nu merge.

— Te crezi desigur foarte spiritual, spuse Illidge congestionat de furie. Dar vorbești prostii. Nu poți compara

poezia cu politica. Un partid politic e un grup de oameni care trebuie să fie disciplinați și uniți. Un poet e un om singur.

— Dar și un criminal e un om singur, nu ? vocea și zîmbetul lui Spandrell continuară să fie ironice. Illidge simțea cum îi năvălește iar sîngele în obraz, ca adierea caldă a unei văpăi bruște în trup. Îl ura pe Spandrell pentru puterea acestuia de a-l umili, de a-l face să se simtă neînsemnat, caraghios, ridicol. Venise cu sentimentul că este un erou, un om important, iar satisfacția îi îmbujorase obraji. Iar acum, după cîteva cuvinte batjocoritoare, Spandrell îi transformase satisfacția în rușine și furie. Se făcu tăcere ; mîncară supa fără să vorbească. Cînd farfuria se goli, Spandrell se lăsă pe spatele scaunului și spuse gînditor :

— Trebuie un om. Cu toate răspunderile unui singur om ! O mie de oameni nu au răspunderi. Din cauza asta organizarea îți dă sentimentul siguranței depline. Un membru al unui partid politic se simte la fel de singur ca și un membru al bisericii. Partidul poate ordona dezlănțuirea unui război civil, violuri, masacre ; membrul unui partid înfăptuiește voios ce i se spune, fiindcă răspunderea nu-i aparține lui, ci conducătorului. Iar conducătorul e un om rar, ca Webley. Un om curajos.

— Sau un laș în cazul ăsta, spuse Illidge. Webley e un iepure de casă, un iepure burghez, devenit feroce din cauza spaimii.

— Crezi ? întrebă Spandrell, ridicîndu-și ironic sprîncenele. Da, s-ar putea să ai dreptate. Dar, oricum, e altfel decît iepurii obișnuiți. Iepurele obișnuit nu devine feroce din cauza fricii. Spaima îl aduce într-o stare de pasivitate abjectă, la cheremul altcuiva. Niciodată spaima nu-l face să devină activ și să-și asume vreo răspundere. Cînd se pune problema unui asasinat, de exemplu, n-ai

să găsești iepuri obișnuiți foarte dispuși să-l comită, nu ? Ei așteaptă să se organizeze. Răspunderea e prea mare pentru un individ oarecare. Se teme.

— Cred și eu, nimeni nu vrea să fie spînzurat.

— S-ar teme chiar dacă n-ar fi primejdia de-a fi spînzurat.

— Sper că n-ai de gînd să aduci iar în discuție imperativul categoric ? Era rîndul lui Illidge să fie sarcastic.

— Vine singur în discuție. Chiar în cazul tău. Cînd se pune problema, n-ai să îndrăznești niciodată să întreprinzi ceva împotriva lui Webley, decît cu condiția să aparții unei organizații care te-ar scuti de orice răspundere. Pur și simplu, n-ai curajul, repetă el, provocîndu-l ironic.

Îl cercetă cu multă atenție printre pleoapele întredeschise și, tot timpul cît ținu discursul cam retoric al lui Illidge despre șerpii care trebuiau stîrpiți, tigrii care trebuiau împușcați și ploșnițele care trebuiau strivite, studie fața congestionată și furioasă a victimei sale. Ce ridicol devenea cînd încerca să facă pe eroul ! Illidge tuna și fulgera, dîndu-și seama jenat că spunea cuvinte prea mari, cuvinte goale. „Exagerările lui tot mai mari, în timp ce Spandrell suridea tot mai disprețuitor, păreau singurul răspuns posibil la ironia calmă și înnebunitoare ; exagerările luau proporții, indiferent cît de fals i-ar fi sunat discursul. Ca un om care încetează să mai răcnească, temîndu-se să nu-și piardă glasul, Illidge tăcu brusc. Spandrell îl aprobă încet.

— În regulă, spuse el misterios, în regulă.

„E absurd, se încredința Elinor tot timpul. E copilăresc. Copilăresc și absurd.“

Părerea ei nu corespundea realității. Everard nu se schimbaseră fiindcă stătuse călare pe un cal alb, dăduse comenzi și fusese aclamat de urletele mulțimii. Nu devenise mai bun, fiindcă îl văzuse în capul unuia din batalioanele sale. Era absurd, era copilăresc să se emoționeze așa. Fusese totuși emoționată, faptul rămânea ca atare. Ce emoționată se simțise când Everard apăruse în fruntea oamenilor săi ! Inima îi bătuse mai repede și i se urcase un nod în gât. Și ce neliniște simțise în secunde de tăcere înainte de a începe să vorbească ! O adevărată spaimă. Ar fi putut să se bilbie, să ezite, ar fi putut să spună ceva stupid și vulgar ; ar fi putut să bată cîmpii și să plictisească ; ar fi putut să se dovedească un șarlatan. Când începuse să vorbească degajat, vibrant și pătrunzător, iar discursul se desfășurase în cuvinte înflăcărâte și mișcătoare, fără nimic teatral, cu fraze bogate, dar scurte și tăioase, ce imensă bucurie, ce mîndrie o cuprinsese !

Cînd omul acela îl întrerupsese, o dată cu o izbucnire de indignare față de cel vinovat, Elinor simțise că o cuprinde din nou neliniștea că Everard ar putea să se încurce, să se umilească în public și să se compromită. Everard rămăsese însă netulburat ; își rostise reproșul sever, provocînd o tăcere adîncă, în care toți așteptaseră cu respirația tăiată ; apoi, își continuase discursul ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Neliniștea lui Elinor se transformase într-o bucurie extraordinară. Discursul se terminase, izbucniseră aclamații și Elinor se simțise extrem de mîndră ; avusese un moment de înălțare sufletească, deși se simțea cam jenată, ca și cum aclamațiile mulțimii ar fi fost parțial îndreptate spre ea. Risesse din tot sufletul, fără să știe de ce, sîngele îi năvălise în obraji și se întorsese tulburată, fără să îndrăznească să-l privească ; apoi, fără nici un motiv, începuse să plîngă.

„Absurd și copilăresc“, se încredință ea din nou. Dar iată, lucrul acela, absurd și copilăresc avusese loc ; și nu-l mai putea schimba.

★

Din însemnările lui Philip Quarles

„În ziarul ilustrat *Sunday Pictorial* am văzut un instantaneu al lui Everard Webley, cu gura deschisă — o gură neagră în mijlocul unei fețe contractate — și urlând. «Domnul E. W., fondatorul și conducătorul „E. L.“, adresându-se simbătă după-amiază unui batalion de „Englezi liberi“ în Hyde Park.» Atît a mai rămas din acel eveniment — acel simbol gargoilic al demagogiei. O gură deschisă care behăie. Ce oroare !

Și totuși evenimentul era cu adevărat emoționant. Iar urletele lui E. avuseseră o notă nobilă. Arăta chiar monumental călare pe calul său alb. Surprinzînd un instantaneu din ceea ce fusese un film, aparatul de fotografiat îl transformase pe Everard într-o sperietoare, într-un avertisment. Era oare un procedeu necinstit ? Poate că retina aparatului de fotografiat e cea reală și nu a mea ? Căci, în definitiv, caracterul impresionant al continuității e desigur constituit din astfel de momente înfiorătoare, ca cele pe care le-a înregistrat aparatul. E posibil ca întregul să se deosebească cu totul de părțile componente ? În lumea fizică, da. Luate ca o entitate, corpul și mintea se deosebesc radical de electronii ce-l constituie. Dar ce se întîmplă cu lumea morală ? E posibil ca un număr de valori minore să realizeze o valoare unică superioară ? Fotografia lui Everard ridică o adevărată problemă. Milioane de clipe monstruoase formează o splendidă jumătate de oră.

Am însă îndoielile mele în privința splendorii acelei jumătăți de oră. E. a vorbit mult despre Termopile și spartani. Rezistența mea a fost însă și mai eroică. Leo-

nidas avea trei sute de luptători. Eu mi-am apărat singur Termopilele mele spirituale împotriva lui E. și a «Englezilor liberi». M-au impresionat, dar am rezistat. Disciplina militară, ca să încep cu ea, a fost superbă, ca de obicei; am privit-o încântat. Cum vă explicați fascinația exercitată de un spectacol militar? Mai degrabă o negi, decît s-o explici. Problema m-a urmărit în timp ce priveam.

Un pluton se compune doar din zece oameni și e neutru cînd e vorba să provoace o emoție. Inima nu începe să bată decît de la vederea unei companii. Manevrelor unui batalion te zăpăcesc, iar o brigadă reprezintă o armată cu drapele. Fiorul produs de ele, după cîte știu din *Cîntarea cîntărilor*, echivalează cu a fi îndrăgostit. Fiorul e direct proporțional cu numărul. Ținînd seama că un om măsoară în medie aproape 1,80 m în înălțime, 60 de centimetri în lățime, și că e o singură persoană, o catedrală ne apare, evident, mai impresionantă decît o vilioară, iar o coloană lungă de un kilometru și jumătate, formată din oameni ce mărșăluiesc, constituie un spectacol mai grandios decît o duzină de pierde-vară la colțul străzii. Asta nu-i totul. Un regiment e mai impresionant decît o mulțime. O armată cu drapele echivalează cu dragostea numai cînd e perfect instruită. Pietrele folosite la o construcție sînt mai frumoase decît un morman de pietre. Instrucția și uniforme impun mulțimii o arhitectură. O armată e splendidă. Dar asta nu-i totul. O armată se adresează atît unor instincte josnice, cît și instinctului estetic. Spectacolul forțelor omenești reduse la automatism satisface pofta de putere. Cînd privești sclavii mecanizați, îți închipui că ești un stăpîn. Asta mi-am închipuit în timp ce admiram desfășurarea «Englezilor liberi» ai lui Everard. Analizîndu-mi admirația în fragmente, m-am ferit să mă las covîrșit de ea. Dezbină și stăpînește. Am procedat la fel cu muzica, apoi cu cuvîntarea lui Everard.

Ce mare regizor a pierdut lumea în persoana lui Everard ! Nimic n-ar fi putut fi mai impresionant decât (rupînd tăcerea calculat prelungită) fanfara de trompete, iar apoi, solemn, armonia compactă a o mie de voci intonînd *Cîntecul «Englezilor liberi»*. Trompetele au fost nemaipomenite — ca uvertura la judecata de apoi. Cînd uvertura de trompete s-a terminat, mia de voci a izbucnit într-un sunet aproape supranatural, ca un cor. Un sunet enorm, ca vocea lui Iehova. Nici Reinhardt¹ n-ar fi reușit mai bine. Am simțit un fel de gol, acolo unde trebuia să fie diafragma ; m-a furnicat prin piele un fel de tremur nervos și aproape că mi-au dat lacrimile. Am început atunci să fac din nou pe Leonidas la Ter-mopile, reflectînd cît de proastă e muzica și ce ridicole, ce teatrale sînt cuvintele.

Trompeta judecății de apoi, vocea lui Dumnezeu — pe urmă a venit rîndul lui Everard să vorbească. N-a dezamăgit pe nimeni. A vorbit excelent ! Vocea lui te lovea în plexul solar, întocmai ca notele de sus ale trom-petelor. Era emoționant și convingător, chiar dacă-ți dădeai seama de caracterul vag al discursului mai mult sau mai puțin lipsit de sens. I-am analizat trucurile. Sînt cele obișnuite. Cel mai reușit l-a constituit folosirea unor cuvinte atrăgătoare, cu două sau mai multe sen-suri : «Libertate» de pildă. Libertatea în titlul și în programul «Englezilor liberi» e libertatea de a cumpăra și vinde, și de a avea o proprietate, guvernul neavînd dreptul de a interveni decît într-o mică măsură. («O mîcă măsură», destul de mare, între noi fie zis ; dar să lăsăm asta.) Everard răcnea cuvîntul cu o voce ce te lovea ca o directă în plexul solar : «Noi luptăm pen-tru *libertate*, noi vom *elibera* țara» etc. Ascultătorii se și vedeau stînd comod, cu o sticlă de băutură în mînă, alături de o cocotă dispusă să le acorde grațiile ei, fără

¹ Max Reinhardt (1837—1943), regizor austriac, inovator în teatru.

ca legea un *Cod al manierelor elegante*, soția, polițiștii și preoții să-i poată împiedica. «Libertate!» Firește, o astfel de libertate le stârnea entuziasmul. Atîta doar, că atunci cînd «Englezii liberi» vor veni la putere oamenii au să descopere că acest cuvînt avea un sens complet diferit. Dezbină și cucerește. Am cucerit. •

P.S. Sau mai degrabă o parte din mine a cucerit. Am luat obiceiul să mă asociez cu acea parte din mine și s-o aplaud cînd repurtează un triumf. E oare, la urma urmei, partea cea mai bună din ființa mea? În acele împrejurări deosebite, poate că da. E poate mai bine să ai un spirit analitic lipsit de pasiune, decît să fii covîrșit de punerea în scenă, regizată de Everard și de elocvența lui, devenind astfel un «Englez liber». Dar în alte împrejurări? Rampion are probabil dreptate. Căpătînd însă obiceiul de a dezbinda și cuceri în numele intelectului, e greu să te mai oprești. Și poate că nu-i numai o problemă ce ține de a doua natură; poate că și prima natură are un cuvînt de spus. E ușor să crezi că ar trebui să-ți schimbi modul de viață. Greutatea constă în a acționa din convingere. E oare posibil să te stabilești la țară de pildă; să duci o viață rustică, paternă și să ai relații bune cu vecinii, o viață vegetativă și instructivă? Mi-o pot închipui, dar în practică, în practică...? Ar fi poate interesant să creez un personaj cu aceste probleme. Un om care s-a chinuit toată viața să-și încurajeze propriile tendințe intelectuale în detrimentul celorlalte. A evitat din răspuțeri legăturile personale, a observat fără să participe, nu i-a plăcut să-și trădeze gîndurile preferînd să fie spectator decît actor. Pe de altă parte a avut grijă să nu facă o distincție între zile și între locuri; să nu-și revadă trecutul, să nu anticipeze viitorul la Anul nou, să nu sărbătorească Crăciunul, ziua de naștere, să nu viziteze scenele copilăriei, să nu plece în pelerinaj la locul de naștere al oamenilor de seamă, pe cîmpurile de luptă, printre rîuine etc. Prin această înăbușire a legăturilor de ordin emotiv și a

pietății firești, își închipuie că realizează libertatea — că se eliberează de sentimentalism, de irațional, de pasiuni, de impulsuri și de emotivitate. În realitate însă, așa cum descoperă și el treptat, n-a reușit decît să-și îngusteze și să-și usuce viața, iar pe deasupra și-a amorțit intelectul prin însăși procesul prin care credea că-l va emancipa. Rațiunea lui e liberă, dar nu se ocupă decît de o mică fracțiune de experiență. E conștient de defectele psihologice și dorește, teoretic, să și le schimbe. E greu însă să te smulgi din obiceiurile de-o viață : și poate că obiceiurile sînt doar expresia unei indiferențe și răceli înnăscute, care ar putea fi aproape imposibil de înlăturat. În ce-l privește, în orice caz, viața exclusiv intelectuală e mai ușoară ; e linia minimei rezistențe, fiindcă e granița ce-l desparte de alte ființe omenești. Printre care, soția lui. Pentru că el are o soție, iar elementele dramei constau în legătura dintre femeie, trăind mai ales cu emoțiile și instinctele ei, și bărbatului ei, a cărui existență e dusă în primul rînd pe un plan abstract și intelectual. El o iubește în felul lui, iar ea îl iubește în felul ei. Ceea ce înseamnă că el e mulțumit, în timp ce ea e nemulțumită ; căci dragostea cum o concepe el reclamă un minim al acelor relații omenești calde și pline de încredere, care la ea constituie esența dragostei așa cum o înțelege ea. Ea se plinge ; el ar vrea să se apropie mai mult de ea, dar descoperă că îi e greu să se schimbe. Ea îl amenință că are să-l părăsească pentru un amant mai uman, dar e prea îndrăgostită de el pentru a-și pune amenințarea în practică "

În acea duminică după amiază, Elinor plecă cu mașina la țară, împreună cu Everard Webley.

— Patruzeci și trei de mile într-o oră și șapte minute, spuse Everard, uitîndu-se la ceas în timp ce se dădea jos din mașină. Nu-i rău dacă ținem seama că

În asta intră și ieșitul din Londra și întârzierea pe care ne-a produs-o la Guilford autobuzul acela împruțit, plin de excursioniști. Nu-i rău de loc, ca performanță.

— Și, pe deasupra, spuse Elinor, am scăpat cu viață. Dacă-ai ști de câte ori am închis ochii și am așteptat să-i deschid din nou în ziua de apoi...

Everard rîse destul de mulțumit că ea se speriasse de viteza demențială cu care își condusesese mașina. Spai-mele ei îi treziră un sentiment plăcut de forță și superioritate. O prinse de braț cu un gest protector și intrară în pădure, luînd-o pe o cărare acoperită cu iarbă. Everard respiră adînc.

— Plimbarea în pădure e mai plăcută decît discursurile politice, spuse el, strîngînd-o de braț.

— Deși, spuse Elinor, cred că e minunat să stai călare și să oblige o mie de oameni să facă ce vrei tu.

Everard rîse.

— Din păcate, în politică mai e nevoie și de altceva. O privi cu atenție. — Ți-a plăcut întrunirea ?

— Am fost teribil de emoționată. Îl revăzu pe calul alb, îi auzi din nou vocea puternică și vibrantă, își reaminti entuziasmul ei și acele lacrimi neașteptate. „Magnific !” își spuse ea, magnific. „Entuziasmul nu-l mai rețrăi însă. Mîna lui se afla pe brațul ei, iar prezența lui uriașă plutea aproape amenințător deasupra ei. „Are de gînd să mă sărute ?”, se întrebă ea neliniștită. Încercă să gonească temerile ce o chinuiau și să le înlocuiască cu entuziasmul de ieri. „Magnific !” Temerile nu se lăsau însă gonite. — Cuvîntarea a fost splendidă, spuse ea cu voce tare și se întrebă în timp ce vorbea despre ce pomenise Everard în discursul lui. Își amintea sunetul și timbrul cuvintelor, dar nu-și mai amintea sensul lor. Era zadarnic ! — Vai ce caprifoliu frumos ! exclamă Elinor.

Ca un gigant Everard întinse mîna și culese cîteva flori.

— „Ce frumusețe, ce splendoare !“, spuse el citînd din Keats și scormonindu-și memoria după un vers din *Visul unei nopți de vară*. Își exprimă uimirea pe un ton liric, întrebîndu-se de ce oamenii locuiau la oraș, pierzîndu-și timpul pentru a cîștiga bani și a pune mîna pe putere, atunci cînd exista toată această frumusețe care nu aștepta decît să fie cunoscută și iubită.

Elinor îl ascultă cam jenată. Avea impresia că Everard întorsese un comutator, declanșînd pasiunea după frumos, așa cum aprinzi un bec electric — în locul setei după putere, a eficacității și a preocupărilor politice strălucea pasiunea după frumos. De ce nu, în definitiv ? Nu era de condamnat fiindcă îi plăceau lucrurile frumoase. Nu, firește, afară de faptul că avea impresia vagă și obscură că pasiunea lui pentru frumos nu era tocmai firească. Trăda oare o premeditare excesivă, întîmplătoare, exteriorizîndu-se numai în anumite ocazii ? Nu era oare prea convențională, prea greoaie, prea corectă și lipsită de umor ? Îl prefera în ipostaza de pasionat după putere. Pasiunea lui după putere se dovedea de o calitate superioară celei pentru frumos. Pasiunea lui pentru frumos părea cam jalnică, tocmai fiindcă în fond era un mare pasionat după putere. Prin comparație. Totul trebuia răscumpărat.

Își văzură mai departe de drum. Într-un luminiș, printre pomi, înflorise degețelul.

— Seamănă cu niște torțe ce ard de la bază în sus, spuse Everard poetic.

Elinor se opri în fața unei plante înalte ale cărei flori, ca niște clopoței, se aflau la nivelul ochilor. Simți în palmă carnea roșie a petalelor, răcoroasă și elastică. Aruncă o privire în gura deschisă a florii.

— Gîndește-te ce neplăcut e să ai pistrui în gîtlej, spuse ea, ca să nu mai vorbesc și de micile gînganii.

Își continuară drumul în tăcere printre pomi. Everard vorbi primul :

— Ai să mă iubești vreodată ? întrebă el pe neașteptate.

— Știi cît de mult țin la tine, Everard. Lui Elinor i se strînse inima ; sosise clipa cînd va voi s-o sărute. Everard nu făcu nici un gest ; rîse doar cam trist.

— Ții foarte mult la mine, repetă el. Ah, dac-ai putea fi mai puțin rațională, dac-ai fi mai dezechilibrată ! Dac-ai ști ce înseamnă dragostea !

— Nu-i bine să fii echilibrat ? spuse Elinor. Vreau să spun echilibrat de la bun început. Pentru că oricine poate fi echilibrat mai târziu, chiar prea echilibrat, ca atunci cînd criza s-a terminat și amanții încep să se întrebe dacă, în definitiv, nu s-au grăbit cînd au hotărît să termine cu viața. Gîndește-te Everard, gîndește-te mai întii. Ai putea să renunți la viață ?

— Niciodată, răspunse Everard, iar vocea lui avea acea vibrație ciudată și emoționantă pe care Elinor avea senzația că n-o aude cu urechile, ci cu trupul, undeva în centrul diafragmei. Nu pot să-mi iau viața. Lucrurile s-au schimbat de pe vremea lui Parnell. Și în afară de asta, eu nu sînt Parnell. Să încerce dacă le dă mîna ! Rise. — Dragostea și viața ! Le voi avea pe amîndouă, Elinor. Pe amîndouă. Îi zîmbi triumfător de la înălțimea lui, el, Everard, pasionatul după putere.

— Ceri prea mult, răspunse ea rîzînd, ești prea lacom. Emoția o înfioră ca o căldură ce-ți taie respirația cînd bei vin fierbinte.

Se aplecă și o sărută. Elinor nu se feri.

Un alt automobil trase la marginea drumului și un alt cuplu o luă agale pe poteca acoperită cu iarbă, din pădure. Sub fardul țipător, roșu și alb, fața femeii se ghicea bătrînă ; tenul, odinioară încîntător, se ofilise.

— Vai ce splendid, exclama ea mereu, în timp ce mergea pe terenul accidentat, călcînd cam nesigur din cauza corpului greoi pe tocurile foarte înalte. Ce splendid !

Spandrell, căci lui i se adresa, nu-i răspunse.

— Culege-mi cîteva caprifolii de acolo, îl rugă ea.

Trase spre el, cu mînerul îndoit al bastonului, o tulpină înflorită. Prin duhoarea răspîndită de parfumul chimic și lenjeria nu prea curată a femeii, parfumul florilor îi ajunse la nări, răcoros și delicios.

— Ce miros absolut divin ! exclamă ea, trăgînd în piept mireasma florilor. Cu totul divin !

Colțul gurii lui Spandrell se arcui într-un zîmbet. Îl amuza să audă în gura unei cocote bătrîne frazele tip rostite de o ducesă. Se uită la ea. Biata Connie ! Parcă era un spectru venit la un banchet — cu un aer cu atît mai sinistru și mai funebru cu cît pielea i se lăbărțase și i se încrețise. Era de-a dreptul sinistră. Nu găsea alt cuvînt. Aici, în plin soare, semăna cu o piesă de decor, văzută de aproape, la lumina zilei. Iată de ce își îngăduise luxul de a închiria un automobil Daimler, pentru a o plimba — pentru că sărmana cocotă arăta atît de sinistru. Dădu din cap.

— Foarte frumos, spuse el. Eu prefer însă parfulul tău.

Își continuară drumul. Nesigur încă de deosebirea existentă între o minoră și o terță minoră, un cuc chema din pădure. Pe coridoarele oblice ale razelor de soare, care săpau tunele prin umbrele verzi și purpurii ale pădurii, musculițele dansau și zburau în zigzag. Vîntul nu mai sufla, iar frunzele atîrnau grele de clorofilă. Pomii păreau îmbibați de sevă și de lumina soarelui.

— Splendid, splendid, repeta mereu Connie. Îi destăinuî că locul și ora îi reamînteau de copilăria ei petrecută la țară. Suspină.

Capitolul XXX

Rachel Quarles nu avea nici un fel de simpatie pentru acei filantropi sentimentali care nu fac o deosebire clară între bine și rău, sau între cei ce săvârșesc fapte rele și cei plini de virtute. În ochii ei, criminalii, și nu societatea în care trăiau erau răspunzători de crimele comise. Păcătoșii comiteau ei singuri păcatele ; mediul nu avea nici o vină. Existau firește pretexte, scuze, circumstanțe atenuante. Actele bune, ca și cele rele, nu puteau fi schimbate. În unele împrejurări alegerea unui act bun se dovedea foarte grea ; întotdeauna însă alegerea aparținea individului, și, o dată făcută, trebuia să răspundă de ea. Într-un cuvânt, doamna Quarles era o creștină și nu o umanitaristă. În calitatea ei de creștină considera că Marjorie făcuse rău că-și părăsise soțul — chiar un astfel de soț cum era Carling, pentru un alt bărbat. Îi dezaproba gestul, dar nu-și permitea să o judece, cu atât mai mult cu cât, în ciuda a ce făcuse, inima și mintea lui Marjorie se aflau încă, din punctul de vedere creștin al doamnei Quarles, „la locul lor“. Rachel ținea mai degrabă la o persoană care acționase greșit, dar continua să gândească corect decît la una care, ca nora ei, Elinor, gîndea greșit în timp ce acționa, atît cît își dădea doamna Quarles seama, cu totul ireproșabil. În unele cazuri, de asemenea, o acțiune gre-

șită i se părea mai puțin reprobabilă decît o gîndire eronată. Asta nu înseamnă că doamna Quarles ar fi manifestat vrec simpatie pentru ipocrizie. Nu putea suferi pe cineva care gîndea și vorbea corect, în timp ce pe de altă parte acționa greșit în mod constant și conștient. Astfel de oameni sînt totuși rari. Cei mai mulți dintre cei ce înfăptuiesc fapte rele, în ciuda convingerilor lor sănătoase, acționează astfel într-un moment de slăbiciune, pentru a regreta apoi. Cel ce gîndește însă greșit nu recunoaște caracterul condamnabil al unui gest; nu-și dă seama de ce nu trebuie să-l înfăptuiască, sau de ce, o dată înfăptuit un astfel de gest, are datoria să se căiască și să-și îndrepte apucăturile. Chiar dacă, în fond, un astfel de om se poartă corect, el poate determina pe altul, datorită gîndirii sale greșite, să săvîrșească fapte reprobabile.

— O femeie admirabilă, fusese verdictul lui John Bidlake; păcat însă că îi place prea mult frunza de viță — mai ales așezată peste gură.

Rachel Quarles avea doar convingerea că e creștină. Nu-și putea închipui cum reușesc oamenii să trăiască fără a fi creștini. Cu toate acestea, mulți, se vedea silită să recunoască, reușeau. Aproape toți tinerii pe care-i cunoștea.

— Ca și cînd copiii tăi ar vorbi altă limbă, se plînsese ea o dată unei vechi prietene.

În persoana lui Marjorie Carling descoperi o ființă care vorbea și înțelegea propria ei limbă spirituală.

— Mă tem că ai s-o găsești puțin cam plicticoasă, o prevenise Philip, anunțîndu-i intenția lui de-a pune căsuța lui de la Chamford la dispoziția lui Walter și lui Marjorie. Fii totuși drăguță cu ea, căci, sărmana femeie, merită. A avut o viață foarte grea. Și îi relată amănunte ce-o făcură pe mama lui să suspine în timp ce-l asculta.

— Nu mi-aș fi închipuit că Walter Bidlake să fie astfel, spuse ea.

— În probleme de acest gen te poți aștepta la orice și de la oricine. Nu poți evita ceea ce ți se întâmplă.

Doamna Quarles nu răspunse. Se gîndea la vremea cînd descoperise pentru prima oară că Sidney o înșală. Uimirea, durerea, umilința...

— Cu toate acestea, spuse ea cu voce tare, n-aș fi crezut că Walter poate face cu bună știință nefericit pe cineva.

— Și cu atît mai puțin să se facă pe sine nefericit cu bună știință. Cred, totuși, că, de fapt, s-a făcut singur nefericit, așa cum a făcut-o nefericită și pe Marjorie. Poate că asta-i scuza lui principală.

Mama lui suspină.

— Totul mi se pare extraordinar de inutil.

Doamna Quarles o vizită pe Marjorie de îndată ce aceasta se stabili la Chamford.

— Vino să mă vezi deseori, spuse ea în timp ce-și lua rămas bun, fiindcă îmi placî, adăugă ea cu un suris neașteptat, pentru care sărmana Marjorie îi rămase patetic de recunoscătoare. Nu se întîmpla prea des ca să placă oamenilor. Pasiunea ei atît de puternică pentru Walter se datora, în primul rînd, faptului că acesta era unul din pușinii care manifestaseră un interes în privința ei. — Sper că ți-am plăcut și eu, adăugă doamna Quarles.

Marjorie nu reuși decît să se roșească și să se bilbie. Dar și începuse s-o adore pe doamna Quarles.

Rachel îi vorbise cu toată sinceritatea. Marjorie îi plăcuse cu adevărat — îi plăcuseră la ea pînă și acele defecte care făceau pe alții s-o considere o ființă plicticoasă ; îi plăcuse chiar și prostia ei, plină de bunătate și bine intenționată ; pînă și lipsa ei de umor care i se păru semnul unei mari seriozități. Nu-i displăcuseră nici acele pretenții intelectuale, acele observații profunde și didactice, plasate semnificativ, după o tăcere meditativă. Doamna Quarles recunoștea în ele simptomele cam absurde ale unei pasiuni autentice pentru ceea

ce e bun, adevărat și frumos, și ale unei dorințe autentice de a se îndrepta.

Cînd se întîlniră a treia oară Marjorie îi destăinuie toate amănuntele legăturii ei cu Walter. Observațiile doamnei Quarles se dovediră inteligente și creștine.

— Nu există o vindecare miraculoasă pentru asta, spuse ea, și nici un medicament patentat împotriva nefericirii. Doar vechile și banalele virtuți, adică răbdarea, resemnarea și eterna consolare, eternul izvor de energie — etern, dar banal. Dumnezeu nu-i cîtuși de puțin banal. Cei mai mulți dintre tineri nu vor însă să mă creadă cînd le spun asta, chiar dacă orchestrele de jazz și dansul i-au plictisit de moarte.

Primul sentiment de adorație al lui Marjorie se întări și luă proporții — luă asemenea proporții încît doamna Quarles se simți foarte rușinată, de parcă ar fi obținut adorația lui Marjorie printr-o atitudine falsă, sau ar fi jucat un rol necinstit.

— Sînteți pentru mine un ajutor și o mîngiere minunată, declară Marjorie.

— Nu, nu sînt, declară doamna Quarles aproape supărată. Adevărul e că erai singură și nefericită, iar eu am apărut exact la momentul oportun.

Marjorie protestă ; prietena ei mai în vîrstă nu-i îngădui însă s-o laude sau să-i mulțumească.

Discutară îndelung asupra religiei. Carling sădise în Marjorie o groază față de aspectul pitoresc sau formal al creștinismului. Detesta pe Piran din Perranzabuloe, odăjdiile preoțești, ceremonialul, în fine, tot ce era legat cît de cît de un sfînt, de un rit sau de o tradiție. Marjorie păstrase însă o vagă și rudimentară credință în ceea ce ea considera a fi baza religiei creștine ; rămăsese din copilărie cu un anume obicei de a simți și gîndi ca o creștină. Sub influența lui Rachel Quarles, credința ei se cristaliză mai bine, iar emoțiile obișnuite se consolidară.

— Mă simt extraordinar de fericită de când sînt aici, cu dumneavoastră, o anunță ea pe domna Quarles, la mai puțin de o săptămînă de la venirea ei.

— Te simți astfel fiindcă nu încerci să fii fericită sau să te întrebi de ce-a trebuit să fii nefericită; ai încetat să mai raportezi totul la fericire sau nefericire. Iată în ce constă imensa prostie a tinerilor din această generație, continuă doamna Quarles : nu se gîndesc la viață decît raportînd totul la fericire. Cum să mă distrez ? Iată întrebarea pe care și-o pun, sau se vaită. „De ce nu mă distrez mai bine ?“ În această lume, însă, și distracția, în sensul acestor cuvinte, și probabil în orice sens, nu poate să țină la infinit și pentru toți. Iar cînd cineva reușește să se distreze, se simte dezamăgit, în mod inevitabil, căci în imaginație lucrurile sînt întotdeauna mai grozave decît în realitate. Și după ce te-ai distrat un scurt timp, ajungi să te plictisești. Toată lumea aleargă după fericire, iar rezultatul e că nimeni nu-i fericit. Fiindcă toți au apucat-o pe un drum greșit. Întrebarea pe care ar trebui să și-o pună nu e : „De ce nu sîntem fericiți și cum să facem să ne distrăm ?“, ci : „Cum să-l mulțumim pe Dumnezeu și de ce nu sîntem mai buni ?“ Dacă oamenii și-ar pune aceste întrebări și le-ar da un răspuns practic, pe măsura tuturor posibilităților pe care le au, ar dobîndi fericirea fără să se gîndească cel puțin vreodată la ea. Căci nu urmărind fericirea ai s-o găsești, ci urmărind salvarea sufletului. Pe vremea cînd oamenii erau înțelepți, în loc să fie doar șmecheri, ei își clădeau viața în funcție de salvarea sau condamnarea sufletului, și nu în funcție de faptul că le mergea bine sau rău. Dacă acum te simți fericită, Marjorie, asta-i fiindcă ai încetat să-ți mai dorești să fii fericită și ai început să încerci să te îndrepti. Fericirea seamănă cu cocsul — e un produs secundar, derivat în procesul de producere al altuia.

Între timp, la Gattenden zilele se scurgeau posomorit.

— De ce nu vrei să pictezi nițel ? îi sugerase doamna Bidlake soțului ei a doua zi după sosirea lui.

Bătrînul John clătinase din cap.

— Are să-ți faci o mare plăcere, după ce-ai să începi, îi dădu ghes Elinor.

Însă tatăl ei nu se lăsă convins. N-avea chef să picteze, tocmai fiindcă pictatul ar fi fost un lucru atît de plăcut. Spaima lui de durere, boală și moarte îl făcuse să refuze, fără nici o rațiune, ca mintea să-i fie distrasă de la contemplarea chinuitoare a acestor obsesii. Trăia cu sentimentul secret al acceptării nenorocirii și înfrîngerii ei, făcînd astfel ca starea ei jalnică să se adîncească și mai mult. Curajul lui, forța lui gargantuelică, buna lui dispoziție, se datoraseră unei ignorări premeditate și care dura de-o viață. Acum însă ignorarea nu mai era cu putință ; dușmanul se instalase chiar în organele lui vitale, iar forța de caracter îl părăsise. Se temea că nu-și va putea ascunde temerile. Nici măcar nu voia să le ascundă. Într-un fel, dorea să se simtă nenorocit. Și se simțea nenorocit. Doamna Bidlake și Elinor se luptaseră din răspuțuri să-l trezească din apatia în care se cufundase tot timpul la Gattenden. John Bidlake nu se lăsa însă trezit, decît ca să se plîngă sau să izbucnească uneori în accese de furie arțăgoasă.

„E jalnic, scrise Philip în carnetul său, să vezi un artist olimpien redus, ca urmare a unei tumori stomacale, la o stare de om primitiv. Peste cîteva zile, poate, adăugă el, va ajunge la concluzia că a fost întotdeauna un om primitiv, chiar atunci cînd părea foarte olimpien ; poate că atitudinea lui olimpienă era doar un simptom al acestei stări de primitivism.“

Doar micul Phil îl mai trezea din cînd în cînd pe John Bidlake din starea lui nefericită. Jucîndu-se cu copilul, uita o clipă că e nefericit.

— Desenează-mi ceva, spunea el.

Cu limba între dinți, micul Phil îi desena un tren, un vapor, cerbi luptîndu-se între ei în parcul Gattenden sau pe bătrînul marchiz în fotoliul tras de un măgar.

— Acum desenează-mi și tu mie ceva, bunicule, îi spunea el cînd obosea.

Bătrînul lua creionul și îi făcea cinci-șase schițe minunate ale lui T'ang pechinezul, sau ale lui Tomy, coitoiul de la bucătărie. Uneori, într-un acces de răutate, zîmîgălea o caricatură a sărmaneii domnișoare Fulkes, tremurînd toată. Alteori, uitînd cu totul de prezența copilului, desena pentru propria lui distracție cîteva naiade, doi bărbați care luptă corp la corp, o dansaaoare.

— Dar de ce-s dezbrăcați ? întreba copilul.

— Fiîndcă sînt mai frumoși așa.

— Nu cred, spunea micul Phil și, pierzînd interesul pentru desenele care îi spuneau atît de puțin, își cerea creionul din nou.

Nu întotdeauna însă John Bidlake reacționa atît de prietenos față de nepotul său. Uneori, cînd se simțea mai rău ca de obicei, simpla prezență a copilului îi părea o insultă, un fel de reproș, de dispreț. Izbucnea într-un acces de furie, țipa la copil că face zgomot și-l deranjează.

— Nu pot să am o clipă de liniște ? striga el, apoi continua să se plîngă, blestemînd incapacitatea generală a tuturor. Casa mișuna de femei, puse toate să îngrijească de ticălosul ăla mic, ce nu se astîmpăra o secundă, alerga de colo-colo, făcea un tărăboi nemaipomenit și îl deranja mereu. Era insuportabil. Mai ales pentru un om bolnav. Absolut insuportabil. N-aveau nici un fel de considerație pentru el. Roșie de rușine și tremurînd toată, sărmana domnișoară Fulkes ducea înapoi în camera lui copilul care urla.

Scenele cele mai exasperante aveau loc la masă. Căci la masă (mîncarea fiind redusă, în ce-l privea pe John Bidlake, la bulion, lapte și făină cu lapte), i se reamintea în chipul cel mai neplăcut de starea sănătății lui.

— Ce lături dezgustătoare ! bombănea el.

Dacă mîncă însă ceva solid, rezultatele erau dezastuoase. Mesele constituiau momentele cele mai agitate și mai furtunoase din existența zilnică a lui John Bidlake. Își revărsa furia pe copil. Phil, care întotdeauna era încăpățînat la masă, devenise și mai pretențios la mîncare în acea primăvară și început de vară timpurie. Mai la fiecare masă plîngea.

— Fiindcă nu se simte foarte bine, explica domnișoara Fulkes, ca să-l scuze. Și așa și era. Băiatul arăta palid și tras la față, dormea agitat, era nervos și obosea repede, suferea de dureri de cap și încetase să se mai îngrășe. Doctorul Crowther îi prescrisese bomboane de malț, ulei de pește și un întăritor. — Nu se simte bine, insista domnișoara Fulkes.

John Bidlake nici nu voia să audă.

— E pur și simplu obraznic, asta-i tot. Nu vrea să mănînce. Și, întorcîndu-se către copil, îl apostrofa : Înghite, băiete, n-auzi ? Ai uitat să-nghiți ? Spectacolul micului Phil, mestecînd la nesfîrșit ceva ce nu-i plăcea îl scotea din sărite. — Înghite, băiete. Nu mai rumega așa ! Nu ești o vacă ! Înghite ! Cu obrajii foarte congestionați și cu lacrimile gata să izbucnească, micul Phil făcea un efort teribil ca să înghită produsul nesuferit a cinci minute de masticăție plină de dezgust. Mușchii gîtului îi palpitau, și se dilatau, o expresie de imensă silă îi schimonosea fața mică în timp ce sughița amenințător, gata să vomite. — E absolut revoltător ! zbiera bătrînul. Înghite ! Strigătele sale deveniseră aproape o rețetă sigură pentru a-i produce scîrbă copilului.

Scăpase de povara ei sufletească, bezna în care trăise se destrăma și făcea loc luminii ; Marjorie înțelegea ca într-un apocalips toate simbolurile literaturii religioase. Se zbatuse în mocirla păcatelor, iar acum ieșise la suprafață ; se străduia să urce cu un efort imens și disperat, și deodată, perspectiva pământului promis o consola de suferințele îndurate.

— Toate frazele astea sunau odinioară atît de convențional și de o pioșenie fără sens, spuse ea doamnei Quarles. Acum însă văd că nu sînt decît descrieri de fapte adevărate.

Doamna Quarles aprobă.

— Descrieri greșite, fiindcă faptele nu se pot descrie. Dacă ai trăit însă aceste fapte, îți poți da seama ce sens au simbolurile.

— Cunoașteți Black Country ¹ ? spuse Marjorie. Am senzația că aș fi scăpat dintr-unul din marile orașe miniere ca să ajung la cîmpie, la marile spații deschise, adăugă ea cu vocea ei serioasă și copilăresc de tărăgănată. (Doamna Quarles nu se putu împiedica de a-și spune, și regretă pe loc acest gînd — căci la urma urmei biata fată nu-și putea schimba timbrul, că vocea lui Marjorie făcea ca marile spații deschise să pară ciudat de aglomerate.) Și cînd mă uit în urmă, orașul întunecat mi se pare atît de mic și de neînsemnat în comparație cu spațiul și cu cerul imens ! Ca și cum l-ai privi prin celălalt capăt al unui binoclu.

Doamna Quarles se încruntă ușor.

— Nu-i chiar atît de neînsemnat, spuse ea. În definitiv, într-un oraș, oricît ar fi el de negru, trăiesc oameni. Iar celălalt capăt al unui binoclu e capătul prin care nu trebuie să te uiți. Nu are sens să privești lucrurile așa încît să apară mici și neînsemnate. Iată una

¹ Ținutul Negru. Regiune industrială în centrul Angliei, avînd drept centru orașul Birmingham.

dintre primejdiile care te pîndesc cînd ai ieșit sub cerul liber — ai tendința să consideri orașele și pe oamenii din ele mici, îndepărtați și lipsiți de importanță. Dar nu este așa, Marjorie. Iar fericirii care trăiesc sub cerul larg deschis au datoria să-i ajute și pe ceilalți să ajungă și ei aici. Se încruntă din nou, gîndindu-se la ceea ce spunea. Nu-i plăcea să țină predici. Marjorie nu trebuia să-și închipuie că era o ființă superioară, scoasă în afara lumii. — Ce mai face Walter ? întrebă ea pe un ton indiferent, care de fapt ascundea un interes real. Cum vă înțelegeți ?

— La fel ca întotdeauna, spuse Marjorie.

Recunoașterea acestui fapt ar fi făcut-o nefericită acum cîteva săptămîni. Pînă și Walter începuse să-i pară mic și oarecum îndepărtat. Îl iubea încă, firește, dar sentimentul venea de departe, parcă prin celălalt capăt al unui binoclu. Privind prin capul bun al binocului nu vedea decît pe Dumnezeu și pe Isus, conturîndu-se copleșitor.

Doamna Quarles se uită la ea, cu o expresie de tristețe fugară pe fața ei fină.

— Sărmanul Walter ! spuse ea.

— Da, îmi pare și mie rău de el, spuse Marjorie. Urmă o tăcere.

Bătrînul doctor Fischer îi spusese să vină o dată la două-trei săptămîni și să-i comunice cum evoluează sarcina. Marjorie profită de biletele de tren pentru excursiile ieftine din zilele de miercuri, și plecă la Londra pentru unele cumpărături, dar mai ales ca să-l spună doctorului că se simte excelent.

— Arătați într-adevăr mai bine, o încredință doctorul Fischer, fixînd-o întîi prin ochelari, apoi pe deasupra lor. Incomparabil mai bine decît ultima oară. Fenomenul e destul de frecvent în luna a patra, își continuă el explicațiile. Doctorul Fischer dorea ca pacienții lui să manifeste un interes real pentru propria lor fiziologie. — Starea sănătății se îmbunătățește. La fel și

dispoziția. Asta se datorește corpului care se obișnuiește cu o nouă stare. Schimbările din circulație influențează în mod sigur. Inima fetusului începe să bată. Cunoscut cazuri de femei neurastenice care voiau să aibă un copil după altul, cât se poate de repede. Sarcina era singurul lucru care le vindeca de melancolia și obsesiile lor. Ce puțin cunoscute sînt încă legăturile dintre trup și suflet !

Marjorie zîmbi și tăcu. Doctorul Fischer era un înger, unul dintre oamenii cei mai buni și mai amabili. Unele lucruri însă le înțelegea mai greu decît relațiile dintre trup și suflet. De pildă, ce înțelegea el despre Dumnezeu ? Ce înțelegea el despre suflet și mistica lui comuniune cu forțele spirituale ? Sărmanul doctor Fischer ! Nu era capabil să discute decît despre luna a patra în sarcină și inima fetusului. Marjorie zîmbi în sinea ei, cuprinsă de un fel de milă pentru bătrîn.

În dimineața aceea Burlap se arată mai prietenos.

— Amice, spuse el, lăsîndu-și o mîină pe umărul lui Walter, n-ar fi cazul să ieșim împreună și să luăm un-deva o friptură ? Îi strînse ușor umărul și-i zîmbi de sus, cu aerul binevoitor și enigmatic al unui sfînt din tablourile lui Sodoma.

— Din păcate, spuse Walter, încercînd să simuleze o afecțiune reciprocă, iau masa cu altcineva la celălalt capăt al Londrei. Era o minciună, dar nu putea înfrunta perspectiva de a petrece o oră cu Burlap, într-un mic restaurant de pe Fleet Street. În afară de asta voia să afle dacă între timp nu-i sosise la club vreo scrisoare de la Lucy. Se uită la ceas. — Dumnezeu ! adăugă el, dornic să nu prelungească discuția cu Burlap, trebuie să plec.

Afară ploua. Umbrelele păreau niște ciuperci negre, care țîșniseră brusc din noroi. Ce vreme mohorîtă, ce tristețe ! La Madrid soarele trebuie să ardă feroce. „Mie îmi place canicula, spunea ea. Într-un cuptor simt că înfloresc“. Walter își imagina nopțile din Spania întu-

necoase și fierbinți, iar în lumina stelelor corpul ei palid și fantomatic, dar cald și material; își imagina dragostea la fel de răbdătoare și de aprigă ca și ura, iar posesia ca o crimă comisă lent. Închipuirea lui găsea o justificare pentru orice minciună și violență posibilă. Nu mai conta ce se putea face sau nu, atît timp cît se realiza ceea ce își închipuia. Pregătise terenul, inventase o serie de minciuni complicate, o serie pentru Burlap, alta pentru Marjorie; se interesase de prețul biletelor și aranjase cu banca să poată lua mai mult decît avea depus. Apoi sosise scrisoarea lui Lucy aducînd știrea că se răzgîndise. Urma să rămînă la Paris. De ce? Nu exista decît un singur motiv. Gelozia, dezamăgirea și umilința încercate de el se revărsaseră într-o scrisoare de șase pagini, plină de reproșuri și minie.

— Am vreo scrisoare? îl întrebă el în treacăt pe portar, în timp ce intra la club. Vocea intenționa să lase impresia că nu aștepta o corespondență mai interesantă decît un anunț editorial sau o ofertă filantropică de a da cu împrumut cinci mii de lire fără nici o garanție. Portarul îi înmînă un plic galben, bine cunoscut. Walter îl rupse și desfăcu cele trei foi zmîngălite cu creionul. „Quai Voltaire. Luni.“ Se uită cu atenție la scrisul ei. — Era tot atît de greu de citit ca și un manuscris vechi. „De ce îmi scrii întotdeauna cu creionul?“ Își reaminti întrebarea lui Cuthbert Arkwright și răspunsul ei. „Am să șterg cerneala cu săruturi“, răspunsese Arkwright. Bădăranul! Walter intră în sufrageria clubului și își comandă dejunul. Printre înghițituri descifră scrisoarea lui Lucy. „Quai Voltaire. Scrisoarea ta e insuportabilă. În nici un caz nu-ți permit să mă înjuri sau să urlu la mine ca un măgar. Pur și simplu, n-am chef să primesc reproșuri sau să fiu judecată. Fac ce-mi place și nu dau voie nimănui să mă critice. Săptămîna trecută mi-a trecut prin gînd c-ar fi amuzant să plec cu tine la Madrid; săptămîna asta mi-am schimbat părerea. Dacă faptul că m-am răzgîndit ți-a provocat vreo încurcă-

tură, îmi pare rău. Nu mă scuz cîtuși de puțin pentru că m-am răzgîndit, și dacă-ți închipui că zbieretele și gelozia ta fac să-mi pară rău de tine, te înșeli grozav. Atitudinea ta e intolerabilă și de neiertat. Vrei să știi neapărat de ce nu mai plec de la Paris? Foarte bine. «Presupun c-ai găsit un bărbat care îți place mai mult decît pe mine.» Ești formidabil, dragul meu Sherlock Holmes! Ia ghicește unde l-am găsit? Pe stradă! Hoinăream pe bulevardul Saint Germain și mă uitam la vitrinele librăriilor. Am băgat de seamă că un tînar mă urmărea de la o vitrină la alta. Mi-a plăcut cum arăta. Foarte brunet, cu un ten măsliniu, cu un profil vag roman, și de statura mea. La cea de a patra vitrină a început să-mi vorbească într-o franceză nemaipomenită, cu accent pe «e» mult «*Ma Lei è italiano*»¹. Era într-adevăr; ce bucurie nebună. «*Parla italiano?*» Și începu să-mi reverse admirația în cel mai ales dialect toscan. M-am uitat la el. În definitiv, de ce nu? Cineva pe care nu l-ai mai văzut înainte și despre care nu știi nimic — o idee grozavă. În clipa asta, străini unul de altul, apoi tot atît de intimi pe cît pot fi două ființe omenești. În plus, mai era și o creatură extrem de frumoasă. «*Vorrei e non vorrei*»², am spus. Nu auzise însă nici odată de Mozart, ci numai de Puccini, așa că am renunțat să mai discut. «De acord.» Am chemat un taxi și am mers la un mic hotel de lingă Jardin des Plantes. Camere cu ora. Un pat, un scaun, un dulap, un lavabou cu un lighean, o cană de tablă, un suport pentru prosoape și un bideu. Sordid, dar asta făcea parte din haz. «*Dunque*»³, am spus. În mașină nu l-am lăsat să pună mîna pe mine. S-a apropiat de mine cu dinții încleștați, de parcă ar fi vrut să mă omoare. Am închis ochii ca un martir creștin în fața unui leu. Martirajul e pasio-

¹ Dumneata ești italian (it.).

² Aș vrea și n-aș vrea (it.).

³ Deci (it.).

nant. Să te lași rănit, umilit, folosit ca un preș — e ciudat. Îmi place. În afară de asta preșul profită și el de cel ce-l folosește. E complicat. Tocmai se întorsese dintr-o vacanță petrecută pe malul Mării Mediterane și corpul îi era complet bronzat și lustruit de soare. Părea un sălbatic splendid, o Piele-Roșie. A fost la fel de sălbatic după cum arăta. Mi-au rămas încă urme pe gît, unde m-a mușcat. Va trebui să port o eșarfă mult timp. Unde am văzut o statuie reprezentînd pe Marsyas¹, jupuit de viu? Avea o față asemănătoare. Mi-am înfipt unghiile în brațul lui pînă a țîșnit sîngele. După aceea l-am întrebat cum îl cheamă. Se numește Francesco Allegri, e inginer aeronautic și originar din Siena, unde tatăl lui e profesor de medicină la facultate. Ce ciudat și lipsit de sens ca un sălbatic bronzat să deseneze motoare de avioane și să aibă un tată profesor universitar! Am să-l văd din nou mîine. Așa că acum știi, Walter, de ce m-am răzgîndit și nu mai plec la Madrid. Să nu-mi mai trimiți vreodată o scrisoare ca ultima. L.“

★

Marjorie luă trenul de trei și douăsprezece care avea să o ducă înapoi la Chamford. Cînd sosi, ploaia stătuse. Dealurile din cealaltă parte a văii erau scaldate în lumina soarelui, pîrînd să ardă pe fundalul fumuriu și violet al norilor. Pe crăcuțe atîrnau picături și cupa fiecărei frunze și petale era plină de apa ploii. Pămîntul umezit, emana un miros răcoros și îmbătător; se auzeau păsări cîntînd. În timp ce trecea pe sub crăcile aplecate ale marelui stejar situat cam la jumătatea drumului de cînd începeai să urci dealul, o adiere mișcă frunzele și un mic duș neașteptat, dar răcoritor îi stropi fața.

¹ Satir din mitologia greacă, foarte abil cîntăreț din flaut. L-a provocat pe Apollo la o întrecere pentru a se stabili care dintre ei cîntă mai frumos. Muzele l-au dat cîștigător pe Apollo; iar Marsyas, drept pedeapsă, a fost jupuit de viu.

Marjorie rîse de plăcere. Nu era nimeni în vilă. Servitoarea plecase și nu avea să se întoarcă decît înainte de culcare. În camerele pustii plutea o tăcere de cristal, cu o transparență muzicală : singurătatea avea ceva prietenos și îmbietor. Cînd se mișca prin casă, mergea în vîrfurile picioarelor, temîndu-se parcă să nu trezească din somn un copil adormit.

Marjorie își pregăti o ceașcă de ceai, îl sorbi, mîncă un biscuit și își aprinse o țigară. Mirosul plăcut al mîncării și al băuturii, ca și aroma tutunului păreau ciudat de îmbătătoare și într-un fel noi. Părea să le fi descoperit abia atunci.

Întoarse fotoliul cu fața la fereastră și se așeză în el, privind pe deasupra văii, spre dealurile strălucitoare în lumina soarelui, și spre orizontul proiectat pe fundalul norilor prevestitori de furtună. Își aminti că trăise o zi asemănătoare pe cînd locuia cu familia ei în căsuța lor din Berkshire. Razele soarelui erau cu atît mai strălucitoare cu cît răzbăteau mai anevoie prin beznă ; un pămînt strălucitor și transfigurat. Walter și ea stătuseră împreună la fereastra deschisă. Pe atunci o iubea. Cu toate acestea acum se simțea mai fericită, mult mai fericită. Nu regreta nimic din cele ce se petrecuseră între timp. Suferința se dovedise necesară. Aceasta fusese norul care dăduse mai multă strălucire fericirii ei actuale. Un nor întunecat, dar atît de îndepărtat, de ciudat și de lipsit de importanță. Iar cealaltă strălucire, plină de fericire, dinaintea venirii norului, era minusculă și îndepărtată ca o imagine văzută într-o oglindă curbă. „Sărmanul Walter !“, își spuse ea, și îi pără oarecum rău de el. Urmărind fericirea, ajunsese să fie nenorocit. Fericirea e un produs secundar, spusese doamna Quarles. Era adevărat. „Fericirea, fericirea.“ Marjorie repeta cuvîntul. Conturîndu-se prin ceața întunecată, dealurile păreau de smarald și de aur verde. Fericire, frumusețe și bunătate. „Pacea lui Dumnezeu“, murmură ea. Pace, pace, pace.“ Simțea că se topește în liniștea

verde și aurită, că se cufundă și e absorbită de această liniște ; sentimentul de izolare se spulberă și simți că devine o parte dintr-un întreg. Liniștea se revărsa în liniște, iar tăcerea exterioară se contopea cu tăcerea din sufletul ei. Licoarea agitată și tulbure a existenței se domolea treptat și tot ce o făcuse să fie opacă — toate zgomotele și urletele lumii, toate neliniștile, dorințele și sentimentele personale — începeau să se sedimenteze și să se lase la fund, dispărînd încet, încet și fără zgomot din fața ochilor. Licoarea tulbure se limpezea tot mai mult, devenind tot mai transparentă. Dincolo de ceața care se destrăma, se afla realitatea, se afla Dumnezeu. Era o revelație lentă și continuă. „Pace, pace“, își șopti ea și ultimele ondulații ușoare se șterseră de pe suprafața vieții, iar elementele tulburi, stîrnite de agitația vieții se lăsară în fund în liniștea deplină. „Pace, pace.“ Nu mai avea nici o dorință, nu o mai preocupa nimic. Licoarea tulbure se limpezise complet, mai limpede decît cristalul, mai diafană decît aerul ; ceața dispăruse și realitatea pe care o dezvăluia era un pustiu minunat, un neant. Neantul — singura perfecțiune, singurul absolut. Neantul infinit și etern. Revelația treptată se împlinise.

O trezi zgomotul clanței de la intrare și pașii de pe coridor. În silă, și cu un fel de durere, se ridică din adîncurile unei absențe spirituale divine : sufletul ieși din nou la suprafața conștiinței. Pe dealuri lumina soarelui se întunecase la culoare, norii se ridicaseră și cerul căpătase o nuanță palidă, albastră-verzuie, ca apa. Aproape că se înserase. Picioarele îi înțepeniseră. Stătuse probabil pe fotoliu ore întregi.

— Tu ești, Walter ? întrebă ea, adresîndu-se în direcția de unde se auzeau zgomotele de pe coridor.

Vocea cu care el îi răspunse era moartă și plată. „De ce o fi atît de nenorocit ?“, se întrebă Marjorie, auzindu-i inflexiunea vocii ; întrebarea venea însă de la

o mare depărtare și cu un fel de resentiment. O enerva prezența lui aci, o deranja și îi întrerupea gândurile ; o enerva pînă și existența lui. Walter intră în odaie și Marjorie văzu că era tras la față și avea cearcăne groase.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă aproape în ciuda voinței ei. Cu cît se apropia mai mult de Walter cu atît se îndepărta de neantul minunat al lui Dumnezeu. — Arăți foarte rău.

— Nu s-a întîmplat nimic, răspunse el. Sînt cam oboșit, asta-i tot.

Venind în tren, spre casă, citise și recitise scrisoarea lui Lucy, pînă ce-o învățase aproape pe dinafară. Imaginația suplinise cuvintele lui Lucy. Cunoștea această odăiță sordidă într-un *hôtel meublé* ; văzuse în mînte corpul bronzat al italianului și trupul ei alb, dinții lui încreștați și fața care semăna cu a unui Marsyas torturat, și chipul lui Lucy, cu expresia pe care i-o știa, de suferință gravă și atentă, ca și cum plăcerile chinuitoare ar fi constituit un adevăr adînc și dificil, ce nu putea fi înțeles decît printr-o concentrare intensă.

„Foarte bine“, își zise Marjorie ; spusese că nu s-a întîmplat nimic ; foarte bine ; nu mai trebuia să se necăjească.

— Sărmanul meu Walter ! rosti ea cu voce tare și-i zîmbi cu o dragoste plină de milă. N-avea să-i mai solicite atenția sau să apeleze la sentimentele ei ; nu mai era supărată pe el. — Sărmanul meu Walter !

Walter o privi o clipă apoi îi întoarse spatele. N-avea nevoie de milă. În orice caz nu de felul acesta de milă îngerească, religioasă și în nici un caz din partea lui Marjorie. Primise o dată mila ei. Amintirea acelei întîmplări îl făcu să i se încrețească pielea de rușine. Așa ceva n-avea să se mai repete niciodată. Ieși din cameră.

Marjorie îi auzi pașii pe scări și apoi o ușă trîntită. „Cu toate acestea, își zise, plină de solitudine și în

ciuda voinței, i s-a *întîmplat* ceva. Ceva îl *făcuse* să se simtă cu totul nenorocit. Poate c-ar trebui să urc și să văd ce-i cu el.

Nu urcă însă. Rămase pe loc, perfect nemișcată, uitîndu-l intenționat. Sedimentele agitate de venirea lui Walter se depuseră repede la loc. Trecînd printr-o tranșă de apatie totală, spiritul i se cufundă din nou, lent, contopindu-se cu Dumnezeu, cu absolutul perfect, cu neantul nelimitat și etern. Timpul trecea; după-amiaza de vară tîrzie se transformă în amurg, iar în curînd bezna învălui totul.

Daisy, servitoarea, se întoarse la ora zece.

— Stați pe întuneric, doamnă? spuse ea uitîndu-se în salon.

Aprinse lumina, Marjorie clipi. Lumina puternică îi readuse în fața ochilor, aproape orbiți, toate amănuntele lumii materiale. Dumnezeu dispăruse ca un balon de săpun, pe care-l înțepi. Daisy observă că masa nu fusese pusă.

— Ce, n-ați mîncat încă? exclamă ea îngrozită.

— Nu, spuse Marjorie. Am uitat cu totul de masă.

— Nici domnul Bidlake n-a mîncat? continuă Daisy, pe un ton de reproș. Sărmarul, trebuie să fie mort de foame.

Porni grăbită spre bucătărie, căutînd friptura rece și murăturile.

Sus, în camera lui, Walter zăcea pe pat, cu fața îngropată în perne.

Capitolul XXXI

O problemă de cuvinte încrucișate îl făcuse pe domnul Quarles să răsfoiască volumul al XVII-lea din *Enciclopedia Britanică*. Din curiozitate și lene continuase să citească. Află astfel că Lordul Șambelan poartă un baston alb iar la spate îi atîrnă o cheie de aur sau una bătută cu nestemate. Cuvîntul „loterie“ nu are o semnificație precisă ; Nero oferea ca premii o casă sau un sclav, în timp ce Heliogabalus introdusese un element absurd — un bilet pentru un vas de aur și un altul pentru șase muște. Pinckney B.S. Pinchback a fost guvernatorul republican al Louisianeii în 1873. Pentru a defini lira e nevoie s-o separăm clar de harfă și chitară, instrumente înrudite cu ea. Într-o ravină din nordul Maderei unele zăcăminte de esexit, cristalizat grosolan, sînt expuse vederii. Exista și un aspect negativ al magiei. Magnetismul terestru are o lungă istorie. Tocmai începuse să citească despre Sir John Bludell Maple, baronet (1845—1903) al cărui tată, John Maple (mort în 1900) avea un mic magazin de mobile în Tottenham Court Road, cînd servitoarea apărui în prag și anunță că îl caută o tînără doamnă.

— O tînăhă doamnă ? repetă el ușor surprins, scoțîndu-și *pince-nez*-ul.

— Da, eu sînt, spuse o voce bine cunoscută și Gladys se împinse pe lingă servitoare și înaintă pînă în mijlocul camerei.

La vederea ei, pe domnul Quarles îl cuprinse deodată frica. Se ridică în picioare.

— Poți să pleci, spuse el servitoarei, care ieși. Dragul meu copil ! Apucă mîinile lui Gladys, dar ea și le smulse. — Ce surpriză.

— Vai ! ce plăcută surpriză ! răspunse ea sarcastic. Emoția redeștepta întotdeauna în Gladys pornirile ei de mahalagioaică. Se așează pe un scaun, plină de energie și de hotărîre. „Aici sînt, părea să spună felul ei decis de a lua loc, și aici rămîn“ — sau poate „la dracu, am să rămîn aici, orice s-ar întîmpla“.

— Într-adevăr plăcută, rosti domnul Quarles mîeros, doar ca să spună ceva. „Ce situație îngrozitoare ! își spuse el. Ce-o fi vrînd ?“ Și cum s-o scoată din casă ? Dacă ar fi fost necesar ar fi putut să spună că a chemat-o ca să-i bată la mașină ceva extrem de urgent. — Dahr o surpriză foahrte neașteptată, adaugă el.

— Foarte. Își închise gura ferm și îl privi cu niște ochi, a căror expresie nu-i plăcu de loc domnului Quarles. Fata părea că așteaptă ceva. Ce anume ?

— Fihrește, sînt încîntat că te văd, urmă el.

— Nu zău ? Rîsul ei avea ceva primejdios.

Domnul Quarles o privi și se simți din nou cuprins de frică. De fapt o ura pe Gladys. Începu să se întrebe ce găsisese vreodată la ea.

— Sînt încîntat, repetă el cu o emfază plină de demnitate. Lucrul cel mai important era să rămînă demn, superior și ferîm. — Dahr...

— Dar ce ? reluă ea.

— Ei bine, mi se pahre că te-ai cam grăbit venind aici.

— I se pare că m-am cam grăbit, spuse Gladys, ca și cum ar fi trecut mai departe informația unei a treia persoane invizibile.

— Ca să nu spun că ai venit inutil.

— Asta o să judec eu !

— În definitiv, știi foarte bine că dacă ai fi voit să mă vezi, n-aveai decît să-mi scri și aș fi venit îndată. Așa că ce sens are să riști să vii aici ? Așteaptă.

Gladys nu-i răspunse, îl privi cu ochii ei verzi și neîndurători, și îi zîmbi cu buzele strînse, pîrînd să ascundă enigmatic, Dumnezeu știe ce gînduri și sentimente primejdioase.

— Sînt foarte supărat pe tine. Reproșul domnului Quarles avea ceva demn și impresionant, dar era făcut cu blîndețe — veșnic cu blîndețe. — Sînt foarte supărat.

Gladys azvîrli capul pe spate și rîse scurt și strident, ca o hienă.

Domnul Quarles rămase descumpănit. Își păstră însă demnitatea.

— N-ai decît să rîzi, spuse el, dar eu îți vohrbesc serios. Nu aveai dreptul să vii. Știi cît e de impohrtant ca nimeni să nu bănuiască ceva. Mai ales aici — la mine acasă. Știi bine.

— Da, știi, răspunse Gladys, dînd din cap cu ferocitate. Exact pentru motivul ăsta am și venit. O clipă tăcu. Încordarea sentimentelor ei făcea tăcerea de nesuportat. — Fiindc-am știut că te sperii, urmă ea, te sperii că oamenii ar putea să afle cu cine au de-a face. Porc bătrîn și murdar ! Și, pierzîndu-și brusc controlul asupra furiei, Gladys sări în picioane și se îndreptă atît de amenințător spre domnul Quarles, încît acesta se trase un pas înapoi. Atacul ei era însă numai verbal. — Îți dai aere de parc-ai fi prințul de Wales. Și pe urmă duci fetița să ia masa la Corner House. Te plîngi de toți, și ești mai rău decît un popă ; nu ești de fapt decît un porc bătrîn și murdar. Da ! Un porc bătrîn și împuțit, asta ești ! Ziceai că mă iubești, asta-i bună ! Știu eu ce fel de dragoste e asta ! Păi cu tine o fată

nu-i în siguranță nici într-un taxi. Nu, nu-i ! Bestie bătrână și împuțită. Și pe urmă...

— Ia ascultă, ia ascultă ! După primul șoc pricinuit de surpriză și groază domnul Quarles își revenise îndeajuns pentru a protesta. Era ceva teribil, nemaiauzit. Se simțea cotropit, jefuit, distrus.

— „Ia ascultă, ia ascultă !“ îl parodie ea în bătaie de joc. Nici măcar nu-i luai fetei tale locuri ca lumea la teatru. Când e vorba însă să te distrezi nițel, așa cum știi tu, Dumnezeule ! Porc bătrîn, gras și infect ! Faci tot timpul pe Rudolph Valentino și trîncănești despre femeile care au fost îndrăgostite de tine. De tine ! Uită-te o clipă într-o oglindă ! Parc-ai fi un ou roșu, asta ești !

— Ce obrăznicie !

— Vorbești de dragoste cînd ai o mutră ca a ta, continuă ea mai strident ca niciodată. Un porc bătrîn ca tine ! Și pe urmă îi dai fetei tale o rablă de ceas și o pereche de cercei, cu pietre fără valoare — fiindcă am întrebat un bijutier și mi-a spus că sînt false. Iar acum, colac peste pupăză, mai sînt și însărcinată.

— Însăhrcinată ? repetă domnul Quarles, fără să-și creadă urechilor, în timp ce temerile îi creșteau tot mai mult. — Nu cred că ești însăhrcinată.

— Da, da, sînt ! strigă Gladys bătînd cu piciorul în dușumea. N-auzi ce ți-am spus, idiot bătrîn ? Sînt însăhrcinată. D-asta am venit aici. Și n-am să plec pînă ce...

În momentul acela, prin ușile cedeau în grădină, intră doamna Quarles. Fusesse la Marjorie acasă ca să-i vorbească, și venise să-i spună lui Sidney că-i invitase la masa de seară pe cei doi tineri.

— Oh, îmi pare rău ! spuse ea și se opri în prag.

Se lăsă o scurtă tăcere. Apoi, adresîndu-se de data aceasta doamnei Quarles, Gladys își revărsă din nou furia nestăpînită. Peste cinci minute hohotea, incapabilă să se mai oprească, iar doamna Quarles încerca s-o

consoleze. Sidney profită de ocazie ca s-o șteargă din odaie.

Cînd bătut gongul pentru masa de prînz, domnul Quarles trimise vorbă jos că se simte foarte rău și că roagă să i se aducă sus două ouă foarte moi, pîine prăjită cu unt și puțin compot.

În acest timp, în biroul lui, doamna Quarles se apleca plină de solitudine asupra scaunului pe care stătea Gladys.

— Nu-i nimic, îi repeta ea continuu, mîngiînd-o pe umeri. Nu-i nimic. Nu trebuie să plîngi. „Sărmana fată, își spuse ea. Dar ce parfum oribil folosește. Cum Dumnezeu era Sidney în stare... ?“ Apoi din nou : „Sărmană fată, sărmană de ea !“ — Nu mai plînge. Încearcă să fii curajoasă. Totul o să se aranjeze.

Treptat, holotele lui Gladys se domoliră. Calmă, doamna Quarles îi vorbea mai departe, îmbărbătînd-o. Fata asculta. Deodată, sări în picioare. Fața ei pătată de lacrimi, o înfruntă pe doamna Quarles, trădînd o batjocură sălbatică.

— Gura ! zise ea sarcastic, gura ! Drept cine mă ieși ? Crezi că-s un copil mic ? Ce-mi vorbești așa ? Crezi că mă poți duce cu vorbe, nu ? Îi dai cu gura ca să uit de drepturile mele. Treanca, fleanca, fetița o să fie cu minte, nu ? Te înșeli, ascultă-mă pe mine. Te înșeli grozav. Și-ai s-o afli în curînd, ți-o promit eu.

Spunînd acestea, părăsi camera în goană, trecu prin grădină și dispăru.

Capitolul XXXII

Elinor se afla singură în căsuța din capătul aleii. Ecourile stinse ale circulației îndepărtate mîngiau tăcerea caldă. Într-un vas rotund, petalele de trandafir, culese de mama ei, îi evocau prin parfumul lor nenumărate amintiri din copilărie. Elinor aranja trandafirii într-o glastră ; trandafiri albi, imenși, cu petale de porțelan maleabil, trandafiri portocalii, ca niște vîrtejuri înghețate de flăcări înmiresmate. Pendula de pe consolă bătu brusc de opt ori ; Elinor tresări ; vibrațiile melodioase se stinseră trist ca muzica de pe o navă care iese din port. Trei și jumătate. La șase îl aștepta pe Everard. Il aștepta pentru un *cocktail*, fără să-și poată explica de ce acceptase, urmînd ca apoi s-o conducă la un restaurant și la teatru. O distracție obișnuită, ca în orice seară, își repeta ea necontenit, deși își dădea seama aproape cu o certitudine profetică că această seară va fi deosebită de celelalte, că ea va însemna o răscruce, că va fi hotărîtoare. Trebuia să se decidă, să aleagă. Însă nu voia să aleagă și de aceea încerca să se convingă singură că va petrece o seară obișnuită și amuzantă. Avea impresia că acoperă un cadavru cu flori. Cu munți de flori. Cadavrul rămînea însă acolo, în ciuda crinilor ce-l ascundeau vederii. Trebuia să ia o hotărîre, făcînd abstracție de masa de la restaurantul Kettner și de piesa

de teatru. Suspinînd, luă cu amîndouă mîinile glastra grea ; o așeza tocmai pe consola căminului, cînd auzi o bătaie puternică în ușă. Elinor tresări atît de violent, încît era gata să scape glastra din mînă. Spaima persistă, chiar după primul șoc provocat de surpriză. O bătaie în ușă, cînd se afla singură în casa pustie, îi provoca o mare neliniște. Ideea că cineva se află la ușă, și așteaptă, ascultă, un străin, un dușman, poate (căci în imaginație Elinor vedea fețe oribile și păroase uitîndu-se pe furiș pe la colțuri, mîini amenințătoare, înarmate cu cuțite, ciomege și pistoale), sau chiar un nebun, care trage cu urechea, doar o prinde un semn de viață în casă și așteaptă, așteaptă ca un păianjen ca ea să deschidă ușa — ce coșmar, ce spaimă ! Bătaia se repetă. Lăsînd jos glastra, merse tiptil, cu precauții infinite, spre fereastră și se uită furiș printre perdele. În zilele cînd se simțea foarte nervoasă, îi lipsea pînă și acest curaj ; atunci rămînea nemișcată, sperînd că bătăile inimii să nu se audă afară, și așteptînd ca cel ce bătuse la ușă să-și piardă în sfîrșit răbdarea și să plece. A doua zi, comisionarul de la magazinul Selfridge, scuzîndu-se că a întîrziat, o punea într-o situație penibilă, „Am venit ieri seară, doamnă, dar nu am găsit pe nimeni acasă.“ Elinor se simțea rușinată și ridicolă. Cînd vizita se repeta, iar ea se afla din nou singură și nervoasă, proceda la fel ca mai înainte.

În după-amiaza aceasta își luă inima în dinți și îndrăzni să se uite la dușman — de fapt, la atît cît putea să vadă din el, trăgînd cu ochiul dintr-o parte a ferestrei înspre ușă. În cîmpul vederii nu intrau decît un crac de pantalon cenușiu și un cot. Se auzi o nouă bătaie în ușă. Cracul cenușiu se trase înapoi, haina apăru toată la vedere, apoi o pălărie neagră, și la o mișcare a capului, fața lui Spandrell. Elinor se repezi la ușă și deschise.

— Spandrell ! îl strigă ea, căci acesta se întorsese să plece. Spandrell reveni, scoțîndu-și pălăria. Dădură

mîna. — Îmi pare foarte rău, îi explică ea, eram singură. Puteam să jur că e un criminal. Apoi m-am uitat pe geam și te-am văzut pe tine.

Spandrell izbucni într-un rîs scurt și înfundat.

— Ar putea să fie un criminal chiar dacă sînt *eu*. O amenință în glumă cu bastonul lui noduros ; gestul corespundea atît de dramatic imaginii pe care Elinor și-o făcuse asupra săvîrșirii unei adevărate crime, încît simți că o cuprinde frica.

Își ascunse emoția, încercînd să rîdă ; se hotărî să nu-l invite în casă. În prag se simțea mai în siguranță.

— E preferabil să fii omorît de cineva pe care îl cunoști, decît de un străin.

— Serios ? Spandrell o privi. Colțurile gurii, care aducea cu o cicatrice lungă, i se strimbară într-un zîmbet ciudat. — Numai o femeie se poate gîndi la astfel de rafinamente. Dacă simți vreodată nevoia să ți se taie gîtul absolut prietenește...

— Dragul meu Spandrell ! protestă Elinor ; era extrem de mulțumită că discutau în prag și nu-l invitase în casă.

— ...nu ezita să mă chemi. Oricît ar fi de mare deranjul, spuse el, punîndu-și o mîna pe inimă. Sînt imediat alături de tine, sau dacă vrei, alături de gîtul tău. Își lovi călcîiele și îi făcu o plecăciune. Spune-mi, urmă el, schimbînd tonul, unde e Philip ? Aș fi vrut să cinăm împreună astă-seară. La restaurantul Sbisa. Te-aș invita și pe tine, dar e o reuniune numai de bărbați.

Elinor îi mulțumi.

— N-aș fi putut veni, în orice caz, iar Philip a plecat la țară, să-și vadă mama. Se întoarce ca să prindă concertul dirijat de Tolley la Queen's Hall. Parcă spunea c-o să treacă apoi și pe la Sbisa ; cine știe, poate întîlnește pe cineva. Ai să-l vezi atunci. Mai așteaptă.

— Mai bine mai tîrziu decît niciodată. Sau, cel puțin, spuse el, izbucnind din nou în rîsul său înfundat, am această speranță pioasă, fiind vorba de prieteni. Spe-

ranță pioasă ! Îți spun drept, proverbele ar trebui schimbate : mai bine niciodată decît mai devreme.

— Atunci de ce te mai deranjezi ca să inviți lumea la masă ?

Spandrell dădu din umeri.

— Puterea obișnuinței, spuse el. În plus, cînd îi invit la masă îi pun de cele mai multe ori să plătească.

Sunetul strident al unei sonerii de bicicletă îi făcu să se întoarcă și să se oprească din rîs. Un băiat de la poștă venea pe o bicicletă roșie de-a lungul aleii, suînd tot timpul din clopoțel.

— Aici locuiește familia Quarles ? întrebă el coborînd de pe bicicletă.

Elinor luă telegrama și o deschise. În timp ce citea rîsul îi pieri de pe față.

— Nu-i nici un răspuns.

Băiatul încălecă pe bicicletă și plecă. Elinor rămase cu privirea pe telegramă, ca și cum cuvintele ar fi fost scrise într-o limbă străină, greu de înțeles. Se uită la ceasul de mînă, apoi din nou la bucata subțire de hirtie.

— Vrei să-mi faci un serviciu ? spuse ea în sfîrșit, întorcîndu-se către Spandrell.

— Firește.

— Băiețelul meu e bolnav, explică ea. Trebuie să plec. Dacă mă grăbesc (se uită din nou la ceasul de mînă), mai pot să prind la gara Euston trenul de patru și șaptesprezece. Nu-mi rămîne însă timp și pentru altceva. Vrei să-i telefonezi lui Everard Webley și să-i explici de ce nu pot lua masa cu el astă-seară ? „Telegrama este un avertisment, își spuse ea, ca să renunț.“

— Telefonează-i înainte de șase, la birou.

— Înainte de șase, repetă Spandrell încet. La birou. Am înțeles.

— Trebuie să mă grăbesc, spuse ea, întinzîndu-i mîna.

— Mă duc să-ți aduc un taxi, pînă îți pui pălăria.

Elinor îi mulțumi. Spandrell o luă grăbit de-a lungul aleii. „Trebuie să renunț“ își repetă Elinor, în timp ce-și potrivea pălăria în fața oglinzii venețiene din camera de toate zilele. Altcineva hotărâse pentru ea. Simți o ușurare și o dezamăgire. Luase hotărârea, continuă ea să reflecteze, în detrimentul bietului Phil. Se întrebă ce i se întâmplase băiețelului. Telegrama trimisă de mama ei — în stilul atît de caracteristic doamnei Bidlake încît Elinor nu se putu reține să nu zîmbească — nu spunea nimic. „Philip puțin *souffrant* ¹. Fără a fi ceva grav te-aș sfătuî să vii imediat acasă. Mama.“ Își aminti că în ultima vreme copilul fusese foarte nervos, greu de suportat și obosea ușor. Își reproșă că nu-și dăduse seama că micul Phil era pe cale de a se îmbolnăvi. Acum se îmbolnăvise. Poate de gripă. „Aș fi trebuit să am mai multă grijă“, își repeta ea neconținut. Așternu grăbită cîteva cuvinte pentru soțul ei. „Telegrama de alături explică plecarea mea grăbită. Ne întîlnim la Gattenden mîine dimineață.“ Unde să pună scrisoarea, astfel încît Philip s-o vadă sigur cînd se va întoarce? Sprijinită de ceas pe consolă? Dacă n-o să se uite la ceas? Pe masă? Nu, mai bine s-o prindă cu un ac de paravan. Asta-i! Imposibil să n-o vadă. Urcă repede scările, ca să caute un ac. Pe toaleta lui Philip văzu o legătură de chei. Le ridică și se uită la ele încruntată. „Idiotul, iar și-a uitat acasă legătura de chei. Cum o să intre la noapte?“ Zgomotul unui taxi sub fereastră îi sugeră o soluție. Coborî în fugă scările, prinse nota și telegrama cu un ac pe paravanul care despărțea de la ușă partea de salon transformată în cameră de toate zilele, și ieși în alee. Spandrell stătea lîngă ușa taxiului.

— Ești foarte gentil, îi spuse ea. Te exploatez mai departe. Îi întinse cheile. — Dacă îl vezi pe Philip astăseară dă-i-le, salută-l din partea mea și spune-i că este un idiot. N-ar fi putut să intre în casă fără ele. Spandrell

¹ Suferind (fr.).

luă tăcut cheile. Spune-i și de ce a trebuit să plec, și că-l aștept miine. Se urcă în taxi. Și nu uita să-i telefonezi lui Webley. Înainte de șase, căci rămăsese stabilit să ne întâlnim aici la șase.

— Aici ? întrebă el cu un interes subit și cu o curiozitate, pe care Elinor le găsi cam impertinente și jenante. Își închipuia, îndrăzneala să-și închipuie... ?

— Da, aici, spuse ea scurt.

— N-am să uit, o asigură el cu emfază ; expresia păstra încă ceva ciudat, făcînd-o să bănuie un sens în dosul cuvintelor lui banale.

— Îți mulțumesc, îi spuse Elinor, destul de rece. Acum trebuie să zbor. Dădu șoferului adresa. Taxiul făcu marșarier pe alee, trecu pe sub arcadă, se întoarse și dispăru.

Spandrell o luă încet spre Hyde Park Corner. De la telefonul din stația de metrou îl chemă pe Illidge.

Everard Webley se plimba cu pași mari prin cameră, și dicta. Îi era imposibil să-și compună discursurile stînd jos. „Cum or fi scriind unii, înțepeniți pe scaunul lor zile întregi, ani întregi ?“ Nu reușea să priceapă. „Cînd mă așez pe scaun sau stau culcat în pat mă simt ca o mobilă — numai lemn și cîlți. Mintea mea nu lucrează dacă picioarele nu lucrează.“ În zilele cînd trebuia să răspundă la multe scrisori, să dicteze articole și să-și înjghebeze cuvîntările, ziua lui de muncă reprezenta o plimbare de opt ore. „Face pe leul“, așa îl descriau secretarele lui atunci cînd dicta. Acum făcea pe leul — pe leul agitat, puțin înainte de a-și primi rația de carne — străbătînd biroul mare și gol de la un cap la altul.

— „Țineți minte“, spunea el, privind încruntat covorul cenușiu în timp ce vorbea ; creionul secretarei alerga pe hîrtie stenografiînd „țineți minte autoritatea fi-

nală îmi aparține în toate cazurile și că atît timp cît voi rămîne la conducerea «Englezilor liberi» orice încercare de indisciplină va fi suprimată prompt și nemilos. Al dvs. etc.” Tăcu, se întoarse la birou din locul de unde exprimase concluzia plimbării sale meditative și leonine, și începu să scormonească printre hîrțiile risipite. — Cam asta-i tot, spuse el, și se uită la ceas. Trecuse cu puțin de șase fără un sfert. — Ultimele scrisori să le găsesc gata mîine dimineață, continuă el. Am să le semnez atunci. Își luă pălăria din cuier. — Bună seara. Și trîntind ușa, coborî scările în grabă.

În fața casei îl aștepta mașina cu șoferul. Era un automobil puternic (lui Everard îi plăcea să conducă nebunește), și decapotabil, căci senzația luptei cu elementele atmosferice și curentul de aer provocat de viteza mașinii, îl înfiorau plăcut. O foaie impermeabilă, întinsă perfect, acoperea în întregime ca o punte locurile din spatele turismului, lăsînd libere numai pe cele din față.

— N-am nevoie de serviciile tale astă-seară, îi spuse el șoferului, pe cînd se așeza la volan. Ești liber.

Apăsă pe accelerator, ambreie și porni brusc și violent. În cei trei litri ai cilindrilor se aflau închise mai multe duzini de cai; lui Everard îi plăcea să-i muncească din greu. O luă drept înainte în plină viteză; cînd mai avea un metru și accidentul părea inevitabil, apăsă furios pe frînă — iată metoda lui de a conduce. Un drum prin oraș cu mașina, alături de Everard, se dovedea o experiență plină de emoții tari. Ultima oară cînd o plimbase cu mașina, Elinor protestase.

— Nu mă sperie prea mult perspectiva de a muri, spusese ea, dar mă opun categoric să-mi petrec restul vieții în cîrje și cu nasul zdrobit.

Everard rîsesse.

— Cu mine nu ți se poate întîmpla nimic. Eu n-am accidente.

— Ție nu ți se pot întîmpla, nu-i așa? îl ironizase ea.

— Dacă asta vrei să spui...

Frînase cu atîta violență, încît Elinor trebuise să se prindă bine de marginea scaunului, ca să nu fie proiectată cu capul de parbriz.

— Imbecilule ! strigase Everard unui domn bătrîn care își pierduse cumpătul și mergea pe șosea zăbăuc ca o găină, astfel încît nu lipsise mult ca să ajungă sub roțile mașinii.

— Dacă vrei s-o iei așa... automobilul pornise ca un glonte, cu o zmcitură care o turtise pe Elinor de spătarul banchetei... n-ai decît. Mie nu mi se întîmplă accidente. Norocul meu e opera mea.

Mergînd cu mașina pe Oxford Sreet, Everard zîmbi, amintindu-și întîmplarea. O căruță a Căilor Ferate îi ațînu calea. Caii n-ar trebui lăsați pe stradă. „Ori mă accepți, voia el să-i spună lui Elinor, și asta înseamnă că va trebui în cele din urmă s-o faci public — să-l părăsești pe Philip și să vii la mine — (intenționa să fie absolut onest cu ea ; între ei nu trebuia să dăinuiască nici un fel de minciună), ori mă accepți deci, ori...” Se ivi prilejul să depășească camionul ; apăsă pe accelerator, mașina porni ca o săgeată, viră la dreapta, trecu din nou pe lingă nasul bătrînului cal care mergea plin de răbdare la trap, apoi o coti iar la stînga — „...nu ne mai vedem”. Trebuia să fie un ultimatum. Un ultimatum brutal. Everard nu putea suferi situațiile tulburi. Prefera lucrurile clare, oricît de neplăcute, unor incertitudini pline de speranțe de fericire. În cazul de față, incertitudinea nu-l făcea să se simtă cîtuși de puțin copleșit de fericire. La intrarea în Oxford Circus, un polițist ridică mîna. Era șase fără șapte minute.

„Elinor e prea năzuroasă”, își spuse, uitîndu-se înaprejur. Clădirile astea noi nu erau de loc pe gustul ei. Pe el, stilul baroc, masiv și înflorit al localurilor care adăposteau comerțul modern nu-l supăra. Stilul avea vigoare, dramatism, era foarte răspîndit, costa mult și simboliza progresul.

— Dar e de o vulgaritate revoltătoare, protestase ea.

— E greu, răspunse el, să nu fii vulgar cînd nu ești mort. Le reproșezi acestor oameni că muncesc, iar eu sînt de acord cu tine ; munca e într-adevăr vulgară.

Elinor avea mentalitatea tipică a consumatorului și nu pe cea a producătorului.

Polițistul coborî brațul. La început, încet, apoi cu o viteză crescîndă, circulația oprită o clipă porni din nou cu zgomot. Elinor se gîndea numai la lux — ăsta-i adevărul, și nu la lucrurile folositoare. Minte ei judeca lumea exclusiv în funcție de frumusețe și bucurie, și nu în funcție de principiul utilității. O preocupau senzațiile și nuanțele sentimentelor ; dar preocupările ei erau gratuite, și nu o interesa faptul că înțelegerea profundă și intuiția sînt calități necesare în lupta pentru existență. De fapt, Elinor habar n-avea de această luptă. Everard ar fi trebuit s-o dezaprobe, și ar fi dezaprobat-o (zîmbi în timp ce făcea această reflecție), dacă n-ar fi fost îndrăgostit de ea. Ar fi vrut să... Pleosc ! De pe imperiala unui autobuz ce trecea pe alături, o coajă de banană, moale ca o stea de mare, căzu pe botul mașinii. Prin zgomotul circulației răzbătu un hohot de rîs. Ridicîndu-și ochii, văzu două fete care îl priveau cu gura deschisă peste rampa imperialei, ca un cuplu de gargoile nostime, și care rîdeau, rîdeau de parcă nu făcuseră vreodată o glumă mai bună. Everard le amenință cu pumnul și rise la rîndul său. Ce mult s-ar fi bucurat Elinor de întîmplarea asta ! Îi plăcea să bată străzile și să asiste la întîmplări nostime. Descoperea imediat caracterul lor ciudat, amuzant și plin de tilc. Acolo unde el nu vedea decît o masă de umanitate nediferențiată, Elinor distingea oamenii. Darul ei de a născoci povestea vieții unor oameni bizari, văzuți o clipă, era la fel de remarcabil ca și puterea ei de observație. Ți-ar fi spus totul despre fete — cărei clase sociale aparțin, cum au fost crescute, de unde își cumpără rochiile, cit le plătesc, dacă mai sînt încă fecioare, ce fel de cărți citesc

și care sînt actorii lor de cinema favoriți. Închipuindu-și cuvintele ei, amintindu-și risul, expresia ochilor și jocurile ei de cuvinte, Everard se simți brusc cuprins de o mare afecțiune pentru Elinor, de o dorință violentă și totuși delicată de a fi alături de ea ; gîndul că se află departe îi deveni insuportabil. Clacsonă, atrăgînd atenția taxiului din față, și încercă să-l depășească, luînd-o prin dreapta. Un refugiu pentru pietoni îl sili să-și reia locul în dosul taxiului, dar nu mai înainte ca șoferul să-și exprime îndoilele sale asupra caracterului legitim al nașterii lui Everard, asupra înclinațiilor sale sexuale eterogene și mai ales asupra perspectivelor de fericire ce-l așteptau pe lumea cealaltă. Într-un limbaj la fel de colorat și cu incomparabil mai multă originalitate, Everard îi răspunse la înjurături. Se simțea debordînd de viață, extraordinar de viguros, puternic, și, lucru inexplicabil (deși mai erau cel puțin cinci minute pînă s-o vadă pe Elinor), fericit, pe deplin fericit. Da, o fericire perfectă, căci știa (cu ce siguranță calmă !) că Elinor va spune da, va declara că îl iubește. După ce ocoli Marble Arch și intră în Hyde Park, fericirea lui se făcu mai puternică, mai sfîșietoare și în același timp mai senină. Convingerea profetică i se adînci, transformîndu-se într-un fel de veche certitudine, ca și cum viitorul ar fi aparținut trecutului. Soarele apunea ; în locurile unde razele lui, roz-aurii, cădeau pe pămînt, se părea că o toamnă prematură și mai luminoasă ca de obicei incendiasă frunzele și iarba. Dinspre apus, lungi săgeți de pulbere strălucitoare se culcau printre pomi, iar în umbra lor, crepusculul plutea ca o ceață de culoarea levănțicăi, o ceață albastră și mov-închis, ce se pierdea treptat înspre orizontul vag al Londrei. Jocul de umbră și lumină eclipsa sau transfigura perechile ce se plimbau pe iarbă sau copiii ce se jucau, făcîndu-i să apară, rînd pe rînd, șterși, sau scăldați într-o lumină miraculoasă. Aveai impresia că un zeu capricios, plictisit sau încîntat de creaturile lui, îi privea cînd cu o indiferență ucigă-

toare, cînd cu o mare dragoste, revărsînd asupra lor o parte din propria-i divinitate. În fața lui Everard bulevardul se întindea liber și lucios ; continua să conducă automobilul cu viteza legală, deși îl chinuia dorința de a o revedea pe Elinor și poate tocmai fiindcă o iubea atît de mult. Totul devenise frumos ; iar frumusețea, își spusese Everard, cu o logică tipică lui și dintr-o necesitate personală, implica prezența ei. Elinor se afla alături, împărtaşind cu el aceeași bucurie în fața frumuseții. Știînd că i-ar fi făcut plăcere ca bucuria să țină cît mai mult, Everard reduse viteza. Motorul se învîrtea doar cu o mie cinci sute de turații pe minut, iar dinamul aproape că nu mai lucra. Un automobil Baby Austin îl depăși, de parcă mașina lui Everard ar fi stat nemișcată. *Ducă-se !* Everard se gîndea la cuvintele cu care avea să-i descrie lui Elinor minunile văzute. Printre zăbrelele de fier ale parcului se vedeau pe Park Lane autobuze strălucitoare de un stacojiu-aprins, care treceau ca o procesiune de care triumfale. Prin zgomotul circulației, un ceas bătut slab ora șase ; mai înainte ca ultima bătaie să se stingă, o alta îi urmă, cu un sunet melodios, dulce și ușor melancolic — ca și cum ar fi fost vocea acelei seri splendide, vocea fericirii lui. Deși mersese foarte încet, zări în față porțile de marmură de la Hyde Park Corner. În ciuda goliciunii și a mușchilor abdominali anormal dezvoltăți chiar pentru un amator de gimnastică suedeză, statuia de bronz ridicată de doamnele din înalta societate engleză învingătorului de la Waterloo, și reprezentîndu-l pe Ahile — bronzul fusese turnat din tunurile lui Napoleon — stătea cu scutul în aer, cu sabia fluturînd, amenințător și apărîndu-se de cerul palid și pustiu. Deși dorea să ajungă la capătul călătoriei, Everard ieși din Hyde Park aproape cu regret. Din nou în față și în spate duduîră înfundat autobuzele cu imperială. Ocolînd un arhipelag de refugii pentru pi-toni, făcu jurămîntul ca a doua zi, dacă Elinor consimțea să plece cu el, să doneze cinci lire sterline spi-

talului St. George. Era convins că Elinor va accepta. Banii erau ca și dați. Ieși din Grosvenor Place ; zgomotul circulației se stinse în urmă. Belgrave Square era o oază de pomi ; sturzii sporovăiau într-o tăcere rurală. Everard făcu cîteva ocoluri. Pe partea stîngă, între case se deschidea o arcadă. Trecu prin ea cîțiva metri, se opri, întoarse mașina, apoi făcu marșarier prin alee pînă ajunsese la capătul ei. Opri motorul și coborî. Perdelele portocalii erau încîntătoare. Inima începu să-i bată foarte repede. Se simțea exact ca la primul lui discurs : speriat, dar și triumfător. Urcă treptele de la intrare, ciocăni la ușă și așteptă ca inima să-i bată de douăzeci de ori ; din casă nu răspunse nimeni. Bătu din nou și, amintindu-și de ce-i spusese Elinor despre spaimile ei, își însoți loviturile în ușă cu un fluierat ; ca un răspuns la spaimile ei mute, îi strigă :

— Oameni buni !

Deodată, observă că ușa era întredeschisă. O împinse ; ușa se dădu în lături. Everard trecu pragul.

— Elinor ! strigă el, închipuindu-și că e sus. Elinor !

Din nou, nu primi nici un răspuns. Îi făcea o farsă ? Poate că voia să-l sperie, sărindu-i în cale din dosul unui paravan. Zîmbi la acest gînd și intră să exploreze camera cufundată în tăcere ; deodată observă hîrtia prinsă la vedere cu un bold de paravanul din dreapta. Se apropie și tocmai începuse să citească : „Telegrama de alături o să-ți explice...“, cînd un zgomot îl făcu să întoarcă capul. La vreun metru în spatele lui se afla un om cu miinile ridicate în sus ; măciuca pe care o înșfăcase începuse să descrie pe deasupra umărului drept o mișcare oblică. Everard zvîrli brațul, încercînd să se apere, dar prea tîrziu. Măciuca îl lovi în tîmpla stîngă. Avu senzația că lumina s-a stins pe neașteptate. Nici măcar nu-și dădu seama că se prăbușește.

Doamna Quarles își sărută fiul.

— Dragă Phil, spuse ea. Ce bine c-ai venit așa iute !

— Nu arăți prea bine, mamă.

— Puțin obosită, asta-i tot. Și necăjită, adăugă ea după o clipă, suspinînd.

— De ce ești necăjită ?

— De tatăl tău. Nu se simte bine, urmă ea, vorbind încet și aproape fără chef. Ține mai ales să te vadă pe tine. De-asta ți-am și telegrafiat.

— Are o boală gravă ?

— Nu-i o boală fizică, răspunse doamna Quarles. Nervii lui... A avut o criză. E foarte nervos. Foarte nesigur.

— Din ce cauză ?

— Doamna Quarles tăcu. Cînd vorbi, în cele din urmă, îi trebui un efort vizibil, ca și cum fiecare cuvînt își deschidea drum cu forța printre piedicele din suflet.

Efortul făcuse să i se contracteze fața fină.

— S-a întîmplat ceva care l-a tulburat foarte mult, spuse ea. A suferit un șoc puternic.

Și încet, cuvînt cu cuvînt, îi povesti totul.

Aplecat în față pe scaunul său, cu coatele pe genunchi, cu bărbia în palmă, Philip o ascultă. După o primă privire aruncată mamei, își ațintise ochii în pămînt. Avea sentimentul că dacă s-ar uita la ea și i-ar întilni privirea, ar face-o să se simtă prost fără nici o justificare. Pînă și faptul de a vorbi devenise pentru ea o durere și o umilință ; să vorbească, cel puțin, fără să fie privită, ca și cum n-ar fi avut nici un martor la nefericirea ei. Philip își ferea privirea și aceasta îi dădea doamnei Quarles impresia unei intimități spirituale. Cu voce ștearsă și catifelată, mama lui continuă să povestească. O succesiune de întîmplări sordide. Cînd începu să-i relateze episodul petrecut cu două zile mai înainte, cu ocazia vizitei lui Gladys, Philip nu mai putu suporta s-o

asculte. Era prea umilitor pentru ea ; nu trebuia s-o lase să continue.

— Da, da, îmi închipui, spuse el, întrerupînd-o. Sări în picioare și se îndreptă enervat spre fereastră, tirîndu-și piciorul infirm. — Ajunge, spuse el. Se opri la geam, privi pajiștea, boschetele masive de tisă, și în spatele lor dealurile de culoarea grîului secerat, întinzîndu-se departe, dincolo de vale. Scena părea exasperant de calmă. Philip se întoarse, traversă șchiopătînd camera și, oprindu-se o clipă înapoia fotoliului mamei sale, își lăsă mîna pe umărul ei ; apoi se îndepărtă din nou. Nu te mai gîndi la asta, spuse el. Am să văd eu ce-i de făcut. Se aștepta, cu imensă scirbă, la o scenă violentă și nedemnă, la scandaluri și hărțuieli vulgare. — Ar trebui poate să mă duc să-l văd pe tata, sugeră el.

Doamna Quarles îl încurajă.

— E foarte nerăbdător să te vadă.

— De ce ?

— Nu prea știu. Dar a insistat tot timpul.

— Discută despre... cum să spun, întîmplarea asta ?

— Nu. Nu pomeniște niciodată de ea. Am impresia că o uită în mod intenționat.

— Atunci poate că e mai bine să nu pomenesc nici eu.

— Numai dacă începe el, îl sfătui doamna Quarles. Sidney discută mai ales despre persoana lui, despre trecut, despre sănătate, cu un aer pesimist. Încearcă să-l îmbărbătezi. Philip consimți. — Și dă-i dreptate tot timpul, fă-i pe plac, urmă ea, nu-l contrazice. Își iese imediat din sărite. Nu-i face bine să se enerveze.

Philip o ascultă. Ca și cum tatăl său ar fi fost un animal primejdios, se gîndi el, sau un copil obraznic. Ce nenorocire, ce bătaie de cap, ce umilință pentru mama lui !

— Și nu sta prea mult, adăugă ea.

Philip o părăsi. „Caraghiosul, își spuse el în timp ce traversa hîlul, caraghiosul dracului !” Mînia bruscă și

disprețul pe care le simți pentru tatăl său nu erau atenuate de nici un sentiment de afecțiune mai vechi. Pe de altă parte, nici nu așteptau o ură mai veche. Până acum, Philip nici nu-și iubise, nici nu-și urise tatăl. Îi acceptase existența, arătându-se tolerant, sau, în cel mai rău caz, afișând un aer de resemnare amuzantă. Nici una din amintirile sale din copilărie nu justifica o emoție mai adâncă. Ca tată, domnul Quarles se dovedise la fel de instabil în sentimente și la fel de ineficace ca și în activitatea politică sau în afaceri. Scurtele perioade de interes și entuziasm față de copii alternaseră cu perioade lungi, în timpul cărora aproape că le ignorase existența. Philip și fratele său îi preferaseră dispoziția din perioadele când îi neglija, căci tatăl lor îi ignora plin de bunăvoință. Era mai puțin plăcut când începea să se intereseze de starea lor. De obicei, nu se preocupa atât de copii, cât de o teorie de educație sau de igienă. După ce întâlnea un doctor eminent, sau citea ultima carte despre metodele pedagogice, domnului Quarles îi venea deodată ideea că dacă nu întreprinde ceva drastic, fiii săi aveau să devină idioți sau infirmi sau chiar debili mintali, cu trupurile otrăvite de o hrană greșită și rahitici din cauza unor exerciții fizice nepotrivite. Atunci, câteva săptămâni de-a rîndul îi obliga pe cei doi băieți să se îndoape cu morcovi cruzi sau cu carne de vacă exagerat de fiartă (depindea de doctorul pe care se întîmplase să-l întâlnească domnul Quarles), îi silea să facă instrucție ca soldații, le predă lecții de dansuri naționale sau de mișcări armonioase, îi puneă să învețe versuri pe dinafară (dacă se întîmpla ca memoria să fie elementul important în clipa aceea) sau (dacă se fixa asupra facultăților de judecată) îi scotea în grădină, unde le spunea să înfigă un rînd de țăruiși pe gazon, iar după ce le măsura umbra lor la diferite ore din zi, le cerea să descopere singuri principiile trigonometriei. În timpul crizei, viața devenea aproape insuportabilă pen-

tru cei doi băieți. Dacă doamna Quarles protesta, Sidney se înfură groaznic și-i spunea că este o mamă care-și iubește în mod egoist copiii, iar starea lor reală n-o interesează de loc. Doamna Quarles nu insista prea mult, deoarece știa că, dacă îl contrazice, Sidney devenea parcă și mai încăpăținat; dacă în schimb îi făcea pe plac, soțul ei își abandona repede entuziasmul. De fapt, după câteva săptămîni, cum era de așteptat, Sidney se sătura să depună o muncă fără rezultate rapide și vizibile. Igiena, preconizată de el, nu-i făcuse pe cei doi băieți nici mai înalți, nici mai voinici, iar pedagogia lui nu le ascuțea simțitor inteligența. Nu reprezentau pentru domnul Quarles decît o plictiseală zilnică la anumite ore. „Afaceri de mai mare actualitate“ îi solicitau tot mai mult atenția, pînă ce, treptat, ca pisica din Cheshire¹ dispărea aproape complet din camerele de studiu sau din dormitorul copiilor, ca să treacă în sfere mai înalte și mai plăcute. Băieții se simțeau iarăși fericiți.

Oprit la ușa camerei de sunetele ce se auzeau dinăuntru, Philip ascultă. Fața lui căpătă o expresie de neliniște, chiar de alarmă. A cui era cealaltă voce? I se spusese că nu mai e nimeni la tatăl său. Vorbea singur? Era atît de grav? Adunîndu-și curajul, Philip deschise ușa și se liniști pe loc, descoperind că ceea ce luase drept nebunie era de fapt citirea la dictafon. Sprijinit în perne, domnul Quarles stătea pe jumătate ridicat în capul oaselor, pe jumătate culcat în pat. Fața lui, ca și pielea de pe creștetul capului erau atît de congestionate, încît începuseră să lucească, iar pijama de mătase roz părea o prelungire mai puternică a febrei. Dictafonul se afla pe o masă lîngă pat. Domnul Quarles vorbea în microfonul flexibil al mașinii.

¹ Pisica din *Alice în țara minunilor* de Lewis Carroll, cunoscută povestire pentru copii. Printre alte facultăți miraculoase, pisica din Cheshire o are pe aceea că diversele părți din trupul ei dispar una după alta.

— Adevăhrata mähreție, spunea el cu o voce sonoră, e invehrs propohrțională cu simplul succes momentan. Ah, tu ești ! strigă el, întorcînd capul în clipa cînd se deschise ușa. Opri dictafonul, atîrnă microfonul și îi întinse mîna în chip de bun venit. Gesturi simple, dar lui Philip i se păru că toate mișcările tatălui său au ceva extravagant. Parcă ar fi fost pe scenă. Privirea întoarsă spre Philip era nefiresc de strălucitoare. — Mă bucuhr foahrte mult c-ai venit. Mă bucuhr foahrte tahre, dragul meu băiat. Îi mîngîie mîna, iar vocea puternică îi tremură brusc.

Neobișnuit cu asemenea demonstrații, Philip se simți jenat.

— Ei, cum te simți ? întrebă el, încercînd să pară bine dispus.

Domnul Quarles dădu sceptic din cap și, fără să vorbească, strînse mîna fiului său. Philip se simți mai stingherit ca niciodată cînd văzu că ochii tatălui său se umplu de lacrimi. Cum ar mai fi putut să-l urască, să fie furios ?

— Ai să te simți foarte bine, spuse el, încercînd să-l îmbărbăteze. Nu trebuie decît să te odihnești puțin.

Domnul Quarles își încleștă și mai tare mîna.

— Nu-i spune mamei tale, zise el. Cred însă că sfîhrșitul mi-e aproape.

— Prostii, tată. Nu mai vorbi așa.

— Aproape, repetă domnul Quarles, dînd din cap cu încăpăținare, foahrte aproape. D-asta mă bucuhr atît de mult c-ai venit. Aș fi fost nefehricit să mohr pe cînd te aflai la celălalt capăt al lumii. Cu tine la căpătii simt că pot să mohr — vocea îi tremură iarăși — foahrte liniștit. Strînse din nou mîna lui Philip. Era convins că fusese întotdeauna un tată devotat, trăind numai pentru copiii lui. Și chiar așa fusese, uneori. — Da, foahrte mulțumit. Își scoase batista, își suflă nasul și în același timp își șterse pe furiș ochii.

— Dar n-ai să mori.

— Ba da, ba da, insistă domnul Quarles. O simt. O simțea cu adevărat; credea că va muri, fiindcă cel puțin parțial mintea lui voia să moară. Complicațiile de săptămîna trecută fuseseră prea mari, iar viitorul promitea lucruri și mai rele, dacă așa ceva era posibil. Să dispară, fără dureri — asta ar fi fost soluția cea mai fericită a tuturor problemelor sale. Voia să moară, credea că va muri, și crezînd în apropiata sa moarte i se făcea milă de el ca de o victimă; în același timp însă se admira pentru nobila resemnare cu care își îndura soarta.

— N-ai să mori insistă Philip, plictisit, neștiind ce altă consolare să-i ofere în afara acestei simple ne-gații. Nu știa să se descurce în situațiile pline de emoții tari, invitate pe neașteptate în viața de toate zilele. — Nu-i nimic... Voia să spună „N-ai nimic“, dar se re-ținu, gîndindu-se că era inutil, iar tatăl său s-ar fi putut simți jignit.

— Să nu mai voimbăim despre asta, spuse domnul Quarles, acru; pe față i se citea iritarea. Philip își aminti că mama lui îi spusese să nu-l contrazică. Tăcu. — Nu te poți lua la ceahrtă cu Destinul, continuă domnul Quarles pe un alt ton. Destinul, repetă el cu un suspin. Tu ai fost fehricit, dragul meu băiat, ți-ai descoperit vocația de la început. Soahrta te-a tratat bine.

Philip dădu afirmativ din cap. Gîndise adeseori la fel, chiar cu o oarecare teamă. Credea obscur în Nemesis¹.

— Pe cînd eu... domnul Quarles nu-și termină fraza; ridicîndu-și mîna, o lăsă să cadă din nou, cu un gest disperat, pe cuvertură. M-am irosit ani și ani alergînd după false idealuhri. Ani de-a rîndul, înainte de a-mi descoperi adevăhrata vocație. Un filozof nu

¹ În mitologia greacă, personificarea legii și a dreptății, cu puteri de răzbunare asupra celui ce îi încalcă atribuțiile și rămîne nepedepsit de justiția umană.

trebuie să se ocupe de lucruri practice. E chiar absurd. Ca albatrosul scriitorului ăla, cum îl cheamă? Știi tu.

Philip rămase perplex.

— Vorbești de albatrosul din *Bătrînul marinar*?

— Nu, nici vohrbă, spuse domnul Quarles nerăbdător. Vohrbesc de francezul ăla.

— Ah, firește. Philip pricepuse la ce se referea. „*Le Poète est semblable au prince des nuées*“¹. Baudelaire.

— Fihrește, Baudelaire.

„*Exilé sur le sol au milieu des huées,
Les ailes de géant l'empêchent de marcher*“²

recită Philip, fericit să schimbe conversația, făcînd-o să alunece, măcar pentru o clipă, de la probleme personale la literatură.

Tatăl său era încîntat.

— Exact! strigă el triumfător. La fel se întîmplă și cu filozofii. Ahripile îi împiedică să umble. De treizeci de ani am încehrcat să mehrg înainte — în politică, în afaceri. Nu mi-am dat seama că locul meu ehra în văzduh, și nu pe pămînt. În văzduh! repetă el ridicînd brațul. Aveam ahripi. Își agită mîna cu un tremur rapid. — Aveam ahripi și n-am știut. Vocea i se făcuse mai puternică, ochii mai strălucitori, iar fața mai roză și mai lucioasă. Întreaga sa ființă vădea o nervozitate, un neastîmpăr și o agitație care îl făcură pe Philip să se simtă îngrijorat de-a binelea.

— N-ar fi mai bine să te odihnești puțin? se grăbi el să sugereze.

Domnul Quarles nu-i luă în seamă întreruperea.

— Ahripi, ahripi, strigă el. Aveam ahripi și nu mi-am

¹ „Poetul e de-o seamă cu pasărea frumoasă...”

² Dar surghiunit cu chiot și singur în răstîrște,
Aripă uriașă nu-l lasă să se miște“.

Baudelaire, *Albatrosul* (trad. de Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. 5).

dat seama cînd ehram tînăhr spre ce înălțimi aș fi putut zbuhra ! Am încehrcat să umblu. În nohroi. Treizeci de ani. Ca numai după treizeci de ani să descopăhr că ehram destinat să zbohr. Iahr acum trebuie să renunț mai înainte de-a fi început. Suspină, se lăsă pe perne și zvîrli cuvintele în aer aproape perpendicular. — Opehra mea e netehrminată. Visele mele sînt neîndeplinite. Soahrta a fost crudă.

— Dar ai tot timpul să-ți termini opera.

— Nu, n-am, insistă domnul Quarles, dînd din cap.

Dorea să fie unul din martirii soartei, ca să se poată arăta cu degetul și spune : „Iată, dacă n-ar fi fost răutatea providenței, ar fi apărut un nou Aristotel.“ Lipsa de bunăvoință a destinului justifica totul — falimentul în afacerile cu zahăr, în politică, în activitatea de fermier, răceala cu care îi fusese primită prima carte, veșnica întîrziere a apariției celei de-a doua ; justifica parcă, destul de confuz, și faptul că îi făcuse un copil lui Gladys. Seducerea servitoarelor, secreta- relor și a fetelor de la țară făcea parte din destinul său nefericit. Iar acum, ca o încoronare a edificiului ghinionului, urma să moară (prematur, dar stoic, ca cel mai nobil dintre toți romanii) ; cit de triviale, cit de jalnice și de neînsemnate se dovedeau a fi, în definitiv, cazurile de pierdere a virginității sau perspectiva unui copil ! Și ce penibile erau aceste urlete la patul de moarte al unui filozof ! Nu putea decît să le ignore, cu condiția ca să fie într-adevăr pe patul de moarte, iar omenirea să recunoască în cele din urmă că destinul fusese crud cu el. Un filozof martirizat, gata să moară, avea o justificare refuzînd să-și bată capul cu Gladys și cu copilul ei. Iată de ce (deși motivul era simțit, și nu formulat) domnul Quarles respingea atît de violent și chiar plictisit asigurările și consolările fiului său că va trăi încă mult timp ; iată de ce acuza providența răuvoitoare și exagera, cu o

bunăvoință și mai mare ca de obicei, talentele pe care providența îl împiedicase să le folosească.

— Nu, nu, dragul meu băiat, repetă el. N-am să-mi tehrmin niciodată opehra. Și ăsta a fost unul din motivele pentru cahre am voit să vohrbesc cu tine.

Philip îl privi cu oarecare teamă. „Ce avea să urmeze?” se întrebă el. Se lăsă o scurtă tăcere.

— Nimeni nu vrea să se stingă complet necunoscut, spuse domnul Quarles, cu vocea îngroșată de o recrudescență de milă față de sine însuși. Simpla dispahritie e greu de suphortat. În mintea sa vidul se lărgea, negru și abisal. Moartea! Ar putea fi sfirșitul necazurilor; perspectiva era totuși destul de înfiorătoare. — Înțelegi ce simt? întrebă el.

— Perfect, spuse Philip, perfect. Dar în cazul tău, tată... Domnul Quarles, care tocmai își suflase nasul, ridică mâna în semn de protest.

— Nu, nu. Se hotărîse că avea să moară; încercările de a-l face să renunțe erau inutile. — Impohrtant e că mi-ai înțeles sentimentele. Pot să mohr liniștit și cu conștiința că tu n-ai să îngădui ca amintihrea mea să dispahră complet. Dragul meu băiat, tu vei fi executohrul testamenthar al opehrelor mele litehrarhre. Există unele fragmente din lucrările scrise de mine...

— Cartea despre democrație? întrebă Philip, care se și văzu angajat să completeze cea mai mare operă proiectată vreodată asupra acestui subiect. Răspunsul tatălui său îi luă o piatră de pe inimă.

— Nu, nu aceea, se grăbi să răspundă domnul Quarles. Nu există decît un matehrial sumahr din acca cahрте. Și în mahre pahрте nici nu-i consemnat pe hîhrtie, ci numai în minte. De fapt, continuă el, aveam de gînd să-ți spun că dohresc ca toate notele mele pentru mahrea cahрте să fie distruse. Făhră să fie ci-tite. Sînt simple însemnăhri. N-au sens decît pentru mine. Domnul Quarles nu dorea cituși de puțin să se descopere postum și să se comenteze cît de goale erau

fișele și cit de sumare notițele din cartotecă — Toate trebuie distruse, pricepi ?

Philip nu protestă.

— Vreau să-ți încredințez, dragul meu băiat, urmă domnul Quarles, o colecție de fragmente mai intime. Reflecții asupra vieții, notații ale unor experiențe personale. Astfel de lucruri.

Philip dădu înțelegător din cap.

— Înțeleg.

— Le-am pus pe hîrtie în decursul anilor, spuse domnul Quarles. *Gînduri și amintiri timp de cincizeci de ani*. Da, asta ar putea fi un titlu bun. Sînt foarte multe în cărnetele mele de însemnări. Iar în ultimele zile le-am înregistrat pe asta. Lovi ușor dictafonul. — Cînd ești bolnav, știi bine, te gîndești la o groază de lucruri. Suspină.

— Vohrbesc serios.

— Firește, recunosc Philip.

— Dacă ai vrea să asculți... și arată spre dictafon.

Philip fu de acord. Domnul Quarles pregăti aparatul.

— Ahre să-ți dea o idee despre ce e vohrba. *Gînduri și amintiri*. Așteaptă o clipă. Cînd împinse aparatul pe masă, o foaie de hîrtie căzu fluturînd pe covor, lăsînd să se vadă un joc de cuvinte încrucișate, cu pătrățele albe și negre. — Și acum ascultă.

Philip ascultă. După cîteva zgîrieturi și hîrîturi violente, se auzi vocea tatălui său, o caricatură a vocii unei marionete :

— „Cheia problemei sexuale : pasiunea e sfîntă, fiind o manifestare a divinității.“ Apoi, fără să se oprească sau să aibă loc o trecere, ci doar pe un ton ușor schimbat : „Lucrul cel mai rău în politică e frivolitatea politicianilor. Într-o seară, la un dineu, nu mai țin minte unde, l-am întîlnit pe Asquith¹ și am

¹ Herbert Henry Asquith (1852—1928), politician englez ; prim-ministru liberal.

profitat de prilej ca să pledez insistent în fața lui necesitatea de a se aboli pedeapsa capitală. Una din cele mai sehrioase probleme ale vieții modehrne. El însă a sugheirat să merhgem și să jucăm bridge. Unitate de măsuhură, din șapte litehre : vehrcioc. Oamenii delicați nu trăiesc în cocini, și nici nu pot rămîne mult timp în politică sau afacehri. Există oameni cu suflet nobil, ca vechii greci, și alții, pudibonzi din naștehre, ca doamna Grundy. Niciodată n-am fost de acord cu păhrehrea bună pe cahre o au oamenii despre Lloyd George. Fiecahre om e născut cu dreptul natuhral de-a fi fehricit; dahr ce represiune fehroce ahre loc cînd cineva înceahrcă să-și reclame drepturile ! Bahrză brazilină, șase litere : jabirū. Adevăhrata măhreție e învehrs proporțională cu succesul momentan. Ah, tu ești..." Zgirieturile zgomotoase reîncepură.

— Da, vād stilul lucrării, spuse Philip privind în sus. Cum se oprește mașina asta ? Ah, așa. Opri dictafonul.

— Îmi vin atîtea gînduhri stînd culcat, spuse domnul Quarles, și își îndreptă cuvintele în sus, ca un tir antiaerian. Ce comoahră de gînduhri ! Niciodată nu le-aș fi putut înregistra pe toate, dacă n-aveam dictafonul ! E minunat ! Absolut minunat !

Capitolul XXXIII

Elinor avusese timp să telegrafieze de la gara Euston. Cînd trenul ajunsese la destinație, găsi mașina așteptînd-o în stație.

— Cum se simte ? îl întrebă ea pe șofer.

Paxton răspunse vag, nici el nu știa prea bine. În sinea lui, găsea că toată agitația în jurul bolii era doar una din toanele ridicole ale celor bogați, mai ales cînd e vorba de copiii lor. Mașina o luă spre Gattenden ; în lumina bogată a serii, perspectiva dealurilor de la Chilterns îi păru lui Elinor de o splendoare atît de senină, încît se simți mai puțin îngrijorată ; regretă că nu plecase din Londra cu ultimul tren ; ar fi putut astfel să-l întilnească pe Webley. Și totuși hotărîrea ei de a nu-l întilni o făcuse să se simtă aproape fericită. Poți fi mulțumit și să regreți în același timp.

Pe cînd treceau prin fața intrării dinspre nord a parcului, întrezări după zăbrelele gardului fotoliul rulant al Lordului Gattenden. Măgărușul se opri din mers și, cu friul atîrnînd liber, păștea iarba de pe marginea aleii ; marchizul era atît de cufundat în lectura unui volum gros *in quarto*, legat în marochin, încît uitase să mai mine măgărușul. Automobilul trecu mai departe în viteză ; apariția fugară a bătrînului lord citind în fotoliul rulant tras de măgărușul cenușiu, așa cum îl văzuse de

atitea ori, revelația bruscă asupra vieții ce se scurgea regulat și invariabil pe vechiul ei făgaș, avură asupra ei un efect la fel de calmant, ca și frumusețea liniștită a fagilor și a ferigelor verzi și aurii din jur, sau a depăr-tărilor violete.

Iată, în fine, casa lor ! Bătrîna clădire dormita în soa-rele-apune, ca o pisică fericită, tolănită la căldură ; aproape că o auzai cum toarce. Peluza amintea o catifea verde și prețioasă ; în aerul calm, imensele *Wellingtonia* aveau demnitatea gravă a unui bătrîn *gentleman*, așezat într-un fotoliu și meditînd după o masă prea copioasă. În această ambianță liniștită nu se putea întîmpla nimic rău. Elinor sări din mașină, urcă scările în goană și se îndreptă spre dormitorul copilului. Phil era culcat în pat, complet nemișcat și cu ochii închiși. Cînd Elinor intră, domnișoara Fulkes, care ședea alături, se întoarse, se sculă și merse să o întîmpine. O singură privire pe fața guvernantei ajunse pentru a o convinge pe Elinor că liniștea albastră și aurie a peisajului, casa ațipită, marchizul cu măgărușul lui o liniștiseră în mod înșelă-tor. „Totul merge bine, părăuseră să-i spună. Totul con-tinuă ca de obicei.“ Domnișoara Fulkes arăta palidă și speriată, de parcă ar fi zărit un strigoi.

— Ce s-a întîmplat ? șopti Elinor. Neliniștea o cuprin-se din nou brusc și, mai înainte ca domnișoara Fulkes să aibă timp să-i răspundă, adăugă : — Doarme ? Dacă Phil doarme, se gîndi ea, e un semn bun ; băiețelul părea într-adevăr că doarme.

Domnișoara Fulkes clătină negativ din cap. Gestul se dovedi inutil, căci, mai înainte ca Elinor să termine, co-pilul se agită subit și spasmodic sub cearșaf. Fața i se contractase de durere. Gemu scurt și sfîșietor.

— Îl doare foarte rău capul, spuse domnișoara Fulkes. Ochii ei trădau spaimă și disperare.

— Du-te și te odihnește, spuse Elinor.

Miss Fulkes ezită, apoi refuză.

— Aș vrea să fiu de folos...

Elinor insistă.

— Vei fi mai de folos odihnită... Buzele guvernantei începură să tremure, apoi o podidură lacrimile. — Hai, du-te... îi spuse Elinor, și-i strînse brațul ca să o consoleze.

Domnișoara Fulkes se supuse cu o grabă neașteptată. Se temea să nu izbucnească în plîns înainte de a ajunge în camera ei.

Elinor se așează lângă pat. Luă mîna micuță ce zăcea pe cearșaful îndoit și își plimbă degetele prin părul blond al copilului, încercînd să-i liniștească durerile.

— Dormi, șopti ea, în timp ce degetele îl mîngiau, dormi, dormi.

Copilul se agita încă ; din cînd în cînd durerea bruscă îi schimonosea fața ; scutura din cap, ca și cum ar fi vrut să scape de chinuri. Scoase un nou geamăt sfîșietor. Aplecîndu-se asupra copilului, Elinor simți că i se frînge inima ; o mină nevăzută o strîngea parcă de gît, o sugruma.

— Dragul mamei, spuse ea, rugîndu-l, implorîndu-l să nu mai sufere, dragul mamei !...

Îi strînse mai tare minuța și apăsă palma pe fruntea lui fierbinte, ea să-i înăbușe durerea sau, cel puțin, să-i apere trupul mic și tremurător de atacurile ei. Cu încreaga ei voință porunci durerii să înceteze sub mîngîierea degetelor, să iasă din trupul lui — să iasă prin degetele ei și să pătrundă în corpul ei. Copilul continua să se agite în pat, întorcîndu-și capul dintr-o parte într-alta, ridicîndu-și genunchii, apoi întinzîndu-și picioarele cu o mișcare violentă și convulsivă sub cearșaf. Durerea revenea sfîșietoare ; fața i se strîmba de suferință, iar printre buzele întredeschise ieșea tot timpul un geamăt slab și disperat. Elinor îi mîngîie fruntea și îi șopti cuvinte fierbinți. Atît putea face. Sentimentul

neputinței o sufoca. Mîinile invizibile se contractaseră pe gîtul și inima ei.

— Cum ți se pare, Phil ? întrebă doamna Bidlake cînd fiica ei coborî scările.

Elinor nu răspunse ; își întoarse capul. Întrebarea îi aduse lacrimi în ochi. Doamna Bidlake o luă în brațe și o sărută. Elinor își ascunse capul la pieptul ei. „Trebuie să fii tare, își spunea ea mereu. Nu trebuie să plîngi, nu trebuie să te prăbușești. Fii tare, ca să-l poți ajuta.“ Mama ei o strinse și mai tare în brațe. Contactul fizic o liniști pe Elinor, dîndu-i forța pentru care se rugase. Făcu o efortare de voință, respiră adînc, și își calmă hohotele de plîns. Se uită la mama ei și îi zîmbi recunoscătoare. Buzele îi mai tremurau ușor, dar voința învinsese.

— Sint o proastă, zise ea scuzîndu-se. N-am putut să mă stăpînesc. E atît de îngrozitor să-l vezi suferind, fără să-l poți ajuta ! E teribil. Chiar dacă știi că totul se va termina cu bine.

Doamna Bidlake oftă.

— Teribil, repetă ea, într-adevăr teribil, și închise ochii meditînd nedumerită. După o scurtă tăcere, continuă : — De fapt, spuse ea, deschizîndu-și din nou ochii ca să se uite la Elinor, cred că ar trebui să o supraveghezi pe domnișoara Fulkess. Nu cred că influența ei e întotdeauna bună.

— Influența domnișoarei Fulkess ? spuse Elinor privind-o foarte mirată. Dar e cea mai drăguță, cea mai conștiincioasă...

— Oh, nu-i vorba de asta, nu-i vorba de asta ! se grăbi să răspundă doamna Bidlake. Vorbesc despre influența ei artistică. Cînd m-am urcat alaltăieri ca să-l văd pe Phil, am găsit-o arătîndu-i niște reproduceri oribil de vulgare ale unui ciine.

— Bonzo ? sugeră Elinor.

Mama ei dădu afirmativ din cap.

— Da, Bonzo. Pronunță cuvîntul cu un iel de scirbă.

— Dacă Phil vrea să vadă tablouri de animale, există la British Museum reproduceri de miniaturi persane într-adevăr excelente. E așa de ușor să strici gustul unui copil... Dar, Elinor ! Draga mea !

Deodată, fără să se mai poată stăpîni, Elinor începu să ridă. Să ridă și să plîngă, pierzîndu-și controlul. Tristețea și-o putea stăpîni. Tristețea însă întovărășită de Bonzo era irezistibilă. Ceva se sfărîmă în sufletul ei, și se trezi plîngînd cu hohote și în același timp rîzînd crispat și isteric.

Doamna Bidlake îi mîngîie neputincioasă umărul.

— Draga mea, repeta ea mereu. Elinor !

Deșteptat dintr-un somn neliniștit și plin de coșmaruri, John Bidlake strigă furios din bibliotecă.

— Isprăviți odată cu trăncăneala asta, porunci el enervat și cu o voce plîngăreață. Pentru numele lui Dumnezeu !

Elinor însă nu se mai putea stăpîni.

— Țipați ca niște papagali, continuă să bombăne John Bidlake în sinea lui. Faceți glume idioate. Cînd ești bolnav...

★

— Pentru numele lui Dumnezeu, revino-ți ! zise Spandrell brutal.

Illidge își astupă gura cu batista. Se temea să nu-i vină rău.

— Cred c-am să mă întind o clipă pe canapea, șopti el.

Cînd încercă să umble simți că i se taie picioarele. Se tîri spre canapea ca un paralytic.

— Ar trebui să iei o înghițitură de alcool, spuse Spandrell traversînd camera. Pe bufet se afla o sticlă de coniac. Se duse în bucătărie să aducă pahare. Turnă puțin coniac. — Bea, spuse el. Illidge luă paharul și sorbi. — Parc-am traversa Canalul Mîncii, continuă Spandrell cu ironie feroce, servindu-se la rîndul său cu coniac. Un studiu în verde și portocaliu, așa te-ar fi

descriș acum Whistler¹. Verde ca mărul. Verde ca mușchiul.

Illidge îl privi un moment. Apoi își întoarse capul, nemaiputînd suporta expresia fixă a acestor ochi cenușii și disprețuitori. Niciodată nu simțise atîta ură față de Spandrell.

— Ca să nu zic verde ca o broască, verde ca o mîrlă, verde ca putregaiul, continuă Spandrell.

— Taci din gură ! strigă Illidge cu o voce care își redobîndise timbrul și aproape că nu mai tremura.

Batjocura lui Spandrell îl liniștise. Ura, ca și coniacul, stimulează. Luă o nouă înghițitură de alcool, care îi arse gîtlejul. Amîndoi tăceau.

— Dacă te simți dispus, zise Spandrell așezîndu-și jos paharul gol, poți să vii să mă ajuți să facem ordine în casă. Se ridică în picioare, trecu dincolo de paravan și dispăru.

Cadavrul lui Everard Webley zăcea acolo unde căzuse, răsturnat pe o parte și cu brațele întinse pe dușumea. Batista îmbibată cu cloroform îi acoperea încă fața. Spandrell se aplecă și o smulse. Timpla lovită era lipită de parchet ; cînd priveai de sus, pe fața lui Webley nu se vedea nici o rană.

Cu mîinile în buzunare, Spandrell se uită la cadavru.

— Acum cinci minute, zice el, formulîndu-și gîndurile în cuvinte, spre a putea înțelege și mai bine sensul lor, acum cinci minute era viu, avea suflet. Viu, repetă el, legănîndu-se pe un singur picior, și, atingînd cu celălalt obrazul mort, ridică o ureche și apoi o lăsă să revină la loc. — Un suflet. Apăsă o clipă cu piciorul ceea ce fusese fața lui Everard Webley. Își retrase piciorul ; amprenta rămase ca un praf cenușiu pe pielea albă. „Calc pe o față moartă“, își zise el. De ce o făcuse ? „O calc.“ Își ridică din nou piciorul și apăsă cu

¹ James Whistler (1834—1903), pictor și gravor american, stabilit mult timp la Paris.

tocul orbita mortului, binișor, cu băgare de seamă, ca și cum ar fi experimentat o tortură. „Parcă aş călca în picioare struguri“, se gândi el. Putea să calce orbita până o făcea piftie. Era însă de ajuns. O călcase în mod simbolic, ca să șteargă oroarea esențială a crimei, oroare pe care o simțea acum sub picioare. Oroarea esențială? Spectacolul se dovedise mai degrabă stupid și dezgustător decât oribil. Virîndu-și vârful pantofului sub bărbia mortului, îi împinse capul în sus, până ce fața lui Webley se ridică, spre tavan, cu gura deschisă și cu ochii pe jumătate închiși. Deasupra și în dosul ochiului stîng se vedea o contuziune enormă, roșie. Pe obrazul stîng picăturile de sînge se uscaseră, iar acolo unde fruntea zăcea pe dușumea se formase o mică baltă — nici măcar o baltă — o pată de sînge.

— E de necrezut ce puțin sînge a curs, spuse Spandrell cu voce tare.

Auzindu-i vocea calmă, Illidge tresări violent.

Spandrell își retrase piciorul care ținea capul mortului, și fața căzu înapoi, deoparte, cu o mică bușitură.

— Măciuca episcopului Odo¹ și-a găsit o justificare perfectă, continuă el indiferent. Ce ciudat era să-și amintească, chiar în acele clipe, săriturile comice ale conștiinciosului prelat de pe tapiseria din Bayeux! Pînă și această imaginație făcea parte din oroarea esențială. Frivolitatea minții omenești! Ce alandala răătălesc gîndurile! Răul poate avea o oarecare demnitate. În timp ce prostia...

Illidge îl auzi pe Spandrell intrînd în bucătărie, apoi zgomotul apei, curgînd din ce în ce mai tare într-o găleată. Robinetul se închise; răsunară pași. Găleata fu lăsată jos cu un sunet metalic.

— Din fericire, continuă Spandrell, comentîndu-și ultima observație. Altfel, nu știu cum am fi ieșit din incurcătură.

¹ Odo sau Eudes (1036—1097), episcop francez.

Illidge asculta cu atenția încordată și îngrozit sunetele care veneau din dosul paravanului. Se auzi o bufnitură, ca și cum s-ar fi prăbușit un corp. Fusesse ridicat oare un braț, și apoi lăsat să cadă la loc? Ca și cum un obiect moale și greu ar fi alunecat misterios de-a lungul dușumelii. Apoi, din nou, se auzi apa azvîrlită pe jos și frecatul bine cunoscut al dușumelelor. La aceste zgomote, incomparabil mai oribile, mai adînc semnificative decît toate cuvintele — oricît de brutale, de calme și de cinice ar fi fost ele — pe care le-ar fi putut rosti Spandrell, Illidge simți din nou o senzație mai puternică de leșin, de amețală; inima îi bătea violent, ca în primele minute, cînd Webley zăcea, zvîrcolindu-se încă la picioarele lui. Își aminti, și retrăi acele clipe de așteptare care-i tăiaseră respirația făcîndu-l aproape să vomite și care se petrecură mai înainte ca grozăvia să fi avut loc. Zgomotul mașinii care făcea marșarier pe alee, frecatul picioarelor pe prag, bătaia în ușa, apoi tăcerea, lungă, foarte lungă, cînd inima i se zbatuse, stomacul i se contractase, iar mintea îi fusese năpădită de presimțiri, de gînduri bine întemeiate despre revoluție și viitor, și de o ură justificată împotriva exploataților și a bogăției dezgustătoare. Pe cînd se ghemuia în dosul paravanului își reaminti vag ce caraghioase erau jocurile din copilărie de-a v-ați ascunselea, și excursia cu școala printre tufișurile de grozămă și ienuperi ale pășunii comunale. Un, doi, trei !... Copiii care îi căutau pe cei ascunși își acopereau fața și începeau să numere cu voce tare pînă la o sută; cei care trebuiau să se ascundă se împrăstiau. Te vîrai într-un tufiș, plin de țepi sau te culcai printre ferigi. Apoi se auzea strigătul: nouăzeci și nouă, määă! și copiii porneau să te caute. Neastîmpărul era atît de puternic și de dureros, în timp ce se ghemuia sau stătea pe vine în ascunzătoare, trăgînd pe furiș cu ochiul, ascultînd cu speranța de a găsi un prilej să se repeadă la locul de mijă, încît

il apuca o dorință aproape irezistibilă de „a face ceva“, cu toate că „făcuse ceva“, în dosul desişului de ienuperi abia acum vreo cinci minute. Ce amintiri absurde ! Şi fiind absurde, erau şi îngrozitoare ! Pentru a suta oară îşi băgă mîna în buzunar ca să se asigure că sticla cu cloroform se afla acolo, bine astupată. O altă bătaie în uşă îl făcuse să tresară, apoi o fluierătură şi o chemare hazlie (puteai să *auzi*, după tonul vocii, că Everard zîmbea) : „Oameni buni !“ În dosul paravanului, Illidge se cutremurase. „Oameni, buni !“ Amintindu-şi, începu să tremure din nou, mai violent, cuprins de ruşinea şi de oroarea pe care atunci nu avusese timpul să le simtă. N-avusese timp, căci, înainte ca mintea lui să-şi poată da seama de multiplele implicaţii ale acestei chemări hazlii, uşa scîrîlise din balamale, se auziseră paşi pe parchet, iar Webley o strigase pe Elinor. (Illidge se întrebă deodată dacă nu fusese şi el îndrăgostit de ea.) „Elinor !“ Urmase tăcere ; Webley văzuse notiţa, Illidge îi auzise respiraţia, la vreo jumătate de metru, dincolo de paravan. Apoi, un foşnet, o mişcare fulgerătoare, începutul unei exclamaţii şi o lovitură seacă şi neaşteptată, ca plesnetul unei palme, însă mai înfundată, mai surdă, mai tare. Urmase o nouă tăcere, de o fracţiune de secundă, apoi zgomotul unei căderi — dar nu un singur zgomot, ci o serie întreagă, care ţinuse destul de mult ; prăbuşirea genunchilor, oasele ce loveau duşumeaua, zgîrietura unor pantofi ce alunecau de-a lungul parchetului lustruit, buşitura înfundată a trupului şi a braţelor şi, în fine, pocnetul capului.

— Iute ! se auzise vocea lui Spandrell, şi Illidge ţişnise din ascunzătoare. Cloroform ! Ascultător, îmbibase batista şi o întinsese pe faţa care se contracta. Începu din nou să tremure şi mai bău coniac.

Frecarea fu urmată de plescăitul unei cîrpe ude.

— Gata ! spuse Spandrell, apărînd din dosul paravanului. Îşi şterse mîinile pe o cîrpă de praf. — Cum îi

merge bolnavului ? adăugă el cu un suris ironic, parodiind felul de a vorbi al unui medic la căpătiul pacientului.

Illidge își întoarse capul. Ura izbucni în el, gonind momentan orice altă emoție.

— Mă simt foarte bine, spuse el scurt.

— Nu te-ai ostenit prea mult, în timp ce eu făceam această treabă murdară, nu-i așa ? Aruncă cîrpa de praf pe un scaun și începu să-și îndoaie la loc manșetele.

În două ore, mușchii inimii se contractează și se destind, se contractează și se destind din nou, doar de opt mii de ori. Globul terestru parcurge mai puțin de două sute de mii de kilometri de-a lungul orbitei sale. Smochinul de India n-a apucat să invadeze decît vreo patruzeci de hectare ale teritoriului australian. Orele nu contează. Sînt suficiente ca să ascuți *Simfonia a noua* și vreo două, trei din cuartetele postume, să zbori de la Londra la Paris, să transferi masa de prînz din stomac în intestinele subțiri... să citești *Macbeth*, să mori de o mușcătură de șarpe, sau să câștigi un șiling și jumătate, făcînd curățenie. Din cauza cadavrului din dosul paravanului, lui Illidge, care aștepta pe scaun să se întunece, acele două ore i se părură că n-au să treacă niciodată.

— Ce, ești nebun ? îl întrebă Spandrell cînd Illidge propusese să plece amîndoi imediat și să lase cadavrul în voia soartei. Sau ai chef să mori spînzurat ? Batjocura, amuzamentul rece și ironic îl scoaseră din sărite pe Illidge. — Philp o să găsească mortul diseară, cînd o să se întoarcă acasă.

— Dar n-are cheia, spuse Illidge.

— Atunci miine, cînd va veni cu un lăcătuș. Iar peste trei ore, cînd Elinor o să explice ce a făcut cu cheia, poliția o să bată la ușa mea. Și-ți promit că va bate și la a ta foarte curînd după aceasta. Surîse. Illidge își feri ochii. — Nu, continuă Spandrell, trebuie să-l

luăm de aici pe Webley. Automobilul lui e la poartă ; ne va fi foarte ușor dacă așteptăm să se înnopteze.

— Dar mai sînt două ore pînă se va lăsa noaptea. Vocea lui Illidge deveni stridentă de furie și jale.

— Ce contează ?

— Ascultă... începu Illidge, dar se opri ; își dădea seama că dacă îi vorbea sincer însemna să declare că nu avea intenția să rămînă încă două ore fiindcă îi era frică. Bine, spuse el. Să rămînem. Spandrell luă o cutie de argint pentru țigări și o deschise.

— Miroase foarte plăcut, zise el. Servește-te. Împinse cutia de-a lungul mesei. Uite și niște cărți. Și ziarul *Times*. Și revista *New Statesman*. Și ultimul număr din *Vogue*. Parc-am fi în salonul de așteptare al unui dentist. Am putea să ne facem un ceai.

Așteptarea începu. O bătaie de inimă urmează unei alte bătaie de inimă. În fiecare secundă, globul terestru parcurge treizeci și doi de kilometri, iar smochinii din India mai acoperă încă vreo treizeci de metri patrați ai teritoriului australian. În spatele paravanului se afla cadavrul. Mii și mii de milioane de indivizi minusculi și diverși s-au împreunat, iar produsul legăturii lor, al luptei lor, a fost o viață omenească. Întreaga lor colonie, stupul lor viu, a fost un om. Stupul a murit. În căldura care a mai rămas, mulți dintre indivizii componenți se mai bucură încă de un pic de viață ; în curînd vor pieri și ei. Iar între timp, din aer, legiunile invizibile ale saprofitelor și-au început invazia fără să întîmpine vreo rezistență. Vor trăi printre celulele moarte, vor crește, se vor multiplica prodigios, iar prin procesul lor de creștere și procreație întregul edificiu chimic al trupului va fi demolat, toate finețurile și complicațiile materiei se vor dizolva, așa încît, în momentul cînd își vor termina treaba, doar două-trei kilograme de carbon, cîtiva litri de apă, puțin var, ceva fosfor și sulf, o gră-măjoară de fier și siliciu, o mină de săruri amestecate — împrăștiate toate și combinate din nou cu lumea din

jurul lor — vor fi tot ce a rămas din ambiția de a conduce a lui Everard Webley, din dragostea lui pentru Elinor, din opiniile sale despre politică, din amintirile din copilărie, din talentul de scrimer și călăreț, din aceea voce catifelată și puternică, din zîmbetul subit și strălucitor, din admirația pentru Mantegna¹, din disprețul pentru *whiskey*, din crizele înspăimîntătoare, dar intenționate, de furie, din obiceiul de a-și mîngîia bărbia, din credința în Dumnezeu, din incapacitatea de a fluiera corect o melodie, din hotărîrea nezdruccinată și din cunoașterea limbii ruse.

Illidge răsfoi paginile cu reclame ale revistei *Vogue*. O doamnă tînără, îmbrăcată într-o haină de blană ce costa două sute de guinee, se urca într-un automobil; pe pagina opusă, o altă tînără, drapată doar într-un prosop, ieșea dintr-o baie în care se dizolvaseră sărurile pentru slăbire ale doctorului Verbruggen. Urma o natură moartă, compusă din sticle de parfum *Songe Nègre*, ca și din ultima creație a aceluiași fabricant, *Relent d'Amour*. Numele lui Worth, Lavin, Patou se întindeau în litere mari pe încă trei pagini. Văzu, în continuare, o altă tînără doamnă, prinsă într-o centură de cauciuc pentru slăbire, uitîndu-se în oglindă. Un grup de tinere doamne își admirau reciproc cămășile de noapte, expuse spre vînzare la raionul de lenjerie al casei „Crabb și Lushington“. În fața lor, o altă tînără doamnă stătea culcată pe o sofa în institutul de cosmetică „Adrena“; mîinile unei maseze mîngîiau bărbia amenințată să se dubleze. Urma o natură moartă, cuprinzînd rulouri și alte unelte de cauciuc, care prin masare și frecare eliminău grăsimea excesivă, apoi o altă natură moartă, compusă din vase de cristal și faianță, pline de creme ce hrănesc pielea și feresc fața de ravagiile timpului și ale intemperiilor.

¹ *Andrea Mantegna* (1431—1506), pictor italian, puternic influențat de arta antichității.

„Ce revoltător ! își spuse Illidge pe cînd răsfoia paginile. O adevărată crimă !“ Îi plăcea revolta lui, o cultiva. A fi furios reprezenta pentru el o distracție și în același timp o justificare. Înfuriindu-se împotriva nepăsării egoiste și frivolității plutocraților, putea să uite pe jumătate și să-și ierte pe jumătate oribila întimplare. Cadavrul lui Webley zăcea dincolo de paravan. Existau femei care plăteau două sute de guinee pentru o haină de blană. Unchiul lui, Joseph, ar fi fost mulțumit să cîștige atîta într-un an și jumătate, peticind pantofii. Iar aceste femei cumpărau parfumuri care costau douăzeci și cinci șilingi sticluța. Își aduse aminte de vremea cînd fratele lui mai mic, Tom, făcuse o pneumonie după o gripă. Fusesse ceva îngrozitor ! Cînd intrase în convalescență, doctorul recomandase băiatului să plece la mare pentru cîteva săptămîni. N-avuseseră destui bani să-l trimită. Plămîinii lui rămăseseră slăbiți după boală. Lucra acum la o fabrică de motoare (construia mașini pentru acele curve cu haine de blană de două sute de guinee) ; Illidge plătise taxele fratei lui său la o școală tehnică — le plătise, se gîndi el, întețindu-și furia, ca Tom să aibă cîntea de a sta opt ore pe zi în fața unei freze. Aerul orașului Manchester nu-i pria de loc. Bietul băiat nu avea un exces de grăsime ce trebuia eliminat cu ajutorul unui rulou de cauciuc. Porcii ! Bețivanii ! De ce nu munceau în folosul societății, în loc să recurgă la aparate care să le reducă volumul coapselor și al burților ? Munca i-ar fi scăpat de toată grăsimea. Dacă ar munci așa cum muncise mama lui... Ea nu avusese grăsime de eliminat cu ajutorul unui rulou de cauciuc, prin sufocare într-un corset sau prin transpirație în băi fierbinți cu săruri. Se gîndi indignat la munca ei jalnică și nesfîrșită, zi de zi, an de an. Făcea paturile, ca ele să fie răvășite din nou. Gătea pentru a umple burțile veșnic goale. Freca dușumeaua, pentru ca bocancii plini de noroi să o murdărească iar. Cîrpea și peticea, ca odraslele ei să rupă și mai mult hainele. Semăna cu

munca istovitoare a lui Sisif și a Danaidelor, deznădăjduită și interminabilă, sau ar fi fost interminabilă (afară de cazul că maică-sa ar fi murit), dacă el n-ar fi reușit să-i trimeată din salariul său acele două lire pe săptămână. Putea să-și angajeze o fată ca s-o ajute la munca grea. Muncea totuși mai mult decît trebuia, așa încît nu avea nevoie de o centură de cauciuc pentru a-și reduce talia. Ce viață ! În lumea hainelor de blană și a parfumurilor *Songe Nègre*, femeile se plîngeau de plictis și oboseală și se internau în sanatorii particulare pentru a urma o cură de odihnă. Dacă ar fi dus o viață ca a mamei lui, numai cîtva timp ! Poate că în curînd o să fie obligate s-o facă (așa spera el), chiar și în Anglia. Illidge se gîndi cu satisfacție la foștii ofițeri ai țarului care conduceau taxiuri și munceau în fabrici, la fostele contese ce deschiseseră restaurante, cabarete și prăvălii unde vindeau pălării ; la toți foștii bogătași ai Rusiei, răspîndiți în lumea întreagă, de la Harbin și Șanghai, la Roma, Londra și Berlin, rămași fără un sfant, umiliți, reduși la starea de sclavie a oamenilor din clasele de jos, pe spinarea cărora trăiseră odinioară ca niște paraziți. Așa era drept, asta meritau. Poate că și în Anglia o să se întîmple la fel. Cei care aveau însă nevoie să-și elimine grăsimea ca și femeile cu haină de blană erau puternici, erau foarte numeroși, erau o armată organizată. Armata însă își pierduse șeful. Fusese exterminat așa cum se cuvine. Întruchiparea bestialității și a plutocrației zăcea în dosul paravanului. Gura însă îi rămăsese deschisă, iar mușchii feței, înainte ca batista împuțită să o acopere, se contractaseră cu o mișcare grotescă. Illidge se cutremură. Se uită din nou, spre a-și schimba gîndurile și a găsi o justificare, la portretul tinerei doamne, îmbrăcată cu blana ce costa două sute de guinee, și la cel al tinerei ieșind goală, dar acoperită discret cu un prosop, din baia menită să-i reducă grăsimea. Curve îngrășate de prea multă mîncare ! Aparțineau clasei pentru a cărei perpetuare se luptase

Webley, promotorul a tot ce e josnic și revoltător. Își primise răsplata după cum merita...

— Doamne sfinte ! exclamă brusc Spandrell, ridicându-și ochii de pe cartea pe care o citea. Vocea lui, în liniștea ce domnea, îl făcu pe Illidge să tresară, strecurându-i în suflet o spaimă de nesuportat. — Uitasem complet. Înțepenesesc, nu-i așa ? Se uită la Illidge. Vorbec de cadavre.

Illidge dădu afirmativ din cap. Răsuflă adânc și se stăpîni cu o efortare a voinței.

— Cum o să reușim să-l băgăm în mașină dacă înțepenește ?

Spandrell sări în picioare și dispăru dincolo de paravan. Illidge îl auzi cum trage zăvorul ușii de la intrare. Îl cuprinsese brusc o spaimă înfiorătoare că Spandrell o va șterge, lăsându-l încuiat împreună cu cadavrul.

— Unde te duci ? strigă Illidge, alarmat, repezindu-se după el. Unde te duci ? Ușa era deschisă. Spandrell nu se vedea nicăieri, iar *obiectul* acela zăcea pe podea, cu fața neacoperită, cu gura deschisă, și privind fix, tainic și semnificativ, de parcă s-ar fi uitat printr-o crăpătură, cu ochii aproape ascunși de genele întredeschise. — Unde te duci ? Illidge aproape că începuse să țipe.

— De ce te agiți așa ? îl întreabă Spandrell cînd Illidge apăru, palid și cu un aer disperat, în prag. În picioare, lîngă mașina lui Webley, Spandrell încerca să desfacă pînza impermeabilă întinsă strîns peste locurile din față. — E foarte greu să desfaci porcăria asta.

Illidge își vîri mîinile în buzunar, simulînd că doar curiozitatea îl determinase să iasă din casă într-o asemenea goană.

— Ce faci acolo ? întreabă el pe un ton degajat.

Spandrell mai trase o ultimă dată cu forță ; învelitoarea se desfăcu, de-a lungul unei laturi a mașinei. Îndoi prelata și se uită înăuntru.

— E goală, din fericire, spuse el, și începu să răpăie cu degetele cîteva octave imagine pe caroserie. Să zi-

cem că spațiul dinăuntru are vreun metru și un sfert lățime, spuse el în concluzie, și cam tot atît în lungime. Jumătate din suprafață e ocupată de locurile din spate. Rămîne un spațiu de vreo trei sferturi de metru sub capotă. Loc berechet ca să te ghemuiești înăuntru și să stai foarte comod. Dar dacă ești țeapăn ? Se uită întrebător la Illidge. — Poți să viți un om înăuntru, dar nu o statuie.

Illidge îi dădu dreptate. Ultimele cuvinte ale lui Spandrell îi reamintiră brusc de comentariul ironic al lui Lady Edward cu privire la Webley. „Vrea să fie tratat ca propria lui statuie colosală — ridicată postum, dacă înțelegi ce vreau să spun.“

— Trebuie să acționăm repede, continuă Spandrell. Înainte de a înțepeni de tot.

Trase capota înapoi și, apucîndu-l de umăr pe Illidge, îl împinse ușor în casă. Trînti ușa în urma lor. Nemișcați, priviră cadavrul.

— Trebuie să-i ridicăm genunchii și să-i aducem brațele în jos, spuse Spandrell.

Se aplecă și mișcă într-o parte unul din brațele mortului. Cînd îi dădu drumul, brațul reveni pe jumătate la poziția inițială. „Parc-ar fi o marionetă, cu încheieturi elastice“, se gîndi Spandrell. Mai mult grotescă decît înspăimîntătoare ; spectacolul nu avea nimic tragic, era cel mult plictisitor și cam absurd. Iată oroarea esențială — că totul (și pînă și acest obiect) era o glumă proastă și plictisitoare.

— Ne trebuie niște sfoară, spuse el. Ceva cu care să-i legăm brațele și picioarele ca să încapă în mașină.

Operația semăna cu repararea de către un amator a instalației de apă sau a pavilionului din grădină ; o operație neplăcută și absurdă.

Scormoniră prin toată casa. Nu găsiră nici o bucată de sfoară. Trebuiră să se declare mulțumiți cu trei bandaje pe care Spandrell le descoperi la un loc cu as-

pirina, iodul, acidul boric și laxativele vegetale, în dulăpiorul cu medicamente din camera de baie.

— Ține-i brațele, să i le leg, ordonă Spandrell.

Illidge execută ceea ce i se ceruse. Răceala încheieturilor moarte era oribilă ; i se făcu din nou rău și începu să tremure.

— Gata ! spuse Spandrell, ridicându-se. Acum picioarele. Ce bine că n-am așteptat prea mult !

„Tratat ca propria lui statuie.“ Cuvintele răsunau în memoria lui Illidge. „Ridică postum, dacă înțelegi ce vreau să spun. Postum...“ Spandrell îndoi unul din picioarele lui Webley pînă ce genunchiul aproape că atinse bărbia mortului.

— Ține-l.

Illidge apucă glezna lui Webley ; observă că acesta avea șosete cenușii cu margine albă. Spandrell dădu drumul piciorului și Illidge simți o lovitură bruscă, puternică și neașteptată pe mîna care ținea glezna. Mortul încerca să-l lovească cu piciorul. Viduri negre începură să i se caște în fața ochilor, săpînd găuri în universul solid, ce începu să se clatine și să plutească în jurul marginilor acestor goluri interstelare. I se făcu rău și îl cuprinse o amețeală teribilă.

— Fii atent, spuse el întorcîndu-se spre Spandrell, care, așezat pe vine, rupea învelișul unui bandaj. Închizînd ochii, Illidge dădu drumul gleznei.

Piciorul se destinse ca un arc de oțel îndoit, iar laba, înaintînd fulgerător, îl lovi pe Spandrell în umăr, răsturnîndu-l din poziția lui nestabilă și făcîndu-l să cadă pe spate, cu brațele întinse.

Spandrell se ridică.

— Mama ta de timpit ! Furia pricinuită de acest prim șoc se domoli. Rîse scurt. — Parc-am fi la circ, spuse el. Nu era atît tragic, cît caraghios, ca numărul unui clown.

Cînd cadavrul fu în cele din urmă strîns legat, Illidge înțelese că plămîinii debili ai lui Tom, blănurile de două sute de guinee, grăsimea excesivă, munca de sclav de o viață întreagă a mamei lui, bogății și săracii, exploatarea și revoluția, dreptatea, pedeapsa, indignarea nu aveau, în ceea ce îl privea pe el, absolut nici o legătură cu aceste membre ce se înțepeneau, cu această gură ce se căsca, cu acești ochi întredeschiși, sticloși și privind fix și tainic. Nu exista nici o legătură, dar absolut nici una.

★

Philip cîna singur. În fața farfuriei, o sticlă de o jumătate de kilogram de vin negru și cana cu apă serveau drept suport unui volum deschis. Între înbușături, în timp ce mesteca, citea un volum de Bastion : *Despre creier*. Cartea nu era prea modernă, poate, dar nu găsisese ceva mai bun în biblioteca tatălui său ca să aibă ce citi în tren. Cînd peștele era pe terminate, dădu peste cazul unui *gentleman* irlandez, suferind de parafazie. Exemplul îi făcu o impresie atît de puternică, încît își împinse farfuria la o parte, scoase din buzunar carnetul de însemnări și își notă imediat ceva. Medicul ceruse pacientului să citească cu voce tare un paragraf din statutul Colegiului Trinity, din Dublin : „Colegiul are dreptul, după cum socotește nimerit, să examineze sau să nu examineze pe fiecare licențiat, înainte de a fi admis ca lector la Facultate.“ Ceea ce citise însă pacientul era : „Dacă albina-ce în mama-te a lui trotodudu spre majoram sau acest emidrat, eni eni krastrei, mestreit la ketra totombreidei, la rei de la treido ca acest kekritest“. „Admirabil !“ își spuse Philip, pe cînd copia ultimul cuvînt. „Ce stil ! Ce splendoare maiestoașă ! Ce bogată, ce sonoră era prima frază !“ „Dacă albina-ce în mama-te a lui trotodudu.“ Și-o repetă. „Am s-o imprim pe prima pagină ca sub-

titlu la viitorul meu roman“, notă în carnetul său. „Epigraful, textul întregii predici. Shakespeare nu vorbise decât despre povești povestite de un idiot. Aici idiotul vorbește chiar el — și pe deasupra, în maniera lui Shakespeare. Ultimul cuvânt despre viață“, adăugă el cu creionul.

La Queen's Hall, Tolley începuse concertul, dirijând *Borborygmes Symphoniques* de Erik Satie¹. Lui Philip gluma nu îi păru prea reușită. O parte din auditori merse mai departe, huiduind și fluierind. Cu o polițetă ironică, Tolley se înclină mai grațios ca de obicei. Când vacarmul se potoli, începu să dirijeze cea de a doua bucată din program, *Uvertura la Coriolan*. Tolley se mândrea cu gustul lui perfect și cu măiestria lui inegalabilă. „Dar vai! se gândi Philip în timp ce asculta, ce înfiorător dirija Tolley adevărata muzică!“ Ca și cum i-ar fi fost rușine de emoțiile lui Beethoven și ar fi încercat să se scuze pentru ele. Din fericire, însă, Coriolan nu putea fi profanat nici măcar de Tolley. Muzica avea o splendoare eroică, tragică și imensă, oricum ar fi dirijat-o Tolley. Ultimele gemete ale agoniei se stinseră ca o demonstrație a măreției omului și a necesității, a sensului durerii.

În pauză, Philip ieși șchiopătînd din sală, ca să fumeze la bar. O mină îl înșfăcă de braț.

— Am descoperit un meloman! Spuse o voce bine cunoscută. Se întoarse și îl văzu pe Willie Weaver, cu fața lui absurdă, strălucind de bună dispoziție și bunătate. — Ce părere ai despre Orfeul nostru modern?

— Dacă te referi la Tolley, nu cred că e capabil să dirijeze Beethoven.

¹ *Erik Satie* (1866—1925), compozitor francez. A combătut stilul romantic și impresionist în muzică, cerînd o întoarcere la simplitate.

— Cam ușuratic și fantezist pentru grandoarea neîntrecută a bătrînului Ludwig ? sugeră Willie.

— Așa e, zise Philip zîbind. Muzica lui Beethoven îl depășește.

— Sau poate el o depășește. Grandoarea aparține epocii prepozitiviste. E un atribut burghez, cum ar zice tovarășul Lenin. Tolley e absolut contemporan. Nu ți-a plăcut cum l-a dirijat pe Satie ? Sau ai fi preferat, continuă el, drept răspuns la gestul disprețuitor al lui Philip, ai fi preferat s-o „execute“ și pe ea ? Tuși discret, ca să arate cît de mult îi plăcuse gluma.

— E aproape la fel de modern ca geniul irlandez, ale cărui opere le-am descoperit astă-seară. Philip își scoase carnetul și, după o scurtă explicație, citi cu voce tare : — „Dacă albina-ce în mama-te a lui trotodudu...“ În josul paginii se aflau propriile sale aprecieri, notate cu o oră în urmă. „Textul întregii predici. Ultimul cuvînt despre viață.“ Nu le citi cu voce tare. De fapt, acuma gîndea cu totul altfel. — Deosebirea dintre grandoare și Satie împerechiat cu Tolley, spuse el, e aceeași ca cea dintre statutul Colegiului Trinity din Dublin și acest „albina-ce în mama-te a lui trotodudu“.

Philip se contrazicea flagrant. Dar, în fond, de ce să n-o facă ?

Illidge voia să se ducă acasă să se culce ; Spandrell îl sfătui însă insistent să petreacă cel puțin cîteva ore în palatul Tantamount.

— Trebuie să fii văzut, spuse el. Ai nevoie de un alibi. Eu mă duc la restaurantul Sbisa. Vreo douăsprezece persoane vor declara c-am luat masa acolo.

Illidge se supuse numai după ce Spandrell îl amenință cu bătaia. Îl înspăimînta calvarul de a fi forțat să stea de vorbă cu cineva — fie chiar Lordul Eduard,

tipul omului lipsit de curiozitate, preocupat și absent.

— N-am s-o pot suporta, repeta el mereu, aproape plângînd.

Trebuieră să care cadavrul — strîns legat cu genunchii la gură, în poziția unui copil înainte de a se naște — să-l care în brațe, cu pași nesiguri, la pieptul lor, ca într-o îmbrățișare, prin ușa de la intrare și să coboare cîteva trepte ca să ajungă la alee. Sub boltă, un felinar cu gaz, de culoare verzuie, arunca o lumină slabă asupra fostelor grajduri; suficientă însă ca să-i trădeze, dacă cineva ar fi trecut pe alee prin fața intrării în timp ce transportau cadavrul afară din casă și îl vîrau în mașină. La început, dăduseră drumul *obiectului*; genunchii ridicați în sus depășeau însă nivelul caroseriei. Spandrell fusese nevoit să se urce în mașină, să împingă și să tragă cadavrul greu cu fața spre spatele mașinii, așa încît genunchii să i se rezeme de marginea banchetei din spate. Închiseseră ușile, trăsuseră capota peste spatele mașinii și o fixaseră cît putuseră de strîns.

— Perfect, spuse Spandrell. Îl apucă pe Illidge de cot. Mai ia o înghițitură de coniac, urmă el.

În ciuda coniacului, Illidge nu își revenise încă și continua să tremure cînd mașina pornise. Nici încercările lui Spandrell de a manevra automobilul străin nu îi calmaseră nervii. La început bușiseră mașina violent de un zid cînd făcuseră marșarier la capătul aleii; înainte ca Spandrell să fi descoperit secretul schimbătorilor de viteză, oprise de două ori motorul fără să vrea. Își descărcase nervii, trăgînd cîteva înjurături; apoi rîsese. Pentru Illidge, toate accidentele care antrenau o scurtă întîrziere, în timp ce încercau să scape din acest loc oribil și blestemat, reprezentau adevărate catastrofe. Groaza lui, nerăbdarea lui febrilă se transformaseră aproape în isterie.

— Nu, nu pot, crede-mă, nu pot, protestă el cînd Spandrell îi spuse că trebuia să-și petreacă seara în palatul Tantamount.

— Ascultă-mă pe mine, dracul te ia dacă nu te duci, spuse Spandrell, conducînd automobilul spre Pall Mall. Te las la intrarea principală.

— Nu, te rog !

— Și dacă va fi necesar, te fac eu să intri, cu un picior în fund.

— Dar nu suport să mă duc acolo, nu suport.

— Un automobil foarte frumos, zise Spandrell schimbînd dinadins subiectul. E foarte plăcut să-l conduci.

— Nu suport, repetă Illidge cu voce plîngăreață.

— Mi se pare că fabrica garantează că automobilul atinge o sută șazece de kilometri la oră pe o șosea de curse.

Ocoliră Palatul St. James și intrară în Pall Mall.

— Am sosit, spuse Spandrell, trăgînd mașina lingă trotuar. Illidge ieși ascultător, traversă strada, urcă treptele și sună. Spandrell așteptă pînă ce ușa se închise în urma lui, și porni spre Piața St. James. Vreo douăzeci-treizeci de automobile erau parcate în jurul grădiniței din centru. Făcu marșarier ca să plaseze mașina între celelalte, opri motorul, și o luă pe jos pînă la Piccadilly Circus. După un drum scurt autobuzul, pentru care plătea un penny, îl duse pînă la bulevardul Charing Cross. La capătul unei alei înguste, între clădirile fabricii, pomii din piața Soho străluceau verzi în lumină felinarelor. Două minute mai tîrziu ajunse la restaurantul Sbisa, scuzîndu-se față de Bur-lap și Rampion că întîrziase atît de mult.

★

— Ah, ai venit, spuse Lordul Edward. Mă bucur că te văd.

Illidge bombăni, scuizându-se vag că nu venise mai devreme. Avusese o întâlnire cu un bărbat. O întâlnire de afaceri. Ce se va întâmpla, se întrebă el înspăimântat în timp ce vorbea, ce se întâmpla dacă Lordul Edward îl va întreba cu cine s-a întâlnit, și despre ce afacere e vorba? N-ar fi știut ce să-i răspundă; s-ar fi prăbușit complet. Bătrînul lord însă parcă nici nu-i auzise scuzele.

— Mă tem că va trebui să te rog să faci puțină aritmetică pentru mine, spuse el cu vocea lui adîncă și voalată. Lordul Edward reușise să devină un matematician destul de bun, dar „sotelile“ îl depășiseră întotdeauna. Nu fusese niciodată capabil să facă o înmulțire. Cît privește operația de împărțire a unei sume cu mai mult de douăsprezece unități, n-o încercase de mai bine de cincizeci de ani. — Iată cifrele. Lovi cu degetul carnetul care stătea deschis în fața lui pe birou. — E pentru capitolul despre fosfor. Relația între om și ciclu. Cît de mult P_2O_5 am descoperit că se varsă în mare prin canalele de scurgere? Întoarce o pagină. — Patru sute de mii de tone. Asta e. Practic, nerecuperabile. Pur și simplu, risipite. Ce să mai spun de felul stupid cum procedăm cu cadavrele. În fiecare cadavru se află trei sferturi de kilogram de pentoxid de fosfor. E redat pămîntului, ai putea să spui. Lordul Edward era gata să admită orice scuză, orice anticipare, orice truc al unui avocat, pentru ca să-l poată combate. — Dar asta nu-i de loc suficient! spuse el fără să țină seama de scuze, nimicind pe avocații acestei cauze. Să îngrămădești cadavrele în cimitire! Cum îți poți închipui că o să se distribuie fosforul? Desigur, după un timp își găsește calea înapoi, spre ciclul vieții. Dar pentru scopurile noastre e pierdut. Scos din circulație. Dacă presupunem că în fiecare cadavru se află trei sferturi de kilogram de P_2O_5 , că populația globului terestru este de un miliard

opt sute de milioane și că mortalitatea medie e de douăzeci la mie, care este cantitatea totală redată pământului în fiecare an ? Dumneata știi să faci calcule, dragă Illidge. Fă-le pentru mine. Illidge stătea pe scaun fără să scoată o vorbă și își acoperea fața cu mîna.

— Trebuie să ținem minte, continuă bătrînul lord, că există mulți oameni care scapă de morți mai abil decît noi. De fapt, numai rasele albe scot fosforul din circulație. Alte popoare nu au necropole, coșciuge impermeabile sau cavouri din cărămidă. Singurul popor mai risipitor ca noi sînt indienii. Închipuieți, ard cadavrele și aruncă cenușa în fluvii ! Dar indienii sînt stupizi în tot ce fac. Ce tîmpenie să arzi baliga de vacă în loc s-o redai cîmpiilor ! Și apoi se mai miră că jumătate din populație nu are ce minca. Pentru indieni va trebui să facem un calcul special. N-am însă date precise. Între timp, n-ai vrea să calculezi suma totală necesară pentru întregul glob ? Apoi, dacă nu te supără, să faci alt calcul pentru rasele albe. Am pe undeva lista populațiilor. Firește, procentul mortalității la rasele albe va fi desigur mai scăzut decît media pe întregul glob, cel puțin în Europa de vest și în Statele Unite. N-ai vrea să stai aici ? Ai loc la acest capăt al mesei. Îi făcu loc. — Uite hîrtie. Tocul ăsta e destul de bun.

— Nu vă supărați, spuse Illidge cu voce stinsă, dacă mă întind o clipă pe canapea ? Nu mă simt bine.

Capitolul XXXIV

Era aproape unsprezece noaptea cînd Philip Quarles își făcu apariția la restaurantul Sbisa. Spandrell îl zări cînd intră și îi făcu semn să vină la masa unde se afla împreună cu Burlap și Rampion. Philip traversă încăperea schiopătînd și se așeză lingă el.

— Am un mesaj pentru tine, dar și ceva mai important, spuse Spandrell, băgîndu-și mîna în buzunar. E vorba de cheia casei tale. I-o dădu, explicîndu-i cum intrase în posesia ei. Dacă Philip ar fi știut ce se întîmplase la el acasă în acea seară... — Elinor a plecat la Gattenden, continuă Spandrell. A primit o telegramă. Se pare că băiețelul nu se simte tocmai bine. Te așteaptă mîine.

— N-are decît să mă aștepte! spuse Philip. Am cel puțin cincisprezece întîlniri. Ce-are băiatul?

— Nu se știe precis.

Philip dădu din umeri.

— Dacă ar fi fost ceva grav, soacră-mea n-ar fi telegrafiat, zise el, cedînd tentației de a fi spiritual. Așa face mereu. E perfect calmă dacă cineva din familie are o dublă pneumonie, și teribil de neliniștită dacă e vorba de-o durere de cap sau de crampe la stomac. Se întrerupse ca să comande o omletă și o jumătate de sticlă de vin de Mosella. „Totuși, se gîndi Philip,

băiatul nu se simțea prea bine în ultimele săptămîni. "Regretă că a cedat tentației de a face un spirit. Iar ceea ce spusese nu fusese cituși de puțin spiritual. Dorința de a fi amuzant — iată principalul lui defect de scriitor. Cărțile lui ar fi mult mai bune dacă le-ar fi lăsat să fie mai plicticoase. Se cufundă într-o tăcere posomorită.

— Copiii ăștia ! spuse Spandrell. Dacă-ți place să ai copii...

— Trebuie să fie totuși foarte plăcut să ai un copil, spuse Burlap cu regretul cuvenit. Doresc adeseori să...

Rampion îl întrerupse.

— Trebuie să fie și mai plăcut să rămii copil. Vreau să zic, la maturitate. Rînji.

— Te ocupi mult de copiii tăi ? îl întrebă Spandrell.

— Mă ocup cît se poate de puțin. Din nefericire trebuie să mergă la școală. Sper din toată inima că n-au să învețe prea multe. Ar fi absolut îngrozitor să devină niște profesorași îndopați de cunoștințe, făcînd paradă de micile lor generalizări abile și abstracte. Probabil că asta are să se și întîmple. Numai ca să mă irite. În general, copiii își irită părinții. Firește, nu dinadins, ci fără să-și dea seama, fiindcă nu se pot abține, fiindcă părinții i-au condus probabil excesiv într-o direcție, iar natura reacționează, încercînd să restabilească echilibrul. Da, da, am simțit-o în cazul meu. Dracii ăștia mici au să devină niște profesori, sau oameni de știință dezgustători, ca prietenul tău Illidge, spuse el, întorcîndu-se spre Spandrell, care tresări jenat cînd se auzi pomenit și se enervă fiindcă tresărise. Creiere mici și oribile, străduindu-se din răsuputeri să suprimе celelalte organe, cum ar fi, de pildă, inima și mațele.

Spandrell zîmbi semnificativ, în stilul său ironic și melodramatic.

— Tinărul Illidge n-a reușit să-și suprimе inima și mațele, spuse el. N-a reușit de loc.

— Desigur că n-a reușit. Nimeni nu și le poate suprima. Singurul rezultat e să le transformi din organe vii în deșeuri. De ce să le transformi? În interesul cui? În interesul mulțimii de cunoștințe stupide și de abstracții inutile?

— Care, de fapt, sînt destul de amuzante în ele însele, spuse Philip, întrerupînd tăcerea pentru a veni în ajutorul intelectului amenințat. Generalizările și goana după cunoștințe sînt amuzante, chiar foarte amuzante, după părerea mea. Philip continuă să dezvolte justificarea hedonistă a vieții spirituale. — De ce trebuie să condamnăm micile noastre distracții? Întrebă el în concluzie. Nimeni nu condamnă golful; de ce să condamnăm atunci sporturile erudiților rafinați?

— Întrebarea ta e destul de rudimentară, nu crezi? spuse Rampion. Pomul se cunoaște după roade. Roadele golfului nu există, nu fac rău nimănui, sau sînt într-adevăr folositoare. Un ficat sănătos, de exemplu — iată un rod splendid. Cît privește roadele intelectualismului — Dumnezeuule! Se strîmbă. — Privește-le. Întreaga noastră civilizație industrială — iată roadele lui; ziarul de dimineață, radioul, cinematograful, toate sînt roadele lui. Tancurile și trinitrotoluenul, Rockefeller și Mond. Toți sînt roadele intelectualismului profesional, sistematic organizat în ultimele două sute de ani. Și vreți să aprob distracțiile voastre? Eu unul prefer luptele de tauri. Ce contează tortura cîtorva animale și abrutizarea cîtorva sute de spectatori pe lîngă distrugerea, infectarea și înjosirea unei lumi întregi? Iată ce-au făcut unii ca voi, intelectuali rafinați, de cînd ați profesionalizat și organizat distracțiile voastre.

— Lasă-te păgubaș! spuse Philip. Tabloul e cam lugrubu. Și în orice caz, chiar dacă ar fi corect, nu intelectualii rafinați pot fi făcuți răspunzători de felul în care alții le-au folosit părerile.

— Sînt răspunzători ! Fiindcă i-au crescut pe alții în spiritul blestematei lor tradiții intelectuale. La urma urmei, ceilalți oameni sînt și ei niște intelectuali rafinați, la un alt nivel însă. Un om de afaceri nu-i decît un om de știință puțin mai prost decît un adevărat om de știință, și trăind la fel de unilateral și de intelectual, în limitele intelectului său, ca și acesta din urmă. Iar rezultatul e o degenerare psihologică. Deoarece, adăugă el în paranteză, roadele distracțiilor noastre nu reprezintă, firește, numai angrenajul vieții industriale moderne, ci și o decădere psihică, un infantilism, o degenerare, tot felul de nebunii și de răsturnări primitive. Nu, nu, nu sînt de loc de acord cu prețioasele voastre distracții mintale. Ați face mult mai puțin rău dacă ați juca golf.

— Dar adevărul ? întrebă Burlap, care ascultase discuția fără să vorbească... Ce se întîmplă cu adevărul ?

Spandrell schiță un gest afirmativ.

— Nu merită să-l căutăm ?

— Desigur, spuse Rampion. Dar nu acolo unde-l caută Philip și prietenii lui, erudiții și oamenii de știință.

— În definitiv, singurul adevăr care poate să ne intereseze, sau pe care-l putem cunoaște, este adevărul uman. Iar pentru a-l descoperi trebuie să-l cauți cu toată ființa și nu doar cu o parte specializată a ei. Oamenii de știință încearcă să găsească adevărul neuman. Nu cred că vor reuși vreodată să-l găsească în întregime, căci nici un om de știință nu poate înceta complet de a fi o ființă umană. Pot reuși însă să se detașeze foarte mult de lumea umană a realității. Storcîndu-și creierii, pot dobîndi o noțiune vagă a universului, așa cum ar apare ea unui ochi neomesc. Cît privește teoria quantumului, a mecanicii ondulatorii, a relativității etc., mi se pare că datorită lor oamenii s-au îndepărtat cert de umanitate. Spuneți-mi, la ce dracu folosesc toate teoriile astea ?

— În afară de distracția propriu-zisă, spuse Philip, teoriile pot duce la descoperiri practice uimitoare, ca secretul dezagregării atomului și eliberarea unor cantități nelimitate de energie.

— Și, în consecință, ființele umane vor ajunge într-o stare de imbecilitate absolută, complet subordonate mașinilor, își bătut joc Rampion. Cunosce eu paradisele voastre. Dar ceea ce ne interesează în momentul de față este adevărul. Acest adevăr neuman, la care oamenii de știință încearcă să ajungă grație intelectului lor, n-are absolut nici o legătură cu viața umană obișnuită. Adevărul nostru, singurul adevăr uman, îl descoperi trăind complet, cu toată ființa. Rezultatele distracțiilor voastre, Philip, toate aceste faimoase teorii despre cosmos și aplicațiile lor practice n-au nici o legătură cu singurul adevăr care contează. Iar adevărul neuman nu numai că nu se poate aplica, dar mai e și primejdios. Distrage atenția oamenilor de la adevărul uman important, îi îndeamnă să-și falsifice experiența, astfel ca realitatea trăită să se poată adapta teoriilor abstracte. Uite un exemplu de adevăr neuman temeinic, sau cel puțin unul care era temeinic în tinerețea mea : calitățile secundare nu au o existență reală. Cel ce ia această teorie în serios își distruge întreaga structură a vieții ca ființă umană, căci ființele umane sînt astfel întocmite încît calitățile secundare reprezintă pentru ei singurele calități adevărate. Neagă-le, și te sinucizi.

— Dar în practică, spuse Philip, nimeni nu le neagă.

— Nu le neagă complet, îi dădu dreptate Rampion. Fiindcă nu este posibil. Un om nu-și poate anula cu totul senzațiile și sentimentele fără să-și ucidă trupul. Le poate însă neglija. De fapt, asta fac cei mai mulți oameni inteligenți și cu o educație aleasă — neglijează elementul uman în favoarea celui neuman. Motivul lor este diferit de cel al creștinilor, dar rezultatele sînt aceleași. Un fel de autodistrugere. Rezultatul

e întotdeauna același, continuă el, izbucnind într-un acces de furie. De câte ori încerci să fii mai bun decît un om, rezultatul este întotdeauna același. Moartea, într-un fel sau altul. Încerci să fii mai mult decît ești de la natură, omori ceva în tine, și devii mult mai puțin. M-am săturat de toate prostiile astea despre o viață mai înaltă, despre un progres moral și intelectual, despre o viață dedicată unui ideal etc. Toate te duc la moarte. Tot atît de sigur ca și atunci cînd trăiești numai pentru bani. Din toți creștinii, moralisții, esteții culți, tinerii oameni de știință inteligenți și afaceriști tip Smile — din toți acești mormoloci umani care încearcă să se umfle ca să devină mari cît un taur și de o spiritualitate pură, de un idealism pur, de o capacitate pură, de o inteligență conștientă și pură — nu rămîn decît fragmente de mormoloc, de fapt fragmente intrate în putrefacție. Toată afacerea asta e o imensă prostie, o minciună imensă și revoltătoare. Împuțitul tău de Sfînt Francisc, de exemplu. Se întoarce spre Burlap, care protestă. — Nu-i decît un împuțit, insistă Rampion. Un omuleț prost și închipuit, care se umfla ca să devină mare cît Isus, și care n-a reușit decît să-și distrugă orice urmă de bun-simț și de decență care mai exista în el, transformîndu-se în fragmentele scîrboase și împuțite ale unei ființe omenești adevărate. Gîndiți-vă cum se excita cînd lîngea un lepros ! Puah ! Ce omuleț pervers și dezgustător ! Se credea prea superior ca să sărute o femeie ; voia să fie deasupra unui lucru atît de vulgar cum e o plăcere naturală și sănătoasă ; n-a reușit decît să-și distrugă orice urmă de decență umană și să devină un pervers mic și împuțit, care nu putea găsi satisfacții decît lîngînd ulcerele unui lepros. Nu uitați, nici nu-i trecea prin cap să-i vindece. Se mulțumea să-i lîngă. Pentru propria lui distracție, nu a lor. Revoltător !

Philip se aplecă înapoi pe scaun și rîse, dar Rampion se întoarse spre el furios.

— N-ai decît să rîzi, spuse el. Dar să nu-ți închipui că-i sinteți într-adevăr superiori, tu și prietenii tăi, oamenii de știință intelectuali. Ați ucis o parte din ființa noastră ca și maniacii ăștia creștini. Vrei să-ți citească programul vostru? Luă cartea care se afla pe masă, alături de el, și începu s-o răsfoiască. Am dat peste paragraful ăsta chiar acum, cînd veneam cu autobuzul. Ascultă. Începu să citească, pronunțînd cuvintele franțuzești cu atenție și cu o voce clară: „*Plus un obstacle matériel, toutes les rapidités gagnées par la science et la richesse. Pas une tare à l'indépendance. Voir un crime de lèse-moi dans toute fréquentation, homme au pays, qui ne serait pas expressément voulu. L'énergie, le recueillement, la tension de la solitude, les transporter dans les rapports avec de vrais semblables. Pas d'amour peut-être, mais des amitiés rares, difficiles, exaltées, nerveuses; vivre comme on revivrait en esprit de détachement, d'inquiétude et de revanche.*“¹ Rampion închise cartea și se uită în sus. Iată programul vostru, îi spuse el lui Philip. Formulată de Marie Lenéru² în 1901. Foarte scurt, precis și complex. Și, Doamne Sfinte, ce oroare! Nici un corp, nici un contact cu lumea materială, nici un contact cu ființele umane, în afara celui intelectual, nici o dragoste...

¹ „Nici o piedică materială, toate măsurile rapide dobîndite datorită științei și bogăției. Nici o întinare a independenței. Să consideri o crimă de atac la adresa propriilor tale persoane orice frecventare, orice om sau țară, care să nu fie voită cu tot dinadinsul. Energia, reculegerea, încordarea singurătății trebuie introduse în raporturile cu semenii adevărați. Poate nu dragoste, ci prietenii rare, dificile, exaltate, nervoase; să trăiești ca și cum ai retrăi în spiritul detașării, neliniștii și al răzbunării“ (fr.).

² Marie Lenéru (1875—1918), scriitoare franceză, autoare de piese de teatru cu caracter filozofic.

— L-am mai schimbat nițel de la 1901 încoace, spuse Philip zîmbind.

— Nu tocmai. Ați admis fornicția promiscuă, atît. Dar nu dragostea, nu contactul firesc, nu ați renunțat la orgoliul din mintea voastră și nici la abandonarea instinctelor. De loc. Vă agățați de voința voastră conștientă. Orice lucru trebuie să fie tot timpul *expressément voulu*. Iar legăturile exclusiv mintale. Viața trebuie trăită, nu ca în mijlocul unei lumi de oameni vii, ci ca și cum ar fi o amintire solitară, o fantezie și o meditație. O masturbare fără sfîrșit, ca și lunga și oribila carte a lui Proust. Asta-i viața superioară. Sau, cu alte cuvinte, un termen eufemic pentru începutul morții. E semnificativ, e simbolic, că această muiere Lenéru era surdă și mioapă. Semnele exterioare și vizibile ale unui adevăr interior și spiritual. Biata femeie! Putea fi iertată pentru spiritualitatea ei. Dar ceilalți adepți a unei vieți superioare, cei care n-au nici un defect fizic — nu mai pot fi iertați. S-au mutilat dinadins, ca să se distreze. Păcat că nu-și pot face o cocoasă sau contracta o cataractă la ochi. Ai ști mai bine cu cine stai de vorbă.

— Așa e, spuse Philip, dînd din cap afirmativ; rîse prefăcîndu-se amuzat, ca să-și ascundă jena pe care i-o pricinuiseră aluziile lui Rampion la incapacitățile fizice. Așa e. Nimeni nu trebuia să creadă că din cauza piciorului estropiat nu aprecia pe deplin justetea observațiilor lui Rampion asupra diformităților.

Rîsul lui nefiresc de zgomotos îl făcu pe Rampion să-l privească mirat. Ce se întîmplase? Nu se osteni să descopere.

— E o minciună sfruntată, continuă el, și chiar o minciună idioată, să pretinzi tot timpul că ești mai mult decît uman. E o idioție, fiindcă n-ai să reușești niciodată. Încearcă să fii mai mult decît uman, și ai să devii mai puțin uman. Întotdeauna...

— Exact ! spuse Philip. „Pășim pe-acest pământ și ne lipsim de aripi.“ Deodată auzi vocea tatălui său spunînd : „Am avut ahripi. Am avut ahripi.“ Îi revăzu fața congestionată și pijamaua de mătase de un roz viu. Ridicol și jalnic. — Știți de cine sînt versurile astea ? continuă el. E ultimul rînd al unei poezii pe care am scris-o la douăzeci și unu de ani, sperînd să capăt premiul „Newdigate“ la Oxford. Subiectul era *Regele Arthur*, dacă-mi aduc bine aminte. Inutil să vă mai spun că n-am luat premiul. Versul ăsta e însă reușit.

— Mai bine ai fi trăit în spiritul versului, decît să te prostituezi alergînd după abstracții. Nici vorbă însă, nimeni nu se compară cu un autor pasionat după abstracții cînd e vorba să le denigreze. Știe din proprie experiență cum pot să-i distrugă viața. Omul obișnuit își poate îngădui să se ocupe de abstracții, fără să se oprească din drum. Își poate de asemenea îngădui să aibă aripi, atît timp cît nu uită că are și picioare. Oamenii nu cșuează decît atunci cînd se străduiesc să zboare tot timpul. Au ambiția să fie îngeri, nu reușesc să devină decît cuci, gîște sau vulturi dezgustători și ciori ce se hrănesc cu hoituri.

— Dar toate acestea, spuse Spandrell, intrerupîndu-și lunga tăcere, nu-s decît evanghelia animalismului. Aproape că ne sfătuiești să ne purtăm ca niște animale.

— Vă sfătuiesc să vă purtați ca niște ființe umane, spuse Rampion. Ceea ce este oarecum diferit. În orice caz, continuă el, e mult mai bine ca să te porți ca un animal — vreau să zic ca un animal autentic care n-a fost încă domesticit — decît să inventezi un diavol și apoi să te porți ca cel pe care l-ai inventat.

Urmă o scurtă tăcere.

„Ce-ar fi dacă le-aș spune, se gîndi Spandrell, ce-ar fi dacă le-aș spune că m-am repezit asupra unui om

din dosul unui paravan și l-am lovit la tâmplă cu măciuca.“ Mai bău nițel coniac.

— Nu, rosti el cu voce tare, nu sînt prea sigur că ai dreptate. Purtîndu-te ca un animal înseamnă să te porți ca o creatură care nu știe ce înseamnă binele și răul. Mai înainte însă de a te purta ca un diavol, trebuie să știi ce înseamnă binele. Și totuși crima fusese cît se poate de stupidă, de sordidă și de dezgustătoare. Da, o mare prostie, o stupiditate enormă. În interiorul mărului crescut în pomul științei binelui și răului, Spandrell găsisse nu foc și otravă, ci doar o putreziciune cafenle și dezgustătoare și cîțiva viermi mici. — Lucrurile nu există decît în funcție de opușii lor, urmă el încruntîndu-se la propriile-i gînduri. Diavolul implică prezența lui Dumnezeu.

— Nu încape îndoială, spuse Rampion nerăbdător. Un diavol de o răutate absolută implică un Dumnezeu de o bunătate absolută. Ei bine, ce părere aveți ? Ce-are a face asta cu voi sau cu mine ?

— Are foarte mult de-a face după părerea mea.

— Are tot atît de a face cu noi cît are de a face faptul că această masă se compune din electroni, dintr-o serie infinită de valuri care se ondulează într-un mediu necunoscut sau dintr-un număr mare de puncte-evenimente, într-o continuitate de patru dimensiuni, sau din orice alt lucru din care ne asigură Philip și prietenii lui, oameni de știință, că se compune. Doar atît, adică aproape din nimic. Dumnezeuul vostru absolut aparține faptelor neumane. Singurele lucruri ce ne interesează sînt micii și relativii dumnezei și diavoli ai istoriei și ai geografiei, micile și relativele elemente bune și rele ale cazuisticii individuale. Tot restul e neuman și nu ne privește ; dacă te lași influențat de considerații neumane, absolute, atunci devii în mod inevitabil un prost, o canalie, sau poate amîndouă la un loc.

— Dar asta-i mai bine decît să devii un animal, insistă Spandrell. Prefer să fiu un prost sau o canalie decît taur sau ciîne.

— Dar nimeni nu-ți cere să fii taur sau ciîne, spuse Rampion enervat. Nimeni nu-ți cere să fii altceva decît om. Bagă de seamă : om. Nu inger sau diavol. Omul este o creatură care înaintează atent și prudent, în echilibru, pe o coardă întinsă, cu mintea, conștiința și spiritul la un capăt al bastonului care-i permite să-și păstreze echilibrul, iar cu tot ce are inconștient, pămîntesc și misterios în el la celălalt capăt. Înaintează păstrîndu-și echilibru ceea ce e extrem de dificil. Iar singurul lucru absolut pe care-l va putea cunoaște într-adevăr vreodată este absolutul echilibrului perfect. Absolutul relativității perfecte, ceea ce din punct de vedere intelectual reprezintă un paradox și o prostie. La fel se întîmplă însă și cu orice adevăr adevărat, real și viu, care conform logicii nu-i decît o prostie. Iar din punctul de vedere al adevărului viu, logica nu-i decît o prostie. Poți să alegi ce vrei, logica sau viața. Depinde de gust. Unii preferă să fie morți.

„Preferă să fie morți.“ Cuvintele continuau să răsună în mintea lui Spandrell. Everard Webley zăcea pe dușumea, legat ca un pui de găină. O fi preferat să fie mort ?

— Cu toate acestea, spuse Spandrell încet, unele lucruri trebuie să rămînă întotdeauna absolut și radical greșite. Omorul, de exemplu. Voia să creadă că omorul era mai mult decît josnic, sordid și dezgustător. Voia să creadă că mai era și teribil, tragic. — Asta-i o greșeală absolută, spuse el.

— Dar de ce mai absolută decît oricare alt lucru ? spuse Rampion. Există circumstanțe cînd omorul este evident necesar, drept și lăudabil. Singura acțiune absolut reprobabilă, pe care un om o poate înfăptui, este după părerea mea o acțiune împotriva vieții, împotriva

propriei sale integrități. Omul acționează greșit dacă se pervertește pe sine, dacă își falsifică instinctele.

Spandrell deveni sarcastic.

— Revenim la animale, spuse el. O să ajungem să ne dăm târcoale ca niște fiare flămînde, care încearcă să-și satisfacă poftele cînd li se dezlănțuie. Asta-i ultimul cuvînt al inteligenței umane ?

— Ascultă-mă pe mine, situația nu-i tocmai așa de stupidă cum vrei tu s-o prezinți, spuse Rampion. Dacă oamenii și-ar satisface poftele instinctive numai atunci cînd simt cu adevărat nevoia, ca animalele pe care le disprețuiești atît de mult, ei s-ar purta de o mie de ori mai bine decît se poartă astăzi majoritatea ființelor omenești civilizate. Nu poftele naturale și dorințele spontane și instinctive fac din oameni bestii — nu, bestii este o expresie greșită, căci implică o insultă la adresa animalelor — aș zice mai degrabă că nu ele îi fac atît de răi și vicioși în mod supraomenesc. Imaginația, intelectul, principiile și tradiția, ca și educația sînt de vină. Nu te lăsa pradă instinctelor, și ele n-au să-ți facă mult rău. Dacă oamenii ar face dragoste numai sub imboldul pasiunii, dacă ar lupta numai cînd sînt furioși sau înspăimîntați, dacă ar pune mîna pe bunurile altora numai cînd au mare nevoie sau cînd sînt împinși de o poftă irezistibilă de-a le avea — atunci, te asigur, această lume ar semăna mult mai mult cu Împărăția Cerului decît seamănă ea acum, în urma preceptelor actuale ale creștinătății noastre intelectuale și științifice. Nu instinctul a creat oameni ca Byron, Casanova și Lady Castlemaine¹, ci o imaginație libidinoasă care îți ațîță artificial poftele, lipsite de altminteri de o existență firească. Dacă bărbații și femeile cu instinctele lui Don Juan n-ar face

¹ *Lady Castlemaine* (1641—1709), amanta regelui englez Carol al II-lea al Angliei : a influențat în bine politica regelui.

decît să se supună poftelor lor, ei n-ar avea decît foarte puține aventuri amoroase. Trebuie să-și excite singuri imaginația mai înainte de-a începe să facă dragoste într-o promiscuitate ocazională. La fel se întîmplă și cu celelalte instincte. Nu oare instinctul posesiv a făcut ca civilizația modernă să fie atît de ahtiată după bani? Instinctul posesiv trebuie mereu ațîtat artificial prin educație, tradiție și principii morale. Cei ahtiați după bani trebuie învățați că lăcomia după bani este un lucru firesc și nobil, că economia și asiduitatea în muncă sînt virtuți, că a convinge pe oameni să cumpere lucruri de care n-au nevoie este o operație creștinească. Instinctul posesiv nu e niciodată atît de puternic încît să-i facă să alerge după bani de dimineață pînă seara, o viață întreagă. Imaginația și intelectul trebuie să dea instinctului posesiv un imbold permanent. Apoi, gîndiți-vă la un război civilizat. N-are nici o legătură cu o combativitate spontană. Bărbații trebuie forțați prin lege, apoi ațîțați prin propagandă pînă să se hotărască să lupte. Ați face mai mult pentru pace dacă ați spune bărbaților să asculte de poruncile spontane ale instinctelor lor combative, decît să întemeiezi o mulțime de Ligi ale Națiunilor.

— Ai face și mai mult pentru pace, spuse Burlap, dacă le-ai spune să-l asculte pe Isus.

— Nu e adevărat. Dacă le spui să asculte pe Isus este ca și cum le-ai spune să fie mai mult decît umani. Iar practic, încercarea de a deveni mai mult decît uman înseamnă a deveni mai puțin uman. Dacă le spui să asculte orbește de Isus, înseamnă a le recomanda indirect să se poarte ca niște idioți, și, în sfîrșit, ca niște diavoli. Gîndiți-vă la cîteva exemple. Bătrînul Tolstoi — un om de valoare, care a devenit fatal un idiot, încercînd să fie mai mult decît un om de valoare. Sau oribilul tău Sfînt Francisc. Se întoarse către Burlap. Un alt idiot, dar pe punctul de a deveni un diavol. Mazochismul, distrugerea a tot ce este decent,

frumos și viu. Iată programul lor. Au încercat să-l asculte pe Isus și să fie mai mult decât oameni; n-au reușit decât să devină încarnația unei distrugerii diabolice pure. Ar fi putut rămâne ființe umane absolut decente dacă ar fi încercat să se poarte firesc, conform instinctelor. Dar nu, ei voiau să fie mai mult decât umani, diavolii, imbecilii! Rușine lor! Rampion se strîmbă și dădu din cap dezgustat. — Dacă te gîndești, continuă el indignat, că lumea e plină de astfel de creaturi! Poate că nu merg atît de departe ca Sfîntul Anton și demonii lui sau ca Sfîntul Francisc și cretinii săi. Dar le seamănă mult. Diferența e doar de grad. Toți sînt la fel de pervertiți încercînd să fie neumani. De o religiozitate neumană, de o moralitate neumană, intelectual și științific neumani, neumani în specializare ca și în eficacitate, neumani ca oameni de afaceri, neumani în zgîrcenia lor și în pofta lor de a poseda, de o lascivitate neumană, ca a lui Don Juan; individul conștient este și el neuman chiar în dragoste. Sînt pervertiți cu toții. Pervertiți ai bunătății sau ai răutății, ai spiritului sau ai trupului; departe de tipul uman normal, departe de umanitate. Lumea este un azil de pervertiți. Patru dintre ei se află la această masă. Se uită împrejur rînjind: Un pervertit ca Isus, mic și pur. Burlap surîse îngăduitor. Un pervertit intelectual și estetic.

— Mulțumesc pentru compliment, spuse Philip.

— Un pervertit al moralității și filozofiei. Se întoarse către Spandrell. Aproape un mic Stavroghin. Iartă-mă că vorbesc așa, dar ești într-adevăr de o timpenie colosală. Se uită atent la fața lui. — Zîmbești ca toate personagiile tragice din romane la un loc! Zîmbești însă zadarnic, căci acest zîmbet nu-ți poate ascunde prostia și ignoranța.

Spandrell își aruncă capul înapoi, și rînji. „Dacă Rampion ar ști, își spuse, dacă ar ști... Dacă ar ști, l-ar crede mai puțin prost?”

— Rizi cît vrei, bătrîne Dostoievski ! Dar lasă-mă să-ți spun că lui Stavroghin ar fi trebuit să i se zică Idiotul și nu lui Mișkin. Era incomparabil mai prost și mai pervers.

— Și ce fel de timpit și de pervers este cea de a patra persoană de la această masă ? întrebă Philip.

— Asta mă întreb și eu ! Rampion dădu din cap. Părul său fin se înfoie mătăsos. Surise. — Un pedagog pervers. Un pervers ca Eremia. Un pervers care își face sînge rău pentru această lume bătrînă și nenorocită. Și, mai ales, un pervers care bolborosește ca o maimuță. Se sculă. Iată de ce mă duc acasă, spuse el. Felul cum am vorbit e într-adevăr neuman. Absolut scandalos. Mi-e rușine. Dar n-am încotro : cînd te lupți cu lucruri și persoane neumane, devii inevitabil neuman. Își luă rămas bun făcîndu-le un semn cu mîna, și ieși.

Cînd Burlap se întoarse acasă, o găsi pe Beatrice așteptîndu-l ca de obicei. În ultimele săptămîni, se obișnuise să facă pe copilul răsfățat, așezîndu-se jos la picioarele ei ; capul lui, cu chelia mică și roză în creștet, înconjurată de un păr negru și cîrlionțat, se sprijinea pe genunchii lui Beatrice. Burlap își bău laptele cald și îi vorbi despre Rampion. Un om extraordinar, o celebritate. O celebritate ? întrebă Beatrice cu neîncredere. Nu-i plăcea să audă spunîndu-se despre un om în viață că e o celebritate. Era cu totul altceva dacă se discuta despre morți ; erau morți. Afară firește de cazul cînd era vorba de Denis. Cum putea să afirme că Rampion e celebru, insistă ea geloasă. Poate nu foarte celebru, dar în orice caz destul de celebru, îi răspunse Burlap. Păcat că e atît de straniu, de opac la valorile spirituale, păcat că are această prejudecată, această opacitate parțială. Atitudinea lui e de înțeles. Rampion reacționa împotriva unei exagerări într-o anu-

mită direcție, situându-se însă la extrema opusă. De pildă, neputința lui de a-l înțelege pe Sfântul Francisc. Opiniile lui asupra Sfântului Francisc erau grotești și absolut îngrozitoare. O atitudine nemaipomenită și regretabilă în același timp.

— Ce părere are ? întrebă Beatrice cu o voce severă.

De când îl întâlnise pe Burlap, începuse să ia apărarea Sfântului Francisc.

Burlap îi relată cu unele rețineri părerea lui Rampion asupra Sfântului Francisc. Beatrice se indignă. Cum putea să afirme așa ceva ? Cum îndrăznește ? Ce infamie ! Burlap recunoscuse acest defect real al lui Rampion. Dar ce puțini, adăugă el caritabil, ca să-l scuze, se nășteau cu o adevărată înțelegere a frumuseții spirituale. Rampion era un om extraordinar în multe privințe, dar îi lipsea parcă acel simț suplimentar care a permis unor oameni ca Sfântul Francisc să înțeleagă frumusețea aflată dincolo de frumusețea terestră. Burlap se credea înzestrat, într-o oarecare măsură, cu această calitate. Ce rar întâlnea un om care să-i semene !

Când se discuta despre Sfântul Francisc, se simțea ca un străin în fața celorlalți. Ca și cum ar fi fost singurul om cu vedere normală într-o țară în care majoritatea oamenilor sufereau de daltonism. Beatrice împărtășea aceleași sentimente. Era, firește, una din puținele persoane care vedea normal. O simțise numaidecât, de când o întâlnise prima dată. Beatrice clătină grav capul. Da, și ea simțise la fel. Burlap o privi și îi surise. Știa. Beatrice încercă un sentiment de mândrie și importanță.

— Să luăm, de pildă, ideile lui Rampion despre dragoste, spuse Burlap dînd din cap. Ce vulgare, ce animalice, ce obscene !

— Îngrozitoare, spuse Beatrice plină de înțelegere. Denis, își spuse ea, era cu totul altfel. Se uită cu dragoste la părul lui cîrlionțat, la urechile lui frumoase și

foarte mici ; pină și chelia roz exercita asupra ei o atracție patetică. Se așternu o lungă tăcere.

În sfârșit, Burlap suspină adînc.

— Ce obosit mă simt ! spuse el.

— Ar trebui să te duci la culcare.

— Sînt prea obosit ca să mă mișc.

Se lăsă și mai mult cu obrazul pe genunchii ei, și își închise ochii.

Beatrice ridică mîna, ezită o clipă, apoi o lăsă să cadă iarăși ; o ridică din nou și începu să își plimbe degetele cu un gest alintător, prin buclele lui negre. Urmă o nouă și lungă tăcere.

— Nu te opri, spuse el cînd Beatrice își retrase, în sfârșit, mîinile. Mă liniștește atît de mult. Degetele tale degajă o forță binefăcătoare. Aproape că mi-a trecut durerea de cap.

— Te doare capul ? întrebă Beatrice, grija ei transformîndu-se, ca de obicei, într-un fel de supărare. Trebuie să te culci, ordonă ea.

— Dar mă simt atît de fericit !

— Nu, trebuie !

Sentimentele ei de protecție maternă se redeșteptară. O dragoste tiranică.

— Ce crudă ești ! se plinse Burlap, ridicîndu-se fără chef în picioare.

Beatrice avu remușcări.

— Am să te mîngii pe frunte după ce ai să te urci în pat, îi promise ea. Regretă și ea tăcerea plăcută și caldă, intimitatea mută, destrămată atît de brusc de izbucnirea ei despotică. Căută o explicație ca să se scuze. Durerea de cap avea să revină dacă Burlap nu adormea chiar în clipa cînd ea îl va vindeca. Și așa mai departe.

Burlap se culcase de vreo zece minute cînd Beatrice veni ca să-și țină promisiunea. Îmbrăcase un capot verde și își împletise părul blond într-o coadă lungă și groasă, care se clătina puțin la fiecare pas ; parcă ar

fi fost coada grea și împletită a unui cal de tracțiune expus la o expoziție agricolă.

— Arăți de doisprezece ani cu coada asta pe spate, spuse Burlap încântat.

Beatrice începu să rîdă, un rîs cam nervos, și se așeză pe marginea patului. Burlap își ridică mîna și apucă coada groasă și împletită.

— Ce nostimă e ! spuse el. Îți vine să tragi de ea. Trase ușor, în joacă.

— Bagă de seamă, îl preveni ea. Am să te trag și eu de păr, cu toată durerea ta de cap. Îi apucă una din buclele negre.

— *Pax, pax !* se rugă el, revenind la vocabularul școlii primare. Îți dau drumul. Adevăratul motiv, adăugă el, pentru care băieților nu le place să se bată cu fetițele, e că fetițele sînt mai nemiloase, mai feroce.

Beatrice rîse din nou. Urmă o tăcere. Simți că i se taie respirația ; inima începu să-i bată mai tare, ca atunci cînd aștepți cu nerăbdare să se întîmple ceva.

— Te mai doare capul ? întrebă ea.

— Destul de rău.

Beatrice întinse mîna și i-o lăsă pe frunte.

— Mîna ta are puteri magice, spuse el. Cu o mișcare rapidă și neașteptată se întoarse pe o parte sub cearșaf și își lăsă capul în poala ei. — Așa e bine, șopti el, și oftînd cu un suspin de mulțumire, închise ochii.

O clipă, Beatrice fu surprinsă, aproape speriată. Acest cap brunet, lăsat greu pe coapsele ei — ce lucru ciudat, ce înspăimîntător. Trebul să-și reprime un ușor fior înainte de a se putea simți mulțumită de gestul lui copilăresc și plin de încredere. Începu să-i mîngîie fruntea, apoi pielea capului, printre buclele negre și dese. Timpul trecea. Tăcerea plăcută și caldă îi învălui iar, intimitatea mută a contactului se restabili. Grija ei părintească și despotică încetase ; devenise tandră. În această intimitate caldă, armura durității ei se topise parcă, o dată cu spaimile care o făuriseră.

Burlap oftă din nou. Dormita fericit într-un fel de pasivitate senzuală.

— Te simți mai bine ? șopti ea cu voce domoală.

— Tot mă mai doare deasupra urechii, îi șopti el drept răspuns. Își întoarse capul pe o parte ca să-i îngăduie mai ușor accesul la punctul dureros ; obrazul lui îi apăsă stomacul, stomacul ei moale, care vibra puternic în timp ce respira ; simți cum stomacul cedează presiunii obrazului.

La acest contact, Beatrice tresări spasmodic cuprinsă brusc de spaimă. Trupul i se revoltă în fața acestei intimități fizice atât de apropiate. Cum Burlap nu se mișca și nu făcea nici un gest primejdios, nici o tentativă menită să ducă la un contact mai direct, spaima i se potoli treptat, iar ușoara ei emoție spori și intensifică acel splendid și cald sentiment de tandrețe care o cuprinsese. Își plimbă mai departe degetele prin părul lui. Îi simțea respirația caldă pe stomac. Se înfioră ușor ; fericirea ei palpita de teamă la gândul celor ce vor urma. Trupul tremura și el, dar parcă de bucurie ; se temea și totuși era curioasă ; se retrăgea, dar contactul fizic o încălzea și, în ciuda spaimei, simțea chiar o dorință timidă.

— E mai bine ? șopti ea din nou.

Burlap își mișcă încet capul și își apăsă obrazul și mai tare de trupul ei moale.

— Să mă opresc ? urmă Beatrice. Să plec ?

Burlap își ridică fruntea și o privi.

— Nu, nu, o imploră el. Nu pleca. Nu încă. Nu des-
trăma această atmosferă magică. Mai stai puțin. Cul-
că-te o clipă sub plapumă. Numai o clipă.

Fără să spună un cuvânt, Beatrice se întinse alături de el. Burlap trase plapuma peste ea și stinse lumina. Pe sub mîneca largă a capotului, degetele lui îi mîngiau brațul, cu o mișcare delicată, spirituală, ca o mînă de fantomă ; păreau degetele umflate cu aer ale unei mînuși de cauciuc, care în întunericul ședințelor de spiri-

tism, te înfioară atingându-ți ușor fața și aducându-ți de pe lumea cealaltă o consolare și un mesaj de dragoste de la morții iubiți. O mîngîia, mîna lui rămînînd totuși o mînușă de cauciuc spirituală, ca la o ședință de spiritism ; putea să facă dragoste cu ea, și să-i lase totuși impresia că se află pe altă lume, iată marea artă a lui Burlap. Încet, cu răbdare, cu o delicateță imaterială și infinită, continuă să o mîngîie. Armura lui Beatrice se topi complet. Cu degete ușoare, de fantomă venită de pe lumea cealaltă, Burlap îi mîngîia parcă ființa vitală, delicată, tină și tremurîndă. Armura dispăruse, se simțea însă în perfectă siguranță alături de Denis. Nu se mai temea, deși trupul fraged, ca al unui copil, tremura încă în timp ce ușoare palpații îi tăiau răsufierea și îi intensificau fericirea. Se simțea într-o siguranță deplină — mîngîierile repetate cu răbdare, de la încheietura mîinii pînă la umăr și înapoi îi păruseră că țin o veșnicie, o veșnicie plină de delicii — mîna fantomei apăru de pe lumea cealaltă și-i atinse sînul. Îl atinse discret. ca pe un balon umplut cu aer ; alunecă misterios de-a lungul sînilor ei rotunzi, iar degetele de înger întîrziu uneori pe suprafața lor. La prima atingere, sînul rotund tremură ; păstrase încă spaima, în ciuda fericirii totale a lui Beatrice și al sentimentului ei de securitate. Mîna fantomă își repetă însă mîngîierea cu răbdare, cu blîndețe și fără să o sperie, pînă ce tremurul sînului se potoli, cerînd în sfîrșit cu pasiune ca mîngîierea să reînceapă ; întregul ei corp vibra de curenții trimisi de dorințele sînului. În beznă, veșniciile se prelungeau.

Capitolul XXXV

A doua zi, în loc să geamă la fiecare revenire a durerii, copilul începu să țipe. Urletele lui stridente se repetau cu regularitatea unui ceasornic. Lui Elinor i se părea că durează ore nesfârșite. Țipa ca un iepure prins într-o cursă, dar de o mie de ori mai îngrozitor, căci țipetele erau ale unui copil și nu ale unui animal. Elinor se simțea și ea ca prinsă într-o cursă. Prinsă într-o cursă de propria ei neputință de a-i alina durerile. Prinsă în cursă de un obscur sentiment de vinovăție, de o credință irațională (obsedantă totuși, deși irațională), de o convingere din ce în ce mai apăsătoare și mai înăbușitoare că, într-un fel greu de explicat, totul era din vina ei, că totul reprezenta o pedeapsă aplicată cu răutate altcuiva, pentru o greșală săvârșită de ea. Prinsă în cursa întinsă chiar de ea, dar despărțită de cea a băiatului. Elinor stătea la marginea patului, ținându-i minulele ca printre gratii nevăzute, incapabilă să-i vină în ajutor, și așteptînd în tăcerea marcată doar de respirația grea și accelerată a copilului ca țipetele înfiorătoare să reînceapă, ca fața să i se descompună brusc, ca trupul lui mic să fie chinuit de dureri pe care avea sentimentul că i le provoacă chiar ea.

În sfîrșit, doctorul veni cu calmantele.

Philip sosi cu trenul de douăsprezece și douăzeci. Nu se grăbise să se scoale ca să prindă un tren mai de dimineață. Îl plictisea faptul că trebuia să părăsească Londra. Sosirea lui târzie reprezenta un fel de protest. Elinor trebuia să învețe să nu se mai agite de fiecare dată când copilul avea dureri de stomac. Era absurd.

Elinor îl întâmpină la intrare când Philip coborî din mașină. Fața ei palidă și descompusă, ochii ei plini de disperare, cu cearcăne negre, îl înspăimîntară în clipa când o zări.

— Dar tu ești cea bolnavă, spuse el adînc îngrijorat. Ce-i cu tine ?

Elinor nu îi răspunse imediat ; rămase pe loc, îl îmbrățișă, ascunzîndu-și fața la pieptul lui, strîns lipită de el.

— Doctorul Crowther spune că are meningită, șopti ea în cele din urmă.

La cinci jumătate sosi sora pe care doamna Bidlake o chemase telefonic în cursul dimineții. Ziarele de seară veniră cu același tren ; șoferul aduse cîteva. Pe prima pagină se anunța descoperirea cadavrului lui Everard Webley în propriul său automobil. Ziarele fură duse mai întîi bătrînului John Bidlake, care dormita nepăsător în bibliotecă. Începu să le citească ; știrea că murise cineva îl impresionează atît de puternic, încît uită complet de toate preocupările sale cu privire la propria-i moarte. Deodată, întinerit, sări în picioare și alergă spre hol fluturînd ziarul.

— Philip ! strigă el tare cu vocea lui răsunătoare, care nu mai fusese auzită de cîteva săptămîni. Philip ! Vino numaidecît !

Philip, care tocmai ieșise din odaia copilului bolnav și stătea de vorbă pe coridor cu doamna Bidlake, coborî în grabă să afle ce s-a întîmplat. Cu o expresie aproape

triumfătoare, John Bidlake îi întinse ziarul. — Citește ! porunci el, dându-și importanță.

Cînd Elinor află știrea, aproape că leșină.

★

— Mi se pare că-i merge mai bine azi-dimineață, domnule doctor.

Doctorul Crowther își pipăi cravata ca să îndrepte nodul strîmb. Era un om mic, activ și îmbrăcat poate cu prea multă grijă.

— Mai bine, nu-i așa ? Doarme ? întrebă el într-un stil telegrafic. Pentru a-și convinge pacienții de competența lui desăvîrșită, reducea conversația la strictul necesar. Vorbea atît ca să fie înțeles și nimic mai mult. Nu-și risipea energia în comentarii inutile. Discuțiile doctorului Crowther semănau cu procesul de fabricare al automobilelor Ford. Elinor nu-l putea suferi ; avea însă încredere în el tocmai din cauza impertinenței cu care își manifesta competența și încrederea în sine, trăsături pe care ea le detesta.

— Așa e, spuse ea. Doarme.

— Mă așteptam, spuse doctorul Crowther dînd din cap, de parcă ar fi știut dinainte totul ; de fapt, știa, căci boala își urma cursul invariabil.

Elinor urcă împreună cu el scările.

— E semn bun ? îl implora ea cu o voce care cerea un răspuns favorabil.

Doctorul Crowther își umflă buzele, ridică arogant capul lăsat nițel într-o parte, și dădu din umeri sceptic.

— Știu eu... spuse el fără să se angajeze la nimic ; apoi tăcu. Evitînd să explice că în decursul unei meningite o fază de depresiune urmează celei de agitație inițială, economisise cel puțin o cantitate de energie suficientă ca să ridice o greutate de două kilograme pînă la o înălțime de un metru și jumătate.

Băiețelul continuă să dormiteze zile întregi într-un fel de letargie, fără a mai suferi (Elinor se simțea recunoscătoare doctorului); părea însă îngrijorător de apatic față de tot ce se petrecea în jur : ca și cum n-ar fi fost pe de-a-ntregul viu. Când copilul deschise ochii, Elinor observă că pupilele se dilataseră atît de mult, încît irisul de-abia se mai vedea. Privirea albastră și malițioasă a micului Phil devenise inexpresivă și sumbră. Lumina care îl chinuise atît de mult în primele zile de boală nu-l mai jena. Nu se mai agita și nici nu mai tremura la fiecare sunet. Se părea că nu mai aude ce i se spune. Trecură două zile ; apoi, deodată, cu o spaimă năucitoare Elinor își dădu seama că micuțul Phil surzise aproape complet.

— Surd ? repetă doctorul Crowther cînd îi relată îngrozitoarea ei revelație. E un simptom obișnuit.

— Dar nu se poate face nimic ? întrebă ea.

Capcana o prindea din nou în ghearele ei, capcana din care crezuse că a scăpat cînd liniștea urmaselor urlate teribile.

Doctorul Crowther clătină capul, o dată în fiecare parte. Nu scoase un cuvînt. Explicația ar fi echivalat cu un efort de a ridica o jumătate de kilogram. Tăcînd, își economisea forțele, iar jumătatea de kilogram devenea un bun cîștigat.

— Dar nu-l putem lăsa să rămînă surd, spuse ea, după plecarea doctorului, apelînd la soțul ei cu un fel de disperare, căci nu-i venea să creadă. Nu-l putem lăsa să rămînă surd. Știa că Philip nu putea să facă nimic, dar spera totuși. Înțelegea grozăvia, dar refuza să creadă în ea.

— Dacă doctorul spune că nu-i nimic de făcut...

— Să rămînă surd ? repetă ea întrebarea. Surd, Phil ? Surd ?

— Poate că o să treacă de la sine, sugeră el ca să o consoleze ; în timp ce vorbea, se întrebă dacă Elinor își mai închipuia că băiețelul se va întrema.

A doua zi, dis-de-dimineață, îmbrăcată în capotul ei, urcă scările pe vârful picioarelor ca să afle de la soră cum își petrecuse copilul noaptea. Văzu că băiețelul se trezise. O pleoapă era larg deschisă, iar ochiul, format numai din pupilă, se uita în tavan ; celălalt ochi, pe jumătate închis, clipea tot timpul, dînd feței lui micuțe, înguste și supte o oribilă expresie de veselie.

— Nu-l poate deschide, explică sora. Ochiul a paralizat.

Între genele lui lungi și ondulate, de care fusese adeseori geloasă, Elinor observa că globul ocular se rostogolise în colțul drept al ochiului, de unde neclintit, privea în gol.

— De ce dracu, spuse Cuthbart Arkwright pe tonul unei doleanțe personale, de ce dracu nu se mai întoarce o dată Quarles la Londra ?

Spera să-i smulgă o prefață la noua lui ediție ilustrată a *Mimilor* lui Herondas¹

— Rusticitatea lui, explică polisilabic Willie Weaver, nu e voluntară. Copilul lui e bolnav, adăugă el, tușind ușor, încîntat de găselnița cu „rusticitatea“. Philip, nu mai are chef, cum s-ar zice în Danemarca, să renunțe mult timp la fericire.

— Ei bine, eu unul aș dori să se grăbească, mormăi Arkwright, încruntîndu-se. Poate ar fi mai bine să găsesc pe altcineva care să-mi scrie prefața.

La Gattenden zilele se succedau ca fazele unui vis imposibil și îngrozitor. După ce fusese surd cîteva zile,

¹ *Herondas*, poet grec, din secolul III î.e.n. ; a lăsat ca operă literară *Mimi*, scene vorbite, caracteristice pentru moravurile epocii.

micul Phil încetă să mai vadă. Ochii care se uitau cruciș orbiseră cu desăvîrșire. După o pauză de aproape o săptămînă, durerea primelor zile reveni brusc; băiețelul începu să țipe. Mai tîrziu îl apucară crize violente însoțite de convulsii; părea să fie posedat de un demon care îl tortura. Apoi, o latură a feței și jumătate din corp paralizară, iar carnea începu să se topească văzînd cu ochii de pe oasele lui, așa cum se topește ceara la căldura unui foc interior și invizibil. Prinsă în capcană de neputința ei de a-l ajuta și de acel oribil sentiment de vinovăție, stări intensificate la maximum de știrea asasinării lui Everard, Elinor ședea la căpățîiul copilului și urmărea desfășurarea bolii, avînd impresia că fiecare fază e mai gravă, mai atroce, mai imposibilă decît ultima. Da, imposibilă, căci astfel de lucruri nu se puteau întîmpla și nu se întîplau. În orice caz nu i se puteau întîmpla ei. Propriul ei copil nu era degeaba chinuit și deformat în fața ochilor ei. Omul care o iubea și pe care (oh, ce greșeală săvîrșise, ce vinovată fusese, și cît de fatală se dovedise purtarea ei!), se hotărîse aproape să-l iubească, fusese asasinat pe neașteptate și în mod misterios. Astfel de evenimente pur și simplu nu pot avea loc. Era o imposibilitate. Și totuși, în ciuda acelei imposibilități, Everard murise și fiecare zi îi rezerva micului Phil un chin și mai sfișietor. Ca într-un coșmar, imposibilul se înfăptuia.

Exterior, Elinor se dovedea foarte calmă, tăcută și chiar competentă. Cînd sora Butler se plînsese că mesele aduse sus în camera bolnavului se răceau pe drum (și întrebă dacă n-ar putea să capete ceai indian, deoarece ceaiul chinezesc nu-i pria digestiei), Elinor comandă ceai Lipton și dădu dispoziții, cu toată împotrivirea furioară a lui Dobbs, ca dejunul și masa de seară să fie aduse sus în vasele încălzite în apă fierbinte ce se foloseau pentru micul dejun. Îndeplinea strict toate

prescripțiile telegraice ale doctorului Crowther, atât doar că nu se odihnea mai mult. Deși sora Butler recunoștea vrînd-nevrînd competența și spiritul metodic al lui Elinor, luă totuși partea doctorului, de pe o parte fiindcă voia să domnească singură și fără opoziție în odaia bolnavului, iar pe de altă parte dezinteresat, pentru a o cruța pe Elinor. Calmul lui Elinor se datora unui efort ; era rigiditatea unei mari tensiuni. Philip și doamna Bidlake insistau și ei să se odihnească ; Elinor refuza să-i asculte.

— Mă simt perfect, protesta ea, negînd evidența paloarei și a cearcănelor.

Ar fi vrut, dacă era omeneste posibil, să nu doarmă și să nu mănînce de loc. A mîncea și a dormi cînd Everard era mort iar copilul se chinuia în casă, i se părea un gest aproape cinic. Pînă și faptul de a avea un corp îi părea un comentariu cinic asupra sufletului și tuturor activităților lui. Cu toate acestea, există un fel de cinism pe care sufletul trebuie să-l accepte. Elinor se culca regulat la ora unsprezece și cobora la masă mai mult pentru a avea forța de a suporta o nefericire și mai mare. Nu putea decît să sufere ; voia să sufere cît mai mult, cît mai intens.

— Spune-mi, cum îi merge băiatului ? o întreba tatăl ei cînd familia se întîlnea la dejun, vorbind cu o oarecare nepăsare în timp ce-și sorbea supa de pui. După ce Elinor îi răspundea, se grăbea să schimbe subiectul.

John Bidlake refuzase cu încăpăținare să intre vreodată în odaia unde zăcea bolnav nepotul său. Nu suportase niciodată spectacolul suferinței, al bolilor, și, în principiu, nimic ce i-ar fi putut aminti durerea și moarde care se temea înfiorător. De data aceasta, spaima lui avea o justificare aparte. Datorită talentului de a inventa superstiții în ceea ce-l privea, talent prin care se remarcase deseori, hotărîse în taină că propria lui soartă

era legată de cea a copilului. Dacă copilul se întrema, se vindeca și el. Dacă nu... O dată formulată, superstiția nu mai putea fi ignorată. „E absurd, încerca el să se convingă. N-are nici un sens, e o tîmpenie.“ Dar la auzul fiecărei știri proaste din camera copilului, se cutremura. Dacă ar fi intrat în odaia bolnavului, ar fi putut să aibă, fără nici un folos, cea mai îngrozitoare confirmare a presimțirilor. Și mai știi ?, suferințele copilului ar fi putut, pe o cale misterioasă, să-l infecteze și pe el. Nici nu voia să audă de băiat. În afara acestei singure și scurte întrebări de la dejun, nu făcea nicio-dată vreo aluzie la copil, și de cîte ori cineva aducea vorba despre acesta, Bidlake schimba subiectul conversației (bătînd pe furiș în lemn), sau se retrăgea ca să nu audă. După cîteva zile, toată lumea ajunsese să-i priceapă și să-i respecte slăbiciunea. Sub imboldul sentimentului care decretează că asasinii condamnați la moarte trebuie tratați cu o amabilitate specială, familia avea grijă, de cîte ori bătrînul Bidlake era de față, să evite orice aluzie la ceea ce se întîmplă la etajul de deasupra.

În acest timp, Philip se plimba neliniștit prin casă. Din cînd în cînd, urca în dormitorul copilului ; după ce încerca zadarnic, ca de fiecare dată, s-o convingă pe Elinor să iasă din odaie, cobora din nou după cîteva minute. N-ar fi putut să rămînă mult timp acolo. Gestul inutil al lui Elinor, de a veghea cînd știa bine că nu mai era nici o speranță, îl înspăimînta ; lipsa de activitate îl înnebunise întotdeauna, iar în împrejurările actuale această lungă perioadă de inerție mintală devenise un chin. Între vizitele făcute bolnavului, citea sau încerca să scrie. Mai trebuia să se ocupe și de acea istorie cu Gladys Helmsley. Boala copilului îl împiedicase să plece la Londra și îl scutea astfel de obligația de a discuta personal cu Gladys. Trecuse rezolvarea problemei în sarcina lui Willie Weaver, care era avocat de afaceri și

În același timp prietenul său de încredere. I se luase o piatră de pe inimă ! Îl îngrozise ideea unei întâlniri cu Gladys. Pe Willie, din contră, istoria părea să-l amuze. „Dragă Philip, îi scrisese el, am făcut tot ce am putut pentru Bătrînul tău Tată ; dar «tot ce-am putut» s-a dovedit destul de costisitor. Doamna respectivă, tinăra și încântătoare (numai eticheta profesională m-a împiedicat să nu-i fac și eu un copil), e și o femeie de afaceri. În plus, sentimentele ei față de Bătrînul tău Tată sînt feroce. Are oarecum dreptate, trebuie s-o recunosc, după cele ce mi-a povestit. Știi unde își invita la masă Tatăl tău amorurile ? *Chez Lyons*. Trebuie să fie un nebun în genul lui Barmenide¹, cum i-am spus fetei după ce mi-a povestit totul. (Nu-i nevoie să-ți spun că n-a început spiritul, așa că ți-l ofer ție, pe baza unui comision de cinci la sută din banii ce-i vei primi de la editori pentru fiecare operă, sau opere, în care-l vei folosi.) Spune Bătrînului P² ca rîndul viitor să cheltuiască ceva mai mult pe distracțiile lui ; îi va reveni probabil mai ieftin cu timpul. Sfătuiește-l să-și satisfacă nu numai apetitele sexuale, ci și cele gastronomice ; spune-i să-și stăpînească calicia cît și temperamentul. Reîncep atacul mîine, cînd sper că voi putea stabili în scris termenii tratatului de pace. Îmi pare foarte rău să aflu că nu-i merge prea bine odraslei tale. Al tău, W.W.“

Philip surise citind scrisoarea, și își spuse : „Slavă Domnului că s-au aranjat treburile“. Ultima frază îl făcu să se rușineze însă de faptul că se amuzase și că se simțise ușurat. „Ce egolsm imens“, își reproșă el. Și vrînd parcă să repare greșeala, urcă șchiopătînd scările spre domitorul copilului, să stea cîteva clipe alături de Elinor. Micul Phil zăcea într-o stare de pros-

¹ Invitații prințului Barmenide din *O mie și una de nopți* descopereau că plăourile acoperite cu un capac, ce li se prezentau de către servitori, erau complet goale.

² Abreviație de la *Pater* (lat.), tată.

trație. Era de nerecunoscut ; se ofilise, se trăsesese la față, iar obrazul paralizat se strîmbase într-un rinjet. Miinile micuțe trăgeau tot timpul de cearșaf. Respirația i se accelera, sau îi devenea atît de slabă încît te întrebai dacă mai respira cu adevărat.

Sora Butler se dusese să doarmă puțin, căci jumătate din nopți nu dormea de loc. Philip și Elinor ședeau fără să-și vorbească. Philip prinse mîna soției sale și o ținu strîns. Măsurat de respirația slabă și neregulată ce se auzea în pat, timpul trecea încet.

Îndemnat în cele din urmă de soție, John Bidlake începu să picteze în grădină pentru prima oară de cînd sosise la Gattenden. Și tot, pentru prima oară, uitînd de sine și de boală, ajunsese să se simtă fericit. „Ce priveliște încîntătoare !“ Pelsajul semăna cu un corp, peste tot curbe și ondulații. Ce forme sferice, Dumnezeuule ! Norii păreau spatele unor heruvimi ; acel deal neted semăna cu stomacul verzui al unei nereide ; scobitura în care se afla Gattenden părea un enorm buric, iar plopul ce se înălțau la jumătatea distanței de Gattenden aduceau cu un silen imens și burtos, ieșit parcă dintr-un tablou de Jordaens ¹ ; acele absurde tufișuri rotunde de tuia din primul plan reprezentau sînii unei Diane verzi, zeița locuitorilor din Efez. Frunzele, bruma și pămîntul reavăn semănau cu niște secțiuni anatomice. Admirabil ! Dumnezeuule, cîte nu s-ar putea scoate din peisaj ! Acele crupe serafice ar trebui să reprezinte reflectarea cerească a sînilor Dianei ; o temă sferică, cu variații. Linia crupelor cobora lent, depășind și traversînd pînza, spre marginea tabloului, în timp ce linia sînilor cobora lent spre interior. Iar stomacul neted urma să reprezinte acordul transversal și orizontal al celor două mișcări diagonale, avînd cei doi silenii uriași dispuși în față. Pe

¹ *Jacob Jordaens* (1593—1678), pictor flamand, elev al lui Rubens.

primul plan, la stînga, conturul tufişurilor de Wellingtonia, transplantate acolo de imaginaţie, pentru a evita ca dinamica mişcărilor să iasă din tablou ; grifonul de piatră ar fi deplasat în dreapta — căci tabloul urma să fie o compoziţie închisă, un mic univers, dincolo de graniţele căruia imaginaţia nu avea voie să rătăcească. Ochiul urma să privească ca printr-un tunel imaginar, fără să se poată abate de la punctul central situat în mijlocul marelui buric al depresiunii de la Gattenden, în jurul căreia toate celelalte fragmente de anatomie divină se vor grupa armonios. „La dracu“, îşi spuse John Bidlake, înjurînd cu voce tare dintr-o pură satisfacţie spirituală. „Dumnezeule!“ Începu să picteze cu un fel de furie.

Plimbîndu-se prin grădină în cruciada ei interminabilă împotriva buruienilor, doamna Bidlake se opri o clipă în spatele soţului şi privi peste umărul lui.

— Admirabil, spuse ea, comentîndu-i activitatea şi rezultatele ei artistice.

Se îndepărtă, şi după ce smulse o păpădie, se opri şi începu să-şi repete numele, „Janet Bidlake, Janet Bidlake, Janet Bidlake“, obsedant, pînă cînd silabele îşi pierdură orice semnificaţie, devenind la fel de misterioase, arbitrare şi lipsite de sens ca şi cuvintele de descîntec ale unui vrăjitor. Abracadabra, Janet Bidlake. Era într-adevăr ea însăşi ? Exista ea oare ? Existau oare po-mii, oamenii, momentul de faţă, trecutul, toate... ?

Între timp, în odaia copilului, se întîmplase ceva extraordinar. Deodată, micul Phil deschisese ochii şi se uitase în jur. Privirea lui o întîlnise pe cea a mamei sale. Atît cît îi îngăduia faţa strîmbă, copilul surisese.

— Vede ! strigă Elinor.

Ingenunchiînd lîngă pat, luă copilul în braţe şi începu să-l sărute cu o dragoste intensificată de un acces de puternică recunoştinţă. După ce zăcuse atîtea

zile orb, privind strimb, Elinor îi era recunoscătoare, adînc recunoscătoare pentru această privire inteligentă cu care îi răspundea, pentru această biată încercare strimbă de a-i surîde.

— Drăguțul mamei, repetă ea, și pentru prima oară, după atîta vreme, începu să plîngă. Își întoarse fața, pentru ca băiețelul să nu-i vadă lacrimile, se ridică și se îndepărtă de pat. — E idiot din partea mea, se scuză ea față de soțul ei, în timp ce își ștergea ochii, dar nu mă mai pot stăpîni.

— Mi-e foame, spuse micul Phil pe neașteptate.

Elinor îngenunchie din nou lîngă pat.

— Ce-ai vrea să mănînci, dragul mamei ?

Copilul nu-i auzi întrebarea.

— Mi-e foame, repetă el.

— E încă surd, spuse Philip.

— Vede din nou, vorbește din nou. Elinor era transfigurată. Știuse, în ciuda tuturor celor petrecute, că era imposibil ca băiatul să nu se întremeze. Absolut imposibil. Acum avea dovada că nu se înșelase. — Stai puțin, continuă ea. Îți aduc imediat niște lapte. Părăsi odaia în grabă.

Philip rămase la căpătîiul copilului. Îi mîngîie mîna și îi surise. Micul Phil îi surise la rîndul lui. Philip începu și el să creadă că se petrecuse într-adevăr un miracol.

— Desenează-mi ceva, îi ceru copilul.

Philip își scoase stiloul, și mîzgăli pe dosul unei vechi scrisori unul din acele peisaje cu elefanți, aeroplan, trenuri, purcei zburători și vapoare, care îi plăceau fiului său atît de mult. Un elefant se ciocnea cu un tren. Micul Phil începu să rîdă slab, dar cu o plăcere vădită. Nu încăpea îndoială ; miracolul se împlinise cu adevărat.

Elinor se întoarse cu puțin lapte și o farfurioară cu jeleu. Obrajii ei își recăpătaseră culoarea, ochii îi

străluceau, iar fața, în ultimul timp trasă și rigidă, își redobîndise instantaneu toată capacitatea de expresie. Parcă ar fi reînviat brusc.

— Vino și uită-te la elefanți, spuse micul Phil. Sint foarte caraghioși ! Între fiecare înghițitură de lapte și linguriță de jeleu, Philip trebuia să-i arate ultimele adăugiri la peisajul supraîncărcat — balene în mare, pescuitori de perle ciupiți de languste, două submarine luptîndu-se, un hipopotam într-un balon, un vulcan în erupție, tunuri, un far și o mulțime de porci.

— De ce nu vorbești ? întrebă deodată copilul.

Se priviră.

— Nu ne aude, spuse Philip.

Expresia de fericire a lui Elinor se întunecă momentan.

— Poate că mâine ne va auzi, spuse ea. Dacă orbirea a dispărut azi, de ce să nu treacă și surzenia mâine ?

— De ce șoptiți ? întrebă copilul.

Ca răspuns îl sărută și îi mîngîie fruntea.

— Nu trebuie să-l obosim, spuse în cele din urmă Elinor. Cred că ar trebui să doarmă. Îi bătu perna, îi netezi cearșafurile și se aplecă peste el. — La revedere, scumpule. Copilul putea cel puțin să-i răspundă la zîmbet.

Elinor trase perdelele și ieși împreună cu Philip în vîrfurile picioarelor. Pe coridor, se întoarse și-l așteptă. Philip o luă de talie, iar Elinor se lipi de el, suspinînd adînc.

— Începuse să-mi fie teamă că acest coșmar nu se va mai sfîrși, spuse ea. Pînă în ultima clipă.

În acea zi, dejunul li se păru o sărbătoare a Învierii, un adevărat Paște. Biata domnișoară Fulkes, la care disperarea se manifestase cu simptomele unei răceli strașnice, însoțite de coșuri, recăpătă un aspect uman ; acum era iarăși în stare să izbucnească în rîs la glu-

mele și la anecdotele lui John Bidlake, care reînviase și el. Bătrînul pictor intrase, frecîndu-și mîinile.

— Ce peisaj splendid ! exclamase el așezîndu-se la masă. Atît de zemos, de succulent, dacă înțelegi ce vreau să spun, atît de cîrnos — asta-i expresia. Îți lasă gura apă cînd îl privești. Poate din cauza asta mi-e o foame atît de grozavă.

— Uite-ți supa, spuse doamna Bidlake.

— Nu-ți închipui că pot să pictez o dimineată întregă, iar după asta să înghit o supă ! În ciuda protestelor celorlalți, insistă să i se dea un cotlet.

Știrea că micului Phil îi mergea mai bine îi mări satisfacția. (Bătu în lemn de trei ori, cu amîndouă mîinile deodată.) De altfel, ținea sincer la nepoțelul său. Începu să vorbească, redevenind acel Bidlake gargantuan. Domnișoara Fulkes rîse atît de tare la una din anecdotele lui despre Whistler, încît se înecă și trebui să-și ascundă fața în șervet. Pînă și zîmbetul binevoitor al doamnei Bidlake trăda o vagă ilaritate.

Pe la ora trei, John Bidlake începu să simtă din nou în regiunea diafragmei jena obișnuită, devenită parcă mai acută. Îl zguduiră sughituri spasmodice. Încercă să picteze, dar plăcerea se destrămase. Sinii Diane și crupele îngerilor își pierduseră toată atracția. „O ușoară obstrucție a pilorului.“ Frazele profesionale ale lui Sir Herbert îi reveniră în memorie. „Conținutul stomacului... o oarecare dificultate cînd mîncarea trece în duoden.“ După un sughit foarte violent, abandună pensulele și intră în casă să se culce.

— Unde-i tata ? întrebă Elinor cînd coborî să bea ceaiul.

Doamna Bidlake dădu din cap îngrijorată.

— Se simte iarăși rău.

— Vai, săracul !

Se lăsă o tăcere, de parcă moartea s-ar fi aflat deodată alături de ei în odaie. „La urma urmei, e bă-

trîn, își spuse Elinor ; moartea e inevitabilă.“ Poate că i se agravase starea ; însă micul Phil se simțea mai bine, doar asta conta, în fond. Începu să-i vorbească mamei despre grădină. Philip își aprinse o țigară.

Se auzi o bătaie în ușă. Era fata din casă cu un mesaj din partea sorei Butler ; li se cerea să vină numaidecît sus.

Convulsiile fuseseră foarte violente ; corpul epuizat nu mai avusese destulă forță. Pînă să ajungă în odaia copilului, micul Phil murise.

Capitolul XXXVI

Misterul Webley, cum se grăbiseră ziarele să-l numească, era impenetrabil. Nu exista nici un indiciu. La birourile „Englezilor liberi“ nimeni nu știa nimic. Webley plecase la ora obișnuită și cu mijlocul lui uzual de transport. N-avea obiceiul să vorbească subordonaților despre chestiunile lui personale; nu spusese nimănui unde se duce. Odată plecat de la birou, nimeni nu-i mai văzuse automobilul din momentul când Webley îi spusese șoferului că e liber, și pînă în clipa când sergentul din Piața St. James începuse să se întrebe, pe la miezul nopții, cît timp va mai rămîne mașina singură. Nimeni nu observase cînd fusese parcată, nimeni nu-l văzuse pe cel de la volan cînd se dăduse jos. Singurele amprente digitale de pe caroserie și volan aparțineau mortului. Persoana care condusese mașina, după asasinat, purtase evident mănuși. Nu, nu exista nici un indiciu. Lipsea cu desăvîrșire orice dovadă directă. Pe căi ocolite, poliția făcuse tot ce-i stătuse în putere. Faptul că mortul nu fusese jefuit părea să constituie un indiciu precis că motivul crimei era de ordin politic. La birourile „Englezilor liberi“ fu găsită o întreagă colecție de scrisori de amenințare. Webley primea vreo două-trei în fiecare săptămînă. „Lectura mea favorită“, îi plăcea să spună. Se făcu o anchetă pentru a descoperi pe autorii

scrisorilor. Doi evrei de origină rusă, locuind în suburbia Houndsditch, un dactilograf din Nottingham și doi studenți fanatici de la Colegiul Baliol al Universității Oxford fură identificați ca autorii scrisorilor celor mai amenințătoare și arestați, dar li se dădu drumul aproape imediat. Zilele treceau. Asasinii rămăneau nedescoperiți. Interesul publicului pentru crimă continua să fie ațîțat. O parte din ziarele partidului conservator afirmău fățiș că guvernul liberal-laburist dăduse ordine poliției ca afacerea să nu fie investigată prea îndeaproape. „Ucigașii sînt protejați.“ „Socialiștii se tem de lumină.“ „Politica trece înaintea celor Zece Porunci.“ Titlurile articolelor erau violente. Crima servea perfect politica opoziției. Ziarul *Daily Mail* oferî o răsplată de zece mii de lire sterline oricui va da informații ce vor duce la arestarea asasinilor lui Webley. Între timp, numărul „Englezilor liberi“ se dubla de la o săptămînă la alta. „Sînteți de acord cu asasinatul? Dacă nu, înrolați-vă în «Organizația Englezilor liberi».“ Pancartele de pe gardurile ce împrejmuiau clădirile în construcție atrăgeau toate privirile. Cete de „Englezi liberi“ în uniformă ori în haine civile cîtreierău Londra, făcînd propagandă pentru recrutări, organizînd demonstrații patriotice și investigînd ca detectivii amatori. Profitară de ocazie ca să bată zdravăn mai mulți cetățeni, cu ale căror păreri nu erau de acord. În suburbiile Tottenham și East Ham dădură adevărate lupte împotriva mulțimii ostile; răniră mai mulți poliști. La funeraliile lui Everard, o procesiune lungă de cinci kilometri, compusă din oameni îmbrăcați în uniforme verzi, urmă coșciugul pînă la groapă.

Spandrell citea toate ziarele în fiecare dimineață. Ce farsă! Ce comedie nemaipomenită! Lui Illidge, plecat în Lancashire să stea cu mama lui, îi trimisese o carte poștală reprezentîndu-l pe Everard în uniformă, călare pe calul lui alb; prăvăliile erau pline de

fotografii; vânzători ambulanți le vindeau pe stradă. „Un leu mort pare mai primejdios decât un câine în viață, scrisese el pe dos. Dumnezeu a fost întotdeauna un farsor.“

Cea mai bună glumă a lui Dumnezeu, în ce îl privea pe Spandrell, e că Dumnezeu nu exista. Pur și simplu nu exista. Nici Dumnezeu, nici diavolul. Căci dacă diavolul ar exista, ar exista și Dumnezeu.

Nu-i rămăsese decât amintirea unei prostii sordide și dezgustătoare, care însă generase un balamuc imens. Mai întâi totul se redusese la o chestiune de lăzi de gunoi, o farsă. Poate că diavolul reprezenta tocmai spiritul lăzilor de gunoi. Iar Dumnezeu? În acest caz, Dumnezeu reprezenta pur și simplu absența lăzilor de gunoi.

„Dumnezeu nu există separat de noi, nici deasupra și nici în afara noastră.“ Își aduse aminte de vorbele rostite odată de Rampion. În orice caz, nici un aspect al lui Dumnezeu, folositor și important pentru omenire, nu se află deasupra sau în afara noastră. Dumnezeu nu se află nici înăuntrul nostru — în sensul în care protestanții folosesc fraza — adică ascuns în imaginație, în sentimente, în intelect, și chiar în suflet. El există, firește, și în alte locuri. Există însă și înăuntrul nostru, așa cum o bucătică de pâine există în tine după ce-ai mâncat-o. Dumnezeu se află chiar în trupul tău, în sîngele, măteie, inima, pielea și în șalele tale. Dumnezeu este rezultatul total, spiritual și fizic al oricărui gând sau acțiuni importante pentru viață, al oricărei legături vitale cu lumea. Dumnezeu este o calitate de acțiuni și de relații — o calitate pe care o simți și o cunoști prin experiență. Oricum, la asta se reduce Dumnezeu pentru scopurile noastre, pentru scopul de a trăi. Fiindcă, desigur, în scopul de a cunoaște și de a face speculații, Dumnezeu mai poate

exista și într-o mulțime de alte lucruri. Poate să fie Stînca Epocilor, acel Jehova din *Vechiul Testament*; poate fi orice vrei. Dar ce legătură au toate acestea cu noi, ființe vii, cu trup. Nici una, absolut nici una, afară de aceea de a ne face rău. În clipa cînd îngădui ca adevărul meditativ să ia locul adevărului pe care-l simți instinctiv că e o călăuză pentru existență, distrugi absolut totul.

Spandrell protestă. Oamenii trebuie să aibă credințe absolute, trebuie să se ghideze după semne externe fixe.

— Muzica există, spusese el în concluzie, chiar dacă tu personal n-ai nici un interes pentru ea. Trebuie să-i admiți existența în mod absolut, în afara propriei tale capacități de a o asculta și de a simți plăcere.

— Din punct de vedere speculativ și teoretic, da. N-ai decît să o admiți. Dar nu trebuie să îngădui cunoștințelor teoretice a influența asupra vieții practice. În mod abstract, știi că muzica există și e frumoasă. Dar nu-i nevoie să pretinzi, cînd auzi muzica lui Mozart, că te cuprinde un fals entuziasm, un delir. Dacă o faci, devii unul din acei snobi idioți, cu pretenția că înțeleg muzica, întilniți îndeobște la Lady Edward Tantomount, oameni incapabili să deosebească muzica lui Bach de cea a lui Wagner, dar căzînd în extaz de îndată ce viorile încep să cînte. Tot așa se întîmplă și cu Dumnezeu. Lumea e plină de snobi bigoți. Oamenii care nu sînt complet vii, care n-au înfăptuit niciodată un act vital, care n-au nici o legătură vie cu ceva, oameni lipsiți de cea mai elementară cunoștință personală sau practică a ceea ce este Dumnezeu. Îi vezi jucînd teatru în biserici, gungurindu-și rugăciunile, pervertindu-se, distrugîndu-și în întregime viața lor nenorocită, acționînd conform voinței unei abstracții imparate arbitrar și căreia le place să-i dea numele de Dumnezeu. O bandă de snobi

bigoți. Sînt la fel de groțești și merită același dispreț ca snobii muzicali din saloanele lui Lady Edward. Nimeni n-are însă destulă minte ca să le-o spună. Lumea admiră pe snobii bigoți pentru că ar fi creștini buni și pioși, cînd de fapt nu sînt decît niște mortăciuni cărora ar trebui să le tragi una în dos, sau să le sucești nasul spre a-i trezi și readuce la viață.

Spandrell se gîndise la această conversație în timp ce-i scria lui Illidge cartea poștală. Dumnezeu nu există, diavolul nu există ; nu mai există decît amintirea unei încăierări josnice printre lăzile de gunoaie, o libarcă ce scormonește prin lăzile de gunoaie. Un snob bigot — așa l-ar numi Rampion. O libarcă ce scormonește prin bălegar în căutarea unui Dumnezeu inexistent. Ba nu, ba nu. Dumnezeu exista, în afara lui — o ființă absolută. Cum poți să-ți explici altfel eficacitatea rugăciunilor — căci erau eficace ; cum poți să-ți explici providența și destinul ? Dumnezeu există, dar se ascunde. Se ascunde cu premeditare. Ar trebui să-l forțezi să iasă din bîrlog, din bîrlogul lui abstract și absolut și să-l obligi să devină o calitate a acțiunilor personale, simțite și experimentate. Ar trebui scos cu forța de pe poziția lui din afara și de deasupra noastră și plasat pe o poziție lăuntrică. Dumnezeu este însă un farsor. Spandrell îl conjurase violent să apară ; prin aburii sîngerii ai sacrificiului, care datorită forțelor magice urma să-l scoată la iveală pe Dumnezeu, rîu apăruse însă decît o ladă de gunoi. Eșecul incantației constituia o probă că Dumnezeu exista în afara lui Spandrell. Unui om nu i se întîmplă decît ce este pe măsura lui. Lada de gunoi e atrasă de lada de gunoi, bălegarul e atras de bălegar. Nu reușise să-l forțeze pe Dumnezeu să treacă dinafara noastră în interiorul nostru. Apariția lăzii de gunoi confirma realitatea lui Dumnezeu ca o providență, ca un destin. Dumnezeu acorda sau refuza grația divină, Dumnezeu era salvatorul sau

distrugătorul predestinat. Lui Spandrell îi fuseseră destinate lăzile de gunoi. Acordându-i din nou lăzi de gunoi, farsorul providențial se mulțumea să fie constant în principiile lui.

Într-o bună zi îl întâlnește pe Philip Quarles la Biblioteca Londrei.

— Mi-a părut foarte rău de băiețelul tău, spuse el.

Philip mormăie ceva și păru stingherit ca și când s-ar fi aflat într-o situație penibilă. Nu putea suferi ca cineva să se amestece în durerea lui îngrozitoare. Îi aparținea, tainică, sacră. Suferea când vorbea despre ea, se rușina.

— A fost o grozăvie cu totul nejustificată, spuse el ca să schimbe cursul conversației de la problemele particulare și personale, la cele de ordin general.

— Toate grozăviile sînt nejustificate. Cum suportă Elinor ?

Întrebarea era directă și trebuia să răspundă.

— Foarte greu. Dădu trist din cap. — A distrus-o complet. „De ce ?“ se întrebă el ; vocea îi suna atît de straniu, de ireal, și era atît de goală.

— Și acum ce-aveți de gînd ?

— Plecăm în străinătate peste cîteva zile, dacă Elinor va fi în stare să călătorească. Cred că la Siena. Apoi poate la mare, undeva în Maremma. Discuția asupra acestor detalii geografice îl calma.

— Renunțați va să zică la viața domestică în Anglia, spuse Spandrell după o scurtă pauză.

— Nu mai avem nici un motiv să mai rămînem.

Spandrell dădu încet din cap.

— Îți mai amintești conversația noastră la club, cu Illidge și Walter Bidlake ? Nu ți se întîmplă decît ce este pe măsura ta. Viața la țară în Anglia nu este pentru tine. Aici nu te poți realiza. Ți s-au pus piedici. Fără nici o milă, Dumnezeuule ! Providența folo-

sește nu numai mijloace cinstite, ci și josnice. Să fii mereu pe drumuri, fără să te stabilești nicăieri, să fii un spectator, iată ce ți se potrivește ție. Ești forțat să faci ceea ce este pe măsura ta. Urmă o tăcere. — Sau să trăiești într-o mocirlă, ca mine. Orice aş face, oricît m-aş strădui să scap, rămîn în mocirlă. Cred că acolo voi rămîne întotdeauna. „Da, întotdeauna“, continuă el, în gînd. Își jucase ultima carte și pierduse. Nu, nu era ultima carte; mai rămăsese una. Penultima. Va pierde și cu ultima?

Capitolul XXXVII

Spandrell insistă foarte mult să vină cît mai urgent. Trebuiau negreșit să audă *Heilige Dankgesang eines genesenen an die Gottheit, in der lydischen Tonart.*¹

— Nu veți putea înțelege nimic pînă ce n-o veți auzi, declară el. Dovedește totul fără puțință de negare — existența lui Dumnezeu, sufletul, bunătatea. Este unica dovadă adevărată care există; unica, fiindcă Beethoven era singurul om care își putea exprima cunoștințele. Trebuie să veniți.

— Cu cea mai mare plăcere, spuse Rampion, dar... Spandrell îl întrerupse.

— Am auzit ieri din întîmplare că a fost înregistrat pe discuri *Cvartetul în la minor*. M-am grăbit să cumpăr un patefon ca și discurile, special pentru tine.

— Pentru mine? De ce această generozitate?

— Nici o generozitate, răspunse Spandrell rîzînd. Nu-i decît egoism. Vreau să auzi și să-mi confirmi părerea.

— De ce?

— Fiindcă cred în tine, și dacă o confirmi, voi crede și eu în mine.

¹ Mulțumiri pioase în tonalitatea lydiană, adresate zeității de către un om care s-a însănătoșit (germ.).

— Ce om ! spuse Rampion ironic. Ar trebui să te faci catolic și să-ți găsești un duhovnic.

— Trebuie să vii.

Vorbea serios.

— Dar nu acum, spuse Mary.

— Nu pot astăzi, o îngină soțul ei, care se întreba, în același timp, de ce insista Spandrell atât de straniu ? Ce-o fi cu el ? Felul lui de a se mișca, de a vorbi, privirea lui... Nervozitatea lui. — Am o mulțime de treabă azi după-amiază.

— Atunci mâine.

„Parcă ar fi beat“, își spuse Rampion.

— De ce nu poimîine ? întrebă el. Mi-ar conveni mai mult. Iar aparatul n-o să zboare la cer între timp.

Spandrell rînji.

— Nu, dar s-ar putea să zbor eu, spuse el. Cel mai târziu poimîine am dispărut.

— Nu ne-ai spus că pleci, spuse Mary. Unde te duci ?

— Cine știe ? răspunse Spandrell, rînjind din nou. Tot ce știu eu e că n-am să mai fiu pe-aici.

— Bine, spuse Rampion care îl privise mirat, atunci să zicem mâine. „De ce-o fi așa de melodramatic ?“ se întrebă el.

Spandrell își luă rămas bun.

— Ce o fi cu el ? exclamă Rampion după plecarea lui Spandrell.

— N-am observat nimic deosebit de ciudat, răspunse Mary.

Rampion schiță un gest de enervare.

— Tu n-ai observa nici Judecata de apoi, spuse el. N-ai văzut cum încerca să-și stăpînească enervarea ? Parcă era capacul unei tigăi pe foc — așa se stăpînea. Și maniera lui melodramatică de-a rîde. Parc-ar fi fost intrigantul dintr-o piesă.

— Crezi că se prefăcea ? spuse Mary. Juca teatru ca să ne distreze ?

— Nu, nu. Era absolut sincer. Dar cînd intrî cu totul în pielea unui personaj negativ dintr-o melo-dramă, începi inevitabil să te porți ca intrigantul respectiv. Joci un rol fără să vrei.

— În ce scop face pe intrigantul ?

— De unde dracu să știu ? spuse Rampion enervat. Mary se aștepta întotdeauna ca soțul ei, printr-o intuiție tainică și magică, să știe totul. Încrederea ei îl amuza, uneori îi făcea plăcere, alteori însă îl plictisea.

— Crezi că sînt duhovnicul lui Spandrell ?

— N-are rost să te superi.

— Din contră, spuse Rampion, ar trebui să mă supăr pentru orice. Dacă-ți păstrezi calmul înseamnă că stai mai întotdeauna cu ochii închiși și că ești pe jumătate adormit. Ce s-ar întîmpla dacă am fi tot timpul trezi, Dumnezeuule ! N-ar mai rămîne multe farfurii nesparte. Se îndreptă spre atelier.

Spandrell mergea încet de-a lungul Tamisei, de la Chelsea spre răsărit, fluierînd frazele inițiale ale tonalității lydiene din *Heilige Dankgesang*. Relua mereu motivul. Fluviul se pierdea într-un abur fierbinte. Muzica era ca apa într-un ținut complet uscat. După atîția ani de secetă, în fine un izvor, o fîntînă. O mașină de stropit trecu zgomotos, lăsînd în urmă un duș artificial. Praful ud avea un miros plăcut. Această muzică era o dovadă, cum îi spusese lui Rampion. În rigolă un mic torent ducea repede spre gaura canalului un pachet de țigări mototolit și o coajă de portocală. Spandrell se opri din fluierat. Oroarea esențială. Ca și cum ar fi cărat gunoaie ; iată ce reprezentase pentru el. O operație scîrboasă și neplăcută, cum ar fi curățatul unei latrine. Mai mult stupidă decît îngrozitoare, de o stupiditate de nedescris. Muzica dovedea existența lui Dumnezeu. Dar numai atît timp cît cîntau viorile. Cînd arcușurile se ridicau de pe corzi, ce mai rămînea ? Gunoaiele și stupiditatea, seceta nemiloasă.

Pe Vauxhall Bridge Road cumpără de un șiling hîrtie de scris și plicuri. Comandă o ceașcă de cafea și o gogoasă, și se așează la o măsuță într-o ceainărie. Cu un capăt bont de creion scrise cele ce urmează : „Către Secretarul General al Frăției «Englezilor liberi». Domnule Secretar General, mîine la ora cinci d. a., uci-gașul lui Everard Webley se va afla la nr. 37 pe strada Catskill, Londra S. W. 7. Apartamentul este la etajul doi. Omul va răspunde probabil personal la sonerie. E înarmat și capabil de un act disperat.“

Reciti scrisoarea și își aminti de mesajele scrise cu cerneală roșie, imitînd sîngele și compuse sub influența poveștilor publicate în foileton de revistele *Chums*, și *B.O.P.*¹; prin aceste scrisori, el și Pokinghorne-junior speraseră să sperie, dacă nu chiar să o îngrozească pe domnișoara Veal, intendentă pensionului. Fuseseră descoperiți și denunțați directorului școlii. Bătrînul Nosey² le dăduse cîte trei lovituri de baston la fund. „E înarmat și capabil de un act disperat.“ Exact stilul lui Pokinghorne. Dar dacă nu-i avertiza, n-aveau să vină înarmați cu revolvere. Și atunci, nu se va întîmpla nimic. Nu se va întîmpla nimic. „Să dăm drumul scrisorii.“ Împături foaia și o puse în plic. O prostie esențială, ca și o obscenitate și o stupiditate esențială. Scrise lăbărțat adresa destinatarului.

— Uite c-am sosit ! spuse Rampion cînd Spandrell le deschise ușa în după-amiaza următoare. Unde e Beethoven ? Unde e faimoasa dovadă a existenței lui Dumnezeu și a superiorității moralei lui Isus ?

— Intrați. Spandrell îi conduse în salonaș. Gramofonul se afla pe masă. Vreo patru, cinci discuri erau răspîndite lîngă aparat. — Iată începutul părții lente,

¹ Revistele *Chums* (*Bunii prieteni*) și *B.O.P.* (*Boy's Own Paper* — *Ziarul special al băieților*) erau publicate anume pentru elevii de liceu.

² Nosey (engl.), năsosul.

continuă Spandrell, luînd unul din discuri. N-o să vă plictisesc cu restul cvartetului. E splendid, *Helige Dankgesang* este partea cea mai importantă. Învîrți manivela care pune gramofonul în mișcare; discul începu să se învîrtească; lăsă acul în adînciturile discului. O singură vioară scoase o notă lungă, apoi o alta la o sextă mai sus, coborî la quintă (în vreme ce vioara a doua o luă din punctul de unde pornise prima), apoi sări spre octavă, și rămase suspendată timp de două lungi bătai. Cu mai mult de o sută de ani în urmă, Beethoven, complet surd, auzise muzica imaginară a unor instrumente de corzi, exprimînd gîndurile și sentimentele lui cele mai intime. Făcuse semne cu cerneală pe o hîrtie liniată. Un secol mai tîrziu, patru unguri reproduseseră, după textul tipărit al mîzgăliturilor lui Beethoven, această muzică pe care Beethoven nu o auzise decît în imaginație. Șanțurile în spirală de pe suprafața lăcuită a discului își reaminteau ce cîntaseră ungurii. Memoria artificială se învîrtea, un ac se mișca în adîncituri, și printre zgîrieturi și răcnete, care imitau zgomotele surzeniei lui Beethoven, simbolurile sonore ale convingerii și ale emoțiilor sale izbucniră tremurînd în aer. Încet, foarte încet, melodia se desfășura. Arhaicele armonii lydiane pluteau în aer. O muzică lipsită de pasiune, transparentă, pură și cristalină, ca o mare tropicală, ca un lac alpin. Apă peste apă, liniște alunecînd peste liniște; o conciliere a orizonturilor plane și a întinderilor fără valuri; un contrapunct de seninătăți. Totul era limpede și strălucitor; nici o brumă, nici un amurg vag. Calmul unei contemplații liniștite și entuziaste, și nu al unei toropeli sau al somnului. Seninătatea unui convalescent care își revine după un acces de friguri și se regăsește, nou-născut, într-o împărăție a frumuseții. Febra era însă „febra căreia i se zice viață“, iar renașterea se petrecea pe altă lume; frumusețea avea ceva nepămîntean,

seninătatea convalescentului era pacea lui Dumnezeu. Înălțuirea melodiilor lydiene reprezenta cerul.

Treizeci de măsuri lente clădiseră cerul, când, deodată, caracterul muzicii se schimbă. De la un arhaism îndepărtat, deveni modern. Armoniile lydiene fură înlocuite de cele ale cheii majore corespunzătoare. Ritmul se accelerează. O nouă melodie făcea salturi și sărituri, dar nu peste munții raiului, ci peste cei pămîntești.

— *Neue Kraft fühlend*¹, cită Rampion într-o șoaptă după text. Convalescentul se simte mai bine; muzica însă nu mai e atît de divină.

Noua melodie vibră încă cincizeci de măsuri, și se termină înăbușită de zgîrieturile acului. Spandrell ridică brațul patefonului și opri aparatul.

— Partea lydiană reîncepe pe cealaltă față, explică el, învîrtind manivela aparatului. Urmează alte pasaje vioaie, în la major. Apoi muzica rămîne lydiană pînă la sfîrșit, devenind din ce în ce mai frumoasă. Nu găsești că e splendidă? Se întoarce către Rampion. Nu e o dovadă?

Rampion dădu afirmativ din cap.

— E într-adevăr splendidă. Dar singurul lucru pe care-l dovedește, după cîte am auzit, e că bolnavii pot fi foarte slabi. Este arta unui om care și-a pierdut trupul.

— Dar care și-a descoperit sufletul.

— De acord, zise Rampion, bolnavii sînt foarte spirituali, tocmai fiindcă nu mai au toate atribuțiile bărbăției. Din același motiv eunucii sînt amanți foarte spirituali.

— Beethoven nu era eunuc.

— Știu. Dar de ce a încercat să fie? De ce și-a făcut un ideal în viață din castrarea și ignorarea trupului? Ce e această muzică? Nimic altceva decît un imn adus

¹ Cu o nouă forță (germ.).

eunucilor. Admit că e foarte frumoasă. N-ar fi putut să-și aleagă însă ca subiect ceva mai uman decât castrarea ?

Spandrell oftă.

— Pentru mine e o viziune plină de beatitudine, e divină.

— Nu e pămînteană. Tocmai de asta mă plîngeam.

— Dar un om nu și-ar putea imagina cerul, dacă ar vrea ? întrebă Mary.

— Desigur, atît timp cît nu ar pretinde că imaginația este ultimul cuvînt în privința adevărului, frumuseții, înțelepciunii, virtuții etc. Spandrell vrea să acceptăm acești eunuci fără trup ca și cînd ar reprezenta ultimul cuvînt. Refuz. Pur și simplu, refuz.

— Ascultă întreaga mișcare, înainte de a judeca. Spandrell întoarse discul și lăsă acul. Cerul strălucitor al muzicii lydiene vibră în aer.

— Splendid, splendid, spuse Rampion cînd discul se termină. Ai absolută dreptate. E într-adevăr cerul, e într-adevăr viața sufletului. Este cea mai perfectă abstracție spirituală izvorîtă din realitate, pe care am întîlnit-o vreodată. De ce nu s-a mulțumit însă să fie un om, și nu un suflet abstract ? De ce, spune-mi, de ce ? Începu să umble de colo-colo prin odaie. Acest suflet blestemat, continuă el, acest blestemat suflet abstract — un fel de cancer care roade realitatea adevărată, umană și naturală, și se întinde mereu în detrimentul ei. De ce nu s-a mulțumit cu realitatea, bătrînul și idiotul tău Beethoven ? De ce a socotit necesar să înlocuiască realitatea, caldă și naturală, prin cancerul abstract al unui suflet ? Cancerul poate avea o formă splendidă ; dar dă-l dracului ! Corpul este și mai splendid. N-am ce face cu cancerul tău spiritual !

— N-am chef să mă cert cu tine, spuse Spandrell. Se simți deodată extrem de obosit, de deprimat. Nu izbutise. Rampion refuzase să se lase convins. Poate că dovada nu constituia de fapt o dovadă. Poate că

muzica nu se referea la nimic în afara ei și a idiosincraziilor inventatorului ei. Se uită la ceas : era aproape ora cinci. — Ascultă măcar sfîrșitul părții, spuse el. E partea cea mai frumoasă. Puse gramofonul în mișcare. „Chiar dacă n-are sens, se gîndi el, muzica e splendidă, cît timp o auzi. Și poate că nu e lipsită de sens. La urma urmei, Rampion nu e infailibil.“ — Ascultă.

Muzica reîncepu. În cerul lydian se petrecuse un fenomen nou și splendid. Viteza melodiei lente se dublă ; contururile ei deveniră mai clare, mai hotărîte ; o parte interioară începu să insiste asupra unei fraze fremătătoare. Ca și cum cerul ar fi devenit deodată și mai ceresc, cu toate că aceasta pare imposibil, ca și cum ar fi trecut de la o perfecțiune totală la o perfecție mai adîncă, mai absolută. Persista o pace de nedescris ; dar nu mai era pacea convalescenței și a pasivității. Palpita, era vie, părea să crească și să se intensifice, devenea un calm activ, o seninătate aproape înflăcărată. Paradoxul miraculos al vieții eterne și al odihnei eterne se realiza în muzică.

Ascultau, aproape ținîndu-și respirația. Spandrell se uită triumfător la oaspetele lui. Propriile nedumeriri îi dispăruseră.

— Cum poți să nu crezi în ceva care există, în ceva care există atît de evident ? Mark Rampion dădu din cap afirmativ.

— Aproape că m-ai convins, șopti el. Muzica e prea splendidă.

— Cum poate să fie ceva „prea splendid“ ?

— Nu este umană. Dacă ar continua, ai înceta să fii un om. Ai muri.

Tăcură din nou. Muzica sublimă continua, conducîndu-i dintr-un cer într-altul, de la o fericire adîncă la o fericire și mai adîncă. Spandrell oftă și închise ochii. Fața lui era gravă, senină, netezită parcă de somn sau moarte. „Da, pare mort, își spuse Rampion cîl îl

privi. Refuză să fie un om. Nu e om — pare un demon sau un înger mort. Acum e mort.“ O ușoară discordanță în armoniile lydiene dădu beatitudinii o acuitate aproape insuportabilă. Spandrell oftă din nou. Cineva bătu în ușă. Expresia batjocoritoare îi reveni; colțurile gurii deveniră din nou ironice.

„Iată, e iarăși un demon, se gândi Rampion. A înviat și e un demon.“

— Au sosit, spuse Spandrell, și fără să-i răspundă lui Mary care-l întrebă: „Cine?“ ieși din odaie.

Rampion și Mary rămaseră lângă gramofon ascultînd revelațiile cerului. O explozie asurzitoare, un strigăt, o nouă explozie, apoi încă una, sfârșimă ră brusc paradisul de sunete.

Săriră în picioare și se repeziră la ușă. În coridor, trei bărbați în uniformă verde a „Englezilor liberi“ se uitau jos la corpul lui Spandrell. Aveau în mînă pistoale. Un alt revolver zăcea pe podea, lângă muribund; în tîmpla lui Spandrell se vedea o gaură, iar cămașa îi era pătată de sînge. Mîinile lui Spandrell se deschideau și se închideau, se deschideau și se închideau, zgîriind parchetul.

— Cine a...? începu Rampion.

— El a tras întîi, îl întrerupse unul din bărbați. Urmă o scurtă tăcere. Prin ușa deschisă se auzea muzica. Emoția începuse să dispară din melodia celestă. Cerul, în acele note prelungi, redeveni lăcașul odihnei absolute, al convalescenței liniștite și fericite. Note lungi, un acord repetat, întins strălucitor și pur, atîrna, plutea și se ridica din ce în ce mai sus, fără nici un efort. Deodată, nu se mai auzi nici o muzică, ci numai zgîrietura acului pe discul care continua să se învîrte.

După amiază vremea era frumoasă. Burlap plecă acasă pe jos. Se simțea împăcat cu sine însuși și cu

tumea din jur. „Accept Universul“, așa își terminase cu o oră înainte articolul de fond pentru săptămîna următoare. „Accept Universul.“ Avea toate motivele să-l accepte. Doamna Betterton îi oferise un dejun excelent și îl măgulisese teribil. Revista *Broad Christian's Monthly* din Chicago îi oferise trei mii de dolari pentru dreptul de a publica în serie cartea lui, *Sfîntul Francisc și sufletul modern*. Le răspunsese printr-o telegramă cerînd trei mii cinci sute de dolari. Răspunsul revistei *Broad Christian* sosise în acea după amiază; i se acceptau condițiile. Apoi filialele din Nordul Angliei ale „Societăților etice“ îl invitaseră să țină cîte patru conferințe la Manchester, Bradford, Leeds și Sheffield, cu un onorariu de cincisprezece guinee de conferință, ceea ce nu era rău de loc pentru Anglia. Și nici nu trebuia să mai lucreze mult. N-avea decît să folosească părți din articolele lui de fond din revista *Literary World*. Două sute patruzeci de guinee, plus trei mii cinci sute de dolari, adică aproape o mie de lire sterline. Va trebui să discute cu agentul lui de bursă situația și perspectivele acțiunilor de la Societățile de cauciuc. Sau ce-ar fi să-și plaseze banii la una din aceste Societăți de investiții? Ofereau o dobîndă foarte sigură de cinci sau șase la sută. Burlap fluieră încet pe drum o melodie de Mendelssohn, *Pe aripile cîntecului*. Revista *Broad Christian* și filialele „Societății etice“ făceau ca spiritul să-i devină receptiv la muzică. Fluieră cu o satisfacție egală, cînd se gîndi la cealaltă izbîndă a zilei. Scăpase definitiv de Ethel Cobbett. Momentul fusese favorabil. Domnișoara Cobbett plecase în concediu. E mai ușor să aranjezi aceste treburi prin poștă, decît față în față. Domnul Chivers, șeful contabilității, îi trimisese o scrisoare plină de regrete. Din motive financiare, o reducere a personalului revistei *Literary World* devenise urgent necesară. Regretau sincer, dar... Un preaviz de o lună ar fi fost

suficient, conform legii. Dar ca o dovadă a aprecierii serviciilor ei de către direcțiune, alături un cec reprezentînd salariul ei pe trei luni. Orice referințe ar fi dorit i s-ar fi dat imediat, semnat : al dumneavoastră, Chivers. Burlap voise să îndulcească tonul prea comercial al șefului contabilității printr-o scrisoare în care să-și exprime părerea lui de rău, să o asigure de prietenia lui, și să se plîngă de publicul care nu voia să cumpere *Literary World*. Vorbise despre ea cu prietenul lui Judd de la *The Wednesday Review*, cit și cu alte persoane din presă, și va face tot ce-i stă în putință etc. ...

Slavă Domnului, își spuse el, și își urmă drumul fluierînd *Pe aripile cîntecului*, sfîrșise definitiv cu Ethel Cobbett, în ceea ce-l privea. De fapt, pentru Ethel, întreaga lume se sfîrși o dată cu această ruptură, căci, peste cîteva zile, îi scrisese lui Burlap o scrisoare de douăsprezece pagini pe care el o aruncă în foc după ce citi prima frază tăioasă. Ethel își vîrî apoi capul în sobă și dădu drumul gazului. Burlap n-avusese cum să prevadă acest lucru. În timp ce se întorcea fluierînd spre casă, încerca un sentiment de mulțumire deplină. În seara aceea, el și Beatrice se purtară ca niște copii. Făcură baie împreună. Păreau doi copilași așezați fiecare la cîte un capăt al cadei mari și demodate. Ce grozav se distraseră ! Se stropiră atît de tare, încît umplură cu apă camera de baie. Unor astfel de ființe le e hărăzită Împărăția Cerului.

Redactor responsabil : BIANCA SCHÄCHTER
Tehnoredactor : ION TUDOR

Dat la cules 14.07.1966. Bun de tipar 09.11.1966.
Apărut 1966. Tiraaj 60.160 ex. Hirtie ziar de
50 g/m². Format 700X920/32.Coli ed. 15,48. Coli
tipar 10,25. A. nr. 6.496—1.966. C.Z. pentru
bibliotecile mari 82. C.Z. pentru bibliotecile mici
82—31 = R.

Tiparul executat sub comanda nr. 60.480 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii“, Piața
Scînteii nr. 1, București, Republica Socialistă
România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

